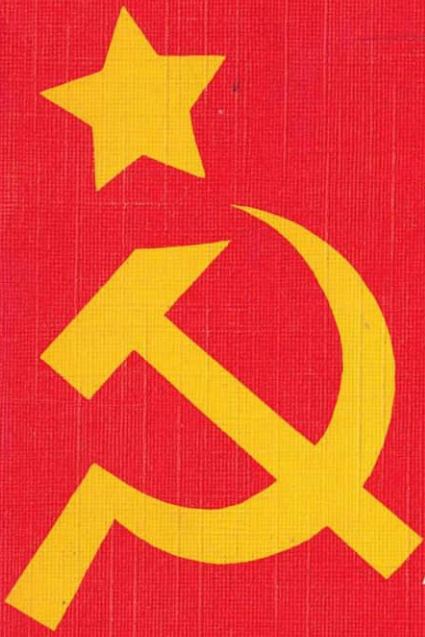

V.S. Petrov
V.I. Belov
A.A. Karenin

Neuvosto-liiton ulko-politiikka

KANSANKULTTUURI

NEUVOSTOLIITON ULKOPOLITIIKKA

V. S. Petrov, V. I. Belov, A. A. Karenin

Neuvostoliiton ulkopolitiikka

Leniniläisen ulkopolitiikan kehitys ja näköalat

KANSANKULTTUURI OY
Helsinki

Alkuteos
Leninskaja vnešnjaja politika SSSR:
razvitie i perspektivy
ilmestyi 1974

Suomentanut
AARO MAJANEN

ISBN 951-615-097-7

Satakunnan Yhteisvoima Oy Pori 1975

Alkusanat

Viime vuosina Neuvostoliitossa on ilmestynyt monia kirjoja, joissa on tarkasteltu SNTL:n ulkopolitiikan kysymyksiä ja kansainvälisiä suhteita. Näiden teosten aiheet käsittelevät niin erillisiä maita ja alueita kuin luonteeltaan globaalisiakin ongelmia. Ilmeisesti voidaan puhua tämäntapaisten teosten polttavasta yhteiskunnallisesta tarpeesta. Tämä ilmiö onkin täysin lainomainen, sillä kommunistisen puolueen ja neuvostovaltion ulkopoliittisen toiminnan mittavuuden lisääntymisen myötä jatkuvasti lisääntyy tähän toimintaan kytkeytyvien ihmisten lukumäärä.

Samoin jokainen näkee, että kansainvälisten tapahtumien vauhti yhä nopeutuu ja noiden tapahtumien sisältö käy yhä moninaisemmaksi ja mutkikkaammaksi. Nykyisin jokaiseen aikayksikköön on tiivistynyt valtaisa määrä kansainvälisen elämän tapahtumia. Noiden tapahtumien ja niiden välisen yhteyden tieteellinen tajuaminen on välttämätöntä paitsi ulkopoliittisella alalla työskenteleville tai tiedotustyön tekijöille, myös kaikille maailman ongelmista kiinnostuneille ihmisille.

Neuvostovaltion voimaa osoittaa, että nimenomaan laajat työtätekevien joukot — työläiset, talonpojat, sivistyneistö — pystyvät täysin tietoisesti, täysin asioita tuntevasti, tekemään omia päätelmiään politiikasta yleensä ja kansainvälisestä politiikasta erityisesti. Tällainen aktiivinen, harrastuksenomainen suhtautuminen politiikkaan on yksi sosialistisen yhteiskunnan voimanlähde, yksi sen ratkaisevan paremmuuden lähde verrattuna porvarilliseen, jossa väestön perusjoukot on syrjäytetty valtion hallintaan ja ulkopolitiikan kehittelyprosessiin osallistumisesta.

Tämän kirjan pyrkimyksenä on antaa kuva nykyajan valtioidenvälisistä suhteista leniniläisen teorian näkökulmasta.

Kansainvälinen elämä on alituisessa liikkeessä. Mutta jos kansainvälinen elämä jatkuvasti ja syvällisesti muuttuu, niin silloin myös kansainvälisten ilmiöiden sisäinen yhteys muuntuu, vaaditaan uutta analyysia ja uusia tutkimuksia.

Marxilais-leniniläinen dialektinen metodi ottaa täydelleen huomioon tämän yleensä politiikan ja muun muassa kansainvälisen politiikan erikoisuuden. Marxismi-leninismi ei ole suinkaan kokoelma itsestään selviä totuuksia ja yleisesti tunnettuja perusväittämiä. Se on monisäikeinen, rikas ja alinomaa kehittyvä tiede. Sen erikoisuutena on tiivis ja katkeamaton yhteys elämään ja sen tarpeisiin. Siitä syystä se luonnostaan on aina liikkeessä, luovassa kehityksessä.

Puolueen leniniläiset strategiset perusohjeet ulkopolitiikan alalla eivät ole vain tulosta jo hankitun kokemuksen yleistämisestä, eivät vain tämänpäiväisen tilanteen tieteellistä analyysia, vaan myös vastaisen taistelun sisällön ja metodien teoreettista ennakointia politiikan ohjaamiseksi paitsi tänään, myös huomenna, tulevaisuudessa. Marxismi-leninismin luova teoria ei ole irrotettavissa NKP:n prognostisesta katsomuksesta tulevaisuuteen, koko sen toiminnasta.

NKP ja Neuvostoliitto ovat joutuneet lokakuun vallankumouksen jälkeen käymään yli puoli vuosisataa mutkikasta, moninaista ja kärkevää taistelua, niin myös ulkopolitiikan piirissä. Kansainvälinen tilanne ja SNTL:n ulkopoliittinen asema ovat tänä aikana muuttuneet ajoittain varsin jyrkästikin. Kuitenkin Leninin perusajatukset ja johto-ohjeet ovat olleet ja ovat edelleenkin voimakkaana valonheittimenä, joka valaisee sosialistisen diplomatian toimintakenttää kauas eteenpäin. Samalla Neuvostoliiton kokemus on ollut verrattomana uutena panoksena marxilaiseen politiikkaan ja teoriaan valtioidenvälisten suhteiden alalla, ja etenkin sosialismin maiden keskinäisten suhteiden piirissä.

Neuvostoliiton työtätekevät ovat runsaat kolme vuosikymmentä eläneet edistyksellisimmän yhteiskuntajärjestelmän — sosialismin — oloissa. Tuloksena heidän tiiviistä yhteenliittyneisyydestään, sankarillisesta taistelustaan ja työstään on Neuvostoliitosta leniniläisen puolueen johdolla rakennettu kehittynyt sosialistinen yhteiskunta. Neuvostoliitosta on tullut mitä suurin maailmanvalta. Näin on käytännössä todistettu sosialistisen järjestelmän ratkaiseva paremmuus, osoitettu se valtaisa voima, joka sisältyy kapitalistisesta riistosta vapaiden ihmisten työhön. Luonnollista on, että neuvostovaltion arvovalta kansainvälisessä kentässä kasvaa vuosi vuodelta, mitä edistää NKP:n ja neuvostovaltion tieteellisesti pe-

rusteltu ja johdonmukainen leniniläinen ulkopolitiikka.

NKP:n keskuskomitean toimintaselostuksessa kommunistisen puolueen 24. edustajakokoukselle L. I. Brežnev totesi Neuvostoliiton ulkopolitiikan päämäärinä olevan, että yhdessä muiden sosialististen maiden kanssa turvataan suotuisat kansainväliset olosuhteet sosialismin ja kommunismin rakentamiselle; lujitetaan sosialististen maiden yksimielisyyttä ja yhdentyneisyyttä, niiden ystävyyttä ja veljeyttä; tuetaan kansallista vapausliikettä ja ollaan monitahoisessa yhteistyössä nuorten kehitysvaltioiden kanssa; johdonmukaisesti puolustetaan sosiaalisilta järjestelmiltään erilaisten valtioiden rauhanomaisen rinnakkainolon periaatetta, torjutaan päättävästi imperialismin hyökkäyshaluiset voimat, varjellaan ihmiskuntaa uudelta maailmansodalta. L. I. Brežnev sanoi: "Keskuskomitea on kaikessa käytännöllisessä toiminnassaan kansainvälisen politiikan alalla pitänyt suuntanaan näiden tarkoitusperien saavuttamisen."[1]

Tänään voidaan täysin varmasti puhua siitä, että Neuvostoliiton ulkopolitiikan leniniläisten periaatteiden toteuttaminen elämässä, tiiviissä yhteistyössä muiden sosialististen maiden kanssa käynnistetty 'rauhanoffensiivi', saa osakseen maailman yleisen mielipiteen, planeettamme kaikkien rehellisten ihmisten tavattoman suuren huomion. Eikä ole mitään epäilystä siitä, etteikö neuvostovaltion aktiivinen luokkadiplomatia täydelleen vastaisi sosialismin etuja, vastaisi mitä täydellisimmin maailman kansojen elinetuja ja tarpeita.

NKP:n ja neuvostohallituksen johtohenkilöiden, ja ensi sijassa Neuvostoliiton kommunistisen puolueen keskuskomitean pääsihteerin L. I. Brežnevin historialliset neuvottelut sellaisten suurimpien kapitalististen maiden kuin USA:n, Ranskan, Saksan liittotasavallan ym. johtohenkilöiden kanssa ovat todisteena sodanjälkeisessä historiassa tapahtuneista valtavista muutoksista, kansainvälisessä elämässä tapahtuneesta siirtymisestä vastakkainolon aikakaudesta kohti sosiaalisilta järjestelmiltään erilaisten valtioiden yhä kestävämmän rauhanomaisen rinnakkainolon aikakautta.

Tutkittaessa nykymaailman mutkikkaita ilmiöitä niiden koko kirjavuudessa ja monisuuntaisuudessa puolueemme aina kääntyy Leninin opin puoleen, löytäen hänen teoksistaan vastaukset moniin historian kulun asettamiin kysymyksiin.

"Silmäys maailmaan, jossa nykyään elämme, riittänee saamaan meidät vakuuttuneiksi siitä, miten tarkkoja olivat Le-

[1] NKP:n 24. edustajakokous, Helsinki 1971, s. 6

ninin poliittinen analyysi ja siihen pohjautuvat ennusteet, miten täydellisesti elämä on vahvistanut ne oikeiksi kaikissa oleellisissa piirteissään", sanoi Brežnev esitelmässään Leninin syntymän 100-vuotispäivän tilaisuudessa.

"Olipa meidän päiviemme maailmankuva miten ristiriitainen tahansa, sen peruspiirteet ja kehityksen ratkaiseva päätendenssi ovat juuri sellaiset, jollaisina Lenin ne näki ennakolta. Eroavatpa nykymaailman osat toisistaan miten suuresti hyvänsä, jokainen niistä päätyy viime kädessä ehdottomasti kommunismiin."[2]

Marxismi-leninismi on vallankumouksellisen työväenluokan ideologia. Näin ollen myös aikamme ulkopoliittisten ongelmien todelliseen ymmärtämiseen voidaan yltää vain työväenluokan asemista käsin, luokan, joka katsoo varmana tulevaisuuteen pelkäämättä elämän reaalisesta kehityksestä johtuvia objektiivisia tieteellisiä johtopäätelmiä. Toisin sanoen SNTL:n ulkopolitiikka, sen teoreettinen perusta, on katkeamattomasti sidoksissa työväenluokan ideologiaan ja politiikkaan, työtätekevien elinetuihin.

Kirjan tekijät eivät millään tavalla halua väittää tyhjentävästi valaisseensa kirjassa käsiteltyjä kysymyksiä ja vielä vähemmän esittäneensä systemaattista selostusta leniniläisen ulkopolitiikan historiasta. Nojautuen V. I. Leninin teoksiin ja nykyhistorian konkreettiseen aineistoon sekä käyttäen hyväkseen diplomaattista asiakirja-aineistoa tekijät ovat pyrkineet tarkastelemaan sitä elimellistä, johdonmukaisen keskeytyksetöntä yhteyttä, joka on tunnusomaista puolueen leniniläisen teorian ja käytännön kehityksen kaikille vaiheille ulkopolitiikan alalla.

---

[2] Brežnev, Puheita, Keuruu 1973, s. 43

I LUKU

V. I. Lenin — Neuvostoliiton ulkopolitiikan perustan luoja

Marxin ja Engelsin jälkeen historia ei ole nostattanut esiin toista sellaista ajattelun ja poliittisen toiminnan jättiläistä, sellaista järjestelijäneroa ja valtiomiestä kuin Vladimir Iljitš Leninin. Hänessä yhdistyi kaikki, mikä on todella suurta ja sankarillista aikamme edistyksellisimmässä luokassa — työväenluokassa: hänen rohkeutensa ja tarmokkuutensa, pelkoa tuntematon älynsä, vihansa orjuutta ja sortoa kohtaan, hänen vuoria siirtelevä vallankumouksellinen tahtonsa, rajaton uskonsa miljoonien työtätekevien luoviin voimiin. Lenin oli Marxin ja Engelsin jälkeen suurin vallankumouksellinen, 20. vuosisadan suurin tiedemies. Leninistä tuli historian ensimmäisen sosialistisen valtion perustaja ja sen ulkopolitiikan luoja.

Leninin luomiskyky, kaikki hänen nerokkaat teoksensa, oli omistettu yhdelle perusaatteelle, yhdelle pyrkimykselle. Se oli Marxin ja Engelsin aate työväenluokan maailmanhistoriallisesta tehtävästä nyky-yhteiskunnan johtajana ja vapauttajana, koko työtätekevän ihmiskunnan johtajana.

On väitetty vain yhteen päämäärään, yhteen aatteelliseen tavoitteeseen pyrkimisen muka voivan synnyttää ajattelun, älyn yksipuolisuutta. Lenin, kuten hänen suuret opettajansa ja edeltäjänsäkin Marx ja Engels, antoi osoituksen päinvastaisesta. Nimenomaan sellainen, eklektiikkaa sietämätön, vain yhden alkuperustan tunnustava tieteellinen, luokkapohjainen yhteiskuntakehityksen käsittäminen, Leninin nerouden laajuus ja monipuolisuus, antoi V. I. Leninin teoksille mitä suurimman vallankumouksellisen voiman, joka raivaa kaikki esteet tieltään.

Lenin näki työväenluokassa sen mahtavan yhteiskunnallisen voiman, joka objektiiviselta asemaltaan nyky-yhteiskunnassa on johdonmukaisimmin vallankumouksellinen, joka pystyy järjestämään ja todella on järjestänyt musertavan

rynnistyksen riistäjien valtaa vastaan, kukistanut porvariston, pystyttänyt ja vakiinnuttanut oman vallankumouksellisen valtansa.

Lenin näki yksinomaan työväenluokassa voiman, joka on kykenevä, riistäjät kukistettuaan, järjestämään ja johtamaan kaikki työtätekevät sosialismiin, kestämään kaikki vaikeudet taistelussa sosialismin puolesta, saamaan aikaan yhteiskunnallisten suhteiden syvällisen uudistamisen ensin sosialismin pohjalta, sitten myös kommunismin pohjalta.

Lenin kirjoitti: "Meillä on oikeus olla ylpeitä ja me olemme ylpeitä siitä, että osaksemme on tullut onni *aloittaa* neuvostovaltion rakentaminen, *aloittaa* siten maailmanhistorian uusi aikakausi, *uuden* luokan herruuden aikakausi, luokan, jota sorretaan kaikissa kapitalistisissa maissa ja jonka suuntana on kaikkialla uusi elämä, porvariston voittaminen, proletariaatin diktatuuri, ihmiskunnan vapauttaminen pääoman ikeestä, imperialistisista sodista."[1]

Neuvostoihmiset ovat ylpeitä siitä, että he kulkevat Marxin, Engelsin, Leninin, näiden taistelutovereiden, uskollisten oppilaiden ja seuraajien tietä. Vastoin lännessä muodissa olevia porvarillisia, pikkuporvarillisia ja oikeistorevisionistisia teorioita, joissa tuodaan etualalle kaikenlaisia luokkien ulkopuolella ja luokkien yläpuolella olevia kriteerejä, joko muka luokkien yläpuolella oleva sivistyneistö, tai sitten talonpoikainen omavaltainen vapaus (ja tämä olikin kaikkien Marxia edeltäneiden tai marxilaisuuden vastaisten sosialismin teorioiden ydinolemuksena), koko maailman kommunistit, kaikki tietoiset neuvostoihmiset ovat lujasti ja johdonmukaisesti työväenluokan leniniläisissä asemissa, luokan, joka on yhteiskunnan johtava voima myös kehittyneessä sosialismissa.

NKP:n 24. edustajakokous erityisesti korosti työväenluokan johtavaa osaa nykymaailman kehityksessä ja kommunismin rakentamisessa. Edustajakokous osoitti, että neuvostoyhteiskunnan, sosialististen veljesmaiden koko sosiaalinen ja taloudellinen kehitys tapahtuu marxilais-leniniläisen ideologian pohjalta, ideologian, joka ilmentää työväenluokan sosialistisia etuja ja kommunistisia ihanteita. Tähän sisältyy historian — niin menneen kuin nykyisenkin — suuri totuus.

---

[1] Lenin, Teokset, 33. osa, s. 36

Lokakuun 25 pnä (marraskuun 7 pnä) 1917 tapahtui historian suurin yhteiskunnallinen vallankumous. Ensimmäisen kerran valtion johtoon tuli puolue, joka ei nojannut suppeaan aatelisaristokraattiseen etuoikeutettuun säätyyn, ei porvarilliseen vähemmistöön, vaan työväenluokan johtamaan työtätekevien valtaenemmistöön.

Työläistalonpoikainen valta toimeenpani perinpohjaisia sosiaalisia uudistuksia. Tehtaat, pankit, liikennevälineet ja maa tulivat kansan omistukseen. Vanha valtiokoneisto murskattiin perin pohjin, luotiin uusi hallintokoneisto, jona olivat keskus- ja paikalliset neuvostoelimet. Alkoi yhteiskunnallisten suhteiden sosialistinen uudelleenjärjestäminen — politiikassa, taloudessa, kansainvälisissä suhteissa, kulttuurissa.

Vallankumouksellinen käänne tapahtui myös ulkopolitiikassa. Neuvostovaltion ulkopolitiikan ja diplomatian perustan luojana ja ensimmäisenä johtajana oli V. I. Lenin. Tämä politiikka oli luonnollisestikin työväenluokan puolueen politiikkaa.

V. I. Lenin ei ainoastaan omakohtaisesti johtanut neuvostovaltion ulkopoliittisen linjan kehittelyä, vaan myös välittömästi hoiti diplomaattiasioita. Lenin kirjoitti neuvostovallan ensi vuosien ulkopoliittiset perusasiakirjat. Monesti hän itse laati ja redaktoi neuvostohallituksen tai ulkoasiainkansankomissariaatin nootit, vetoomukset, lausunnot taikka antoi perusteellisia ohjeita valmisteilla olleiden asiakirjojen sisällön suhteen. Lenin laati ohjeet kansainvälisiin neuvotteluihin osallistuneille neuvostodiplomaateille, antoi neuvoja neuvostotasavallan ulkomaisille diplomaattiedustustoille. Hän tapasi usein ulkomaiden lähettiläitä, edustustojen päälliköitä ja kansainvälisten järjestöjen toimihenkilöitä ja neuvotteli heidän kanssaan.

Maailman ensimmäisen sosialistisen neuvostovaltion eteen nousi ulkopoliittisia tehtäviä nimenomaan oloissa, jolloin proletariaatin diktatuuri oli olemassa ja sosialismia rakennettiin vasta yhdessä vihamielisten kapitalististen valtioiden ympäröimässä maassa. Kohta lokakuun vallankumouksen jälkeen etualalle nousi työväenluokan ja työtätekevien taistelu rauhan puolesta, imperialistista sotaa vastaan. Tästä Lenin puhui neuvostojen 6. ylimääräisessä yleisvenäläisessä edustajakokouksessa: "... kysymys ulkopolitiikasta ja kansainvälisistä suhteista nousi aivan Lokakuun vallankumouksen alus-

ta eteemme kaikkein tärkeimpänä kysymyksenä..."[2]

Asetus rauhasta, Brestin rauhansopimus, suunnitelmat taloudellisista ja kaupallisista suhteista kapitalistisiin maihin ja saarron murtaminen, neuvottelut Bullittin kanssa, Genovan konferenssi ja diplomaattinen voitto Rapallossa, Lausannen konferenssi, Suomen ja Puolan itsenäisyyden tunnustaminen, ystävyyssuhteiden kehittäminen idän maiden kanssa, Neuvostoliiton ja Mongolian välisen sopimuksen solmiminen vuonna 1921 — kaikki nämä ja monet muut neuvostovaltion ulkopoliittiset toimenpiteet liittyivät erottamattomasti Leniniin.

Leninin kirjoihin, artikkeleihin ja alustuksiin puolueen ja neuvostojen edustajakokouksissa sisältyi niin lokakuun vallankumousta seuranneiden myrskyisten ja tapahtumarikkaiden vuosien kansainvälisen tilanteen monitahoinen analysointi kuin myös neuvostodiplomatian toimien syvällinen tieteellinen perustelu, toimien, jotka suuntautuivat imperialistisen maailmansodan lopettamiseen, voiton turvaamiseen kansalaissodassa ja taistelussa maahan hyökänneitä interventiojoukkoja vastaan, neuvostovaltion rauhansopimussuhteiden voimaansaattaminen länsimaiden kanssa, työväenluokan kansainvälisen taistelun kaikenlainen auttaminen ja kansallisen vapausliikkeen tukeminen idässä.

V. I. Leninin teosten täydellisessä kokoomateoksessa on julkaistu kymmenittäin aiemmin tuntemattomia Leninin asiakirjoja neuvostoulkopolitiikasta. Myös neuvostovaltion samoin kuin monien muidenkin valtioiden ulkopoliittiset arkistot avautuvat. Se suo entistä laajemmat mahdollisuudet tutkia neuvostomaan ulkopolitiikkaa niin Leninin ajalta kuin sen jälkeenkin.

Jo toisena päivänä lokakuun vallankumouksen voiton jälkeen, lokakuun 26 pnä (marraskuun 8 pnä) 1917, neuvostojen II yleisvenäläinen edustajakokous hyväksyi yksimielisesti ohjelmallisen asiakirjan — Leninin kirjoittaman asetuksen rauhasta. Asetus rauhasta oli osoitettu niin ulkomaiden hallituksille kuin kansoillekin, erityisesti Englannin, Ranskan ja Saksan valveutuneille työläisille. Se julisti ja vahvisti niitä aatteita, joita työtätekevä ihmiskunta oli kypsytellyt ja joiden puolesta kärsinyt.

Ensimmäinen imperialistinen maailmansota vielä kuohui noina päivinä. Venäjän työläiset, talonpojat ja sotilaat vaativat imperialistien järjestämän teurastuksen lopettamista, rau-

[2] Lenin, Teokset, 28. osa s. 138

han ja ystävyyden voimaansaattamista kansojen välillä. Sodanvastaiset joukkoesiintymiset kasvoivat monissa muissakin maissa — Saksassa, Ranskassa, Itävalta-Unkarissa, Englannissa, Bulgariassa, Italiassa. Rauhanasetuksessa ja siitä neuvostojen II edustajakokouksessa pitämässään alustuksessa sekä muissa asiakirjoissa V. I. Lenin julisti sellaisia sosialistisen valtion ulkopolitiikan periaatteita, jotka ensi kertaa ihmiskunnan historiassa vastasivat työläisten, talonpoikien, kaikkien työtätekevien ja maailman sorrettujen kansojen perusetuja.

Kamppailu oikeudenmukaisen ja demokraattisen rauhan puolesta, kansojen tasa-arvoisuuden ja ystävyyden puolesta, sosialismin puolesta, on johtoajatuksena Leninin rauhanasetuksessa ja koko sitä seuranneessa neuvostovaltion ulkopolitiikassa. "... kamppailu rauhan puolesta alkaa", sanoi Lenin Yleisvenäläisen toimeenpanevan keskuskomitean (VZIK) kokouksessa marraskuun 10 (23) päivänä 1917. "Tämä kamppailu tulee olemaan vaikea ja sitkeä. Kansainvälinen imperialismi kokoaa kaikki voimansa meitä vastaan."[3]

Asetuksessa mainittiin minkälaisen rauhan neuvostohallitus katsoo demokraattiseksi ja oikeudenmukaiseksi: "Rauha ilman anneksiota (ts. ilman vieraiden maiden anastusta, ilman vieraiden kansojen väkivaltaista liittämistä) ja ilman sotakorvauksia."[4] Esitettyään samassa seikkaperäisen anneksio-määritelmän Lenin muotoili sosialistisen valtion ulkopolitiikan tärkeimmät asettamukset: neuvostokansan taistelu sosialismin puolesta, päättävä kieltäytyminen kaikenmuotoisista hyökkäyksistä, kansakuntien oikeus itsemääräämiseen aina eroamiseen ja itsenäisen valtion luomiseen saakka, imperialismin siirtomaajärjestelmän tuomitseminen, vaatimus kaikkien kansojen, niin suurten kuin pientenkin, tasa-arvoisuudesta.

Asetus rauhasta, kuten muutkin neuvostohallituksen ulkopoliittiset esiintymiset, oli proletaarisen kansainvälisyyden läpitunkema. Myöhemmin Lenin tähdensi sitä, että proletaarinen kansainvälisyys vaatii "ensiksikin, että proletariaatin maailman mitassa käymän taistelun edut asetetaan yhden maan proletariaatin taistelun etujen edelle; toiseksi, se vaatii porvaristosta voiton saaneelta kansakunnalta kykyä ja val-

---

[3] Lenin, Teokset, 26. osa, s. 302

[4] "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t. I. M., 1957, s. 12

miutta tehdä mitä suurimpia kansallisia uhrauksia kansainvälisen pääoman kukistamiseksi."[5]

Tuen antaminen kaikkien maiden työtätekevien taistelulle sosiaalisten oikeuksiensa puolesta, rauhan ja kansainvälisen turvallisuuden puolesta on neuvostovaltion ulkopolitiikan muuttumaton periaate. V. I. Lenin kirjoitti: "Venäjän bolševistinen työväenluokka on aina ollut internationalistinen teoissa eikä sanoissa."[6] Porvaristolle ominainen kansallinen itsekkyys on ehdottoman vierasta neuvostovaltion leniniläiselle politiikalle.

Leniniläisen puolueen johtamat Neuvostoliiton kansat ovat kantaneet ja kantavat korkealla proletaarisen kansainvälisyyden lippua. Ulkomaiden työtätekevien vallankumouksellinen taistelu on aina herättänyt Neuvostoliitossa syvää myötätuntoa, luokkaveljet ovat saaneet moraalista, poliittista, aineellista ja sotilaallista apua. "Kommunisteilla on koettu ase taistelussa yhtenäisyyden puolesta. Se on tuonut voittoja maineikkaissa taisteluissa työväenluokan asian, sosialismin puolesta. Tuo ase on proletaarinen internationalismi", sanoi L. I. Brežnev puhuessaan kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälisessä neuvottelukokouksessa vuonna 1969.[7]

Työtätekevien kansainvälinen solidaarisuus oli lokakuun vallankumouksen voiton jälkeen yksi tärkeimpiä tekijöitä, joka auttoi lyömään imperialistien suunnitelmat, jotka tähtäsivät proletariaatin diktatuurin kukistamiseen Venäjällä, auttoi neuvostovaltaa torjumaan sen lukemattomat ulkomaiset ja kotimaiset viholliset ja samalla oli voimakkaana kannusteena vallankumouksellisen taistelun kehittymiselle kaikkialla maailmassa.

Lenin perusteli poliittisesti ja teoreettisesti välttämättömyyden vahvistaa Neuvostoliiton työtätekevien kansainvälisiä siteitä kapitalististen ja siirtomaiden työtätekeviin, suoritti analyysin proletaarisen internationalismin sisällöstä historian eri vaiheissa. Hän löysi ratkaisun uusille poliittisille ja teoreettisille ongelmille: kapitalististen valtioiden ympäröimänä olevan sosialistisen valtion ulkopolitiikan yhteyksistä maailman vallankumousprosessin ja yleisen kansainvälisen tilanteen kehittyessä; proletaarisen internationalismin ja neuvostopatriotismin yhteenliittymisestä, jotka eivät ole ristirii-

---

[5] Lenin, Teokset, 31. osa, s. 132

[6] Lenin, Teokset, 28. osa, s. 87

[7] Brežnev, Kommunistit ja imperialismi, Helsinki 1969

dassa keskenään vaan täydentävät toisiaan; Neuvosto-Venäjän ja kehittyneiden kapitalististen maiden taistelevan proletariaatin ja koko maailman rauhantahtoisten voimien veljesliiton muodoista.

Kapitalistisen yhteiskuntamuodon sosialistiseksi vaihtumisen vallankumouksellinen prosessi ei voi tapahtua kaikissa maissa jonakin yhtenä ajankohtana. Aivan kuten Lenin ennakoi, se on venynyt vuosikymmeniksi. Siihen on syynä kapitalismin taloudellisen ja poliittisen kehityksen epätasaisuuden objektiivisen lain vaikutus, joka ei johda porvarillisen maailman valtioita sosialistisen vallankumouksen kynnykselle samanaikaisesti, vaan päinvastoin eri aikoina, kokonaisen kapitalismista sosialismiin siirtymisen aikakauden kestäessä.

Tämän ajanjakson kestäessä, jolloin maapallolla on rinnakkaisesti olemassa sosiaalisilta järjestelmiltään erilaisia valtioita, herää kysymys niiden välisten keskinäissuhteiden luonteen määrittämisestä.

Jos sosialistinen vallankumous voittaisi samanaikaisesti kaikissa taikka useimmissa kapitalistisissa maissa, kuten Marx ja Engels esi-imperialistisella kaudella olettivat, niin sosialismin maiden monet kansainvälisen politiikan ongelmat olisivat toisenlaiset ja paljon yksinkertaisemmat. Mutta lähtökohtana neuvostovaltion ulkopolitiikalle Lenin piti sitä tosiseikkaa, että imperialismin kaudella sosialismin voitto ei voi tapahtua samanaikaisesti kaikissa kehittyneissä maissa.

Neuvostovaltion ulkopolitiikan perusperiaatteena suhteissa kapitalistisiin maihin on rauhanomaisen rinnakkainolon periaate, jonka Lenin esitti jo ennen lokakuun suuren sosialistisen vallankumouksen voittoa Venäjällä. Ensimmäisen maailmansodan vuosina Lenin imperialismin aikaisen historiallisen prosessin lainomaisuuksien erittelyn pohjalta tuli siihen johtopäätökseen, että eri maiden epätasaisen kehityksen johdosta sosialismi "voittaa ensi aluksi yhdessä maassa tai muutamissa maissa, mutta muut maat jäävät joksikin aikaa porvarillisiksi tahi esiporvarillisiksi."[8]

Tästä aiheutui käytännön johtopäätös sosialistisen valtion ulkopolitiikalle — oli otettava huomioon se väistämättömyys, että kansainvälisellä kentällä on tietyn ajan kestäessä olemassa samanaikaisesti kapitalistisia valtioita. Lenin osoitti: "Kun neuvostojen valta on pystytetty, kun porvaristo on kukistettu yhdessä maassa, toisena tehtävänä on taistelu kansainvälisessä mitassa, taistelu toisenlaisella tasolla, proletaa-

[8] Lenin, Teokset, 23. osa, s. 72

risen valtion taistelu kapitalististen valtioiden ympäröimänä."[9]

Rauhanomaisen rinnakkainolon politiikka edellyttää normaalien diplomaattisuhteiden solmimista sekä keskinäisesti edullista taloudellista yhteistyötä kapitalististen maiden kanssa. Rauhanasetuksessa ajatus sellaisesta politiikasta, joka ilmaistiin neuvostovaltion valmiutena neuvotteluihin kapitalististen maiden kanssa ja sopimaan oikeudenmukaisen rauhan ehdoista, oli muotoiltu täysin selväpiirteisesti. Puhuessaan neuvostojen II yleisvenäläisessä edustajakokouksessa Lenin sanoi: "Me hylkäämme kaikki ryöväykseen ja väkivaltaan tähtäävät pykälät, mutta kaikki sellaiset pykälät, jotka sisältävät ystävällisten naapuruussuhteiden ehtoja ja taloudellisia sopimuksia, me hyväksymme mielihyvin, niitä emme voi hylätä."[10]

Sosiaalisilta järjestelmiltään erilaisten valtioiden rauhanomaisen rinnakkainolon politiikka ei ole suhdannepolitiikkaa, vaan kestävää, syvästi periaatteellista politiikkaa, joka kuvastaa valtiomme vilpitöntä pyrkimystä rauhaan ja kansainväliseen vakaantuneisuuteen. Eihän Neuvostoliitossa ole sellaisia luokkia tai sosiaalisia ryhmiä, jotka haluaisivat sotaa tai kansainvälisen jännityksen kärjistymistä. Päinvastoin kansallemme, joka antaa kaiken voimansa, koko luovan tarmonsa uuden, oikeudenmukaisen yhteiskunnan rakentamiseen, on tarpeen kestävä rauha, joka turvaa parhaat edellytykset kommunismin rakentamiselle.

Leniniläinen rauhanomaisen rinnakkainolon periaate rinnan muiden neuvostovaltion ulkopolitiikan peruskatsomusten kanssa on alinomaa kehittynyt ja rikastunut SNTL:n kamppailussa rauhan puolesta, asemiensa vahvistamiseksi kansainvälisellä kentällä, ja se on saanut uutta sisältöä. Kun neuvostovaltion historian ensi vuosina kamppailua rauhanomaisen rinnakkainolon periaatteen toteuttamisesta käytännössä käytiin normaalien suhteiden aikaansaamiseksi kapitalististen maiden kanssa, jotka alkuaikoina eivät mitenkään voineet edes sulattaa sitä tosiasiaa, että on olemassa valtio, jossa sosialistinen vallankumous on voittanut, niin nykyisin tuo periaate on asetettu sosialististen ja kapitalististen valtioiden keskinäissuhteiden pohjaksi. Kun fasistien hyökkäystä edeltäneinä vuosina kysymys oli siitä, että voitaisiin lykätä SNTL:n joutumista sotilaalliseen yhteenottoon hyökkäysintoisimpien

[9] Lenin, Teokset, 29. osa, s. 40

[10] Lenin, Teokset, 26. osa, s. 237

imperialististen valtojen kanssa, niin nykyisin neuvostoulkopolitiikan pyrkimyksenä on vapauttaa ihmiskunta uuden maailmansodan uhasta.

Nykyisin rauhanomaisesta rinnakkainolosta on sanan täydessä mielessä tullut kansainvälisen kehityksen objektiivinen tarve.

Tavattoman suuri kansainvälispoliittinen merkitys, samalla myös merkitys nuoren neuvostovallan ulkopoliittisen aseman vahvistamiselle, oli kansallisuuskysymyksen ratkaisemisella monikansallisella Venäjällä. Jo marraskuun 3 (16) päivänä 1917 julkistettiin Venäjän kansojen oikeuksien julistus, jossa muotoiltiin neuvostovallan kansallisuuspolitiikan perusteet. Julistus vahvisti järkkymättömäksi laiksi Venäjän kansojen tasa-arvoisuuden ja suvereenisuuden, niiden oikeuden vapaaseen itsemääräämiseen aina eroamiseen ja itsenäisten valtioiden muodostamiseen saakka, oikeuden Venäjän alueella asuvien kansallisten vähemmistöjen ja etnisten ryhmien vapaaseen kehitykseen.[11] Pääasiallisinta leniniläisessä kansallisuuspolitiikassa on kaikkien kansallisuuksien työtätekevien vapaaehtoinen yhteenliittyminen yhteiseen taisteluun kaikenlaista sortoa vastaan. Siihen vaadittiin keskinäisen luottamuksen voimaansaattamista ja eri kansakuntien työtätekevien vähäisimmänkin vieraantuneisuuden poistamista. Ei riittänyt kansakuntien juridisen epäyhdenvertaisuuden kumoaminen, piti hävittää myös niiden välinen tosiasiallinen (taloudellinen ja sivistyksellinen) eriarvoisuus. Ja tämän tehtävän ratkaisemisesta, joka heti sai laajan kansainvälisen merkityksen, tuli yksi leniniläisen puolueen pääasiallisimmista poliittisista päämääristä.

Neuvostovaltio vaati "tiukasti täydellistä irtisanoutumista porvarillisen sivistyksen harjoittamasta raakalaispolitiikasta, joka on rakentunut harvojen valittujen kansakuntien riistäjien hyvinvointiin satojen miljoonien työtätekevien orjuutuksen kustannuksella Aasiassa, yleensä siirtomaissa ja pienissä maissa".[12]

Leniniläisten periaatteiden pohjalta tapahtuva kansallinen, valtiollinen, taloudellinen ja sivistyksellinen rakentaminen neuvostotasavalloissa on edelleen johtotähtenä kansoille, jotka ovat karistaneet harteiltaan kolonialismin ikeen ja astuneet kulkemaan ei-kapitalistisen kehityksen tietä.

Bolševikkien valtiollista taktiikkaa luonnehtiessaan Lenin

[11] Ks. "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t. I. s. 15
[12] Lenin, Teokset, 26. osa, s. 410

mainitsi: "Vain tämä taktiikka oli internationalistista taktiikkaa, sillä sitä noudattamalla tehtiin niin paljon kuin yhdessä maassa on mahdollista tehdä vallankumouksen kehittämisen, tukemisen ja alkamisen *hyväksi kaikissa maissa.*"[13]

Toisaalta neuvostokansan antama tuki ulkomaiden työtätekeville oli myös yhtenä kansainvälisyyden tärkeimmistä ilmauksista, "nimenomaan tämä tuki ja tämä myötätunto ovat olleet viime kädessä ratkaisevimpana alkutekijänä, ratkaisevana syynä siihen, että kaikki meitä vastaan tehdyt hyökkäykset ovat lopulta epäonnistuneet."[14]

Vuoden 1917 voittoisa lokakuun vallankumous kruunautui monikansallisen valtion — Sosialististen neuvostotasavaltojen liiton — muodostamisena vuoden 1922 joulukuussa. Mutta jo kansalaissodan vuosina neuvostotasavallat, jotka eivät vielä silloin olleet yhtyneet Neuvostoliitoksi, tiiviisti koordinoivat poliittisen, taloudellisen, sotilaallisen, ideologisen ja ulkopoliittisen (diplomaattisen) toimintansa.

Joskus kysytään: "Kuinka Lenin yli puoli vuosisataa ennen meitä pystyi määrittelemään Neuvostoliiton kaltaisen jättiläisvaltion ulkopolitiikan perusteet ja miten hän pystyi luomaan sosialistisen diplomatian järkkymättömät perusteet? Eikö siinä ole jotain taianomaista?"

Ei tietenkään ole, sillä Leninin aatteiden voima myös ulkopolitiikan alalla on siinä, että ne nojautuvat syvästi tieteelliseen, yhteiskuntakehityksen ja valtioiden keskinäissuhteiden lakien marxilaiseen ymmärtämiseen. Leninin suorittama marxilaisuuden luova kehittäminen kapitalismista sosialismiin siirtymisen kaudella antoi hänelle mahdollisuuden paneutua syvälle myös tuon aikakauden valtioiden keskinäisten suhteiden ydinolemukseen.

Marxin jälkeen Lenin tarkasteli ulkopolitiikkaa ja diplomatiaa yhtenä luokkataistelun tärkeimpänä muotona, joka välittömästi sivuaa työväenluokan, kaikkien työtätekevien elinetuja. Marxilaisuuden perustan luojien teoksissa on varattu paljon sivuja valtioiden keskinäisten suhteiden käsittelylle, ulkopolitiikalle. Jo kauan ennen sosialistisen vallankumouksen voittoa niissä analysoitiin monipuolisesti niitä tärkeimpiä tehtäviä, muun muassa ulkopoliittisia, jotka nousevat proletariaatin eteen sen jälkeen kun se on ottanut vallan.

---

[13] Lenin, Teokset, 28. osa, s. 282

[14] Lenin, Teokset, 33. osa, s. 127

Hahmotellessaan riistosta ja sorrosta vapaan tulevaisuuden yhteiskunnan ääriviivoja Karl Marx kirjoitti yhteiskunnan luomisesta, jonka "kansainvälisenä periaatteena on oleva rauha, sillä jokaisella kansalla tulee olemaan yksi ja sama valtias — *työ!*"[15]

Eräs tieteellisen sosialismin tärkeimmistä ohjelmallisista asiakirjoista, 'Kansainvälisen työväenliiton perustamismanifesti' (v. 1864), päättyy Karl Marxin merkittävään muotoiluun työväenluokan velvollisuudesta "perehtyä kansainvälisen politiikan salaisuuksiin, seurata oman hallituksen diplomaattista toimintaa ja vastustaa sitä tarpeen vaatiessa kaikin käytettävissä olevin keinoin; mutta jollei tuota toimintaa voida estää, on liityttävä yhteen tuon toiminnan paljastamiseksi yhtaikaisesti ja pyrittävä siihen, että ne siveyden ja oikeudenmukaisuuden tavanomaiset lait, joita yksityishenkilöiden on noudatettava keskinäissuhteissaan, tulisivat määrääviksi laeiksi myös kansojen välisissä suhteissa".[16]

Marx ja Engels esittivät nerokkaan analyysin aikansa, samoin kuin aiempien aikakausien valtioiden ulkopolitiikasta. Marxin näkemyksiä kehitellessään Lenin jo ennen vuoden 1917 lokakuun vallankumousta useaan otteeseen korosti, että työväenluokan puolueen kutsumuksena on analysoida kaikin puolin paitsi valtioiden sisäpolitiikkaa, myös ulkopolitiikkaa, paljastaa sen luokkasisältö ja objektiivinen historiallinen sisältö. Tällöin Vladimir Iljitš osoitti, että kommunistien puolueelle on pakottavan välttämätöntä, että sillä on porvariston ja tilanherrojen ulkopoliittisen ohjelman vastapainona oma proletaarinen ulkopolitiikan ja diplomatian ohjelmaperusta, joka vastaisi työväenluokan, kaikkien työtätekevien etuja, proletaarisen internationalismin periaatteita, sosialismin ihanteita.

V. I. Leninin teoksiin ja bolševistisen puolueen päätöksiin lokakuun vallankumousta edeltäneellä kaudella sisältyy kansainvälisen tilanteen ja porvarillisten puolueiden ja porvarillisten tilanherrapuolueiden sekä valtioiden ulkopolitiikan syvällinen marxilainen analyysi ja armoton arvostelu niiden pyyteellisestä linjasta, joka usein on ristiriidassa kansallisten perusetujen kanssa. Näissä asiakirjoissa on kehitelty myös marxilaisuuden klassisia ohjeita sosialismin valtioiden ja kansallisuuksien keskinäisten suhteiden kysymyksissä, sodan ja rauhan kysymyksissä.

---

[15] Marx ja Engels, Teokset, venäjänkielinen laitos, 17. osa, s. 5

[16] Marx—Engels, Valitut teokset, 3. osa, s. 12, Moskova 1973

Tällä tavoin jo kauan ennen lokakuun vallankumousta oli esitetty selvästi ne periaatteet, jotka vallankumouksen jälkeen muodostuivat neuvostovaltion ulkopoliittisen toiminnan ja diplomatian perustaksi.

Neuvostovaltion tärkeimmät ulkopoliittiset toimenpiteet, joihin se ryhtyi pian lokakuun vallankumouksen voiton jälkeen, olivat tosiasiallisesti osa sitä yleistä strategis-poliittista suunnitelmaa, jonka bolševistinen puolue pääpiirteissään kehitteli jo kauan ennen vallanottoa. Tuo suunnitelma vuorostaan perustui marxilaisuuden koko tieteelliseen teoriaan ja niihin teoreettisiin tutkimuksiin, joita Lenin suoritti ennen lokakuun vallankumousta.

Tämän panivat merkille jopa porvarilliset tarkkailijatkin. Neuvostodiplomatian alkulähteitä tutkivassa S. J. Vygodskin kirjassa esitetään englantilaisen journalistin M. Farbmanin oikea johtopäätös, jonka tämä oli tehnyt kohta neuvostovallan alkuvuosina: bolševistinen puolue oli kehitellyt neuvostoulkopolitiikan perusasettamukset jo kauan ennen lokakuun vallankumousta. "Nyt me selvästi näemme, että Leninin ajama politiikka oli sen ohjelman toteuttamista, jonka hän oli julistanut kaksi vuotta sitä ennen", Farbman kirjoitti.[17]

Vuoden 1917 lokakuun vallankumouksen jälkeen Lenin monta kertaa osoitti, että kansainvälistä tilannetta analysoitaessa ja neuvostovaltion ulkopoliittista linjaa määriteltäessä on tarpeen ennen muuta tutkia tarkkaan ja ottaa huomioon ensisijaisesti ne syvälliset syyt ja perustat (taloudelliset samoin kuin muutkin), jotka määräävästi vaikuttavat valtioiden, niiden hallitsevien luokkien, puolueiden ja hallitusten ulkopoliittisen toiminnan oleellisiin etuihin ja peruspiirteisiin, ja tämän yhteydessä erilaisten poliittisten suuntausten ja henkilöiden taisteluun historian kehityksen tiettynä jaksona.

Samalla, valtioiden keskinäisten suhteiden erityisominaisuutta korostaessaan, Vladimir Iljitš sanoi olevan välttämätöntä aikanaan ottaa huomioon konkreettisen historiallisen tilanteen omalaatuisuus, kaikki joskus yllättävätkin polveilut ja käänteet kansainvälisessä kehityksessä ja valtioiden politiikassa, niin ettei päästettäisi ohi mahdollisuuksia sosialismin, rauhan ja demokratian asemien lujittamiseen. Leninin suhtautumisessa neuvostovaltion ulkopoliittisten tehtävien ratkaisemiseen ei ollut kaavaoppineisuuden, dogmaattisuuden tai pinnallisen improvisoinnin häivääkään. Hän lähti siitä, et-

---

[17] Ks. S. Ju. Vygodskij. U istokov sovetskoj diplomatii. M., 1965, s. 11

tä sosialistisen maan ulkopolitiikka on samalla sekä tiedettä että taitoa. Puhuessaan sitten politiikasta kokonaisuudessaan Lenin huomautti, että se "muistuttaa enemmän algebraa kuin aritmetiikkaa ja vieläkin enemmän korkeampaa kuin alkeismatematiikkaa".[18]

V. I. Lenin osoitti, että "politiikka on tiedettä ja taitoa, joka ei tipahda taivaasta ja jota ei saada lahjana, ja että proletariaatin, jos se haluaa voittaa porvariston, pitää kasvattaa itselleen *omat*, proletaariset 'luokkapoliitikkonsa' ja sitä paitsi sellaiset, etteivät ne olisi huonompia kuin porvarilliset poliitikot".[19] Tähän sisältyi yksi Leninin tärkeimpiä vaatimuksia diplomaattityöntekijöille.

Lokakuun vallankumouksen voitto asetti päiväjärjestykseen perustehtävän — uudentyyppisen valtion järjestämisen. Aiemmasta, porvariston ja kartanonherrojen valtiosta periaatteellisesti poikkeava uusi valtio asetti ensisijaisiksi päämääriksi työtätekevien joukkojen täydellisen vapauttamisen riistosta ja sorrosta, sosialismin rakentamisen. Luokkaluonteeltaan periaatteellisesti uutena neuvostovaltio tarvitsi uutta valtiokoneistoa. Porvariston ja kartanonherrojen luokkien etuja palvellut vanha porvarillinen valtiokoneisto sai mennä romuksi.

Selostaessaan neuvostovallan tehtäviä Petrogradin neuvoston jäsenille lokakuun 25 pnä (marraskuun 7 pnä) 1917 Lenin sanoi: "Meillä tulee olemaan neuvostohallitus, meidän oma vallanelimemme, johon porvaristo ei tule millään tavoin osallistumaan. Sorretut joukot luovat itse vallan. Vanha valtiokoneisto hävitetään perin juurin ja muodostetaan uusi hallintokoneisto neuvostojärjestöjen muodossa."[20]

Lokakuun 26 pnä (marraskuun 8 pnä) 1917 neuvostojen II yleisvenäläinen edustajakokous muodosti ensimmäisen neuvostohallituksen — kansankomissaarien neuvoston.

Edustajakokous päätti myös ulkoasiain kansankomissariaatin perustamisesta. Se ei ollut yksinkertaisesti uuden nimen antamista ulkoasiainhallinnolle. Periaatteellisesti uuden kansainvälisen linjan toteuttamiseksi käytännössä tarvittiin aivan uusi diplomaattipalvelu, joka olisi maailman ensimmäisen

---

[18] Lenin, Teokset, 31. osa, s. 86

[19] Lenin, Teokset, 31. osa, s. 64

[20] Lenin, Teokset, 26. osa, s. 221

neuvostojen valtion politiikan luotettavana ajajana ja välineenä ja joka palvelisi uskollisesti työläis-talonpoikaista vallankumousta, sosialismin asiaa.

Tsaarin Venäjän ja porvarillis-suurmaanomistuksellisen väliaikaisen hallituksen vanha diplomaattikoneisto ei kerta kaikkiaan ollut kelvollinen tähän tarkoitukseen. Vanhan Venäjän ulkoministeriö oli saanut virkamiehensä etuoikeutetuimmista, tsaarinvallalle uskollisista aatelisista ja porvarillisista piireistä. Paitsi sitä, että diplomaattipalvelun henkilökunnassa ei ollut työläisten ja talonpoikien edustajia, siinä ei ollut edes aatelitonta porvarillista sivistyneistöä. Tsaarinvallan aikaisen ulkoministeriön virkamieheksi pääsi vain varakas ihminen. Niiden 570 virkamiehen joukossa, jotka vuonna 1913 olivat ulkoministeriön keskusvirkakoneistossa Venäjällä ja ulkomaanedustustoissa, oli 39 paronia, 33 ruhtinasta, joista yksi jalosukuisin ruhtinas, tusinan verran kreivejä.[21] He tietenkin suhtautuivat lokakuun vallankumoukseen vihamielisesti ja olivat monessa tapauksessa yhteydessä vastavallankumouksellisiin salaliittoihin ja kapinoihin, Neuvosto-Venäjän johtohenkilöihin kohdistettuihin terroritekoihin. Ilmeni pyrkimystä muuttaa vanha ulkomaanedustuksellinen diplomaattikoneisto neuvostovaltiota vastaan suunnatun vastarinnan ja valkokaartilaistoiminnan keskukseksi (niitä tarkoituksia palveli esimerkiksi Pariisiin muodostettu 'Venäläisten diplomaattisten ulkomaanedustustojen neuvosto').

Ulkoasiain kansankomissariaatin koneiston muodostaminen tapahtui bolševistisen puolueen keskuskomitean johdolla ja siihen osallistui välittömästi V. I. Lenin, joka antoi poikkeuksellisen merkityksen tälle työlle. Leninin henkilökohtaisella johdolla määriteltiin ulkoasiain kansankomissariaatin tehtävät ja rakenne, samoin kuin neuvostovaltion ulkomaanedustajien asema. Lenin itse osallistui neuvostodiplomaattien valintaan ja kouluttamiseen. Tällöin hän piti tärkeimpänä puoluekantaisuusperiaatetta. Ulkoasiain kansankomissariaatin koneistoa tarkoittaen Lenin korosti: "Tämä koneisto on muuten poikkeuksellinen meidän valtiokoneistossamme. Siihen emme ole päästäneet yhtäkään vaikutusvaltaista henkilöä vanhasta tsaristisesta koneistosta. Sen vähänkin auktoriteettinen koneisto on muodostettu kokonaan kommunisteista."[22]

Voittaneella proletariaatilla ei silloin ollut valmiita ammat-

---

[21] Ks. "Pravda", 29 dekabrja 1967 g

[22] Lenin, Teokset, 36. osa, s. 587—588

tidiplomaatteja. Diplomaattityöhön lähetettiin bolševikkipuolueen kokeneita poliittisia toimihenkilöitä, kansainväliseen työväenliikkeeseen osallistuneita, jotka tunsivat ulkomaiden olosuhteita: G. V. Tšitšerin, J. A. Berzin, V. V. Vorovski, J. A. Ganetski, L. M. Karahan, L. B. Krasin, M. M. Litvinov, D. Z. Manuilski, L. K. Martens, V. R. Menžinski ym.

Neuvostodiplomatian käytännön toimintaan noina vuosina antoivat merkittävän panoksensa kommunistisen puolueen ja neuvostovaltion huomattavat toimihenkilöt, kuten M. I. Kalinin, S. M. Kirov, N. N. Narimanov, G. K. Ordžonikidze, G. I. Petrovski, J. E. Rudzutak, J. M. Sverdlov, J. V. Stalin, M. V. Frunze ym.

Vuoden 1917 joulukuun puoliväliin mennessä ulkoasiainkansankomissariaatissa oli jo toiminnassa kansankomissaarin sihteeristö, suhteita länteen hoitava osasto, suhteita itään hoitava osasto, lehdistö-, sotavanki-, oikeudellinen-, henkilöstö-, viisumi- ja taloudellinen osasto sekä salamerkkisanomien tulkintaosasto ym. Virkailijoita oli silloin noin 130. Ulkoasiainhallinnon työhön tuli joukko työläisbolševikkeja, sotilaita, Itämeren laivaston matruuseja. Kansankomissaarin sihteerinä oli työläismatruusi N. G. Markin, henkilö, jonka nimeen liittyi legendoja. Vuoden 1918 toukokuuhun mennessä ulkoasiain komissariaatti käsitti jo 16 rakenteellista osastoa.[23]

Vuonna 1918 ja myöhempinä vuosina puolueen keskuskomitea, joka noudatti Leninin ohjetta ulkoasiain kansankomissariaatin luomiseksi ulkopoliittiseksi taisteluelimeksi, täydensi sen kokoonpanoa erittäin pätevillä puoluetyöntekijöillä ja auttoi kansankomissariaatin järjestöllisessä lujittamisessa. Kansalaissodan aikana monet kansankomissariaatin virkailijat lähtivät rintamille.

Uuden ulkopoliittisen linjan kehittely ja kamppailu sen toteuttamiseksi käytännössä vaati puolueen ja valtion johdolta paljon työtä ja huomion kiinnittämistä. Siinäkin oli aivan erityinen osuus V. I. Leninillä. Vanha bolševikki J. S. Ganetski on kertonut muistelmissaan: "Ulkoasiain kansankomissariaatin muodostamisen alusta lähtien Lenin elämänsä viimeisiin päiviin saakka henkilökohtaisesti antoi suuntaa neuvostodiplomatialle... Ei ollut sellaista työalaa, eikä sellaisia kysymyksiä, joita Lenin ei olisi joutunut henkilökohtaisesti hoitelemaan."[24]

---

[23] Ks. S. Ju. Vygodskij. U istokov sovetskoj diplomatii, s. 32—33

[24] Ja. Ganetskij. O Lenine. Otryvki iz vospominanij. M., 1933, s. 73

Ulkoasiain kansankomissariaatti antoi merkittävää apua puolueen keskuskomitealle ja kansankomissaarien neuvostolle ulkopoliittisten tehtävien suorittamisessa, ja usein myös neuvostotasavaltojen välisen yhteistyön järjestämisessä ja neuvostovallan vakiinnuttamisessa paikallisesti.

Yksi ensimmäisiä ulkoasiain kansankomissariaatin tehtäviä oli tsaarinvallan ulkoministeriön salaisten diplomaattisten asiakirjojen julkistaminen. Jo vuoden 1917 marraskuussa keskuslehdissä ('Izvestija', 'Pravda', 'Väliaikaisen työläis- ja talonpoikaishallituksen lehti', 'Työläinen ja sotilas', 'Vapaan Venäjän armeija ja laivasto') julkaistiin entisen ulkoministeriön arkistosta saatujen salaisten papereiden tekstejä. Vuoden 1917 joulukuun ja vuoden 1918 helmikuun välisenä aikana julkaistiin 7 kokoelmaa, jotka sisälsivät noin 130 sisällöltään ainutlaatuista asiakirjaa.[25] Kansa sai ensimmäisen kerran tietää kuka aloitti ja miten imperialistisen maailmanlaajuisen teurastuksen, kenelle se oli tarpeellinen ja hyödyksi. Salaiset sopimukset julkistettuaan neuvostovalta riisti suojaverhon kansanvastaiselta porvarilliselta diplomatialta.

Koko maailma sai tietää muun muassa Japanin ja tsaarin Venäjän kesällä 1916 solmiman sopimuksen, Venäjän ja Englannin vuonna 1907 keskenään solmiman sopimuksen vaikutusalueiden jakamisesta Persiassa, Afganistanissa ja Tiibetissä, Entente-valtojen vuonna 1916 tekemän salaisen sopimuksen, jossa säädettiin korvausmaksu Romanialle yhtymisestä sotaan Saksaa vastaan jne. "Me ... julkaisimme salaiset sopimukset, ja koko maailma sai tietää, minkä vuoksi tuhoutui miljoonia ihmishenkiä, minkä vuoksi uhrattiin miljoonia", sanoi Lenin.[26]

Vastauksena Suomen hallituksen esitykseen hyväksyttiin kansankomissaarien neuvoston päätös Suomen tasavallan itsenäisyyden tunnustamisesta.[27] Joulukuun 31 pnä 1917 (tammikuun 13 pnä 1918) Lenin omakätisesti luovutti tämän päätöksen suomalaisen valtuuskunnan puheenjohtajalle Svinhufvudille.[28]

Ensimmäisistä päivistä lähtien neuvostohallitus ryhtyi purkamaan kaikkia epäyhdenvertaisia sopimuksia naapurimai-

---

[25] Ks. M. P. Irošnikov, A. O. Tšubarjan. Tajnoje stanovitsja javnym. Ob izdanii sekretnyh dokumentov tsarskogo i Vremennogo pravitelstv. M., 1972, s. 57

[26] Teokset, 30. osa, s. 374

[27] Ks. "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t. I, s. 71

[28] Ks. sama, s. 712

den kanssa. Elokuun 29 pnä 1918 annetulla asetuksella Neuvosto-Venäjä mitätöi kaikki tsaarin hallituksen sopimukset Preussin ja Itävalta-Unkarin kanssa, jotka koskivat Puolan jakamista, "koska ne ovat ristiriidassa kansakuntien itsemääräämisperiaatteen ja Venäjän kansan vallankumouksellisen oikeudentunnon kanssa, kansan, joka tunnustaa Puolan kansalle ehdottoman oikeuden itsenäisyyteen ja yhtenäisyyteen..."[29]

V. I. Leninin taistelu ulkopolitiikan kysymyksissä trotskilaisia ja 'vasemmistokommunisteja' vastaan

Leniniläinen ulkopolitiikka muovautui sinä aikana, jolloin vastikään syntynyt neuvostovaltio kävi ankaraa aseellista taistelua olemassaolostaan, murti vihollisten saartorenkaan ja neuvostovaltion tunnustamiseen haluttomien imperialististen valtojen rintaman, vakiinnutti oikeutensa kansainvälisellä kentällä. Se antoi oman leimansa nuoren neuvostovaltion ulkopoliittisen toiminnan sisältöön ja tapaan. Tämän ainutkertaisen, sankarillisen vaiheen erikoisuudet on ehdottomasti otettava huomioon tutkittaessa tuona aikana kirjoitettuja asiakirjoja.

Neuvostovaltion ensi vuosien historia on jättänyt paljon opettavia esimerkkejä diplomaattisesta taituruudesta, jolla Lenin ja hänen lähimmät taistelutoverinsa ratkaisivat mitä mutkikkaimpia ulkopoliittisia tehtäviä.

Niinpä perustellessaan asetusta rauhasta lokakuun 26 (marraskuun 8) päivältä 1917 ja osoittaessaan, että me tulemme kaikin tavoin puolustamaan koko ohjelmaamme rauhasta ilman aluevaltauksia ja sotakorvauksia, Vladimir Iljitš samalla korosti sitä, että neuvostohallitus "suostuu harkitsemaan kaikenlaisia muitakin rauhanehtoja ja kehottaa vain, että mikä sotaakäyvä maa hyvänsä esittäisi ne mahdollisimman pian ja että rauhanehdot esitettäisiin täysin selvästi ja ehdottomasti ilman mitään kaksimielisyyttä sekä ilman mitään salassapitoa."[30]

"Meidän on riistettävä vihollisiltamme mahdollisuus sanoa, että heidän ehtonsa ovat toisenlaiset ja että siksi on turhaa ruveta neuvottelemaan kanssamme", selitti Lenin neuvosto-

[29] Sama, s. 460

[30] Lenin, Teokset, 26. osa, s. 232

jen II yleisvenäläisen edustajakokouksen valtuutetuille. "Ei, meidän on riistettävä heiltä tuo etuisuus, eikä asetettava ehtojamme uhkavaatimusluonteisina. Siksi ehdotukseen onkin otettu kohta, jossa sanotaan, että otamme harkittavaksemme kaikenlaiset rauhanehdot, kaikki ehdotukset. Että otamme harkittavaksemme — se ei vielä merkitse, että hyväksymme ne. Esitämme ne Perustavan kokouksen käsiteltäväksi, jolla sitten on valta päättää, mihin voidaan ja mihin ei voida myöntyä."[31]

Imperialistiset valtiot alkoivat boikotoida rauhanasetukseen sisältyneitä ehdotuksia. Leniniläinen strategia lokakuun vallankumouksen jälkeen lähti siitä, että Neuvosto-Venäjän on välttämättä päästävä mitä pikimmin irti sodasta, jossa kaksi toisiaan vastassa ollutta imperialististen rosvojen ryhmää kävivät henkeen ja vereen asti taistelua maailman uudelleenjakamisesta. Tällöin päävaarana meidän maassamme voittaneelle proletariaatille esiintyi aluksi Saksan imperialismi, jonka hampaisiin saakka aseistetut armeijat olivat valmiit antamaan iskunsa nuorelle neuvostotasavallalle. Irrottautuminen sodasta, jotta voitaisiin rakentaa sosialismia — siinä Leninin suunnitelma, jota hän seikkaperäisesti selosti nerokkaissa teoksissaan "Kuinka kilpailu on järjestettävä?", "Neuvostovallan edessä olevat tehtävät", "Vasemmistolaisesta lapsellisuudesta ja pikkuporvarillisuudesta", jotka hän kirjoitti 1918 tammikuussa, huhtikuussa ja toukokuussa.

'Vasemmistokommunistit', joihin lukeutuivat Buharin, Lomov, Osinski, Preobraženski, Pjatakov, Radek ym. liittoutuivat trotskilaisten kanssa. Aliarvioidessaan vastustajan voimat ja yliarvioidessaan Euroopan proletariaatin valmiuden vallankumoukselliseen esiintymiseen imperialismia vastaan 'vasemmistokommunistit' esittivät tunnuksen "vallankumouksellisesta sodasta". He arvelivat, ettei tarvitse kuin panna imperialismi ahtaalle, niin se luhistuisi vallankumouksellisen Venäjän armeijoiden ja kapinaan nousevan Euroopan proletariaatin yhteispuristuksessa. Ulkonaisesta "vallankumouksellisuudestaan" huolimatta 'vasemmistokommunistien' toimintaohjelma oli täynnä opportunismia, pessimististä epäuskoa Venäjän proletariaatin saavuttaman voiton kestävyyteen, sosialismin menestyksellisen rakentamisen mahdollisuuteen oloissamme, joissa Länsi-Euroopan maiden työväenluokan valtiollinen tuki puuttui.

Valevallankumouksellinen sanahelinä tempasi mukaansa

[31] Lenin, Teokset, 26. osa, s. 234

melko laajoja piirejä. Lenin jäi jonakin hetkenä jopa vähemmistöön, mutta hän käynnisti kiihkeän toiminnan — myös teoreettisen — Brestin rauhansopimuksen solmimiseksi, trotskilaisen ja buharinilaisen pikkuporvarillisen sanahelinän hillitöntä riehuntaa vastaan, neuvostovallan lujittamiseksi keskustassa ja paikallisesti.[32] Ne Leninin nerokkaat teokset, jotka hän kirjoitti tuona neuvostovaltion historian lyhyenä ja kiperänä kautena, käsittävät useita osia hänen kootuista teoksistaan. Niiden huolellinen tutkiminen on tavattoman arvokasta nytkin, koska Lenin muotoili niissä ne strategiset ja taktiset asettamukset, jotka muodostuivat perustaksi leniniläisen puolueen asennoitumiselle mutkikkaisiin ulkopoliittisiin ja muihin kysymyksiin. Paitsi Brestin rauhan solmimiseen liittyneitä diplomaattisia kysymyksiä, Lenin kehitteli noissa teoksissaan monia marxilaisuuden yleisen teorian ja työväenluokan valtiopolitiikan uusia periaatteellisia perusohjeita.

Noina raskaina päivinä käytännöllisesti katsoen ratkaistiin historian ensimmäisen työläis-talonpoikaisen valtion kohtalo. Tammikuun alussa 1918 laatimissaan "Teeseissä separatiivisen ja aluevaltauksia edellyttävän rauhan viipymättömän solmimisen kysymyksestä" Lenin kirjoitti *"olevan mahdotonta* ratkaista sosialistisen vallankumouksen tehtäviä Venäjällä sodan jatkamisen oloissa".[33] Vastustaessaan oppositiolaisia, jotka perustivat järkeilynsä peräti abstraktiseen laskelmointiin vallankumouksesta Euroopassa lähiaikoina, Lenin korosti:

"Mikäli Saksassa puhkeaa vallankumous lähimmän 1/4—1/2 vuoden aikana, *silloin* me voitamme, huolimatta vallankumouksellisen sodan raskaudesta.

Jos vallankumous tapahtuu *myöhemmin,* niin mahdollisuudet ovat 99/100, että nääntynyt työläinen ja talonpoika kukistaa valtamme ja luovuttaa vallan seikkailijoille, jotka sitten

---

[32] Ks. "Istorija Kommunistitšeskoj partii Sovetskogo Sojuza", t. 3, kn. 1, gl. 8. M., 1967; Ja. Temkin. Bolševiki v borbe za demokratitšeskij mir (1914—1918 gg.). M., 1957; S. M. Majorov. Borba Sovetskoj Rossii za vyhod iz imperialistitšeskoj vojny. M., 1959; A. O. Tšubarjan. Brestskij mir. M., 1964; D. V. Oznobišin. Ot Bresta do Jurjeva. Iz istorii vnešnej politiki Sovetskoj vlasti. 1917—1920 gg. M., 1966; jego że. Politika partii v period mirnoj peredyški 1918 g. M., 1973; A. O. Tšubarjan. V. I. Lenin i formirovanie sovetskoj vnešnej politiki. M., 1972, i dr

[33] Lenin, Teokset, venäjänkielinen täydellinen laitos, 54. osa, s. 490

solmivat *vieläkin huonomman* aluevaltauksia edellyttävän rauhan...

Meillä ei ole oikeutta saattaa Venäjän sosialistisen vallankumouksen kohtaloa riippuvaksi niin huojuvista, täysin tarkistamattomista ehdoista...

Kumpi on parempi: menettää Puola, Liettua, Kuurinmaa jne. tai menettää sosialistinen vallankumous Venäjällä?"[34]

Tähän kysymykseen Lenin antoi äärimmäisen selkeän vastauksen. "Kauniin eleen ja vallankumouksellisen sanahelinän politiikka — siinä ajankohdan vaara."[35]

Puolueessa silloin puhjenneen mitä kärkevimmän taistelun perustavimman, periaatteellisen puolen muodosti tosiasiallisesti jommankumman toisensa poissulkevan poliittisen linjan valinta. Leninismi, bolševismi vai trotskilaisuus, menševismi — sellainen oli tuo valinta. Siitä riippui kaiken, niin neuvostovaltion sisä- kuin ulkopolitiikankin sisältö, sosialismin kohtalo, sen voitto tai tuho.

Trotskin, joka toimi muutaman kuukauden ulkoasiain kansankomissaarin tehtävässä, asenne oli täysin vastakkainen Leninin asenteen kanssa. Trotski piti edelleen ohjenuoranaan antimarxilaista 'pysyvän' vallankumouksen teoriaa, joka kielsi voitokkaan sosialistisen vallankumouksen mahdollisuuden yhdessä maassa ilman, että Euroopan proletariaatti antaa sille valtiollista tukea. Puhuessaan neuvostojen II:ssa yleisvenäläisessä edustajakokouksessa lokakuun 26 (marraskuun 8) päivänä 1917 Trotski sanoi: "Me panemme kaiken... toivomme siihen, että vallankumouksemme kirvoittaa eurooppalaisen vallankumouksen. Elleivät Euroopan kapinaan nousevat kansat muserra imperialismia, meidät tullaan musertamaan — siitä ei ole epäilystä. Joko Venäjän vallankumous nostattaa taistelun vihuripyörteen lännessä tai kaikkien maiden kapitalistit tukahduttavat meidän vallankumouksemme."[36] Erityisen tunnusomaista on, että tämä trotskilaisuuden tappiohenkinen, pikkuporvarillinen perusohje yhdistyi suoranaiseen imperialistisen politiikan, muun muassa USA:n ulkopolitiikan idealisoimiseen, josta politiikasta Trotski puhui Yleisvenäläisen toimeenpanevan keskuskomitean (VZIK) istunnos-

---

[34] Lenin, Teokset, venäjänkielinen täydellinen laitos, 54. osa, s. 490

[35] Lenin, Teokset, venäjänkielinen täydellinen laitos, 54. osa, s. 491

[36] "Vtoroj Vserossijkij sjezd Sovetov R. i S. D.". M.—L., 1928, s. 29

sa marraskuun 8 (21) päivänä 1917: "Amerikka voi sietäen suhtautua neuvostohallituksen olemisen tosiasiaan, koska se on kyllin tyytyväinen liittolaismaiden ja Saksan heikentymiseen, ja kaiken lisäksi Amerikka on kiinnostunut sijoittamaan pääomiaan Venäjälle."[37]

Siinä esimerkki pikkuporvarillisesta epäjohdonmukaisuudesta ja katsomusten ristiriitaisuudesta, trotskilaisuuden ulkonaisesti silmiinpistävästä, mutta hedelmättömästä eklektiikasta. Lenin ei suinkaan sattumalta maininnut, että Trotskilla "ei ole milloinkaan ollut eikä ole mitään 'kasvoja', vaan hänellä on ollut vain loikkauksia, heilahteluja liberaalien luota marxilaisten luo ja takaisin, on katkonaisia sanoja ja helskyviä korulauseita, joita on siepattu sieltä täältä".[38]

Trotskin linja kuvastui myös hänen herraskaisen yliolkaisessa suhtautumisessaan ulkoasiain kansankomissariaatin työhön. Kun puolueen jäsen S. S. Pestkovski saapui Trotskin puheille tullakseen virkatehtävään ulkoasiain komissariaattiin, sai hän tältä vastaukseksi: "Ei sinne kannata enempää ottaa vanhoja tovereita. Minä itsekin otin tämän tehtävän vain siksi, että minulla olisi enemmän aikaa puolueasioille. Minulla ei ole suuria tekemisiä: julkistan salaisia sopimuksia ja panen putiikin kiinni."[39]

Saksan liittoutuman maiden samoin kuin Entente-valtojenkin hallitsevat piirit ottivat varteen Trotskin seikkailumaisen ja antautumishenkisen toimintaohjelman. Trotskin kanssa joulukuussa 1917 käymänsä keskustelun jälkeen Saksan Petrogradissa olleella diplomaattiedustajalla kreivi Mirbachilla vahvistui käsitys, ettei neuvostovalta ole pitkäikäinen. Tammikuun 4 pnä 1918 Mirbach kirjeessään valtakunnankansleri von Hertlingille varsin pessimistisesti arvioi Neuvosto-Venäjän hallituksen mahdollisuuksia, mikä oli omiaan edistämään Berliinin kovan linjan kehittelyä neuvostovaltioon nähden Brest-Litovskin rauhanneuvotteluissa. Niin kuin nähdään niistä asiakirjoista, joita toisen maailmansodan jälkeen löydettiin Saksan ulkoministeriön arkistosta Wilhelmstrasselta, Saksan hallitus sai jatkuvasti Trotskin 'luottamuksellisia' lau-

---

[37] "Protokoly zasedanij Vserossijskogo Tsentralnogo Ispolnitelnogo komiteta Sovetov R., S., Kr. i Kaz. Deputatov II sozyva". M., 1918, s. 42

[38] Lenin, Teokset, 20. osa, s. 148

[39] S. Pestkovskij. Ob Oktjabrskih dnjah v Pitere. "Proletarskaja revoljutsija", 1922, N:o 10, s. 99

suntoja, ettei hän aio solmia rauhaa saksalaisten kanssa eikä ole siitä yleensäkään kiinnostunut. Tammikuun puolivälissä 1918 valtakunnankansleri von Hertling sai kenraalisotamarsalkka von Hindenburgilta sähkeen, joka sisälsi 'luotettavista lähteistä' saadun tiedon: "Trotski on kirjoittanut Kansainvälisen sosialidemokraattisen toimiston puheenjohtajalle Huysmansille, ettei erillisrauhaa Venäjän kanssa kannata ajatellakaan, että kysymys on vain neuvottelujen pitkittämisestä mahdollisimman kauan, jotta sinä aikana herätettäisiin kansainvälinen sosialidemokratia aktiivisiin toimiin yleisen rauhan hyväksi." Tässä yhteydessä von Hindenburg neuvoi von Hertlingiä: "Tieto vahvistaa sitä arvelua, että Trotski käyttää Brestiä puhujalavana propagandan tekemistä varten. Niin pian kuin saadaan selvyys ukrainalaisten aikeista, on syytä tehdä loppu tuosta Trotskin taktiikasta esittämällä uhkavaatimus."[40]

Tammikuun 28 pnä (helmikuun 10 pnä) 1918 Trotski kansankomissaarien neuvoston puheenjohtajan V. I. Leninin ohjetta karkeasti rikkoen ilmoitti saksalaisille Brest-Litovskissa, että Neuvosto-Venäjä irtaantuu sodasta, mutta kieltäytyy allekirjoittamasta rauhaa ja antaa käskyn Venäjän armeijan täydelleen kotiuttamisesta. Tällä tavoin Trotski pyrki käytännössä toteuttamaan petturimaisen tunnuslauseensa "ei sotaa eikä rauhaa" (tai: "sotaa ei käydä, rauhaa ei allekirjoiteta"). Tämän jälkeen Trotski matkusti Petrogradiin, minkä saksalaiset tulkitsivat tosiasiallisesti rauhanneuvottelujen katkaisemiseksi. Kaikki tämä tapahtui vielä ennen muodollisen uhkavaatimuksen jättämistä saksalaisille, mikä helpotti Saksan imperialisteja interventiosuunnitelmiensa toteuttamisessa.

Helmikuun 11 pnä 1918 valtakunnankansleri kirjoitti keisari Vilhelm II:lle: "Mielestäni Trotskin lausunto ja neuvottelujen katkeaminen sen tuloksena merkitsee epäilemättä tosiasiallista kieltäytymistä aselevosta."[41] Samana päivänä ylipäällikön päämajassa ollut ulkoasiainhallinnon edustaja sähkötti: "Täällä ovat lähes kaikki sitä mieltä, ettei meille ylipäätään olisi voinut tapahtua mitään sen suotuisampaa kuin Trotskin päätös... Rauhaa solmittaessa me olisimme kuiten-

---

[40] V. L. Israeljan. Neopravdavšijsja prognoz grafa Mirbaha (Iz istorii antisovetskoj politiki germanskogo imperializma v 1917—1918 gg). "Novaja i novejšaja istorija", 1967 N:o 6, s. 59—60

[41] "Sovetsko-germanskie otnošenija ot peregovorov v Brest-Litovske do podpisanija Rapallskogo dogovora". Sbornik dokumentov, t. 1. 1917—1918 gg. M., 1968, s. 317

kin joutuneet tekemään hänelle erilaisia vakavia myönnytyksiä. Nyt me voimme järjestää kaiken oman mielemme mukaan. Aluekysymys tullaan täysin ratkaisemaan meidän halumme mukaan."[42]

Trotskin tekoa pohdittiin helmikuun 13 pnä 1918 Vilhelm II:n neuvottelussa keisarikunnan hallituksen ja ylipäällystön edustajien kanssa. Päätettiin, että Trotskin lausunto merkitsee aselevon päättymistä, jonka määräaika kului umpeen helmikuun 17 pnä 1918. Sen jälkeen "pitää ryhtyä sotilaallisiin toimiin tarkoituksena järjestyksen ja levollisuuden palauttaminen miehittämiimme alueisiin liittyvillä alueilla, ennen muuta Liivinmaalla".[43]

Trotskin petturuus tuli kalliiksi nuorelle neuvostotasavallalle. Helmikuun 18 pnä saksalaiset joukot ryhtyivät hyökkäykseen ja voittivat Venäjän vanhan armeijan joukko-osastojen heikon vastarinnan. Neuvosto-Venäjä osoittautui olevan äärimmäisen vaikeassa tilanteessa, mitä länsivallat eivät jättäneet käyttämättä hyväkseen. Helmikuun 19 pnä Ranskan suurlähettiläs ilmoitti puhelimitse ulkoasiain kansankomissariaatille, että Ranska voi auttaa neuvostohallitusta, mikäli se on valmis osoittamaan vastarintaa Saksalle.[44] Mutta Ranskan suurlähettilään ehdotus ei suinkaan merkinnyt sitä, että länsivallat aikoivat auttaa neuvostotasavaltaa. Päinvastoin USA:n, Englannin ja Ranskan politiikan tarkoituksena oli saada avunantolupauksin Neuvosto-Venäjä vedetyksi sotaan Saksaa vastaan. Niinpä Lontoo toistuvasti vaati Englannin Neuvosto-Venäjällä ollutta epävirallista edustajaa R. Lockhartia tarkistamaan huhut vakavista erimielisyyksistä Leninin ja Trotskin välillä, joihin Englannin hallitus pani suuria toiveita.

Neuvostohallitukselta salaa Trotski antoi Ententen edustajille periaatteettomia poliittisia lupauksia. Keskustelussaan Punaisen Ristin amerikkalaisen valtuuskunnan johtajan R. Robinsonin ja R. Lockhartin kanssa Trotski, mennen näitä vastaan näiden pyrkimyksissä estää Neuvosto-Venäjän irtaantuminen sodasta itävaltalais-saksalaista liittoutumaa vastaan, lupasi näille sellaisia myönnytyksiä, jotka tosiasiallisesti merkitsivät antautumista, neuvostotasavallan aseistariisumista imperialismin edessä. Trotski pyrki propagoimaan ajatusta

---

[42] Sama, s. 321

[43] Sama, s. 329

[44] Ks. A. O. Tšubarjan. V. I. Lenin i formirovanie sovetskoj vnešnej politiki, s. 171

amerikkalaisen ja englantilais-ranskalaisen imperialismin 'pitämisestä parempana' kuin saksalaista, sekä ajatusta avun hyväksymisestä USA:lta, Englannilta ja Ranskalta taistelussa Saksaa vastaan.[45]

Helmikuun 18 pnä puolueen keskuskomitea piti kokoustaan lyhyin tauoin koko päivän. Lenin arvosteli ankarasti Trotskia ja 'vasemmistokommunisteja'. Leninin perustelu sai keskuskomitean jäsenten enemmistön vakuuttuneeksi: 7 äänellä 5 vastaan yhden pidättäytyessä hyväksyttiin päätös, että Saksan hallitukselle ilmoitetaan viipymättä rauhan solmimiseen suostumisesta.[46]

Saksalaiset joukot jatkoivat hyökkäystään, mutta Saksan hallituksen vastaus, joka sisälsi uudet, Neuvosto-Venäjälle vielä paljon raskaammat rauhanehdot, saatiin vasta helmikuun 23 päivän aamuna. Tuona päivänä Lenin kirjoitti: "Tietäköön jokainen: joka vastustaa viipymätöntä rauhaa, vaikka se olisikin äärimmäisen raskas, hän tuhoaa neuvostovallan."[47]

Saksa vaati Venäjää luopumaan oikeuksistaan Kuurinmaahan, Liivinmaahan ja Eestiin. Venäjää kehotettiin solmimaan rauha Ukrainan Radan olemattoman hallituksen sekä Suomen kanssa. Venäjän oli määrä tyydyttää Turkin vaatimukset Kaukasiaan nähden, kotiuttaa täydelleen armeijansa, suostua vuoden 1904 epäedullisen kauppasopimuksen uudistamiseen, antaa Saksalle oikeus malmin vapaaseen ja tullittomaan maastavientiin, myöntää sille suosituimmuusoikeus kaupankäynnissä vuoteen 1925 saakka jne.[48]

Keskuskomitean istunnossa helmikuun 23 pnä Lenin vaati ehdottomasti saksalaisten esittämien ryövärimäisten rauhanehtojen viipymätöntä hyväksymistä. V. I. Lenin ilmoitti, että mikäli vallankumouksellisen korulauseilun politiikka jatkuu, hän eroaa hallituksesta ja keskuskomiteasta. "Nämä rauhanehdot täytyy allekirjoittaa", Lenin sanoi. "Ellette te niitä alle-

---

[45] Ks. A. O. Tšubarjan. V. I. Lenin i formirovanie sovetskoj vnešnej politiki, s. 167—172

[46] Ks. "Protokoly Tsentralnogo Komiteta RSDRP(b). Avgust 1917—fevral 1918". M., 1958, s. 204

[47] Lenin, Teokset, 27. osa, s. 23

[48] Ks. A. O. Tšubarjan. V. I. Lenin i formirovanie sovetskoj vnešnej politiki, s. 142—143

[49] "Protokoly Tsentralnogo Komiteta RSDRP(b). Avgust 1917—fevral 1918", s. 213

kirjoita, niin te allekirjoitatte kuolemantuomion neuvostovallalle 3 viikon kuluttua."[49] Vladimir Iljitšin taipumattomuus ratkaisi asian. Hänen ehdotuksensa hyväksyttiin 7 äänellä (4 äänesti vastaan, 4 pidättäytyi äänestyksestä).[50]

Lenin paljasti 'vasemmistokommunistien' vastuun saksalaisten imperialistien auttamisesta: "Ja että uudet ehdot ovat Brestin ankaria, raskaita ja nöyryyttäviä rauhanehtoja ankarammat, raskaammat ja nöyryyttävämmät, *siihen ovat* suuren Venäjän neuvostotasavallan edessä *syyllisiä meidän kvasi-vasemmistolaisemme* Buharin, Lomov, Uritski ja kumpp.... Teille *tarjottiin* Brestin ehtoja, mutta te vastasitte pöyhkeilyllä ja rehentelyllä, *kunnes saitte* huonommat ehdot. Se on tosiasia. Ja siitä vastuusta te ette voi sanoutua irti."[51]

Käydessään taistelua 'vasemmistokommunistien' jatkamaa hajottamislinjaa vastaan, jonka linjan esittäjät ilmoittivat keskuskomitean hyväksymästä päätöksestä huolimatta, että "maailmanvallankumouksen etujen nimessä me pidämme tarkoituksenmukaisena myöntyä neuvostovallan menettämisen mahdollisuuteen", V. I. Lenin korosti sellaisen asenteen olevan kummallista ja hirvittävää[52], koska nimenomaan neuvostotasavallan säilyttäminen ja voittaneen proletariaatin diktatuurin maan lujittaminen on parhainta tukea työtätekevien vapautusliikkeelle kaikkialla maailmassa.

Lenin esitti poliittisen arvion rauhan allekirjoittamisen vastustajien asenteesta: "Ellei tänä ajankohtana allekirjoiteta rauhaa, niin se merkitsee, että julistetaan aseellinen kapina tai vallankumouksellinen sota Saksan imperialismia vastaan. Se on joko korulause tai saksalaisten tuloa kovasti toivovan Venäjän porvariston provokaatio. Todellisuudessa me emme voi tällä hetkellä sotia, sillä armeija on sotaa vastaan, armeija ei voi sotia."[53]

"Tavattoman, ennenkuulumattoman raskasta on allekirjoittaa onneton, äärettömän raskas, erittäin nöyryyttävä rauha silloin, kun voimakas polkee heikon rintaa", Lenin kirjoitti noina päivinä.[54] Hän tajusi erinomaisen hyvin sen suunnattoman vastuun, jonka hän otti itselleen suostuessaan niin ras-

---

[50] Ks. sama, s. 215

[51] Lenin, Teokset, 27. osa, s. 65

[52] Ks. Lenin, Teokset, 27. osa, artikkeli "Kummallista ja hirvittävää"

[53] Lenin, Teokset, 27. osa, s. 39

[54] Teokset, 27. osa, s. 33

kaaseen rauhaan, mutta hän ei horjunut eikä epäillyt hetkeäkään.

Rauhansopimus Saksan kanssa allekirjoitettiin Brest-Litovskissa maaliskuun 3 pnä 1918 ja sen allekirjoitti uusi neuvostovaltuuskunta.

Suorittaessaan yhteenvetoa Brestin rauhasta käydystä väittelystä Lenin kirjoitti:

"Me olemme sopineet *Tilsitin rauhan*. Me tulemme voittamaan ja saavuttamaan vapautemme, samoin kuin saksalaiset vuonna 1807 solmimansa Tilsitin rauhan jälkeen vapautuivat Napoleonista vuosina 1813—1814. Välimatka meidän Tilsitin rauhastamme meidän vapautumiseemme tulee nähtävästi olemaan lyhyempi, sillä historian kulku on nopeampaa.

Alas pöyhkeily! Käykäämme käsiksi vakavaan työhön, olkaamme kurinalaisia ja järjestyneitä!"[55]

Rauhaa koskevan kysymyksen lopullista ratkaisemista varten kutsuttiin koolle puolueen ylimääräinen 7. edustajakokous, joka pidettiin maaliskuun 6—8 päivänä 1918 Petrogradissa. Keskuskomitean poliittisen selostuksen edustajakokoukselle esitti Lenin. Hän analysoi syvällisesti vallankumouksen kehitystä Venäjällä, luokkavoimien suhdetta maassa ja kansainvälisellä kentällä, osoitti Brestin rauhan solmimisen oikeaksi.

Venäjän vallankumouksen mitä suurimpana vaikeutena, Lenin selitti, oli se että sen täytyi ratkaista rakentamistehtävänsä kapitalistisen ympäröinnin oloissa, kansainvälisen imperialismin suhtautuessa selvästi vihamielisesti. Tällainen asiaintila vaati kommunistiselta puolueelta ja neuvostovaltiolta äärimmäisiä voimainponnistuksia, joustavaa ulkopolitiikkaa, taitavaa menettelyä kansainvälisissä suhteissa jotta vaikeutettaisiin imperialistisien valtojen yhteenliittymistä taisteluun Neuvosto-Venäjää vastaan ja voitaisiin mahdollisimman pitkään säilyttää rauha. Muodostuneessa tilanteessa täytyi väliaikaisesti perääntyä ja suostua solmimaan raskas rauha Saksan imperialismin kanssa. Sillä rauhan solmittuaan neuvostovaltio saa hengähdystauon, lujittaa asemaansa sitä varten, että voisi päästä eteenpäin kohti sosialismia.

Tietenkin oli tarpeen ottaa huomioon, että Brestin rauhan solmiminen oli pakon sanelema toimenpide nuorelle, vielä lujittumattomalle neuvostovaltiolle, jolla ei ollut armeijaa, jonka talouselämä oli sodan runtelema.

Kirjassaan 'Vasemmistolaisuus' lastentautina kommunis-

---

[55] Teokset, 27. osa, s. 67

missa Lenin osoitti täysin perusteettomiksi sellaiset väitteet, ettei proletaarinen puolue saa suostua minkäänlaisiin kompromisseihin. Hän totesi, etteivät marxilaiset voi kieltäytyä sellaisista kompromisseista, jotka vahvistavat vallankumouksellisia asemia.

Lenin luonnehti Brestin rauhan kompromissiksi, "mutta juuri sellaiseksi ja sellaisessa tilanteessa, joka oli *välttämätön*". "On rikos antautua taisteluun silloin, kun se on ilmeisesti edullista viholliselle, eikä meille, eivätkä sellaiset vallankumouksellisen luokan poliitikot kelpaa mihinkään, jotka eivät osaa 'luovia, sovitella ja tehdä kompromisseja' välttääkseen tiettävästi epäedullisen taistelun."[56]

Lenin varoitti, että tulevaisuudessakin imperialistisen valtioiden sotilaalliset hyökkäykset neuvostojen tasavallan kimppuun ovat väistämättömiä. Siitä syystä sosialistisen kotimaan puolustuskunnon lujittaminen on puolueen ja neuvostovallan mitä tärkein velvollisuus, kaikkien työtätekevien pyhä velvollisuus. Hän vaati ryhtymistä mitä päättävimpiin toimenpiteisiin vallankumouksellisen järjestyksen aikaansaamiseksi maassa, joukkojen valmentamiseksi sosialistista isänmaata puolustamaan, neuvostovaltion asevoimien luomiseksi.

Edustajakokouksen enemmistö hyväksyi Leninin linjan Brestin rauhankysymyksessä, rauhan, jota Lenin nimitti valtaisaksi perääntymisliikkeeksi, ja samalla katsoi, että se oli "myönnytys, joka vahvisti meitä ja hajotti kansainvälisen imperialismin voimia"[57].

Aivan kuten Lenin ennakoi, ei Brestin sopimus ollut pitkään voimassa. Vallankumous Saksassa 1918 marraskuussa kukisti keisarivallan. Orjuuttava rauhansopimus mitätöitiin, ja nyt avautui mahdollisuuksia todella tasa-arvoisten ja rauhanomaisten suhteiden solmimiselle ja kehittämiselle molempien maiden ja niiden kansojen välillä. Tästä nähdään, että diplomaattinen voitto on joskus taistelukentällä saavutettuja voittoja arvokkaampi.

Vielä teoriasta ja käytännöstä

Edellä kuvatut tapahtumat olivat neuvostodiplomatian tulikaste. Kun helmikuun 23 päivä 1918 muodostui maineikkaan neuvostoarmeijan syntymäpäiväksi, niin Brestin sopimukseen

---

[56] Lenin, Teokset, 31. osa, s. 61

[57] Lenin, Teokset, 33. osa, s. 4

liittyneet tapahtumat olivat tulikaste leniniläiselle neuvostodiplomatialle.

Kuten jo mainittiin, Lenin nojasi ulkopoliittisessa toiminnassaan aiemmin suorittamaansa syvälliseen analyysiin imperialismista sille ominaisine perusristiriitoineen sekä imperialismia vastaan kohdistuviin maailman proletariaatin, talonpoikaiston, sorrettujen kansakuntien ja kansojen vapautusliikkeisiin.

Pian lokakuun vallankumouksen voiton jälkeen, Brestin kaudella ja monta kertaa sen jälkeenkin Lenin viittasi välttämättömyyteen ottaa huomioon proletaarisen puolueen uudet taistelun ehdot, puolueen, joka on ottanut valtiollisen vallan maailman suurimmassa maassa ja joka tämän seurauksena on nostanut Venäjän ja kansainvälisen työväenluokan koko tehtävätason uudelle, historiallisesti korkeammalle asteelle monisäikeisimpine vaatimuksineen ja lainomaisuuksineen.

Lenin korosti toistuvasti sitä, että koska neuvostovaltio on olemassa valtioiden järjestelmässä, kaiken lisäksi kapitalististen valtioiden järjestelmässä, sen on selkeästi otettava huomioon tämä tosiseikka ja hylättävä pikkuporvarillinen korulauseilu, voluntarismi, aivan samoin kuin kaikensävyinen liberaalinen hurmahenkisyys tai manilovilaisuus. On kaikin tavoin lujitettava neuvostovaltion taloudellista ja sotilaallista mahtia, sen kansainvälistä vaikutusta, ajettava joustavaa ja määrätietoista ulkopolitiikkaa — tällaisia olivat Leninin mukaan proletariaatin ulkopolitiikan tärkeimmät tehtävät, jotka tiiviisti liittyivät sen sisäpoliittisiin tehtäviin.

Neuvostovallan ensimmäisinä vuosina trotskilaiset, 'vasemmistokommunistit', 'työläisopposition' johtajat ja muut arvioivat täysin virheellisesti Leniniä vastaan taistellessaan neuvostovaltion historiallisen aseman ja tulevaisuudennäkymät, yksinkertaistivat ja vulgarisoivat sen ulkopoliittiset tehtävät, yrittivät sysätä kommunistisen puolueen ja maan tuhon tielle. Kansainvälisen tilanteen ja todellisten voimasuhteiden järkevän huomioon ottamisen sijasta, niitä vastaavien ulkopoliittisten toimenpiteiden kehittelemisen sijasta he antautuivat näennäisvallankumoukselliseen korusanailuun, joka tavallisesti hipoi antautumispolitiikkaa. He eivät uskoneet sosialismin voiton mahdollisuuteen Neuvosto-Venäjällä. Lenin kohdisti murskaavan arvostelun heidän asenteeseensa, osoitti sen epäproletaarisen luonteen ja täydellisen sisäisen kestämättömyyden.

Taistellessaan näitä epäproletaarisia virtauksia vastaan kommunistisen liikkeen sisällä Lenin antoi näytteen lujuu-

den ja joustavuuden yhteensopeuttamisesta kansainvälisessä politiikassa, sosialistisen valtion elinetujen taipumattomasta puolustamisesta ja diplomaattisesta taitavuudesta, kompromissit mukaan lukien.

Lenin korosti, että historia kulkee tavallisesti mutkittelevaa tietä ja että marxilaisen tulee osata ottaa huomioon sen sekavimmat ja ihmeellisimmätkin käänteet. "Historian jokainen mutkitteleva käännös on kompromissi, kompromissi uuden täydelliseen kieltämiseen enää riittämättömän voimakkaan vanhan ja vanhan täydelliseen kukistamiseen vielä riittämättömän voimakkaan uuden välillä."[58]

Leninin mukaan neuvostovaltion ulkopolitiikka ja diplomatia kapitalististen maiden ympäröimänä perustuu paljolti juuri kapitalistisen maailman sisällä olevien väistämättömien ristiriitojen hyväksikäyttämiseen. Brestin yhteenvetoa suorittaessaan Lenin sanoi: "Brest on merkittävä siinä suhteessa, että meidän onnistui ensi kerran tavattoman suuressa mitassa ja äärettömän vaikeissa oloissa käyttää hyväksemme imperialistien keskinäisiä ristiriitoja siten, että viime kädessä hyötyi sosialismi... me käytimme oikealla tavalla hyväksemme Saksan ja Amerikan imperialismin välisiä ristiriitoja. Teimme perin suuren myönnytyksen Saksan imperialismille, ja tekemällä myönnytyksen tälle yhdelle imperialismille suojasimme itsemme samanaikaisesti kummankin imperialismin ahdistelulta."[59]

Lenin ei sulkenut pois välttämättömyyttä määrättyihin sopimuksiin imperialististen maiden kanssa, jotka sopimukset palvelisivat sosialismin etuja. Vastatessaan trotskilaisten ja 'vasemmistokommunistien' hyökkäilyihin, jotka seikkailumaisuuteen ja korusanailuun perustuen vastustivat sopimuksia kapitalististen maiden kanssa, Lenin kysyi sarkastisesti: "Ehkäpä päätöslauselman laatijat olettavat, että maailmanvallankumouksen edut kieltävät ylipäänsä kaikenlaisen rauhan solmimisen imperialistien kanssa?... Tuollaisten mielipiteiden ... virheellisyys on silmiinpistävä. Imperialististen valtojen keskellä oleva sosialistinen tasavalta ei voisi sellaiselta näkökannalta katsoen solmia mitään taloudellisia sopimuksia, se ei voisi olla olemassakaan siirtymättä Kuuhun."[60]

Nojautuen laajojen työtätekevien joukkojen vallankumouksselliseen luovaan toimintaan, kansainvälisen työväenluokan

[58] Lenin, Teokset, 13. osa, s. 9

[59] Lenin, Teokset, 31. osa, s. 428

[60] Lenin, Teokset, 27. osa, s. 53

ja imperialismin sortamien kansakuntien ja kansojen vapautustaisteluun neuvostovaltio käytti imperialismin leirissä vallitsevia ristiriitoja taitavasti sosialismin ja rauhan hyväksi. SNTL:n yli puolivuosisatainen historia on kumonnut puolueen nujertamien antileniniläisten virtausten näennäisvasemmistolaiset väitteet, että sosialismille edulliset diplomaattiset sopimukset imperialististen maiden kanssa eivät muka olisi sallittavia tahi sitten eivät olisi mahdollisia. Brestin rauhansopimus ja sen nopea mitätöityminen, Rapallon sopimus vuonna 1922, sarja SNTL:n sopimuksia läntisten kapitalististen valtioiden kanssa diplomaattisten suhteiden solmimiseksi, neuvostoliittolais-saksalainen sopimus vuodelta 1939, Hitlerin vastaisen liittoutuman luominen toisen maailmansodan aikana, Potsdamin sopimus vuonna 1945 — siinä vain joitakin neuvostovallan suurimpia ulkopoliittisia toimia, jotka paremmin kuin mitkään sanat vahvistavat Leninin ja hänen puolueensa oikeellisuuden ja nerokkuuden.

Tietenkään nuo tapahtumat eivät suinkaan olleet tulosta vain diplomatian toiminnasta, miten taitavaa se on ollutkin; ne eivät ole olleet edes pelkästään ulkopolitiikan aikaansaannos. Niissä kiteytyivät kaikki niin työläis-talonpoikaisen vallan voima kuin vallankumouksellisen puolueen vastustamaton energia, sosialismin suuret sosiaalis-taloudelliset voitot, niin sosialismin luomien asevoimien jättiläisvoima kuin myös leniniläisen kommunistisen puolueen viisaus, järjestyneisyys, antaumuksellinen uskollisuus työväenluokan ja kaikkien työtätekevien asialle.

Lenin antoi mallinäytteen luovasta marxilaisesta asennoitumisesta ulkopolitiikan kysymyksiin.

SNTL:n ulkoasiain kansankomissaari G. V. Tšitšerin kuvasi elävästi Leniniä neuvostoulkopolitiikan johtajana ja innoittajana. Vuoden 1924 alussa hän kirjoitti: "Jo kauan sitten kaikki ovat tunnustaneet, että neuvostotasavallalla on sopusuhtaisesti kehitelty ulkopolitiikan järjestelmä...

Sinä aikana, jolloin Lenin oli aktiivisesti mukana valtiollisen elämän kaikissa yksittäistapahtumissa, minä omalla työalallani olin lähes jatkuvassa kosketuksessa häneen. Tasavaltamme olemassaolon ensimmäisinä vuosina minä useita kertoja päivässä keskustelin puhelimitse hänen kanssaan, meillä oli toisinaan pitkiäkin puhelinkeskusteluja suoranaisten yksityiskeskustelujen ohella, ja usein pohdiskelin hänen kanssaan vähänkin tärkeiden juoksevien diplomaattiasioiden kaikkia yksityiskohtia. Tajuten kohta jokaisen kysymyksen ydinolemuksen ja antaen siitä heti mitä laajimman poliitti-

sen selvityksen Lenin esitti keskusteluissaan aina mitä loistavimman analyysin diplomaattisesta tilanteesta ja hänen neuvonsa (usein hän esitti heti valmiin vastaustekstin toiselle hallitukselle) voisivat olla diplomaattisen taidon ja joustavuuden malliesimerkkejä."[61]

Tieteellinen asennoituminen ulkopolitiikan kysymyksiin on, niin kuin Lenin opetti, se perusta, jolle diplomatiaa harrastavan kommunistin työn tulee rakentua.

Lenin kirjoitti, että ei voi toimia oikein *"käsittämättä uutta* yhteiskunnallis-taloudellista ja poliittista tilannetta ja ottamatta huomioon *olosuhteiden muuttumista,* mikä vaatii muuttamaan pikaisesti, jyrkästi taktiikkaa"[62]. Hän muistutti jatkuvasti siitä, että "marxilaisuus vaatii ottamaan huomioon objektiiviset olosuhteet ja niiden muuttumisen, että kysymys on asetettava konkreettisesti, noita olosuhteita vastaavasti"[63].

Lenin kirjoitti: "Jotta esine todella tunnettaisiin, on otettava huomioon ja tutkittava sen kaikki puolet, kaikki suoranaiset ja välilliset yhteydet."[64] Tämä leniniläisen tietoteorian kulmakivenä oleva perusväittämä on aivan välttämättömästi otettava huomioon myös tutkittaessa kansainvälistä elämää, arvioitaessa ulkopolitiikan tiettyjä ongelmia.

Lenin piti diplomaatille välttämättömänä ominaisuutena taitoa arvioida selkeästi muodostunut reaalinen tilanne ja taitoa mitä huolellisimmin vertailla voimia — oman maan ja vastustajan. "Marxilaisuus vaatii meiltä kunkin historiallisen ajankohdan luokkasuhteiden ja konkreettisten erikoisuuksien mitä tarkinta, objektiivista huomioon ottamista. Me bolševikit olemme aina pyrkineet olemaan uskollisia tälle vaatimukselle, joka on ehdottoman välttämätön politiikan kaikkinaisen tieteellisen perustelun kannalta."[65]

"Meidän marxilaisten on katsottava suoraan totuutta silmiin..."[66], Lenin kirjoitti ja opetti, että realistinen ajattelu edellyttää periaatteellisuutta ja lujuutta tärkeimmässä ja olennaisimmassa — puolueen linjan noudattamisessa.

Se on tärkein neuvostodiplomaateille osoitettu vaatimus.

---

[61] G. V. Tšitšerin. Statji i retši po voprosam meždunarodnoj politiki. M., 1961, s. 276—277

[62] Lenin, Teokset, 26. osa, s. 436

[63] Teokset, 26. osa, s. 436—437

[64] Teokset, 32. osa, s. 78

[65] Lenin, Teokset, 24. osa, s. 25

[66] Lenin, Teokset, 23. osa, s. 309

Ensimmäiset kuukaudet lokakuun vallankumouksen voiton jälkeen olivat neuvostovallan voittokulkua koko Venäjällä. Sitten tuli kansalaissodan ja imperialististen valtioiden intervention kausi. Niiden rauhanomaisen sosialistisen taloudellisen, sivistyksellisen ja valtiollisen rakentamisen suunnitelmien toteuttaminen, jotka Lenin kehitteli jo vuoden 1918 alussa, jouduttiin lykkäämään useiksi vuosiksi.

Kansalaissodan aiheuttamien äärimmäisten ponnistusten oloissa, jolloin tilanne kävi usein kriittiseksi, Lenin ja puolue jatkoivat aktiivista ulkopoliittista toimintaa, joka tähtäsi neuvostomaan kansainvälisen aseman lujittamiseen ja interventiohyökkääjien politiikan paljastamiseen, Länsi-Euroopan maiden ja USA:n työläisten ja kansanjoukkojen liikkeen nousuun, joka kehittyi tunnuslauseenaan "Kädet irti Neuvosto-Venäjästä", imperialistien yhtenäisen rintaman hajottamiseen, hengähdystauon saamiseen.

Tällöin Lenin kohdisti hyvin tarkasti huomionsa tilanteen tutkimiseen Entente-maissa ja erilaisten porvarillisten piirien ja yhteiskunnallisten toimihenkilöiden asenteisiin.

Lenin oli aloitteentekijänä kokonaisessa sarjassa Englannin, Ranskan, USA:n, Japanin ja Italian hallituksiin kohdistetuissa diplomaattitoimissa. Neuvosto-Venäjän rauhanomaisen ulkopolitiikan pysyvyyttä ja periaatteellisuutta osoittaessaan nuo toimenpiteet voimistivat katsomuseroja interventiosotaan osallistuneiden välillä.

"Koko interventiokauden ajan", muistelee G. V. Tšitšerin, "Vladimir Iljitš vaati, että vetoomuksissamme vastustajille oli rauhanomaisia ehdotuksia. Hän ei hiukkaakaan pelännyt, että näin synnytettäisiin vaikutelma heikkoudesta. Päinvastoin hän piti sitä yhtenä voimakkaimmista keinoista kohdistaa painostusta sotaista interventiopyrkimystä kohtaan Entente-maissa."[67]

Lokakuussa 1918 V. I. Lenin antoi ulkoasiain kansankomissariaatille ohjeen laatia USA:n presidentille Wilsonille noottti, jossa varsin kohteliaasti, mutta purevasti ja nasevasti paljastettiin amerikkalaisen imperialismin kaksinaamaisuus, huutava ero puheiden ja tekojen välillä. Samalla siinä asetettiin kysymys Neuvosto-Venäjään kohdistuneiden Ententen vaatimusten selkeästä esittämisestä siinä tarkoituksessa, että sotatoimet lopetettaisiin ja kiistakysymykset rat-

[67] Lenin, Teokset, 23. osa, s. 281

kaistaisiin diplomaattiteitse. Tšitšerin kirjoitti nootin sanamuodon poliittisesti hämmästyttävän tarkasti ja ammattitaidolla. 10—12 riviä käsittänyt Leninin kirje laajeni neuvostovaltion voimalliseksi asiakirjaksi, joka on tähän päivään saakka pysynyt loistavana näytteenä neuvostodiplomatian käytännöstä.[68]

Leninin ulkopoliittisille kirjoituksille, samoin kuin monille muille neuvostovaltion diplomaattisille asiakirjoille, oli tunnusomaista lakonisuus, taito paljonpuhuvalla, kuvaannollisella kielellä esittää kysymyksen ydinolemus, valita tosiasioiden, tapahtumien pyörteestä vain kaikkein tarpeellisin, tärkein, suurimittaista toimintaa vaativa.

G. V. Tšitšerinin kirjeessä Sveitsissä toimineelle täysivaltaiselle edustajalle J. I. Berzinille lokakuun 29 päivältä 1918 selvitettiin: "Wilsonille osoitettuun Ententeä koskevaan noottiimme sisältyy samanaikaisesti useita vastakkaisia tavoitteita, ja agitaation rinnalla otetaan huomioon se, ettei ole läheskään poissuljettu mahdollisuus lunastautua vapaaksi, niin kuin me lunastimme itsemme vapaaksi Brestissä, ja sitä paitsi otamme huomioon etujen vastakohtaisuuden Entenen keskuudessa. Tässä mielessä me pyrimmekin nyt ottamaan konkreettisia askelia, johonkin on jo ryhdyttykin niin Ranskaan kuin Amerikkaankin nähden ei-vastuunalaisten henkilöiden kautta — ajattelemme ryhtyä siihen samaan toisillakin suunnilla."[69]

Marraskuun 3 pnä 1918 ulkoasiain kansankomissariaatti kääntyi virallisesti Ison-Britannian, Ranskan, Italian, Japanin ja USA:n hallitusten puoleen esittäen neuvostohallituksen ehdotuksen sotatoimien lopettamisesta.[70] Marraskuun 6 päivänä neuvostojen 6. yleisvenäläinen ylimääräinen edustajakokous uudelleen tarjosi mainittujen maiden hallituksille rauhanneuvottelujen aloittamista. Edustajakokous antoi kansankomissaarien neuvoston ja ulkoasiain kansankomissaarin tehtäväksi "ryhtyä kiireellisiin toimiin, jotka ovat tarpeellisia tämän päätöksen toteuttamiseksi käytännössä"[71].

Helmikuussa 1919 ulkoasiain kansankomissariaatti lähetti uuden vetoomuksen Entente-maille. "Vuoden 1919 helmi-

---

[68] Ks. V. I. Lenin. Poln.sobr. sotš., t. 50, s. 188. Ks. takže "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t. I, s. 531—539

[69] AVP SSSR, f. 04, op. 13, p. 70, d. 993, l. 81

[70] Ks. "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t. I., s. 549

[71] Sama, s. 556

kuun 4 päivän nootissa, joka oli syntynyt Leninin oman perinpohjaisen harkinnan tuloksena, me ensimmäisen kerran suostuimme velkojemme tunnustamiseen, jättämällä tuon tunnustamisen käytännön toteuttamistavan avoimeksi, ja samassa yhteydessä tarjosimme Ententelle konsessiojärjestelmää", kirjoitti G. V. Tšitšerin.[72]

Maaliskuussa seurasivat Leninin ja Tšitšerinin henkilökohtaiset neuvottelut Moskovaan saapuneen amerikkalaisen Pariisin rauhankonferenssin valtuuskunnan virkailijan William Bullittin kanssa. Maaliskuun 14 päivänä 1919 VKP(b):n keskuskomitea käsitteli Bullittin mukanaan tuomaa Ententemaiden rauhanehdotuksen sanamuotoa. Lenin kannatti tuon ehdotuksen hyväksymistä pohjaksi. "Lenin punnitsi huolellisesti ehdotustemme jokaisen sanan; siinä oli myös asetettu määräaika, jonka jälkeen nuo ehdotukset lakkaavat olemasta voimassa", kirjoitti Tšitšerin. "Tuossa yhteydessä Lenin sanoi: 'Mikäli ne eivät nyt hyväksy ehdotuksiamme, niin toista kertaa ne eivät näin edullisia ehtoja meiltä enää saa'."[73]

Konferenssipaikaksi Lenin esitti valittavaksi puolueettoman maan, tai äärimmäisessä tapauksessa Länsi-Eestin saariston (Muhun, Saarenmaan ja Hiidenmaan) sillä ehdottomalla edellytyksellä, että käyttöömme luovutetaan suora puhelinyhteys.

Bullittin kanssa edelleen käytyjen neuvottelujen tuloksena laadittiin sovittu rauhansopimusluonnos. Kuitenkin länsivallat, jotka yhä vielä panivat toivonsa interventiosodan laajentamiseen, hylkäsivät tuon luonnoksen.

Neuvostovaltion aktiivisen toiminnan vaikutuksesta kansainvälisellä areenalla alkoi murtua se diplomaattisen ja taloudellisen saarron muuri, jonka imperialistit pystyttivät Neuvosto-Venäjän ympärille kansalaissodan ja ulkomaisen intervention vuosina. Vuonna 1920 solmittiin rauhansopimukset Eestin, Liettuan, Latvian ja Suomen kanssa ja samalla solmittiin niiden kanssa diplomaattisuhteet. Syksyllä 1920 Neuvosto-Venäjä ryhtyi Puolan kanssa rauhanneuvotteluihin, jotka samoin johtivat rauhansopimuksen allekirjoittamiseen ja diplomaattisten suhteiden solmimiseen. Vuosina 1921—1922 neuvostovaltio solmi kauppasopimukset useiden Länsi-Euroopan maiden (Englannin, Tšekkoslovakian, Italian) kanssa ja uudisti suhteensa Saksan kanssa. Ulkoasiain kansankomissa-

---

[72] G. V. Tšitšerin. Statji i retši po voprosam meždunarodnoj politiki, s. 282

[73] Sama

riaatti avasi edustustonsa Englannissa, Italiassa, Tšekkoslovakiassa, Saksassa, Itävallassa, Ruotsissa, Norjassa. Neuvostodiplomaatit, samalla tavoin kuin sotilaat kansalaissodan rintamilla, taistelivat uhrautuvasti neuvostojen maan kansainvälisen tunnustamisen puolesta. Jotkut heistä saivat surmansa virkatehtävässään — niin kävi V. V. Vorovskille, I. O. Kolomiitseville, P. L. Voikoville. Leniniläisellä ulkopolitiikalla oli tavattoman suuri osuus neuvostotasavaltojen saarron poistamisessa, piiritysrenkaan murtamisessa ja sitten myös interventiosodan täydelleen luhistamisessa.

Olemassaolonsa ensi päivistä lähtien neuvostovaltio omaksui lujan ja periaatteellisen linjan ystävyyssuhteiden kehittämisessä idän valtioihin.

V. I. Lenin antoi suuren merkityksen neuvostodiplomaattien toiminnalle idän maissa. Saattaessaan matkaan Turkkiin nimitettyä Neuvosto-Venäjän täysivaltaista edustajaa S. I. Aralovia Vladimir Iljitš sanoi hänelle: "Tarvitaan ... suurta, kärsivällistä, varovaista, huolellista työskentelyä ... Olkaa ... huolellisia, kärsivällisiä."[74]

"On tarpeetonta sanoakaan, miten tavattoman kiinnostuneesti Lenin suhtautui jokaiseen idänpolitiikkamme toimenpiteeseen", G. V. Tšitšerin kirjoitti. "Muistan hänen pitkäksi venyneen tapaamisensa Afganistanin ensimmäisen erikoisvaltuuskunnan kanssa. Muistan edelleen, miten Turkin kanssa käydyn Moskovan konferenssin aikana Lenin joka ilta huolellisesti kyseli puhelimitse minulta, mitä päivän mittaan oli tehty, ja miten eloisan kiinnostuneena hän suhtautui noiden neuvottelujen kulkuun. Hän ajoi sinnikkäästi myös ystävällisten suhteiden aikaansaamista Persian hallituksen kanssa."[75]

Tässä vain muutamia otteita Leninin taistelutovereiden muistelmista, jotka kertovat Leninin heikentymättömästä ja jatkuvasta huomion kohdistamisesta neuvostovaltion ystävyyden lujittamiseen idän maiden ja kansojen kanssa.

Neuvostojen maan politiikan suuresta vilpittömyydestä suhtautumisessa naapurivaltioihin on osoituksena ulkoasiain kansankomissariaatin antama ohjekirjelmä Neuvosto-Venä-

---

[74] S. I. Aralov. Vospominanija sovetskogo diplomata. 1922—1923. M., 1960, s. 36

[75] G. V. Tšitšerin. Statji i retši po voprosam meždunarodnoj politiki, s. 283

jän Afganistanin lähettiläälle heinäkuun 3 pnä 1921. Siinä sanottiin:

"Meidän politiikkamme on kaikkien kansojen välisen rauhan ja yhteistoiminnan politiikkaa. Nykyhetkellä, jolloin idän kansat, taloudellisesti jälkeenjääneinä, kokevat kipeänä vierasmaalaisen taloudellisen sorron, on sosialistinen Neuvosto-Venäjä niille ainoa ystävä.

Meidän politiikkamme idässä ei ole aggressiivista, se on rauhan ja ystävyyden politiikkaa. Teidän tulee kaikessa toiminnassanne järjestelmällisesti tuoda esille tämä perusseikka ja, muun muassa Kabulissa, asettaa toimintanne perustavoitteeksi ystävyytemme kehittäminen Afganistanin kanssa. Ystävyys edellyttää keskinäistä myötävaikutusta ja, lähtien halustamme mahdollisuuksien mukaan edistää ystävällismielisen Afganistanin valtion kehitystä ja kukoistusta, me olemme valmiit antamaan sille tällä rauhanomaisella alalla kaikkea voimiemme mukaista tukea...

Meidän ei tule tietenkään hetkeksikään unohtaa eikä jättää varjoon valtaisaa eroa kommunismin ohjelman ja sen ohjelman välillä, jota nykyinen Afganistanin hallitus toteuttaa ja voi toteuttaa. Meidän ei pidä hetkeksikään salata kasvojamme. Mutta se ei estä meitä tuomasta julki myötätuntoamme ja antamasta täyttä apuamme ystävällismielisen Afganistanin reformialoitteille ja valistuneen absolutismin edistykselliselle luovalle toiminnalle Afganistanissa. Meistä ei tule hetkeksikään monarkisteja eikä absolutismin kannattajia. Sen pitää olla selvä jokaiselle. Mutta edistysmielisen emiirin reformialoitteille me annamme voimiemme mukaista apua.

Teidän tulee kaikin tavoin välttää kohtalokasta virhettä ryhtyä keinotekoisiin yrityksiin kommunismin juurruttamiseksi maassa. Me sanomme Afganistanin hallitukselle: meillä on oma järjestelmämme, teillä omanne; meillä on toiset ihanteet, teillä toiset; kuitenkin meitä yhdistää yhteinen pyrkimys kansojemme täydelliseen itsenäisyyteen, riippumattomuuteen ja omatoimisuuteen. Me emme sekaannu teidän sisäisiin asioihinne, me emme tuppaudu sekaantumaan kansanne omatoimisuuteen; me myötävaikutamme jokaiseen ilmiöön, joka esittää edistyksellistä osaa kansanne kehityksessä. Me emme hetkeäkään ajattele tyrkyttää kansallenne sellaista ohjelmaa, joka on sille vieras sen kehityksen nykyvaiheessa."[76]

---

[76] "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t. IV. M., 1960, s. 166, 167

Neuvosto-Venäjän ulkoasiain kansankomissaari G. V. Tšitšerin kirjoitti tammikuun 9 pnä 1922 Neuvosto-Venäjän Iranin (Persian) lähettiläälle F. A. Rotšteinille: "... meidän idänpolitiikkamme pysyy täysin vastakkaisena imperialistisiten maiden idänpolitiikalle. Meidän idänpolitiikkamme pyrkii itäisten kansojen itsenäiseen taloudelliseen ja poliittiseen kehitykseen ja tulee tässä niitä kaikin tavoin tukemaan. Me pidämme roolinamme ja kutsumuksenamme sitä, että olemme täydelleen itsenäisen taloudellisen ja poliittisen kehityksensä saavuttamiseksi kamppailevien kansojen luonnollisia ja pyyteettömiä ystäviä ja liittolaisia. Älköön persialaiset pelätkö, että me muka olisimme pettureita. Sellaisia me emme voi olla, sillä se horjuttaisi itse sitä perustaa, jolla poliittinen asemamme lepää. Meidän tulee pysyä omana itsenämme ja se merkitsee, että me tulemme jatkamaan idässä politiikkaamme ja ettei persialaisten, niin kuin ei muidenkaan idän kansojen, tule missään tapauksessa odottaa meiltä jo vakiintuneen politiikkamme pettämistä."[77]

Englannin imperialismin ja sen asioimiston ankaran vastarinnan voittaen neuvostohallitus ryhtyi neuvotteluihin Iranin kanssa maiden välisten suhteiden järjestämiseksi uudelle, tasa-arvoiselle perustalle. Nuo neuvottelut päättyivät tuloksellisesti neuvostolais-iranilaisen sopimuksen allekirjoittamiseen Moskovassa helmikuun 26 päivänä 1921.[78]

Sopimusehtojen mukaan Iranin riippumattomuus ja suvereniteetti vahvistettiin. Neuvostohallitus ilmoitti täydelleen luopuvansa tsaarin Venäjän imperialistisesta politiikasta ja vahvisti, että kaikki tsaarin hallituksen Iranin kanssa solmimat sopimukset, jotka johtivat Iranin kansan oikeuksien vähenemiseen, on julistettu kumotuiksi ja lakanneet kokonaan olemasta voimassa. Samalla neuvosto-osapuoli tuomitsi kaikkien imperialististen valtojen rikollisen politiikan idän kansoihin nähden ja kieltäytyi osallistumasta minkäänlaisiin Iranin suvereenisuutta loukkaaviin toimenpiteisiin. Sopimus mitätöi kaikki tsaarin Venäjän Iranin vahingoksi solmimat sopimukset ja saattoi voimaan normaalit diplomaattiset suhteet Venäjän ja Iranin välillä. Osapuolet sopivat myös vuoden 1881 venäläis-persialaisessa sopimuksessa määritellyn rajan tunnustamisesta ja varasivat molemmille valtioille oikeuden rajajokien yhteiseen käyttöön.

---

[77] "Kommunist", 1956, N:o 18, s. 111

[78] Ks. "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t. III. M., 1959, s. 536—544

Vuoden 1921 neuvostolais-iranilaiseen sopimukseen sisältyvät artiklat, jotka suojaavat Iranin riippumattomuuden sekä myös varmistavat neuvosto-osapuolen turvallisuusedut. Sopimuksen 5. artikla edellyttää osapuolten sitoutuvan "olemaan sallimatta alueellaan sellaisten järjestöjen tai ryhmien muodostamista taikka oleskelua, nimitettäköön niitä miten tahansa, ja sellaisten yksityishenkilöiden oleskelua, jotka asettavat tavoitteekseen taistelun Persiaa ja Venäjää vastaan, samoin kuin myös viimeksi mainitun valtion liittolaisia vastaan sekä olemaan sallimatta alueellaan sellaisten järjestöjen armeijoihin tai asevoimiin tapahtuvaa miehistön värväämistä taikka liikekannallepanoa..."[79]

Saatiin aikaan sopimus siitä, ettei Iranin alueesta tulla tekemään tukikohtaa sotatoimille Venäjää vastaan. Vuoden 1921 sopimus Neuvosto-Venäjän ja Iranin välillä edellytti molemminpuolista sitoutumista olla sekaantumatta toistensa asioihin. Sitä paitsi Neuvosto-Venäjä velvoitettiin olemaan sallimatta kolmansien valtojen "valtauspolitiikkaa Persian alueella", mikä turvasi Iranin eheyden ja turvallisuuden.[80]

Vuoden 1921 neuvostolais-iranilainen sopimus oli varsin tärkeä vaihe Neuvosto-Venäjän ja Iranin välisten suhteiden kehityksessä. Samoin se merkitsi voimakasta iskua imperialistisiten valtojen siirtomaapolitiikalle Aasiassa, kun se osoitti koko maailmalle sosialistisen valtion diplomatian ulkopoliittisten periaatteiden todellisen demokraattisuuden.

Englannin imperialismi yritti estää Neuvosto-Venäjän suhteiden suotuisan kehittymisen myös Afganistanin kanssa. Englannin politiikalla ei kuitenkaan ollut menestystä. Helmikuun 28 pnä 1921 allekirjoitettiin Venäjän ja Afganistanin välinen sopimus.[81]

Sopimusehtojen mukaisesti osapuolet tunnustivat toistensa riippumattomuuden ja sitoutuivat kunnioittamaan sitä. Sopimukseen osallistuneet lupautuivat olemaan menemättä sotilaalliseen tahi poliittiseen sopimukseen kolmannen vallan kanssa, joka sopimus koituisi vahingoksi toisen sopijapuolen eduille. Afganistanille myönnettiin oikeus vapaaseen ja tullittomaan Venäjän alueen kautta tapahtuvaan tavaroiden kuljetukseen, jotka tavarat on ostettu joko Venäjältä tai muista maista. Samoin neuvostohallitus suostui antamaan Afganistanille rahallista ja muuta aineellista apua.

---

[79] "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t III, s. 538

[80] Sama

[81] Sama, s. 550—553

V. I. Lenin arvosti suureksi vuoden 1921 neuvostolais-afganistanilaisen sopimuksen merkityksen niin sen solmijoille kuin myös kaikille Aasian maille. Vastauksena Afganistanin emiirin kirjeeseen Lenin kirjoitti keväällä 1921: "Venäjän Neuvostohallituksella ja Ylhäisellä Afganistanin valtiolla ovat yhteiset edut idässä, molemmat valtiot arvostavat omaa riippumattomuuttaan ja haluavat nähdä toisensa ja kaikki Idän kansat riippumattomina ja vapaina. Molempia valtioita eivät lähennä toisiinsa ainoastaan edellä mainitut seikat vaan myös erikoisesti se, ettei Afganistanin ja Venäjän välillä ole sellaisia kysymyksiä, jotka voisivat synnyttää erimielisyyttä ja langettaa varjoa venäläis-afganilaiselle ystävyydelle."[82] Lenin korosti edelleen: "Ylhäinen Afganistanin valtio oli ensimmäisiä valtioita, joiden edustajat meillä oli ilo ottaa vastaan Moskovassa, ja voimme onnellisina todeta, että ensimmäinen ystävyyssopimus, jonka Afganistanin kansa solmi, oli sopimus Venäjän kanssa."[83]

Kansalaissodan raskaista vuosista ja hävityksestä huolimatta neuvostohallitus täytti kokonaan sitoumuksensa avunannosta Afganistanille vuoden 1921 sopimuksen perusteella. Kabuliin lähetettiin ryhmä neuvostoasiantuntijoita. Neuvosto-Venäjältä tulleiden insinöörien ja työläisten voimin Afganistanin pääkaupunkiin rakennettiin radioasema. Neuvostohallituksen maksut avusta Afganistanille vuonna 1921 olivat 620 000 kultaruplaa.[84]

Neuvostohallitus ilmoitti monta kertaa haluavansa solmia Turkin kanssa ystävyyteen ja yhteistyöhön perustuvat suhteet. Tunnettua on, että Turkki oli tuona aikana joutumassa Entente-valtojen orjuuteen. Tuona vaikeana aikana neuvostomaa oli Turkin puolella. Uuden Turkin valtion perustaja Mustafa Kemal Atatürk sähkötti Leninille joulukuun 18 pnä 1920: "Olen loputtoman kiitollinen Teille siitä kaukonäköisestä politiikasta, jota neuvostotasavalta on Teidän korkeasta aloitteestanne alkanut noudattaa niin idässä kuin kaikkialla maailmassa..."[85]

Suurena tapahtumana Neuvosto-Venäjän ja idän maiden välisten suhteiden kehityksessä oli neuvostolais-turkkilaisen

---

[82] Lenin, Teokset, venäjänkielisen täydellisen laitoksen 52. osa, s. 318

[83] Lenin, Teokset, sama kuin edellä

[84] Ks. "Istorija vnešnej politiki SSSR, 1917—1966 gg", tš. I. 1917—1945 gg. M., 1966, s. 138

[85] "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t. III, s. 451

ystävyys- ja veljessopimuksen solmiminen maaliskuun 16 pnä 1921 Moskovassa.[86]

Sopimuksen johdannossa sanottiin, että kummankin maan hallitukset, "jakaen kansakuntien veljeyden ja kansojen itsemääräämisoikeuden periaatteet, todeten niiden välillä vallitsevan solidaarisuuden taistelussa imperialismia vastaan, aivan samoin kuin sen, että kaikki jommallekummalle näistä kansoista syntyneet vaikeudet huonontavat toisen asemaa, ja kokonaan sen halun innoittamina, että niiden kesken saatetaan voimaan pysyvät sydämelliset keskinäissuhteet ja erottamaton vilpitön ystävyys, joka pohjautuu molempien osapuolten keskinäisille eduille, ovat päättäneet solmia sopimuksen ystävyydestä ja veljeydestä..."[87] Neuvostohallitus suostui olemaan tunnustamatta mitään Turkkia koskevia kansainvälisiä toimenpiteitä, joita turkkilainen osapuoli ei ole tunnustanut. Sopimuksessa määrättiin Turkin koillisraja. Salmikysymykselle omistettu 5. artikla sisälsi: "Jotta turvattaisiin salmien avaaminen ja vapaa kulku kaikkien kansojen kauppalaivoille, molemmat sopimuspuolet sopivat Mustanmeren ja salmien kansainvälisen statuksen lopullisen muotoilun siirtämisestä tulevalle rannikkovaltioiden valtuutettujen konferenssille ehdolla, että sen tekemät päätökset eivät vahingoita Turkin täyttä suvereenisuutta, enempää kuin Turkin ja sen pääkaupungin Konstantinopolin turvallisuutta."[88]

Samalla kun Moskovan sopimus allekirjoitettiin Neuvosto-Venäjä ja Turkki sopivat 10 miljoonan kultaruplan suuruisen finanssiavun antamisesta Turkille. Tuo apu annettiin vuosina 1921—22 maamme taloudellisesta hävitystilasta huolimatta.[89]

Vuoden 1921 neuvostolais-turkkilaisella sopimuksella oli tavattoman suuri osuus kemalistisen Turkin kansainvälisten asemien lujittamisessa, Turkin, jota tuona kautena uhkasi englantilais-kreikkalainen interventiohyökkäys. Tuo sopimus auttoi sitä pyrkimyksessä saada neuvotteluissa toisten valtojen kanssa yhtä oikeudenmukaiset ehdot tasa-arvoiselta pohjalta tapahtuvassa selvittelyssä.

Lokakuun 13 päivänä 1921 VSFNT:n ollessa mukana Kar-

---

[86] Ks. "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t. III, s. 597—602

[87] Sama, s. 597

[88] Sama, s. 599

[89] Ks. "Istorija vnešnej politiki SSSR. 1917—1966 gg", tš. I. 1917—1945 gg., s. 145—146

sissa allekirjoitettiin Taka-Kaukasian neuvostotasavaltojen ja Turkin välinen sopimus. Karsin sopimus poisti Turkin ja Taka-Kaukasian neuvostotasavaltojen välillä esiintyneet erimielisyydet.

Tammikuun 2 päivänä 1922 M. V. Frunzen johtaman erikoisvaltuuskunnan Ankaran vierailun aikana allekirjoitettiin Ukrainan SNT:n ja Turkin välinen sopimus ystävyydestä ja veljeydestä. Tämä sopimus viimeisteli ystävyyssuhteiden luomisen Turkin ja kaikkien sitä maalta ja mereltä rajoittavien neuvostotasavaltojen kanssa.

Lokakuun suurta vallankumousta tervehtivät lämpimästi Kiinan vallankumoukselliset voimat, jotka menestyksellisesti käyttivät hyväkseen Venäjän proletariaatin ja sen puolueen kokemuksia omaa vapautustaan varten. Tosin, vaikka neuvostohallitus olemassaolonsa ensi päivistä lähtien päättävästi ilmaisi pyrkivänsä saamaan aikaan ystävälliset suhteet Kiinan kanssa, niin Pekingin hallitus imperialistisiten valtojen ja Kiinan militaristisiten ryhmien painostuksesta otti avoimesti neuvostovastaisen asenteen.

Kiinan suhteen leniniläisen ulkopolitiikan perusteet esitettiin heinäkuun 25 päivänä 1919 esitetyssä Neuvosto-Venäjän kansankomissaarien neuvoston vetoomuksessa Kiinan kansalle ja Etelä- ja Pohjois-Kiinan hallituksille. Vetoomuksessa sanottiin: "Kaksivuotisen sodan jälkeen, uskomattomien ponnistelujen jälkeen Neuvosto-Venäjä ja neuvostomaan punaarmeija etenevät itään Uralin ylitse ei väkivaltaa varten, ei orjuuttamista varten eikä valtaamista varten... Me tuomme kansoille vapautumisen vieraan pistimen ikeestä, ulkomaisen kullan ikeestä, jotka kuristavat idän orjuutettuja kansoja, joiden joukossa on ennen muuta Kiinan kansa. Me tuomme apua ei vain omille työtätekeville luokillemme, vaan myös Kiinan kansalle..."[90]

Vetoomuksessa määriteltiin neuvostohallituksen suhtautuminen Venäjän sopimuksiin Kiinan kanssa, ja samoin konkreettisesti mainittiin venäläis-kiinalaiset sopimukset, joita neuvostohallitus piti epätasa-arvoisina. Venäjän työläis-talonpoikainen hallitus, vetoomuksessa sanottiin, ilmoitti kohta lokakuun vallankumouksen jälkeen kaikki salaiset sopimukset rauenneiksi Kiinan kanssa, samoin kuin myös salaiset sopimukset Japanin kanssa ja Kiinaa koskeneet sopimukset Entente-maihin lukeutuneiden entisten liittolaisten kanssa. Neuvostohallitus ehdotti kiinalaiselle osapuolelle "ryhtymistä

[90] "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t. II. M., 1958, s. 221

neuvotteluihin vuoden 1896 sopimuksen, vuoden 1901 Pekingin pöytäkirjan ja kaikkien Japanin kanssa vuodesta 1907 vuoteen 1916 tehtyjen sopimusten mitätöimiseksi..."[91] Ilmoitettiin valmiudesta luopua niiden sopimusten mukaisista Venäjän oikeuksista, joissa puhuttiin vaikutusalueesta Kiinassa, eksterritoriaalioikeuksista ja konsulijurisdiktiosta, venäläisten kauppiaiden kauppasiirtoloista ja etuoikeuksista Kiinan alueella, Venäjän osuudesta niihin sotakorvauksiin, jotka imperialistit asettivat Kiinalle boksarikapinan kukistamisen jälkeen. Yksikään vuoden 1919 vetoomuksen kohta ei millään tavoin koskenut kysymyksiä Kiinan ja Venäjän välisestä rajasta taikka vastaavista venäläis-kiinalaisista asiakirjoista, joissa tulkitaan tuon rajan käyntiä. Tietenkään tässä asiakirjassa ei puhuttu siitäkään, että muka Venäjän ja Kiinan väliset rajasopimukset ovat epätasa-arvoisia ja että ne pitäisi tarkistaa.

Neuvosto-Venäjän työtätekevien voitot kansalaissodassa ja voimistuva vallankumouksellinen liike Kiinassa itsessään johtivat siihen, että taantumuksellisten militarististen ryhmien oli yhä hankalampaa olla ottamatta huomioon neuvostoehdotuksia molempien valtioiden välisten suhteiden normaalistamisesta.

Kuitenkin Pekingin hallitus pitkitti normaalien suhteiden voimaansaattamista neuvostomaan kanssa. Tarvittiin miltei 5 vuotta neuvostokansan ja Kiinan kansan yhteistä taistelua, ennen kuin Neuvostoliiton ja Kiinan kesken voitiin luoda normaalit diplomaattisuhteet.

Toukokuun 31 päivänä 1924 solmittiin sopimus yhteisistä periaatteista kysymysten selvittämiseksi Sosialististen neuvostotasavaltojen liiton ja Kiinan tasavallan välillä, joka juridisesti vahvisti tsaarin hallituksen Kiinalle pakottamien epätasa-arvoisten sopimusten kumoamisen.[92] SNTL:n vaaraulkoasiain kansankomissaarin L. M. Karahanin heinäkuun 13 päivältä 1929 olleessa nootissa Kiinan Neuvostoliitossa olleelle asiainhoitajalle sanottiin tuon toimenpiteen merkityksestä seuraavaa: "SNTL:n hallitus itse omasta aloitteestaan jo vuonna 1919 Kiinan kansalle osoittamassaan julistuksessa ilmoitti olevansa valmis hävittämään kaikki Kiinan ja tsaarin Venäjän välillä solmitut epätasa-arvoiset sopimukset. Vuo-

---

[91] "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t. II, s. 221

[92] Ks. "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t. VII. M., 1963 s. 331—335

den 1924 sopimuksella SNTL:n hallitus realisoi tuon lausuntonsa."[93]

Vuoden 1924 sopimus mitätöi kaikki sopimukset Venäjän vaikutuspiiristä Kiinan alueella. Se tunnusti Kiinan suvereenisuuden Ulko-Mongoliassa[94] ja lopetti siten kaikkien sen kanssa yhteensopimattomien tsaarin Venäjän sopimusten voimassaolon. Sopimus muodollisesti mitätöi kaikki sopimukset, joilla Itä-Kiinan rautatien radanvarsikaista oli otettu pois Kiinan suvereenisuuden alaisuudesta. Sopimusehtojen mukaan SNTL:n hallitus luopui niiden sopimusten mukaisista oikeuksistaan, jotka antoivat tsaarin Venäjälle erikoisoikeuksia Kiinassa, samoin kuin konsessioista missä osassa Kiinaa tahansa jne.

Kaikissa näissä kysymyksissä tsaarin Venäjän ja Kiinan välillä solmittujen sopimusten määräykset olivat luonteeltaan epätasaveroisia, ja vuoden 1924 sopimus virallisesti vahvisti niiden kumoamisen. Tällä tavoin kysymys venäläis-kiinalaisista epätasa-arvoisista sopimuksista oli ratkaistu kerta kaikkiaan ja lopullisesti ja se avasi tietä ystävällisten suhteiden kehittymiselle molempien suurten valtioiden välillä.

On syytä erityisesti korostaa, ettei vuoden 1924 sopimuksessa ollut edes mainintaa valtionrajan määritelleistä venäläis-kiinalaisista sopimuksista, koska ne eivät olleet enempää epätasa-arvoisia kuin salaisiakaan. Aluekysymysmääräykset, jotka ovat kirjattuina näihin sopimuksiin, samoin kuin pöytäkirjoihin, karttoihin ja kuvauksiin, ovat täydelleen voimassa edelleenkin. Neuvostoliittolais-kiinalainen raja Kaukoidässä, sellaisena kuin se nyt on, on muodostunut sukupolvia sitten ja kulkee Neuvostoliiton ja Kiinan alueita jakavia luonnollisia rajamerkkejä pitkin.[95]

Kiinan julkinen sana arvosti suuresti toukokuun 31 päivältä 1924 olevaa sopimusta. Kuomintangin toimeenpaneva keskuskomitea, jonka johdossa silloin oli Sun Jat-sen, antoi lausunnon, jossa sanottiin, että Venäjän luopuminen aiem-

---

[93] "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t. XII. M., 1967 s. 383—384

[94] Mongolian kansantasavalta, joka julistettiin marraskuussa 1924, tunnustettiin kansainvälisesti sen jälkeen kun siellä toimitettiin kansanäänestys lokakuun 20 pnä 1945. Tammikuussa 1946 Kiinan ulkoministeriö ilmoitti Mongolian kansantasavallan hallitukselle Mongolian riippumattomuuden tunnustamisesta. Vuonna 1961 Mongolian kansantasavalta hyväksyttiin YK:n jäseneksi.

[95] Ks. Zajavlenie pravitelstva SSSR. "Pravda", 30 marta 1969

mista oikeuksistaan ja privilegioistaan Kiinassa, luopuminen aiemmista Kiinan suvereenisuutta loukanneista sopimuksista, johtuu Venäjän vallankumouksen periaatteista, ja todettiin, että Kiinan kansa tuntee Venäjää kohtaan kiitollisuutta sen osoittamasta oikeudenmukaisuudesta ja ystävyydestä.[96]

Kumottuaan entisen tsaarin Venäjän epätasa-arvoiset sopimukset idän maiden kanssa, samoin kuin vapauduttuaan niistä orjuuttavista velvoitteista, joita lännen imperialistit pakottivat Venäjän kansan hyväksymään, neuvostohallitus on korostanut niiden aiemmin solmittujen sopimusten voimassaoloa, jotka sääntelevät normaaleja suhteita ja kaupallis-taloudellista vaihtoa ulkomaiden kanssa ja jotka myös vahvistavat neuvostovaltion historiallisesti muodostuneet rajat. Uuden elämän rakentaneet neuvostoihmiset pitävät synnyinmaansa rajoja pyhinä ja koskemattomina ja varjelevat niitä kuin silmäteräänsä.

Kansalaissodan päätyttyä, marraskuun 19 pnä 1921, G. V. Tšitšerin kirjoitti J. V. Stalinille: "Yksistään taistelu kansallisen vapautuksen puolesta ei riitä maailman talouslakien vastustamiseen... Jotta Turkki ei loppujen lopuksi joutuisi maailmanpääoman taloudelliseen valtaan, meidän pitäisi auttaa sitä luomaan perusta sen vastustamiselle... Samoin pitäisi tehdä sopimus Turkin hallituksen kanssa, että se lähettäisi Venäjälle nälkäisiä ihmisiä saamaan maataloudellista ja teknistä koulutusta... Meillä on jo syntynyt tämän suuntaisia aikeita myös Persiaan nähden. Sen linjan, jota me olemme noudattaneet Persiassa ja jonka Te tähän saakka olette täysin hyväksyneet, tarkoituksena on modernisointi myös taloudellisella alalla."[97] Tätä leniniläistä ajatusta edelleen kehitellessään G. V. Tšitšerin huomautti kirjeessään J. V. Stalinille marraskuun 22 päivänä 1921: "Sen alkaneen historian ajanjakson kuluessa, jonka kestoaikaa me emme tunne, me voimme olla tukiperustana itäisten valtioiden taistelulle Entente-maiden maailmanpääoman taloudellista ahmaisua vastaan. Se antaa erittäin väljän tilan meidän oman taloudellisen elämämme ja neuvostotasavallan poliittisen mahdin kehittymiselle ja luo poikkeuksellisen tilanteen työläis- ja talonpoikaisliikkeiden kehittymiselle idän maissa, jotka liik-

[96] Ks. "Meždunarodnaja žizn", 1973, N:o 4, s. 44

[97] AVP SSSR, f. 04, op. 52, p. 341a, d. 55279, l. 92

keet siten tulevat liittymään Venäjään ja sen proletaariseen valtaan."[98]

Luettuaan marraskuun 19 päivältä olleen Tšitšerinin kirjeen Lenin kirjoitti: "tov. Stalin! Ettekö lähettäisi minulle jäljennöstä vastauksestanne Tšitšerinille? Minusta hän on oikeassa."[99]

Neuvostoliiton ulkopolitiikka, jonka perustana on idän maiden ja kansojen suvereenisten oikeuksien kunnioittaminen ja puolustaminen, on ollut yksi tärkeimpiä syitä maailman sorrettujen kansojen kansallisen vapaustaistelun menestyksellisyydelle. Vuonna 1960 pidetyn kommunististen ja työväenpuolueiden edustajien Moskovan neuvottelukokouksen lausumassa sanotaan: "Maailmansosialismin voimat ovat ratkaisevalla tavalla edistäneet taistelua, jota siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansat ovat käyneet vapautuakseen imperialismin ikeestä. Sosialistisesta järjestelmästä on tullut vapautuneiden kansojen itsenäisen kansallisen kehityksen varma turva."[100]

Sen jälkeen kun interventiosota oli kuivunut kokoon, Lenin asetti tärkeimmäksi ulkopoliittiseksi tehtäväksi pitkällä tähtäyksellä tapahtuvan suhteiden järjestämisen turvaamisen porvarillisten valtioiden kanssa tasa-arvoisuuden ja rauhanomaisen rinnakkainolon pohjalta taloudellisen yhteistyön ollessa laajaa.

Lenin antoi suuren merkityksen taloudellisille keinoille neuvostovaltion ulkopolitiikassa. "On olemassa minkä hyvänsä vihamielisen hallituksen tai luokan halua, tahtoa ja päätöstä suurempi voima — maailman yleiset taloudelliset suhteet, jotka pakottavat ne lähtemään tälle niiden ja meidän kanssakäymisen tielle."[101] Tässä yhteydessä ovat varsin kiinnostavia ulkoasiain kansankomissariaatin Neuvostoliiton edustajille laatimat monet kirjeet, jotka lähetettiin Leninin ohjeita noudattaen. Niinpä Saksassa olleelle VSFNT:n ulkoasiain kansankomissariaatin ja ulkomaankaupan kansanko-

---

[98] "Leninskaja vnešnjaja politika Sovetskoj strany. 1917—1924". M., 1969, s. 58

[99] Lenin, Teokset, 45. osa, s. 336

[100] Sosialismin täydellinen voitto on väistämätön. Kommunististen ja työväenpuolueiden edustajien neuvottelukokouksen julkilausuma. Kuopio 1961, s. 56

[101] Lenin, Teokset, 33. osa, s. 138

missariaatin valtuutetulle V. L. Koppille lähetetyssä kirjeessä heinäkuun 28 pnä 1920 korostettiin: "Yleisenä periaatteenamme on pyrkiä pääsemään sopimukseen kaikkien kanssa, ja muun muassa saamaan tavaranvaihtoa jokaisen maan kanssa, jonka kanssa siihen on mahdollisuus, mutta ei ole poliittisesti asetuttava kummallekaan puolelle imperialistista maailmaa raastavissa konflikteissa."[102]

Suhteissa imperialistisiin maihin Lenin vaati neuvostovallan toimihenkilöiltä taitavaa diplomatiaa, joustavaa menettelyä sosialismin eduksi. Tämän alan toiminta vaati neuvostodiplomaateilta suurta taitoa ja aktiivisuutta. Kirjeessään SNTL:n Tšekkoslovakiassa olleelle lähettiläälle K. K. Jureneville syyskuun 25 pnä 1923 G. V. Tšitšerin kirjoitti: "Diplomatian ei tule olla sellaista, että vastataan kohteliaasti kohteliaisiin lähentymisyrityksiin, laskeudutaan korokkeelta, mikäli kohteliaita lähestymisyrityksiä ei ole, ja istutaan jäykkänä tuolissa, jos toinenkin osapuoli on jäykän liikkumaton. Diplomatian pitää ottaa käyttöön miljoonittain kaikenlaisia keinoja, mutta on mentävä eteenpäin, eikä tallattava paikoillaan, on toimittava aktiivisesti, eikä vain reagoitava siihen, mitä toinen osapuoli tekee. Diplomatian ei pidä lähteä siitä, että kaikki tulevat heittäytymään syleilyymme. Diplomatian pitää aktiivisesti valmistella toisten pyrkimystä lähestyä meitä. Sitä varten sen tulee käyttää kaikkia mahdollisuuksia laskematta niitä ohi."[103]

Kärsittyään tappion suorassa yhteenotossa neuvostojen maan kanssa imperialistiset vallat ottivat käyttöön uudet metodit ja keinot taistelussa vihaamaansa neuvostoyhteiskuntajärjestelmää vastaan. Harjoitettiin finanssi- ja taloudellista boikottia, VSFNT:n eristämispolitiikkaa. Luotettiin siihen, ettei Neuvosto-Venäjä pysty omin voimin jälleenrakentamaan kansantalouttaan ja että se väistämättä uudelleen luisuu imperialistien orjuuteen. Siksi länsivallat alkoivat jo vuonna 1920 esittää suunnitelmia laajan kansainvälisen konferenssin järjestämisestä toivoen pakottavansa Neuvosto-Venäjän maksamaan tsaarin hallituksen ja väliaikaisen hallituksen velat sekä antamaan ulkomaiden monopolisteille korvausta kansallistetusta omaisuudesta.

Näissä oloissa puolueen keskuskomitea asetti nuoren neuvostodiplomatian päätehtäväksi saavutetun rauhallisen hen-

---

[102] AVP SSSR, f. 04, op. 13, p. 73, d. 1039, l. 6

[103] AVP SSSR, f. 04, op. 43, p. 276, d. 53960, l. 149

gähdystauon saamisen pitkäaikaiseksi rauhaksi, joka on välttämätön menestykselliselle sosialismin rakentamiselle. Kansainvälisen kehityksen johtavien tendenssien syvällisen marxilaisen analysoinnin pohjalta Lenin osoitti tien, jonka tuli johtaa neuvostovaltio diplomaattisen eristyneisyyden tilasta. Tärkeimpänä oli se, että uuden yhteiskuntajärjestelmän sisäisiin voimiin sekä maan lujittuvaan kansainväliseen asemaan nojaten käytetään kaikin tavoin hyväksi ristiriitoja imperialismin leirissä, ennen muuta ensimmäisen maailmansodan voittajien ja voitettujen välillä. Sen mukainen ulkopoliittinen suunnitelma oli muotoiltuna Leninin alustuksessa, jonka hän piti konsessioista neuvostojen 8. edustajakokouksen VKP(b):n ryhmän kokouksessa joulukuun 21 pnä 1920. "Ulkopolitiikkanamme, niin kauan kuin olemme yksin ja kapitalistinen maailma on voimakas, on toisaalta se, että käytämme hyväksemme erimielisyyksiä (kaikkien imperialististen valtojen voittaminen olisi tietenkin mieluisinta, mutta emme kykene tekemään sitä melko pitkään aikaan). Olemassaolomme riippuu toisaalta siitä, että imperialististen valtojen välillä on erittäin syviä erimielisyyksiä, ja toisaalta siitä, että Entente-maiden voitto ja Versaillesin rauha ovat syösseet Saksan kansan valtaenemmistön sellaiseen asemaan, että sen on mahdoton elää." Ja edelleen: "Saksan porvarillinen hallitus vihaa silmittömästi bolševikkeja, mutta kansainvälisen tilanteen suomat edut pakottavat sitä säilyttämään rauhan Neuvosto-Venäjän kanssa vastoin sen omaa tahtoa."[104]

Kun kysymys kansainvälisestä konferenssista, jossa Neuvosto-Venäjä olisi mukana, tuli käytännön tasolle, Lenin, joka oli uhrannut paljon voimiaan neuvostodiplomatian valmentamiseksi siihen, muotoili VKP(b):n keskuskomitean päätöslauselmaluonnoksessa helmikuun 24 pnä 1922 neuvostovaltuuskunnan perustehtäviksi Genovassa: "On tehtävä kaikki mahdollinen ja yhtä ja toista mahdotontakin voimistaaksemme porvariston pasifistista siipeä ja suurentaaksemme edes hiukan sen vaalivoittomahdollisuuksia; tämä ensiksi; ja toiseksi — erottaaksemme toisistaan Genovassa meitä vastaan yhdistyneet porvarilliset maat — se on meidän kahtalainen poliittinen tehtävämme Genovassa."[105]

Genovan konferenssin valmisteluista, sen kulusta ja tulok-

---

[104] Lenin, Teokset, 31. osa, s. 463

[105] Lenin, Teokset, 42. osa, s. 362

sista on olemassa runsaasti kirjallisuutta.[106] Keskuskomitea nimesi V. I. Leninin neuvostovaltuuskunnan johtajaksi, mutta oman terveydentilansa ja turvallisuusnäkökohtien takia hän ei voinut matkustaa Genovaan. Lenin johti kaikkea konferenssiin valmistautumista ja valtuuskunnan työtä Genovassa Moskovasta käsin. Leninin ohjeita noudattaen valtuuskunta saavutti valtaisaa menestystä allekirjoittaessaan huhtikuun 16 pnä 1922 Rapallossa neuvostolais-saksalaisen sopimuksen diplomaattisuhteiden palauttamisesta molempien maiden välille. Tämä kansainvälisten suhteiden historiaan syvän jäljen jättänyt sopimusasiakirja oli edullinen molemmille valtioille. Se merkitsi imperialististen rosvojen yhtenäisen neuvostovastaisen rintaman murtumista. Saksa tunnusti VSFNT:n oikeudellisesti ja siten varsinaisesti neuvostojärjestelmän. Sopimus lujitti Saksan kansainvälistä asemaa, sillä se solmittiin sen kanssa tasaveroisena kumppanina. Samoin se antoi sille merkittävää taloudellista etua.

Leninin toukokuun puolivälissä 1922 laatimassa Genovan konferenssin neuvostovaltuuskunnan selontekoa koskeneessa yleisvenäläisen toimeenpanevan keskuskomitean päätöslauselmaluonnoksessa sanottiin, että yleisvenäläinen toimeenpaneva keskuskomitea "pitää Rapallon sopimusta tervehdittävänä, koska se on ainoa oikea pääsy vaikeuksista, kaaostilasta ja sodanvaarasta (niin kauan kuin on olemassa kaksi omistusjärjestelmää, mm. niin vanhentunut järjestelmä kuin on kapitalistinen omistus);

katsoo normaaleiksi VSFNT:n suhteissa kapitalistisiin valtioihin *vain* tämäntyyppiset sopimukset;

— antaa kansankomissaarien neuvoston ja ulkoasiainkansankomissariaatin tehtäväksi noudattaa tämänhenkistä politiikkaa."[107]

---

[106] Ks. "Genuezskaja konferentsija". Stenografitšeskij ottšet. M., 1922; "Materialy Genuezskoj konferentsii". M., 1922; B. E. Štein. Genuezskaja konferentsija. M., 1922; N. N. Ljubimov, A. N. Erlih. Genuezskaja konferentsija (Vospominanija utšastnikov). M., 1963; V. M. Hvostov. 40 let borby za mir. Kratkij otšerk. M., 1058; M. I. Truš. Vnešnepolititšeskaja dejatelnost V. I. Lenina. 1921—1923. Den za dnjom. M., 1967; ego že. V. I. Lenin i Genuja. "Voprosy istorii", 1967, N:o 7; A. O. Tšubarjan. V. I. Lenin i formirovanie sovetskoj vnešnej politiki. M., 1972; A. A. Ahtamzjan. Genuezskaja konferentsija i Rapallskij dogovor. "Voprosy istorii", 1972, N:o 5; V. A. Šiškin. Sovetskoje gosudarstvo i strany Zapada v 1917—1923 gg. Otšerki istorii stanovlenija ekonomitšeskih otnošenij. L., 1969

[107] Lenin, Teokset, 33. osa, s. 344

Niiden mitä mutkikkaimpien ulkopoliittisten tehtävien toteuttamisen turvaamiseksi, jotka neuvostovaltion edessä olivat, Lenin kansalaissodan päätyttyä ehdotti erityisten diplomaatteja kouluttavien kurssien järjestämistä, joilla kurssilaiset saisivat tietoja marxilaisuuden perusteista, tutustuisivat historiaan ja opiskelisivat vieraita kieliä. Hänen ohjeensa mukaan ulkoasiain kansankomissariaattiin järjestettiin diplomaattityöntekijöiden valmennuskurssit. Jo VKP(b):n 9. edustajakokouksessa Lenin tyytyväisenä totesi, että "meilläkin on nykyään neuvostodiplomaatteja melko runsaasti, toisin kuin neuvostotasavallan alkuaikoina..."[108]

Korostaessaan työntekijöiden oikean valinnan tärkeyttä Lenin lähti siitä, että poliittisen linjan menestymisen määrää ennen muuta työntekijäkoostumus, heidän kommunismille antaumuksellisuutensa, poliittinen kypsyytensä, vastuullinen suhtautumisensa annettuihin tehtäviin sekä pätevyytensä. Kun käsiteltiin jonkun työntekijän lähettämistä ulkoasiain kansankomissariaattiin työhön puolueen keskuskomitea ja Lenin kiinnittivät paljon huomiota henkilön persoonallisiin ominaisuuksiin. Lenin vaati ihmisten kaikinpuolista tutkimista, niin heidän ansioidensa kuin puutteellisuuksiensakin. Hän opetti neuvostodiplomaatteja, etteivät nämä käyttäisi huolimatonta puhetyyliä, vaan olisivat määrätyllä tavalla hillittyjä keskusteluissaan ulkomaiden edustajien kanssa. Esimerkiksi vuoden 1921 toukokuussa Lenin ilmaisi huolestumisensa Krasinin apulaisen N. K. Klyškon käyttäytymisestä Lontoossa. Kirjeessään L. V. Krasinille Lenin kirjoitti: "Kiinnittäkää erityistä huomiota. Eihän Klyško vain ole hölöttäjä? Diplomaatin pitää osata olla vaiti ja puhua niin, ettei sano mitään. Osaako Klyško? Käsittääkö hän tämän?"[109]

Tunnettua on, että Lenin teki selvän eron ulkoasiain kansankomissariaatin toiminnan (ts. diplomaattisen toiminnan, valtioiden keskinäisiä suhteita palvelevan toiminnan) ja Kominternin toiminnan (ns. yleisen puolue- ja ideologisen työn) välillä.

Tämä ero ei johtunut vain historian täysin todistamasta valtioiden keskinäisten suhteiden piirin omaperäisyydestä, siis diplomaattien toiminnan sisällöstä, toimintaseikoista ja toimintamuodoista, vaan myös vallassa olevan työväenluokan politiikan periaatteellisista syistä.

---

[108] Lenin, Teokset, 33. osa, s. 249

[109] Lenin, Teokset, 45. osa, s. 95

Ideologiassa taikka Kominternin toiminnassa ei ole eikä voi olla kompromisseja porvariston kanssa, ei ole myöskään tehtäviä pitää yllä jokapäiväisiä yhteyksiä porvarillisten taikka kartanonherravaltioiden johto- ja toimihenkilöihin. Sen sijaan sosialistisen valtion ulkopoliittiseen toimintaan ja diplomatiaan sisältyvät myös kompromissit, poliittiset, kaupalliset, sivistykselliset ja muut sopimukset vastakkaisen leirin valtioiden kanssa. Siitä syystä sosialistisen maan diplomatia edellyttää säännöllisten suhteiden ylläpitämistä porvarillisten, porvariston ja kartanonherrojen sekä feodaalisten valtioiden edustajiin jne. Omaa luokkapohjaista ulkopolitiikkaansa ajaessaan työväenluokan valtio ei sitä toteuttaessaan voi olla ottamatta huomioon myöskään valtioiden keskinäisten suhteiden erikoisuuksia, kulloisenkin hetken vaatimuksia kansainvälisessä tilanteessa jne. Tämä on yksi valtaan tulleen työväenluokan puolueen politiikan erityispiirteitä.

Vuoden 1920 heinäkuussa käynnistyivät neuvostomaan neuvottelut Englannin kanssa. Vastauksena Kamenevin ehdotukseen käydä nuo neuvottelut poliittisina, "mitä laajimmassa agitaatiohengessä", ja kertoa "laajasti ja julkisesti koko interventiohistoria, mukaan luettuna Koltšak, Denikin, Puola, Wrangel, Liettua, Eesti ym. ja sivuta ja nostattaa esille kaikki itäisen politiikan kysymykset Turkista Kiinaan", Lenin kirjoitti, että hän "periaatteessa ei ole samaa mieltä" sen kanssa.[110] "Englantiin nähden kysymyksessä on *vain* kaupankäynti... Englantiin on lähetettävä *vain* 'kauppias': jos myyvät 2 1/4 kopeekasta, tingi 1 3/4 kopeekkaan.

Paljastukset ovat tässä vahingoksi. Nyt ei ole vuosi 1918. Sitä varten on olemassa Komintern. Kaikki Kamenevin perustelut = perusteluja hänen matkustamistaan *vastaan.*

P.S. Nimitämme toistaiseksi Krasinin, Vorovskin ja 2—3 apulaista."[111]

Lenin esitti jyrkän kielteisen luonnehdinnan K. Radekista diplomaattina. Eräässä ranskalaisessa porvarillisessa lehdessä julkaistussa haastattelussa Radek kertoi helmikuussa 1922 neuvotteluista Ranskan hallituksen kanssa, tehden tällöin hyökkäilyjä Englantia vastaan. Sillä tavoin hän aiheutti maailleen diplomaattista vahinkoa. Tämän johdosta Lenin lähetti kirjeen VKP(b):n keskuskomitean poliittisen toimikunnan jäsenille sanoen siinä: "Luulen... että Radek on tässä tapauk-

---

[110] Lenin, Teokset, venäjänkielisen täydellisen laitoksen 51. osa, s. 438

[111] Lenin, Teokset, 44. osa, s. 349

sessa todistanut vielä kerran kaikista lukuisista avuistaan huolimatta olevansa täysin sopimaton diplomaatiksi."[112]

Sosialistisen valtion diplomatia on sen ulkopolitiikan instrumentti, jonka (instrumentin) arvon määrää se, kuinka täsmällisesti ja joustavasti se ajaa puolueen ja valtion ulkopolitiikkaa, kuinka pätevä se on osatakseen käyttää sille ominaisia mahdollisuuksia ja menetelmiä. Ulkopolitiikan ja diplomatian piirillä on omat, vain sille ominaiset, erityispiirteensä ja erikoisuutensa.

Tästä asiasta SNTL:n ulkoministeri A. A. Gromyko puhui NKP:n 24. edustajakokouksessa meidän aikaamme sovellettuna seuraavasti: "Meidän puolueemme erottaa selvästi toisistaan ideologisen taistelun alueen, joka kehittyy kaikella voimalla ja jossa ei voi olla enempää rauhaa kuin aselepoakaan, kapitalistisia maita koskevien valtioiden keskinäisten suhteidemme alueesta, jotka suhteet rakentuvat leniniläisille rauhanomaisen rinnakkainolon periaatteille. Neuvostoliitto ja sen liittolaiset esittävät kaikki kansainväliset kiistakysymykset ratkaistaviksi rauhanomaisesti, neuvottelujen avulla. Me puolestamme teemme kaiken meidän vallassamme olevan sellaisten ratkaisujen löytämiseksi. Se on ainoa realistinen asioidenhoitomenetelmä, ja se on aina puolueemme, NKP:n keskuskomitean, poliittisen toimikunnan ja neuvostohallituksen aseistuksena."[113]

V. I. Lenin yhdisti työntekijöihin, myös diplomaattityöntekijöihin, kohdistetun vaateliaisuuden alituiseen huolenpitoon heistä. Niinpä hän kirjoitti VKP(b):n keskuskomitean sihteerille J. D. Stasovalle:

"Tšitšerin on sairas, hänestä ei pidetä huolta, ei halua hoitaa itseään, tappaa itsensä.

KK:n puolesta on kirjoitettava hänelle *ystävällinen* (ettei loukattaisi) kirje KK:n päätöksestä, että KK vaatii olemaan tuhlaamatta kruunun omaisuutta, kutsumaan (vaikka Karahanin välityksellä) parhaan tohtorin, *tottelemaan* tätä ja, jos tohtori kehottaa ottamaan lomaa ja *olemaan parantolassa tarvittavan ajan.*"[114]

Sen jälkeen kun J. A. Berzin nimitettiin tehtäviin Lontooseen, Lenin kirjoitti lokakuussa 1921 L. V. Krasinille:

---

[112] Lenin, Teokset, 45. osa, s. 441

[113] "XXIV sjezd Kommunistitšeskoj partii Sovetskogo Sojuza. Stenografitšeskij ottšet", t. I. s. 485

[114] Lenin, Teokset, 44. osa, s. 314

"Tov. Berziniä on hoidettava ja saatava paranemaan. Hän on arvokas työntekijä.

Hermot ovat rasittuneet.

On järjestettävä hänelle hoito-olosuhteet. Toimitettava maalle...

Hyvän lääkärin ohjeen mukaan.

Pankaa tulemaan joku sana minulle asiasta."[115]

Lenin arvosti suuresti neuvostovaltion diplomaattien toimintaa. Mutta samalla hän otti myös huomioon diplomaattisen toiminnan ammatillisiin erikoisuuksiin liittyvän mahdollisuuden, että jotkut diplomaattityöntekijät omaksuvat yksipuolisen ja siitä syystä väärän asenteen kansainvälisen politiikan kysymyksiin, ja suhtautui ankarasti jopa hänelle läheistenkin ihmisten tämänlaisiin virheisiin. Tunnettua on, että Lenin arvosti suuresti G. V. Tšitšeriniä suurenmoisena, mitä tunnollisimpana, älykkäänä, monitietoisena työntekijänä. Mutta kun Tšitšerin lokakuussa 1921 teki keskuskomitealle sellaisia virheellisiä ehdotuksia, että imperialististen valtioiden muodostaman neuvostojen maan tunnustamattomuusrintaman murtamiseksi tehtäisiin lännelle joukko olennaisia myönnytyksiä, myös sellainen, että neuvostovaltion johtohenkilöt jäisivät pois Kominternin toimeenpanevasta komiteasta, ja että neuvostohallitus antaisi lausunnon tsaarin Venäjän velkojen tunnustamisesta, niin Lenin jyrkästi ja varsin kärkevästi arvosteli näitä ehdotuksia vaatien Tšitšeriniä pitämään tiukasti kiinni puolueen linjasta.

Lenin piti tärkeimpänä ja perustavimpana puolueen johtavan ja suuntaa-antavan osuuden toteuttamista käytännössä neuvostovaltion ulkopolitiikassa. Leninin johdolla ulkoasiain kansankomissariaatista muodostui puolueen ja hallituksen hyvin toimiva elin.

Miten työläis-talonpoikainen tarkastus olisi uudestijärjestettävä -nimisen artikkelin aineistoon Lenin saneli tammikuun 13 pnä 1923: "Millä on selitettävissä se, että Ulkokomissariaatin henkilökunta on paras? Sillä, että sinne ei ensinnäkään voinut jäädä mitään huomattavaa määrää vanhantyyppisiä diplomaatteja, toiseksi sillä, että valikoimme siellä toverit uudelleen, valikoimme heidät yksinomaan uusien mittojen mukaan, uusia tehtäviä vastaavasti, kolmanneksi sillä, että siellä, Ulkokomissariaatissa, ei ole niin runsaasti kuin muissa komissariaateissa sieltä ja täältä haalittuja toimihenkilöi-

[115] Lenin, Teokset, venäjänkielisen täydellisen laitoksen 53. osa, s. 271

tä, jotka ominaisuuksiltaan ovat aivan entisenlaatuisia virkamiehiä, ja neljänneksi sillä, että Ulkokomissariaatti toimii KK:mme välittömän ohjauksen alaisena. Se on meillä oikeastaan ainoa komissariaatti, joka on uusittu täydellisesti ja toimii todellakin työläisten ja talonpoikien vallan hyväksi eikä ainoastaan katsota toimivaksi sillä tavalla, vaikka todellisuudessa toimisi pääosaltaan sitä vastaan tai vastoin sen henkeä."[116]

Erityisesti Lenin korosti puoluetoiminnan valtiolliseen toimintaan yhdistämisen periaatetta neuvostoulkopolitiikassa ja diplomaattikoneistossa. Artikkelissaan "Mieluummin vähemmän mutta parempaa" hän kirjoitti maaliskuun 2 pnä 1923: "Miten puolue-elimiä voidaan yhdistää neuvostovirastoihin? Eikö siinä ole jotain sopimatonta ...

Miksi tosiaankin noita molempia ei voitaisi yhdistää, jos asian etu sitä vaatii? Eikö kukaan ole sitten koskaan huomannut, että sellaisessa kansankomissariaatissa kuin ulkoasiain kansankomissariaatissa tästä yhdistämisestä on ollut sangen suurta hyötyä ja että se on toteutettu käytännössä aivan alusta pitäen? Eikö poliittisessa toimikunnassa käsitellä puolueen näkökannalta monia sellaisia pieniä ja suuria kysymyksiä, millä 'siirrolla' meidän pitäisi vastata ulkovaltojen 'siirtoihin', ehkäistäksemme sanokaamme vaikkapa niiden oveluudet, etten käyttäisi karkeampaa sanontaa? Eikö tämä neuvosto- ja puoluetoiminnan joustava yhdistäminen ole politiikkamme tavattoman tehokkuuden lähde? Luulen, että se, mikä on osoittautunut kelvolliseksi ja vakiintunut käytäntöön ulkopolitiikassamme ja tullut jo niin tavanomaiseksi, ettei se tällä alalla aiheuta mitään epäilyjä, sopii ainakin yhtä hyvin (ja mielestäni paljon paremminkin) koko valtiokoneistoomme nähden."[117]

Leniniläinen kansankomissaari

Vallankumous nostatti esiin kansan onnen puolesta taistelevia sankareita — monia eteviä sotapäälliköitä, tuotannon järjestäjiä, tieteenharjoittajia. Vallankumouksen ahjosta takoutui myös ensimmäisten neuvostodiplomaattien maineikas

---

[116] Lenin, Teokset, 42. osa, s. 395—396

[117] Lenin, Teokset, 33. osa, s. 486

joukko. Ulkoasiain kansankomissaari Georgi Vasiljevitš Tšitšerin ei lukeutunut leniniläisen puolueen korkeimpiin johtohenkilöihin. Tšitšerin liittyi bolševikkien puolueeseen vuoden 1918 alussa ja hänen toimintansa on merkittävä juuri sillä erityisellä alalla, joka liittyy diplomatiaan ja ulkopolitiikkaan.

Kuten monet muutkin leniniläisen koulun etevät valtiolliset työntekijät, esimerkiksi A. V. Lunatšarski, L. B. Krasin, G. M. Kržižanovski, hän on meille paljolti nytkin esikuvana menneen ja nykyisen kulttuurin luovasta omaksumisesta, esimerkkinä laajasta ja syvällisestä ammattitietoudesta omalla toimialallaan — diplomatian alalla.

Herää aiheellinen kysymys, miksi Lenin ja puolueen keskuskomitea kohdistivat valintansa juuri Tšitšeriniin nimitettäessä ulkoasiain kansankomissaari vuonna 1918 ja miksi tuo valinta osoittautui niin onnistuneeksi. Vastauksen siihen antaa Tšitšerinin elämäkerta, hänen toimintansa ulkoasiain kansankomissaarina vuodesta 1918 vuoteen 1930.

Tšitšeriniä koskevista asiakirjoista — julkistetuista ja arkistoasiakirjoista — paljastuu kokonainen laboratorio luovaa diplomaattista työtä. Tšitšerinille oli ominaista laaja tietomäärä, tarkka senhetkisten tapahtumien kulun tuntemus, ajattelun mittavuus, taito arvioida realistisesti asiaintilaa ja samalla katsoa rohkeasti — ennakoivasti — tulevaisuuteen.

G. V. Tšitšerinin jäämistö on monipuolinen. Marx—Lenin-instituutin ja SNTL:n ulkoasiainministeriön arkistoissa säilytetään Tšitšerinin kirjeenvaihtoa Leninin ja ulkomailla toimineiden Neuvostoliiton diplomaattiedustajien kanssa, monia Tšitšerinin keskuskomitean poliittiselle toimikunnalle lähettämiä kirjeitä ja asiakirjoja sekä muuta aineistoa. Lisäksi on julkaistu Tšitšerinin julkisia puheita (vuoteen 1928) käsittävä kirja sekä hänen kirjansa Mozartista. Hän on kirjoittanut tieteellisen tutkielman huomattavasta venäläisestä 19. vuosisadan diplomaatista ja valtiomiehestä, kansleri A. M. Gortšakovista.

Kun tähän aineistoon tutustuu, niin ennen muuta hämmästyttää Tšitšerinin tietomäärä ja laaja kiinnostuneisuus, hänen kiihkeä proletaarisen vallankumouksellisen ja diplomaatin luonteensa.

Nimenomaan proletaarisen vallankumouksen voiton jälkeen pääsivät Tšitšerinin diplomaattiset kyvyt kehittymään vapaasti hänen suunnattuaan noiden vuosien ulkoasiain kansankomissariaatin vähälukuisen henkilökunnan kaikki voimat puolueen linjan toteuttamiseen käytännössä.

Hän asetti puoluetta ja työläis-talonpoikaista valtaa palvelemaan myös tietonsa, kuohuvan tarmonsa ja väsymättömän luovan uskaliaisuutensa. Hän teki työtä päivin ja öin — historiallisesti jännittävimpinä aikoina 18—20 tuntia vuorokaudessa. Nykyisin on vaikea uskoa, että neuvostovaltion koko diplomaattiviraston hallussa oli aikoinaan vain tusinan verran Metropol-hotellin huoneita, ja että ulkoasiain kansankomissariaatin työntekijämäärä ei ylittänyt sataakaan. Totta kyllä, ensimmäisten 5—6 vuoden aikana lokakuun vallankumouksen jälkeen neuvostojen maa joutui vielä puhkomaan aukkoja imperialististen valtojen saartorenkaaseen. Eikä edes silloinkaan, kun saarto saatiin murretuksi ja koitti Tšitšerinin aktiivisella osanotolla Neuvostoliiton laajan diplomaattisen tunnustamisen jakso, meillä ollut diplomaattisia suhteita kuin pariin kolmeen kymmeneen valtioon.

Nykyisin Neuvostoliiton ulkopoliittinen kirjeenvaihto on satoja kertoja suurempi. Mutta kuitenkin sen alkulähteet ovat Tšitšerinin ajoissa, jolloin neuvostodiplomatian kehdon ääressä oli nerokas Lenin.

Jo lapsuudestaan lähtien Tšitšerin oli tuntenut eniten kiinnostusta diplomatiaan. Mutta hänelle oli tunnusomaista marxilaisuuden vakava ja syvällinen tutkiminen samoin kuin perehtyminen sellaisiin tiedonaloihin kuin filologiaan, orientalistiikkaan ja musiikkiin.

Tšitšerin tuli työväenliikkeeseen 'toiselta rannalta'. Hän oli syntyisin aristokraattisesta aatelissuvusta, joka oli antanut tsaarin Venäjälle monia diplomaatteja. Jo nuoruusvuosinaan Tšitšerin katkaisi välinsä luokkaansa ja ympäristöönsä ja valitsi proletaarisen ammattivallankumouksellisen elämän. Mutta tällöinkin hän säilytti oman erityisen kiinnostus- ja harrastuspiirinsä, joka soi hänelle mahdollisuuden valmentautua täyttämään hänen eteensä sosialistisen valtakunnan ulkoasiain kansankomissaarina asetettuja mitä mutkikkaimpia diplomaattisia tehtäviä.

Vuonna 1923 Tšitšerin kirjoitti omaelämäkerrassaan: "Isäni on virkaeron ottanut diplomaatti...[118] Äitini oli tunnettujen diplomaattien lapsenlapsi, veljentytär ja serkku, joten olen kasvanut diplomaattimaailman kaikenlaisten muistelojen piirissä, hengittänyt tuota ilmaa." Tšitšerin kertoo, miten hän pikkupoikana leikki kotiopettajattaren kanssa keksimäänsä leikkiä: he heittivät palloa maaliin ja se joka heitti

---

[118] Ennen virasta eroamistaan V. N. Tšitšerin toimi Venäjän Pariisin-suurlähetystön lähetystöneuvoksena

eniten osumia, valloitti kaupungin ja siten myös voitti sodan. "Silloin istuuduin kirjoittamaan nootteja ja rauhansopimuksia matkien sukulaisteni arkistopapereita."

Tšitšerin myöntää kaikkein halukkaimmin lukeneensa historiallisia kirjoja, häntä miellytti alituiseen muuttuva tilanne: "Luonnollisesti totuin siihen, että kaikki muuttuu", hän kirjoittaa. "Pidin kovasti historiasta, menin historiallis-kielitieteelliseen tiedekuntaan ja kolmannelta vuosikurssilta sen historialliseen osastoon ja innolla imin itseeni erilaisia vaikutelmia, opiskelin kieliä, jopa irlannin kieltä, muinaisia kieliä aina hieroglyfeihin ja nuolenpääkirjoituksiin saakka, sekä luin itämaista kirjallisuutta, kuuntelin lainoppineiden, joidenkin luonnontieteilijöiden sekä poliittisen taloustieteen luentoja."

Yliopiston päätettyään hän vuonna 1898 meni "hiljaiseen lymypaikkaan", ulkoasiainministeriön Valtion- ja Pietarinarkistoon, "ollakseen etäämmällä tsarismin aktiivisesta politiikasta". Kuusivuotinen työskentely arkistossa antoi hänelle mahdollisuudet tutustua asiakirjojen perusteella Venäjän 19. vuosisadan ulkopolitiikkaan. Se olikin myöhemmin hänelle tarpeen.

Tietysti sinä pääuomana, jossa Tšitšerinin harrastukset ja luonne muovautuivat, oli vallankumous. Jo yliopistossa hän oli kosketuksissa narodnikkilaisuutta lähellä olleisiin piireihin. Kun hänestä tuli tsaarin ulkoministeriön virkamies, hän pääsi pian yhteyteen marxilaisten järjestöjen kanssa. Vuosi 1904 muodostui hänelle muistoisaksi siinä mielessä, että hänestä tuli professori B. N. Tšitšerinin ainoa perijä ja samalla myös tsaarin valtiollisen poliisin (ohranan) erityisvalvonnan kohde. Oltuaan vangitsemisuhan alainen hän muutti ulkomaille ja vuoteen 1918 saakka asui milloin Saksassa, milloin Ranskassa tai Englannissa ja antoi varojaan puolueen tarpeisiin. Vähitellen hän siirtyi bolševikkien kannalle — länsimaisten sosialidemokraattien välityksellä, ystävystyttyään Karl Liebknechtin ja tämän läheisten ystävien kanssa, mutta erityisesti tapaamistensa ansiosta Leninin kanssa. Tultuaan bolševikiksi hän peruuttamattomasti ja elämänsä loppuun saakka oli leniniläisellä kannalla. Tšitšerinin hyvin arvokkaana ominaisuutena oli esimerkillinen keskittyminen oman poliittisen toimintansa piiriin. Neuvostoliiton työväenluokalla oli mahdollisuus käyttää hänen ammattitietouttaan ja huomattavaa lahjakkuuttaan diplomatian alalla maailmanhistoriassa aivan uudenlaisten neuvostovaltion ulkopoliittisten päämäärien hyväksi.

Edellä kerrottiin kuinka vuoden 1922 alussa neuvostovaltio Leninin johtamana valmistautui Genovan kansainväliseen konferenssiin. Lenin ohjasi puoluetta ja maata saartorenkaan murtamiseen ja siihen, että turvattaisiin historiallinen hengähdystauko länsimaiden kanssa. Hän muun muassa ehdotti, että Genovan konferenssin puhujalavalta käsin esitettäisiin neuvostotasavaltojen ja kapitalististen maiden rauhanomaisen yhteistyön 'mitä laajin pasifistinen ohjelma' sodan runteleman maailmantalouden jälleenrakentamisesta ja rauhanomaisen talouden kuntoonsaattamisesta. Tämä oli ennenkuulumattoman uusi, rohkea ajatus.

Aluksi Tšitšerin joutui hämmingin valtaan. Helmikuun 15 pnä 1922 hän kirjoitti Leninille: "En tiedä miten suoriudumme 'mitä laajimmasta ohjelmasta'. Koko ikäni olen haukkunut pikkuporvarillisia illuusioita, mutta nyt vanhoilla päivilläni poliittinen toimikunta panee minut kyhäämään pikkuporvarillisia illuusioita. Meillä ei kukaan osaa sepitellä sellaisia asioita, emme edes tiedä, millaisiin lähteisiin olisi nojattava. Ettekö antaisi seikkaperäisempiä ohjeita?"

Seuraavana päivänä Lenin vastasi hänelle:

"Tov. Tšitšerin! Te hermostelette liikaa. Ehdimme vielä 22 ja 23/II käsitellä Genovaa koskevan menettelytapasuunnitelman.

Sekä Te että minä taistelimme pasifismia vastaan, kun sitä tahdottiin vallankumouksellisen proletaarisen puolueen ohjelmaksi. Selvä se. Mutta missä, kuka ja milloin on kieltänyt tätä puoluetta käyttämästä pasifisteja vihollisen, porvariston hajottamiseen?"[119]

Valtiovallan saavuttaneen työväenluokan eteen nousi laadullisesti uusia tehtäviä; muodostunut tilanne saneli vallankumouksellisille sellaisen käyttäytymis- ja taistelulogiikan, jota aluksi eivät käsittäneet edes Leniniä lähellä olleet ihmiset. Tietenkin oli tapahtunut sellaista, että Tšitšerin väitteli Leninin tai keskuskomitean kanssa, todisteli, vakuutteli, mutta koskaan hän ei ollut tällöin laatinut mitään erityisiä toimintaohjelmia.

Yhdessä toisten neuvostovirastojen kanssa Tšitšerin kehitteli 'pasifistisen ohjelman', jonka perusasettamukset hän esitteli kirjeessä Leninille. Hartaasti hän pyysi silloin sairaana ollutta Leniniä lukemaan nuo ehdotukset ja antamaan ohjeensa.

Maaliskuun 14 pnä Lenin vastasi:

---

[119] Lenin, Teokset, 45. osa, s. 431—432

Tov. Tšitšerin! Luin 10/III päivätyn kirjeenne. Nähdäkseni Te itse olette tässä kirjeessä esittänyt erinomaisesti pasifistisen ohjelman.

Koko taito on siinä, että osataan esittää ohjelma ja kaupantekoehdotuksemme selvästi ja kuuluvasti e n n e n hajottamista (jos 'ne' johtavat pikaiseen hajottamiseen).

Sitä taitoa Teillä ja valtuuskunnallamme on.

Mielestäni Te olette jo luetellut noin 13 pykälää (lähetän kirjeeseenne tehdyt merkinnät); oivallisia pykäliä.

Herätämme kaikissa mielenkiintoa sanomalla: 'meillä on suurisuuntainen ja täydellinen ohjelma!' Ellei meidän anneta esittää, *julkaisemme* ja panemme vastalauseen.

Kaikkialla 'pienoinen' varaus: meillä kommunisteilla nähkääs on oma kommunistinen ohjelma (II Internationaali), m u t t a katsomme kuitenkin velvollisuudeksemme k a u p p i a i n a t u k e a (olkoon vaikka yksi mahdollisuus 10 000:sta) *toisen*, s.o. porvarillisen leirin (lukien *siihen* II ja II1/2 Internationaalit) p a s i f i s t e j a.

Tulee sanotuksi sekä pisteliäästi että 'säyseästi' ja se auttaa rappeuttamaan vihollista.

Sellaista taktiikkaa noudattaen voitamme *siinäkin* tapauksessa, että Genovassa epäonnistuttaisiin. Meille epäedulliseen sopimukseen *emme suostu.*"[120]

Tšitšerinin sanonnan mukaan tuo ohjelma teki Genovassa "mitä voimakkaimman vaikutuksen".

Leniniläisen ulkopolitiikan tunnusomaisena piirteenä on kansainvälisen kehityksen arviointi kaikessa mutkikkuudessaan, porvariston maltillisen siiven tukeminen sotapuoluetta vastaan rauhan ja sosialismin asemien lujittamiseksi.

Pysyessään koko toimintansa ajan uupumattomana taistelijana rauhan, rauhanomaisen rinnakkainolon puolesta, imperialistista hyökkäystä vastaan, sosialismin puolesta G. V. Tšitšerin korosti sitä leniniläisen ulkopolitiikan perusajatusta, joka on erityisen ajankohtainen myös tänään, NKP:n esittämän rauhanohjelman toteuttamiskautena, rauhanajatusta, taloudellisten suhteiden neuvostomaan kanssa ylläpitämisen edullisuutta länsimaille, ajatusta SNTL:n ystävällisten suhteiden yhdensuuntaisesta kehittämisestä kaikkien valtioiden kanssa.

Tuona aikana neuvostovaltio oli maailman ainoa proletaarinen valtio. Puolueen silloisen politiikan, myös sen ulkopo-

---

[120] Lenin, Teokset, osa 45, s. 470

litiikan perustana oli Leninin oppi sosialismin voiton mahdollisuudesta yhdessä maassa. Trotskilaiset, 'vasemmistokommunistit', ja oikeisto-opportunistit hyökkäilivät puoluetta vastaan nimenomaan tässä ratkaisevassa kohdassa. Ulkoasiain kansankomissaarina Tšitšerin piti ohjeinaan leniniläisiä näkemyksiä sosialismin rakentamisesta maassamme ja suotuisten ulkoisten edellytysten luomisesta sitä varten. Hänelle ja hänen diplomaattipalveluksessa olleille tovereilleen ei syntynyt epätietoisuutta tästä keskeisestä kohdasta; siitä syystä hän ei koskaan yhtynyt oppositioihin, vaan taisteli niitä vastaan ja myös hänen henkilökohtaiset suhteensa Trotskiin ja tämän hengenheimolaisiin olivat avoimen huonot jo vuodesta 1918 lähtien.

Genovan edellä Trotski vastusti useita Tšitšerinin ehdotuksia ja ehdotti tarkistettavaksi kysymyksen Tšitšerinin oikeudesta johtaa neuvostovaltuuskuntaa. Trotski asetti kysymyksen Tšitšerinin korvaamisesta Rakovskilla, jolla ei ollut suhteita ulkoasiain kansankomissariaatin johtoon.[121]

Ulkoasiain kansankomissaari Tšitšerin pysyi virassaan niin kauan kuin hän fyysisesti siihen kykeni, heinäkuuhun 1930, ja puolueen 14. ja 15. edustajakokouksessa hänet valittiin NKP:n keskuskomitean jäseneksi. Tällainen puolueen suhtautuminen Tšitšeriniin on osoituksena hänen taipumattomasta, periaatteellisesta asenteestaan ennen muuta tärkeimpään ja perustavimpaan kysymykseen sosialismin rakentamisesta meidän maassamme.

Nyt tuo kysymys on ratkaistu. Mutta nykyisinkin puolueemme ja valtiomme ulkopolitiikan keskeisenä kysymyksenä on sosialistisen maailmanjärjestelmän lujittaminen, mahdollisimman suotuisten edellytysten turvaaminen kommunismin rakentamiselle Neuvostoliitossa, sosialistisen yhteisön valtioiden kasvulle. Siinä on Tšitšerinin ajan ja meidän aikamme politiikan yhteinen linja.

Tšitšerinin persoonallisuuden tunnusomaisena piirteenä oli yhtäaikainen toiminta varsin erilaisilla aloilla. Kaiken mitä hän teki, hän teki perinpohjaisesti ja pikkutarkasti, käsittäen hyvin sen, että jokainen epätäsmällisyys diplomaattityössä vahingoittaa valtion arvovaltaa. Toimiessaan ulkoasiain kansankomissaarina Tšitšerin suoritti Leninin antamia tärkeitä tehtäviä Kominternin I kongressin organisatorisessa ja poliittisessa valmistelussa. Kansalaissodan vuosina hän osal-

---

[121] Ks. A. O. Tšubarjan. V. I. Lenin i formirovanie sovetskoj vnešnej politiki, s. 228—229

listui aktiivisesti uudentyyppisten suhteiden luomiseen Neuvosto-Venäjän ja muiden neuvostotasavaltojen välillä. Suurena valtiotieteilijänä hän oli mukana laatimassa neuvostovaltion perustuslakia. Hän seurasi tarkkaan II internationaalin aatteellista kehitystä. Tšitšerinillä oli varsin laajat henkilökohtaiset yhteydet, muun muassa lännen suuriin kulttuurihenkilöihin. Se oli toisinaan avuksi myös ulkopolitiikassa, esimerkiksi norjalaisen naparetkeilijän Fridtjof Nansenin saamisessa nälkäänäkeviä auttamaan vuosina 1921—22. Tšitšerin tunsi elävää kiinnostusta niiden maiden historiaan ja kulttuuriin, joissa hän oli joutunut olemaan.

Tšitšerinistä puhuttaessa ei voida vaieta esimerkiksi hänen kiinnostuksestaan musiikkiin. Veljelleen kirjoittamassaan kirjeessä hän sanoi: "Minulla on ollut vallankumous ja Mozart, vallankumous — nykyaikaa, ja Mozart — tulevaisuuden esimakua, mutta niitä ei voi erottaa toisistaan." Tšitšerin kirjoitti erinomaisen kirjan Mozartista. Se on suuri ja omintakeinen panos 'mozartianiin', jossa hämmästyttää yhtenäinen ja eheä suhtautuminen Mozartiin musiikkitaiteen suurena vallankumouksellisena. Täysin perustellusti Tšitšerin piti Mozartia enemmän 20. vuosisadan kuin 18. vuosisadan säveltäjänä, josta tämä irtautui ja eteni tulevaisuuteen päin. Kirja Mozartista on eräänlainen psykologinen omakuva Tšitšerinistä itsestään. Perusajatusten sulavan ja varianttisen kehityksen metodia käyttäen, noiden perusajatusten jatkuvasti syvenevine merkityksellisine kertosäkeineen, Tšitšerin hämmästyttävällä taidolla loi Mozartin hahmon.

Tietenkin Tšitšerinin tärkeimpänä perusominaisuutena oli elimellinen puoluekantaisuus. Hänen puheittensa, artikkeliensa, hänen Leninin, keskuskomitean ja ulkomailla olleiden Neuvostoliiton diplomaattiedustajien kanssa käymänsä kirjeenvaihdon jokainen rivi on todisteena siitä. Ulkoasiain kansankomissariaatin menestyksellisen toiminnan ehdottomana edellytyksenä Tšitšerin piti sitä, että kaikista neuvostovaltion ulkopolitiikan kysymyksistä, niin suurista kuin pienistäkin, päättää käsittelyn jälkeen puolueen keskuskomitea, sen poliittinen toimikunta. Tšitšerin oli todellinen puoluemies. Kaikki tämä yhtyi hänessä hämmästyttävään henkilökohtaiseen vaatimattomuuteen.

Siitä syystä neuvostoihmiset säilyttävät muistossaan valoisaa kuvaa leniniläisestä kansankomissaarista G. V. Tšitšerinistä, jonka elämä ja toiminta ovat esikuvana antaumuksellisesta puolueen, työväenluokan, suuren sosialistisen kotimaan palvelemisesta.

V. I. Leninin kuolema synnytti syvää surua edistyksellisessä ihmiskunnassa. Lännen taantumuspiirit riemastuivat. Vahingoniloisina imperialistit enteilivät neuvostojärjestelmän pian tapahtuvaa luhistumista tai sen porvarillista rappeutumista. Englannin ulkoministeri lordi Curzon mainitsi, että nyt on aika katsoa "mitä neuvostohallitus painaa ilman Leniniä"[122].

Todetessaan sen liikehdinnän, jonka Leninin kuolema imperialistien leirissä synnytti, VKP(b):n keskuskomitean täysistunto vetoomuksessaan 'Puolueelle. Kaikille työtätekeville' kirjoitti: "Purkakoot vihollisemme ilkeyttään meidän menetyksemme johdosta. Onnettomat ja säälittävät! He eivät tiedä mikä meidän puolueemme on! He toivovat puolueen luhistuvan. Mutta puolue astuu rautaisin askelin eteenpäin. Siksi koska se on — leniniläinen puolue."[123]

Lenin kuoli, mutta hänen luomansa puolue, Kommunistinen internationaali, hänen nerokkaat ajatuksensa, hänen vallankumouksellinen oppinsa nostattivat taisteluun sosialismin puolesta yhä uusia kymmeniä ja satoja tuhansia taistelijoita. Vuonna 1924 muutaman kuukauden kestäneen 'leniniläisen kutsunnan' aikana bolševistiseen puolueeseen liittyi 240 000 työläistä ja työtätekevää talonpoikaa. Liityttyään tiiviinä joukkona kommunistisen puolueen ja sen keskuskomitean taakse työväenluokka, SNTL:n työtätekevät, lähti rohkeasti eteenpäin leniniläistä tietä.

SNTL:n ulkopolitiikan osalle tuli tuona aikana vaikea ja vastuullinen tehtävä turvata maalle välttämätön rauhallinen hengähdystauko sosialismin rakentamista varten.

Kansainvälinen tilanne oli vaikea ja ristiriitainen. Toisaalta 20-luvun puoliväliin mennessä Neuvostoliitto kansalaissodan, interventiohyökkäyksen ja taloudellisen hävitystilan koettelemuksista huolimatta kykeni vakiinnuttamaan tilanteen teollisuudessa, maataloudessa, kauppa- ja finanssialalla. Suoritettuaan loppuun kansantalouden jälleenrakentamisen Neuvostoliitto aloitti sosialistisen teollistamisen. SNTL sai tällöin arvokasta tukea kansainväliseltä proletariaatilta ja koko maailman työtätekeviltä.

Tähän samaan aikaan kapitalismi saavutti lännen maissa

---

[122] "V. I. Lenin i sovetskaja vnešnjaja politika". M., 1969, s. 137

[123] "Kommunistitšeskaja partija Sovetskogo Sojuza v rezoljutsijah i rešenijah sjezdov, konferentsij i plenumov TsK", t.2 1917—1924. M., 1970, s. 536

suhteellisen vakaantumisen kauden. Sodanjälkeisten vuosien vallankumouksellinen joukkoliike länsimaissa lamaantui väliaikaisesti. Lännessä kapitalismi myös pystyi selviytymään sodanjälkeisestä kriisistään tuotannon, kaupan ja finanssielämän aloilla. Kapitalismin vakaantuminen oli tietenkin luonteeltaan osittaista ja epävarmaa. Sitä jäytivät kapitalistiselle järjestelmälle elimellisesti ominaiset syvät ristiriidat. Mutta kaikesta huolimatta se oli tosiasia ja sen pohjalta pääoman leirissä kehkeytyi kamppailu niiden porvariston ryhmien, joilla oli halua rauhanomaisen taloudellisen ja poliittisen yhteistyön aikaansaamiseen Neuvostoliiton kanssa, sekä niiden ryhmien välillä, jotka yrittivät jatkaa hyökkäyshenkistä, sotaista suuntaa neuvostovaltioon. On syytä ottaa myös huomioon, että kapitalismin vakaantumisen pohjalta voimistuivat myös opportunistiset virtaukset maailman kommunistisessa ja työväenliikkeessä; noiden virtausten lyöminen ja niiden voimien lujittaminen, jotka asennoituivat leninismin kannalle, joka seikka tunnettiin Kommunistisen internationaalin puolueiden 'bolševisoitumisena', oli sen historian tärkeän kauden sisältönä.

Uusi kansainvälinen tilanne vaati uusia ratkaisuja. Tuon ajan NKP(b):n asiakirjoissa esitettiin syvällinen marxilais-leniniläinen analyysi kansainvälisestä tilanteesta ja siitä johtuvista tehtävistä.

Keskeisenä puolueen ja neuvostokansan sankarillisessa taistelussa oli leniniläisen ohjelman toteuttaminen sosialismin rakentamisesta Neuvostoliitossa, joka eli vihamielisten kapitalististen valtioiden ympäröimänä. Tuon leniniläisen ohjelman saavuttama voitto turvasi siirtymisen sitten maailman yhteiskuntakehityksen korkeammalle asteelle.

NKP(b):n edustajakokouksissa kehiteltiin Neuvostoliiton ulkopolitiikan peruslinjat, politiikan, jota puolueen keskuskomitea johdonmukaisesti toteutti käytännössä.

Vuoden 1925 joulukuussa koolla ollut NKP(b):n 14. edustajakokous täydelleen hyväksyi "keskuskomitean poliittisen ja järjestelylinjan, joka turvasi puolueelle, työväenluokalle ja koko maailmalle kansantalouden yleisen nousun ja vahvisti sosialismin asemia niin maan ulko- kuin sisäpuolellakin"[124]. Edustajakokous antoi keskuskomitean tehtäväksi "ajaa rauhanpolitiikkaa, jonka tulee olla keskeisenä hallituksen koko

[124] "Kommunistitšeskaja partija Sovetskogo Sojuza v rezoljutsijah i rešenijah sjezdov, konferentsij i plenumov TsK", t.3. 1924—1927. M., 1970, s. 243

ulkopolitiikassa ja vaikuttaa määräävästi sen kaikkiin tärkeimpiin esiintymisiin"[125]. NKP(b):n seuraava, 15. edustajakokous (joulukuu 1927) kehotti keskuskomiteaa ohjaamaan työtä "rauhanpolitiikan edelleen järkähtämättömän noudattamisen pohjalta, joka politiikka ei ole muuta kuin politiikkaa taisteltaessa imperialististen sotien vaaraa vastaan ja joka samalla on perusedellytys sosialismin jatkuvalle kasvulle Neuvostoliitossa"[126].

Huolimatta jo saavutetusta menestyksestä diplomaattisten suhteiden solmimisessa ulkovaltojen kanssa oli neuvostodiplomatian yhtenä keskeisenä tehtävänä Leninin kuoleman jälkeen saada aikaan Neuvostoliiton kansainvälisoikeudellinen tunnustaminen kapitalististen päävaltioiden taholta, jotka pyrkivät jatkamaan Neuvostoliiton eristämis- ja saartopolitiikkaa. Leniniläinen puolue ratkaisi johdonmukaisesti tämän tehtävän tarpeellista lujuutta ja joustavuutta osoittaen. Tällöin Neuvostoliiton naapurimaihin suuntaamien hyvien suhteiden ylläpitämisen ja kehittämisen periaate, joka yhdessä Leninin kanssa määriteltiin, tuli yhdeksi tärkeimmistä neuvostovaltion ulkopolitiikan johtosäännöistä.

Neuvostovaltion sisä- ja ulkopoliittisten asemien kasvu ja lujittuminen, laajojen kansanjoukkojen länsimaissa esittämä vaatimus Neuvosto-Venäjän tunnustamisesta sekä taloudellisten tarpeiden paine saivat länsimaiden kaukonäköisimmät porvarilliset piirit muuttamaan suuntaansa diplomaattisten ja taloudellisten suhteiden solmimiseen Neuvostoliiton kanssa, vaikka ne eivät kokonaan luopuneetkaan neuvostovastaisista asenteistaan.

Murros tapahtui vuonna 1924. Helmikuun alussa 1924 Ison-Britannian labour-hallitus tunnusti Neuvostoliiton de jure. Sitten (elokuun 8 pnä) molempien maiden kesken allekirjoitettiin sekä yleinen että kauppasopimus, joissa selvitettiin useita mutkikkaita ratkaisematta olleita kysymyksiä ja luotiin asiaankuuluva oikeudellinen perusta neuvostoliittolais-englantilaisille taloudellisille suhteille. Kompromissiin suostuen neuvostohallitus suostui osittain tyydyttämään sotaa edeltäneeltä ajalta olleita tsaarinaikaisia velkakirjoja omistaneiden englantilaisten vaatimuksia. Iso-Britannia puolestaan tunnusti Neuvostoliiton ulkomaankaupan monopolin.

---

[125] Sama, s. 245

[126] "Kommunistitšeskaja partija Sovetskogo Sojuza v rezoljutsijah i rešenijah sjezdov, konferentsij i plenumov TsK", t. 4, 1927—1931. M., 1970, s. 16

Pian sen jälkeen kuitenkin työväenpuolueen hallitus Englannissa erosi. Tilalle tullut konservatiivisen puolueen hallitus kieltäytyi ratifioimasta mainittuja sopimuksia.

Vuosien 1924—1925 kuluessa Italia, Ranska, Norja, Itävalta, Ruotsi, Kreikka, Tanska, Kiina, Japani, Hedžas ja eräät muut valtiot solmivat täydelliset diplomaattiset suhteet Neuvostoliiton kanssa. Kun Neuvostoliitolla ennen vuotta 1924 oli diplomaattiset suhteet 10 valtioon, niin vuonna 1925 sillä oli diplomaattiset suhteet 22:een eri maanosien valtioon.[127] Ennen vuotta 1933 suurimmista valtioista vain USA ei halunnut virallisesti tunnustaa Neuvostoliittoa. Kuitenkaan tuonkaan maan hallitsevat piirit eivät pystyneet estämään pidättelemättömästi tapahtunutta kehitystä kohti rauhaa. Kaiken lisäksi myös 30-luvulla jo pidettiin yllä puolivirallisia neuvostoliittolais-amerikkalaisia suhteita: New Yorkissa toimi ulkoasiain kansankomissariaatin edustusto, ja molempien maiden kesken käytiin kauppaa ja ylläpidettiin kulttuurisuhteita, sovittiin toimiluvista ja tehtiin tieteellisteknisiä sopimuksia.

Neuvostoliiton tunnustaminen de jure loi perustan poliittisten, taloudellisten ja kulttuurisuhteiden kehittymiselle Neuvostoliiton ja läntisten kapitalististen maiden välillä. Siten voitiin kehittää keskinäisesti edullista asiallista yhteistoimintaa, mikä oli omiaan lujittamaan rauhaa.

Mutta reaalitilanne ei koskaan ollut yksiselitteinen. Toisaalta tietyillä porvarillisilla piireillä lännessä sen tosiasian johdosta, että Neuvostoliitto yhä enemmän lujittui ja vakaantui ja sen kansainväliset suhteet, muun muassa kauppasuhteet, lisääntyivät, ilmeni pyrkimystä sellaisten suhteiden kehittämiseen. Toisaalta lännessä oli entiseen tapaan pyrkimystä sotilaalliseen seikkailuun, ulkopoliittisten erimielisyyksien ratkaisemiseen karkean painostuksen avulla. Lokakuun vallankumouksen jälkeisiä todellisia ristiriitoja luonnehdittiin hyvin SNTL:n ulkoasiain kansankomissaarin G. V. Tšitšerinin Moskovan neuvoston täysistunnossa elokuun 20 pnä 1924 pitämässä puheessa.

Siinä Tšitšerin sanoi: "Kun meidän vallankumouksellinen työläis-talonpoikainen tasavaltamme syntyi maailman suurimman katastrofin hetkellä, kapitalistisen maailman kuolinkou-

---

[127] Istorija "polosy priznanij" dovolno obstojatelno osveštšena v sovetskoj literature. Ks. "Istorija diplomatii", t. III. Diplomatija na pervom etape obštšego krizisa kapitalistitšeskoj sistemy. M., 1965; "Istorija vnešnej politiki SSSR", tš. I. 1917—1945 gg. M., 1966; S. Ju. Vygodskij. Vnešnjaja politika SSSR. 1924—1929 gg. M., 1963, i dr.

ristusten hetkellä tulessa ja myrskyssä, koko ympäröivä maailma otti sen vastaan historiassa ennenkuulumattoman raivokkaasti ja vihamielisesti. Ei ollut sellaista kataluutta, sellaista petollisuutta, sellaista petomaisuutta, jota kapitalistinen maailma ei olisi pitänyt sallittuna ja jopa ylistettävänä meitä vastaan, tätä 'pakkotyövankien' hallitusta vastaan, tätä 'mellakoitsijoiden' valtiota vastaan, kun nämä rohkenivat nousta sivilisaation perusteita vastaan, kuten omistavat luokat sen käsittävät. Mutta ensi hetkestä alkaen oli havaittavissa Englannin ja Ranskan porvariston linjat, vaikka ne tosiasiassa ja periaatteessa olivat täysin solidaarisia suhtautumisessaan tasavaltaamme ja vallankumoukseemme. Ranskan linjana oli neuvostotasavallan karkean väkivaltainen painostaminen kaikin mahdollisin toimenpitein, mutta Englannin linja, mutkikkaampi, oli pyrkimys neuvostojärjestelmän rappeuttamiseen sisältä käsin. Hyvin pian nuo molemmat linjat yhtyivät samaksi linjaksi — 14 valtion interventiohyökkäyksen ja saarron linjaksi. Mutta heti kun karkea interventio ja saarto osoittivat kelpaamattomuutensa, nousi pinnalle uusi linja, jota voisi nimittää Lloyd Georgen linjaksi. Lloyd George luonnehti sen tällä tavoin: bolševikit täytyy kiertää ympäri, kesyttää ne kaupan avulla."[128]

Samaan aikaan kun Neuvostoliitto toimi rauhan tukipaikkana Euroopassa, imperialistien tienä oli neuvostovastaisten ryhmien muodostaminen, mikä voimisti sodanvaaraa. Eräänä sellaisista pyrkimyksistä olivat Englannin aloitteesta allekirjoitetut Locarnon sopimukset vuonna 1925. Englannin lisäksi niissä olivat mukana Ranska, Italia, Saksa, Belgia, Puola, Tšekkoslovakia. Sopimuksilla taattiin Saksan länsirajat, mutta niihin ei sisällytetty mitään takuuta sen itärajoista. Siten länsivallat pyrkivät yllyttämään Saksan imperialismia itään, Neuvostoliittoa vastaan. Locarnon sopimuksiin sisältyi vaara paitsi Neuvostoliitolle, myös muillekin Euroopan kansoille.

Neuvostoliitto käynnisti taistelun tuota vaarallista politiikkaa vastaan. Tällöin neuvostodiplomatia käytti menestyksellisesti hyväkseen toisaalta Leninin aikana hankittua myönteistä kokemusta neuvostoliittolais-saksalaisten suhteiden kehittämisessä Rapallon sopimuksen allekirjoittamisesta lähtien sekä toisaalta Saksan ja länsivaltojen välisiä vakavia ristiriitoja. Lokakuun 12 pnä 1925 Neuvostoliitto ja Saksa solmivat sopimuksen, jolla säänneltiin molempien valtioiden ta-

[128] "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t. VII, s. 430—431

loudelliset ja oikeudelliset suhteet keskinäisesti edullisilla ehdoilla. Mutta sopimuksen merkitys ei jäänyt vain puhtaasti taloudellisiin tuloksiin, vaan se oli omiaan edistämään myös molempien maiden poliittista lähentymistä.

Huhtikuun 24 pnä 1926 Neuvostoliitto ja Saksa allekirjoittivat hyökkäämättömyys- ja puolueettomuussopimuksen, mikä oli uutena iskuna maailmantaantumuksen suunnitelmille yllyttää Saksa meidän maamme kimppuun. Sopimuksen 1. artiklassa sanotaan, että molempien valtioiden keskinäissuhteiden perustaksi jää Rapallon sopimus, sitä paitsi asianomaiset hallitukset hyväksyivät päätöksen "ystävällismielisen kontaktin ylläpitämisestä yksimielisyyteen pääsemiseksi kaikista poliittis- ja taloudellisluonteisista kysymyksistä..." Sopimuksen 2. artikla sisältää kummallekin osapuolelle velvoitteen puolueettomuuden säilyttämisestä, jos toinen osapuoli, "rauhaanpyrkivästä toimintatavasta huolimatta joutuu kolmannen vallan tai kolmansien valtojen ryhmän hyökkäyksen kohteeksi..." 3. artiklan mukaan osapuolet sitoutuivat olemaan osallistumatta sellaisiin kolmansien valtojen liittoutumiin, jotka on muodostettu "tarkoituksella saattaa toinen sopimuspuolista taloudellisen tai finanssiboikotin alaiseksi".[129]

Tällä tavoin katkaistiin englantilais-amerikkalaisten imperialistien suunnitelmat puolueettoman Saksan sysäämiseksi neuvostovastaisten seikkailujen tielle. Sopimus lujitti niin Neuvostoliiton kuin Saksankin kansainvälistä asemaa. Myöhemmät tapahtumat vahvistivat otetun linjan oikeaksi. Aina vuoden 1933 fasistikumoukseen saakka neuvostoliittolais-saksalaiset suhteet kehittyivät Rapallon hengessä. Hitleriläisten vaikutusvaltaan joutuneen Saksan siirtyminen aktiiviseen neuvostovastaiseen politiikkaan teki lopun molempien valtioiden välisestä keskinäisesti edullisesta yhteistoiminnasta saadusta positiivisesta kokemuksesta, mikä loppujen lopuksi muodostui seuraamuksiltaan katastrofaaliseksi Saksan kansalle ja saattoi koko maailman ruskean ruton vaaraan. Vastuun tapahtuneesta kantaa Saksan hyökkäyshaluinen imperialismi, samoin kuin sitä myötäilleet lännen neuvostovastaiset piirit. Niin kuin Neuvostoliitto oli silloin, se on nytkin, jolloin on olemassa kaksi suvereenista saksalaista valtiota, Euroopan kestävän rauhan ja turvallisuuden varmistamisen kannalla.

Vuodet 1925—1927 olivat merkillepantavia siinä suhteessa,

[129] Ks. "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t. IX. M., 1964, s. 251

että Neuvostoliiton ystävyyssuhteet idän maihin edelleen kehittyivät.

Joulukuun 17 pnä 1925 Neuvostoliiton ja Turkin kesken allekirjoitettiin hyökkäämättömyys- ja puolueettomuussopimus. Antaen suuren merkityksen tälle asiakirjalle G. V. Tšitšerin korosti NKP(b):n keskuskomitean poliittiselle toimikunnalle lähettämässään kirjeessä: "Pariisissa allekirjoitettu sopimus Turkin kanssa puolueettomuudesta, hyökkäämättömyydestä ja vihamielisiin liittoutumiin osallistumattomuudesta on esimerkki ystävällisiin suhteisiin tähtäävästä rauhanpolitiikasta."[130] Myös neuvostoliittolais-turkkilaiset kauppasuhteet kehittyivät menestyksellisesti, erityisesti vuonna 1927 tapahtuneen neuvostoliittolais-turkkilaisen kauppasopimuksen solmimisen jälkeen, joka oli ensimmäinen sellainen Neuvostoliiton sopimus aasialaisen maan kanssa.

Elokuun 31 pnä 1926 solmittiin puolueettomuus- ja hyökkäämättömyyssopimus Neuvostoliiton ja Afganistanin välillä.[131] Neuvostoliittolais-afganistanilaisen sopimuksen 2. artikla edellytti, että kumpikin osapuoli tulee vastustamaan kolmansien valtojen vihamielisen käyttäytymisen linjaa suhteessa toiseen osapuoleen. Tämä määräys sisältyi vuonna 1931 tehtyyn Neuvostoliiton ja Afganistanin väliseen sopimukseen, jota jatkettiin vuonna 1936. Se sisältyy myös vuoden 1955 sopimukseen, joka on voimassa nytkin.

Lokakuun 1 pnä 1927 allekirjoitettiin Moskovassa Neuvostoliiton ja Iranin välinen takuu- ja puolueettomuussopimus, jolla vahvistettiin vuoden 1921 helmikuun 26 päivältä ollut sopimus.[132]

20-luvun puolivälissä oli havaittavissa tiettyä edistystä Neuvostoliiton diplomaattisten ja muiden suhteiden solmimisessa latinalaisen Amerikan maiden kanssa. 1924 kesällä solmittiin diplomaattiset suhteet Neuvostoliiton ja Meksikon välillä. Elokuussa 1926 Neuvostoliitto ja Uruguay solmivat keskenään diplomaattiset suhteet. Suurta kiinnostusta suhteiden solmimiseen Neuvostoliiton kanssa osoittivat tuona aikana myös Argentiina sekä Brasilia, Chile, Venezuela, Salvador, Kolumbia ja Bolivia. Kuitenkin kansainvälisen ja ennen muuta pohjoisamerikkalaisen imperialismin painostuksen takia ne eivät tuolloin lähteneet solmimaan diplomaattisia suh-

---

[130] "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t. IX, s. 7

[131] Ks. sama, s. 406—408

[132] Ks. sama, t. X, s. 396—399

teita meidän maamme kanssa. Siitä huolimatta Neuvostoliitto sotaa edeltäneinä vuosina piti yllä varsin vilkkaita keskinäisesti edullisia kauppasuhteita useiden latinalaisamerikkalaisten valtioiden kanssa.

Taistelussa rauhan ja suhteiden normaalistamisen puolesta toisiin maihin puolueemme ja koko neuvostokansa ovat joutuneet voittamaan paitsi kapitalistisen ympäröinnin synnyttämät tavattoman suuret esteet, myös suuret sisäpoliittiset vaikeudet, joilla oli kielteinen vaikutus Neuvostoliiton kansainväliseen asemaan. Tarkoitamme trotskilaisten ja zinovjevilaisten taistelua leniniläistä puoluetta vastaan. Aina vihamielisyytensä leninismiä kohtaan osoittanut trotskilaisuus kävi tuona aikana maan sisäiseksi päävaaraksi sosialismin rakentamiselle, koska se jatkoi pyrkimystään revisioida, tarkistaa puolueen linjaa vallankumouksemme tulevaisuudennäkymiä ja sosialismin voiton mahdollisuutta yhdessä maassa koskevassa peruskysymyksessä. Se oli yleinen rintamahyökkäys puolueen koko sisä- ja ulkopolitiikan leniniläisiä perusteita vastaan.

Trotskilaisten ohjelma lähti, niin kuin Brestin kaudellakin, siitä että puolueen perustehtävänä ei ollut sosialistisen yhteiskunnan rakentaminen Neuvostoliitossa, vaan keinotekoinen maailmanvallankumouksen kaikin tavoin 'eteenpäinsysääminen', mikä erosi täysin marxismi-leninismistä. Jo 14. puoluekonferenssin edellä (huhtikuussa 1925) Kamenjev ja Zinovjev väittivät, ettei Neuvostoliitto voi selviytyä sisäisistä vaikeuksistaan, ellei lännen työväenluokka pelasta sitä. Luottamatta neuvostoliittolaisen työväenluokan ja talonpoikaiston voimaan he kielsivät rauhanomaisen rinnakkainolon politiikan ajamisen välttämättömyyden ja esittivät maailmankapitalismin 'kukistamista'. Luonnollisesti tuollaiseen seikkailumaiseen ja fraaseilla keikaroimisen asenteeseen sisältyi vaara tuhoisista seuraamuksista sosialistiselle neuvostovaltiolle. Trotski puolestaan esitti virheellisen tunnuksen, ettei "itsenäisen sosialistisen yhteiskunnan rakentaminen ole mahdollista yhdessäkään maailman maassa".[133]

Trotskilais-zinovjevilaisen liittoutuman johtajat pyrkivät estämään puolueen rakentavan työn. Niiden petturitoiminta vilkastui erityisesti silloin, kun kansainvälinen tilanne kesällä ja syksyllä 1927 suuresti kärjistyi imperialistisen piirien valmistautuessa sotaan Neuvostoliittoa vastaan.

---

[133] "Borba partii bolševikov protiv trotskizma v posleoktjabrskij period", M., 1969, s. 181

Huhtikuun 6 pnä 1927 Kiinan sotilasjohto Englannin yllyttämänä teki hyökkäyksen Neuvostoliiton lähetystöön Pekingissä. Toukokuun 12 pnä Englannin poliisi hävitti Lontoossa Neuvostoliiton kauppaedustuston ja englantilais-venäläisen osuuskunnallisen kauppayhtymän Arcosin huoneistot. Hieman myöhemmin Baldwinin—Chamberlainin konservatiivinen hallitus katkaisi Englannin diplomaattiset ja kaupalliset suhteet Neuvostoliittoon. Kesäkuun 7 pnä 1927 Neuvostoliiton Puolan lähettiläs P. L. Voikov murhattiin.

Trotskilaiset pyrkivät panemaan syyn sodanvaaran lisääntymisestä, ei imperialistien, vaan leniniläisen puolueen keskuskomitean niskoille. He esittivät parjaavan syytöksen, ettei Neuvostoliitossa muka vallitse proletariaatin diktatuuri, ettei maa muka kulje kohti sosialismia, vaan kohti kapitalismia. NKP(b):n keskuskomitean pääsihteeri J. V. Stalin huomautti vuonna 1927: "Siihen juuri pohjautuukin Trotskin tunnettu teesi Clemenceausta. Jos valta kerran on rappeutunut tai rappeutumassa, niin kannattaako sitä sääliä, puoltaa, suojella? On selvää, ettei kannata. Jos tulee otollinen tilanne tämän vallan 'pyyhkäisemiseksi' pois, jos, sanokaamme vihollinen pääsee 80 km:n päähän Moskovasta, niin eikö ole selvää, että silloin on käytettävä tilannetta hyväksi sellaisen vallan lakaisemiseksi ja uuden, clemenceaulaisen, ts. trotskilaisen vallan asettamiseksi tilalle.

On selvää, ettei tuollaisessa 'kannanotossa' ole mitään leniniläistä. Se on mitä puhtainta menševismiä. Oppositio on vajonnut menševismiin."[134]

Samoin trotskilaisopposition johtajat pyrkivät rikkomaan yhteisrintaman kansainvälisessä työväenliikkeessä, estämään sen voimien kokoamisen Neuvostoliiton puolustamiseen uhkaavalta sodanvaaralta. Trotskilaisten yllytyksestä heihin yhteydessä olleet lännen kommunistisen puolueiden 'ultravasemmistolaiset', esimerkiksi Ruth Fischerin-Maslovin ryhmä Saksan kommunistisessa puolueessa, harjoittivat vihamielistä agitaatiota Neuvostoliittoa vastaan, syyttivät neuvostovaltaa 'thermidorilaisuudeksi', syyttivät aikomuksesta kumota ulkomaankaupan monopoli jne. He esittivät suoranaisia seikkailumaisia kehotuksia. Niinpä vuonna 1927 trotskilainen Pollack julkaisi Tšekkoslovakiassa kirjasen kansainvälisestä tilanteesta, jossa Neuvostoliitolle esitettiin röyhkeä vaatimus aloittaa heti sota Englannin lakkolaisten tukemi-

[134] Stalin, Teokset, 10. osa, s. 369

seksi.[135] Siten Pollack kannattajineen aikoi provosoida Neuvostoliiton ja kapitalistisen maailman välisen sodan, johon olisi liittynyt meille vaarallisia seuraamuksia.

Trotskilaiset harjoittivat provokatorista toimintaa myös ulkoasiain kansankomissariaatissa. Niinpä eräs trotskilaisopposition johtohenkilö H. Rakovski, joka silloin toimi SNTL:n lähettiläänä Pariisissa ja johti neuvostovaltuuskuntaa tärkeissä neuvotteluissa Ranskan kanssa keskinäisiä vaateita koskeneiden kysymysten selvittämiseksi, allekirjoitti elokuussa 1927 yhdessä toisten oppositiolaisten kanssa, hetkellä jolloin mainituissa neuvotteluissa oli saavutettu tiettyä positiivista edistystä, räikeän lausuman, jossa vedottiin kapitalististen valtioiden proletariaattiin, että se pyrkisi siihen, että mikäli sota Neuvostoliittoa vastaan puhkeaa, "jokainen ulkomaiden sotilas, joka ei halua auttaa 'oman' maansa orjanomistajia, siirtyisi puna-armeijan puolelle"[136]. Ranskan taantumukselliset käyttivät hyväkseen tätä neuvostolähettilään lausuntoa selittäen sen sekaantumiseksi Ranskan sisäisiin asioihin ja kehotukseksi sotilaskarkuruuteen Ranskan armeijasta. Rakovski julistettiin ei-toivotuksi henkilöksi ja sen tuloksena neuvostoliittolais-ranskalaiset neuvottelut ajautuivat umpikujaan ja molempien maiden väliset suhteet kärjistyivät, englantilaisten ja amerikkalaisten imperialistien iloksi.[137]

Trotskilaisten neuvostovastaiset hyökkäilyt synnyttivät valtavaa suuttumusta puolueessa ja koko maassa. NKP(b):n keskuskomitea, jonka taakse kommunistien valtaenemmistö ja laajat työtätekevät joukot lujasti liittyivät, johti taistelua oppositiota vastaan ja turvasi puolueen päälinjan voiton.

Trotskilaisuuden aatteellinen ja järjestöllinen murskaaminen saatettiin loppuun NKP(b):n 15. edustajakokouksessa, jossa keskuskomitean poliittisen toimintaselostuksen esitti J. V. Stalin ja jossa paljastettiin Trotskin, Zinovjevin ja Kamenjevin provokaatio. NKP(b):n johtohenkilöt ja rivijäsenkommunistit osoittivat suuttumusta kuvastavissa puheissaan koko sen vahingon, jonka trotskilaiset sisä- ja ulkopolitiikassa olivat aiheuttaneet Neuvostoliitolle. Leninin tunnettu työtoveri J. E. Rudzutak sanoi puheessaan suoraan trotskilaisille, jotka kehottivat 'vallankumoukselliseen' sotaretkeen länttä vastaan: "Te olette luoneet ulkomailla pohjaa sellaiselle

---

[135] Ks. Stalin, Teokset, 10. osa, s. 229

[136] "Izvestija", 11 avgusta 1927 g.

[137] Ks. "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t. X, s. 576—577

yleiselle mielipiteelle, että nyt Neuvostoliitto on siinä määrin heikentynyt, ettei uusi sotilaallinen hyökkäys ole niinkään vaarallinen ja että on toivoa Neuvostoliiton voittamisesta... Eivätkö sitten kaikki ulkomaiden lehdistöjuorut ja sotilaallisen hyökkäyksen valmistelut meitä vastaan käytä merkittävässä määrin ravintoalustanaan sitä informointia ja parjausta, jota oppositio maatamme ja puoluettamme vastaan harjoittaa."[138]

Päätöslauselmassaan NKP(b):n 15. edustajakokous totesi, että "oppositio on aatteellisesti irtaantunut leninismistä, rämettynyt menševistiseksi ryhmäksi, omaksunut antautumisen tien kansainvälisen ja kotimaisen porvariston edessä ja muuttunut objektiivisesti kolmannen voiman välikappaleeksi proletariaatin diktatuurin järjestelmää vastaan"[139]. Oppositioon kuulumisen ja sen katsomusten levittämisen edustajakokous julisti yhteensopimattomaksi puolueen jäsenyyden kanssa. Aktiiviset trotskilaiset erotettiin NKP(b):sta.

Pian trotskilaisuuden murskaamisen jälkeen puolueen päälinjaa vastaan kävivät hyökkäykseen Buharin, Rykov, Tomski ja heidän kannattajansa oikeisto-opportunistisista asenteista käsin. Kuten tiedetään, oikeistolaisten aatteellinen johtaja Buharin, joka pyrki olemaan teoreetikko, johti kohta ensimmäisinä kuukausina lokakuun vallankumouksen jälkeen antileniniläistä 'vasemmistokommunistien' ryhmää, joka liittoutui trotskilaisten kanssa. Juuri Buharinista Lenin kirjoitti, että tämä "uskoo juoruihin", "on politiikassa pirunmoisen *epävakaa*"[140], ja hänen "teoreettisia katsomuksiaan voidaan vain hyvin suurin epäilyksin pitää täysin marxilaisina, sillä hänessä on jotakin skolastista (hän ei ole milloinkaan opiskellut eikä luullakseni milloinkaan käsittänyt täydellisesti dialektiikkaa)"[141].

20-luvun lopulla oikeistolainen kallistuma, joka objektiivisesti heijasti porvarillisten ainesten intressejä, erityisesti kulakkien etuja, muodostui päävaaraksi. Sen edustajat pyrki-

---

[138] "Pjatnadtsatyj sjezd VKP(b). Dekabr 1927 goda. Stenografitšeskij ottšet", t. I. M., 1961, s. 216

[139] "Kommunistitšeskaja partija Sovetskogo Sojuza v rezoljutsijah i rešenijah sjezdov, konferentsij i plenumov TsK", t. 4, s. 20—21

[140] Lenin, Teosten venäjänkielisen täydellisen laitoksen 49. osa, s. 194.

[141] Lenin, Teokset, 36. osa, s. 573

vät jarruttamaan sosialistista rakennustyötä ja suuntautuivat kapitalismin palauttamiseen maassamme. Oikeistolaisten toiminta tähtäsi puolueen johtavan osuuden ja sen rivien yhtenäisyyden heikentämiseen. Kovassa taistelussa keskuskomiteaa vastaan he liittoutuivat trotskilaisiin järjestääkseen puolueenvastaisen liittoutuman ja yhteiset hyökkäilyt leninismiä vastaan.

Kun oikeistolaiset sisäpolitiikassa pyrkivät tarkistamaan sosialistisen teollistamisen ja maatalouden kollektivisoimisen vauhdin nopeuttamiseen tähdännyttä puolueen linjaa, niin kansainvälisessä politiikassa he liittoutuivat lännen kommunistisen puolueiden oikeisto-opportunisteihin, hajottivat Kominternia, heikensivät leniniläisten taistelua kansainvälisen työväenluokan perusetujen puolesta ja Neuvostoliiton suojaamiseksi.

Buharin ja hänelle solidaarisia olleet Kommunistisen internationaalin oikeistoainekset esittivät väärän arvion kansainvälisen kommunistisen ja työväenliikkeen kehitysnäkymistä, luisuivat tässä asiassa tosiasiallisesti sosialidemokraattiselle kannalle. Ilman NKP(b):n keskuskomitean lupaa Kominternin 6. kongressille jaetuissa teeseissä kansainvälisestä tilanteesta ja sen jälkeen Buharinin pitämissä puheissa kiistettiin kapitalistisen järjestelmän lujuutta horjuttavien tekijöiden olemassaolo. Teeseissä väitettiin, että 'järjestäytyneen kapitalismin' kaudella kapitalistien ja työväenluokan väliset sisäiset ristiriidat muka vähitellen tasaantuvat, eivätkä siis johda luokkataistelun kärjistymiseen, vallankumouksellisen tilanteen syntymiseen. Oikeistolaisen vinoutuman edustajien arvio kapitalistisesta vakaantumisesta häiritsi työväenluokan voimien kokoamista peräänantamattomaan vallankumoukselliseen taisteluun kapitalismia vastaan.

Oikeisto-opposition horjuttamistoiminta valoi vettä imperialistisen taantumuksen myllyyn ja tämä lisäsi hyökkäilyjään maailman ensimmäistä sosialismin maata vastaan.

Toisin kuin oikeistolaiset, Komintern lähti siitä, että kapitalistinen vakaantuminen on luonteeltaan väliaikaista ja horjuu yhä enemmän kapitalismin sisäisten ja ulkoisten ristiriitojen vaikutuksesta. Näissä oloissa kommunistisen puolueiden tehtäväksi tuli riviensä edelleen lujittaminen puhdistautumalla oikeistoaineksista, taistelemalla puolueen johtavan osuuden voimistamiseksi vallankumousliikkeessä sekä proletariaatin valmistamiseksi päättäviin luokkataisteluihin sortajia vastaan.

Esiintymisillään Rykov ja Buharin häiritsivät suhteiden järjestämistä Saksaan. Buharin pyrki rikkomaan Neuvostoliiton suhteet Turkkiin samastaen kemalilaisuuden Tšang Tso-linin ja Tšiang Kai-šekin kanssa.[142]

Vuoden 1929 huhtikuussa NKP(b):n keskuskomitean ja keskuskontrollikomitean yhteinen kokous tuomitsi päättävästi Buharinin, Rykovin ja Tomskin ryhmäkuntatoiminnan.

Leniniläinen puolue nujersi oikeisto-opportunismin, jonka johtajien oli pakko julkisesti myöntää ideologiansa ja politiikkansa virheellisyys.

Trotskilaisuuden ja oikeisto-opportunismin aatteellinen ja järjestöllinen murskaaminen turvasi leniniläiselle päälinjalle voiton. NKP(b):n yhtenäisyys lujittui, sen arvovalta kohosi korkealle neuvostokansan keskuudessa ja kansainvälisessä elämässä.

Vuonna 1936 hyväksyttiin SNTL:n uusi perustuslaki, jossa lainsäädännöllisesti vahvistettiin tosiasia sosialismin rakentamisesta maassamme. Leniniläisen teollistamis-, maatalouden kollektivisoimis- ja kulttuurivallankumoussuunnitelman toteuttamisella tapahtuneiden syvällisten sosiaalisten ja taloudellisten uudistusten tuloksena luotiin ensimmäisen kerran historiassa yhteiskunta, jonka taloudellisen perustan muodosti tuotantovälineiden sosialistinen omistus ja sosialistinen talousjärjestelmä. Myös yhteiskunnan luokkarakenne muuttui: Neuvostoliitossa on olemassa kaksi ystävyyssuhteissa olevaa luokkaa — työväenluokka ja talonpoikaisto, sekä työtätekevästä kansasta lähtöisin oleva sivistyneistö. Syntyi kommunistisen puolueen johtaman kansan moraalispoliittinen yhtenäisyys.

Sosialismin rakentaminen Neuvostoliitossa oli mitä suurin leninismin voitto; se merkitsi muun muassa trotskilaisuuden ja oikeistorevisionismin täydellistä aatteellista ja poliittista luhistumista.

NKP(b):n kokemuksilla taistelussa vihamielisiä, opportunistisia virtauksia vastaan on tavattoman suuri merkitys meidän päivinämmekin. Nykyoloissa NKP ja kansainvälinen kommunistinen liike vastustavat päättävästi oikeisto-opportunismia ja 'vasemmistolaista' revisionismia. Puhuessaan kommunistisen ja työväenpuolueiden kansainvälisessä neuvottelukokouksessa vuonna 1969 L. I. Brežnev korosti: "Kaikesta eroavaisuudestaan huolimatta luopuminen marxismi-leninis-

[142] Ks. I. Gorohov, L. Zamjatin, I. Zemskov. G. V. Tšitšerin — diplomat leninskoj školy. M., 1973, s. 208—209

mistä sekä oikeaan että 'vasempaan' johtaa loppukädessä yhtä vahingollisiin seuraamuksiin: heikentää kommunististen puolueiden tasitelukykyä, horjuttaa työväenluokan vallankumouksellisia asenteita ja imperialisminvastaisten voimien yhtenäisyyttä."[143]

Kun puolueemme nujersi leninismille vihamieliset suuntaukset, raivasi se tietä neuvostodiplomatian aktiiviselle toiminnalle rauhan puolustamisessa, kansojen turvallisuuden varmistamisessa, imperialistisen voimien neuvostovastaisten seikkailujen paljastamisessa.

30-luku merkitsi, niin kuin tiedetään, kansainvälisen jännityksen voimakasta kärjistymistä, sodanvaaran kasvua, joka ennen muuta liittyi Hitlerin Saksan ja sen fasististen liittolaisvaltioiden hyökkäyshaluiseen politiikkaan. Uuden maailmansodan vaara kävi reaaliseksi, mikä uhkasi vakavasti paitsi Neuvostoliittoa, myös länsimaiden kansoja. Hyökkäysvoimien vastustamisen sijasta amerikkalaiset, englantilaiset ja ranskalaiset monopolit kilvan pyrkivät auttamaan Hitlerin fasismia hyökkäysmiekan takomisessa. Kansainvälisen imperialismin yhteistyömuodot olivat erilaiset, päämäärä sama: Neuvostoliiton tuhoaminen fasistivaltioiden voimin, tekemällä jatkuvasti myönnytyksiä hyökkääjälle, myötäillen sitä ja salaliittoutuen sen kanssa. Amerikkalaisen pääoman ratkaiseva osuus Saksan militarismin sotilaallisen voiman elvyttämisessä, ja läheiset yhteydet Saksan, USA:n, Englannin ja Ranskan monopolistien välillä olivat taloudellisena perustana 'puuttumattomuus'- ja 'hyssyttely'-politiikalle, jolla oli traagiset seuraukset koko ihmiskunnalle. Pyrkiessään ohjaamaan Euroopassa Hitlerin Reichin ja Aasiassa Japanin hyökkäyksen Neuvostoliittoa vastaan, kansainvälistä työväenliikettä ja kansallista vapausliikettä vastaan Englannin, Ranskan ja USA:n hallitsevat luokat toivoivat varmistavansa oman turvallisuutensa ja säilyttävänsä siirtomaansa.

Rauhantahtoiset voimat, johdossaan Neuvostoliitto, kokosivat kaikki voimat hyökkääjien ja niiden suojelijoiden suunnitelmien särkemiseksi. SNTL:n hallitus esitti kollektiivisen turvallisuusjärjestelmän luomista, pyrki sinnikkäästi ja määrätietoisesti toteuttamaan tätä ajatusta käytännössä. Tämän kanssa yhteydessä oli Neuvostoliiton liittyminen Kansainliittoon vuonna 1934 ja kamppailu sen käyttämiseksi kollektiiviseen vastaiskuun hyökkääjälle; kahdenkeskisten ja alueellisten keskinäisavun sopimusten solmiminen; sen häpeälli-

---

[143] Brežnev, Kommunistit ja imperialismi. Helsinki 1969, s. 39

sen 'puuttumattomuus'-politiikan paljastaminen, jota länsivallat noudattivat fasistisen interventiohyökkäyksen aikana Espanjaan vuosina 1936—1939; avun antaminen hyökkäyksen uhreille (Etiopia ym.).

Neuvostoliiton vuoden 1935 toukokuussa Ranskan ja Tšekkoslovakian kanssa tekemät keskinäisavun sopimukset olisivat jo tuolloin voineet muodostua vakavaksi perustaksi Euroopan kollektiiviselle turvallisuusjärjestelmälle. Mutta lännen takia sitä valitettavasti ei tapahtunut. Englannin ja Ranskan rikollinen Münchenin sopimus hyökkäyshaluisten fasististen valtioiden — Saksan ja Italian — kanssa, Pariisin ja Prahan hallitsevien porvarillisten poliitikkojen kieltäytyminen täyttämästä Neuvostoliiton kanssa tehtyjen sopimusten velvoitteita näytti vihreää valoa hitleriläisten hyökkäykselle paikallisten sotien muuttamiseksi maailmanpaloksi.

Noiden vuosien traagiset tapahtumat eivät ole haihtuneet neuvostoihmisten mielistä.

Jo vuoden 1939 alkuun mennessä oli sodan piiriin saatettu valtaisat alueet Euroopasta, Aasiasta ja Afrikasta. Aivan toisen maailmansodan kynnyksellä neuvostohallitus teki vielä yhden vakavan yrityksen kansainvälisten tapahtumien kehityskulun muuttamiseksi. Se ryhtyi neuvottelemaan Englannin ja Ranskan kanssa keskinäisavusta taistelussa hyökkääjiä vastaan. Noista neuvotteluista ei kuitenkaan ollut käytännön tuloksia; ne vain jälleen osoittivat länsivaltojen todelliset aikeet. Moskovaan saapunut Englannin valtuuskunta, johon mielenosoituksellisesti oli valittu alempiarvoisia virkamiehiä, sabotoi neuvotteluja ja vaati Neuvostoliitolta yksipuolisia sitoumuksia. Samanaikaisesti Englanti oli vilkkaassa kosketuksessa hitleriläisiin, jolloin käsiteltiin sopimusta Englannin ja Saksan kesken vaikutusalueiden rajaamisesta maailmassa.[144] Englannin ulkoministeriön muistiossa toukokuun 22 päivältä 1939 mainittiin, että "mikäli sodan on pakko alkaa, on tärkeää pyrkiä vetämään siihen Neuvostoliitto, sillä muussa tapauksessa, sodan lopussa, jolloin Englanti ja Saksa makaavat raunioissa, koskemattoman armeijan omaavasta Neuvostoliitosta tulisi Eurooppaa hallitseva"[145].

Oli aivan selvästi nähtävissä, etteivät länsivallat pyrkineet sopimuksen aikaansaamiseen, vaan neuvottelujen katkaisemiseen.

---

[144] Ks. "Dokumenty i materialy kanuna vtoroj mirovoj vojny". t. II, 1948, s. 70—77

[145] "V. I. Lenin i sovetskaja vnešnjaja politika", s. 170

Toukokuussa 1939 japanilaiset hyökkääjät provosoivat Kaukoidässä aseellisen yhteenoton Halhin-Gol-joella. Syntyi vaara imperialististen valtojen yhtenäisen neuvostovastaisen rintaman muodostumisesta — Länsi-Euroopassa ja Kaukoidässä. Tällöin hyökkäyksen järjestäjänä ja pääiskuvoimana oli fasistinen Saksa, joka tavoitteli maailmanherruutta.

Tilanteessa, jolloin sodanvaara oli jyrkästi voimistunut ja Neuvostoliiton Englannin ja Ranskan kanssa aloittamat neuvottelut olivat tosiasiallisesti katkenneet, neuvostohallitus joutui harkitsemaan vastatoimia. Jo sinä aikana kun Neuvostoliitto kävi neuvotteluja Englannin ja Ranskan kanssa, Hitlerin Saksa alkoi tunnustella mahdollisuuksia parantaa suhteitaan Neuvostoliittoon. Vuoden 1939 alussa Saksan Reichin edustajat esittivät Neuvostoliitolle kauppasopimuksen solmimista. Kesäkuun 28 päivänä Saksan Moskovan suurlähettiläs Schulenburg virallisesti ilmoitti SNTL:n ulkoasiain kansankomissaarille Molotoville Saksan halusta normaalistaa suhteet molempien maiden välillä. Elokuun alussa Schulenburg tiedotti Berliiniin: "Vaikutelmani on se, että nykyisin neuvostohallitus on päättänyt solmia sopimuksen Englannin ja Ranskan kanssa, mikäli nämä suostuvat joihinkin Neuvostoliiton toivomuksiin."[146]

Sen jälkeen kun kolmoisneuvottelut länsivaltojen takia lopullisesti ajautuivat umpikujaan, Neuvostoliitto elokuun 23 pnä 1939 solmi hyökkäämättömyyssopimuksen Saksan kanssa. Tällä tavoin SNTL:n hallitus esti imperialistisen valtojen yhtenäisen neuvostovastaisen liittoutuman muodostumisvaaran ja turvasi rauhanomaisen hengähdystauon jatkumisen, joka oli tarpeellinen Neuvostoliiton puolustusvoimien edelleen lujittamisen nopeuttamiseksi.

Historia on vahvistanut tämän Neuvostoliiton ulkopoliittisen toimenpiteen viisauden, kun Neuvostoliitto käytti hyväkseen imperialistisen leirin sisällä esiintyneitä ristiriitoja sosialismin ja rauhan eduksi. Tässä Neuvostoliiton hallitus ei lähtenyt ainoastaan Neuvostoliiton, vaan myös kaikkien maiden työtätekevien, koko kansainvälisen työväenluokan eduista.

Kaikella noiden vuosien Neuvostoliiton politiikalla luotiin perusta myöhemmälle rauhantahtoisten voimien yhdistämiselle taistelussa fasismia vastaan ja Hitlerin vastaisen liittoutuman luomiseksi.

---

[146] "Istorija vnešnej politiki SSSR. 1917—1966 gg." tš. I. 1917—1945 gg., s. 348

Sillä aikaa tapahtumat kehittyivät nopeasti. Syyskuussa 1939 hitleriläinen Reich hyökkäsi Puolaan. Englanti ja Ranska julistivat sodan Saksalle. Aasiassa kehittyi Japanin rosvohyökkäys. Sota muuttui maailmansodaksi. Länsivalloilla oli jo tuona aikana huomattava miesylivoima rintamilla fasisteihin verrattuna. Kuitenkin hyökkääjälle annettavan päättävän vastaiskun sijasta ne tyytyivät 'kummalliseen sotaan': aktiivisiin hyökkäystoimiin ei ryhdytty, Maginot-linjan vahvoissa betonilinnakkeissa Ranskassa sotilaat kuivattelivat pyykkiään ja kenraalit järjestivät komppanioidensa ja pataljooniensa välisiä urheilukilpailuja, jotta sotilaiden aika kuluisi paremmin. Diplomaatit sen sijaan toimivat ripeästi: sotaa edeltävää München-politiikkaa jatkettiin — Englannin ja Ranskan hallitukset USA:n tukemana jatkoivat yrityksiään Hitlerin hyökkäyksen kääntämiseksi itään, Neuvostoliittoa vastaan.

Toinen maailmansota oli imperialistisen järjestelmän kärkevien sisäisten ristiriitojen synnyttämä. Sen syttymistä edistivät kaikkien maiden imperialistit, mutta päävastuun siitä kantavat fasistivaltiot. Sota alkoi molemmin puolin imperialistisena. Rauhantahtoiset voimat eivät olleet kyllin järjestyneitä ja yhteenliittyneitä sulkeakseen tien sotaan ja fasismiin. Neuvostoliitto oli tiiviisti kapitalististen maiden ympäröimänä ja kansainvälinen työväenluokka oli kahtiajakautunut sosialidemokratian oikeistojohtajien petturuuspolitiikan johdosta.

Mutta jo tuolloin vakava vaikutus maailmansodan luonteeseen oli Puolan kansan oikeutetulla ja uhrautuvalla taistelulla Hitlerin hyökkäystä vastaan, samoin kuin toistenkin fasistien miehittämien maiden kansojen taistelulla. Tinkimättömän aseellisen taistelun logiikka osoitti havainnollisesti länsimaiden hallitseville piireille, mikä vaara hitlerismi on niille itselleen. Tämän vaaran mittavuuden tajuaminen mitä suurimmassa määrin auttoi fasismin vastaisen suuntauksen muotoutumista Washingtonin ja Lontoon politiikassa sotavuosina.

Mutta Neuvostoliitolla oli ratkaiseva osuus ihmiskunnan pelastamisessa fasistiselta vyöryltä. Muita voimia, jotka olisivat pystyneet vastustamaan Saksaa ja sen vasalleja sekä antamaan niille musertavan iskun, ei maailmassa ollut. Hitlerin hyökättyä petollisesti Neuvostoliittoon sota fasistista liittoutumaa vastaan muuttui lopullisesti vapautussodaksi, oikeutetuksi sodaksi.

Leninin ohjeisiin nojautuen neuvostohallitus raivasi tietä valtioiden ja kansojen Hitlerin vastaisen yhteenliittymän luo-

miseen SNTL:n, USA:n, Iso-Britannian ja Ranskan ollessa siinä mukana. Liittoutuman voimassaolon kaudella esiintyi länsimaiden hallitusten pyrkimyksiä rikkoa sovittuja päätöksiä (muistettakoon vain kysymys toisen rintaman avaamisesta Euroopassa), mutta ne kaikki epäonnistuivat Neuvostoliiton tarkkakatseisen ja viisaan politiikan ansiosta. Hitlerin vastainen liittoutuma jäi historiaan erinomaisena esimerkkinä sosiaalistaloudellisilta järjestelmiltään erilaisten valtioiden yhteistoiminnasta yhteisen päämäärän — fasismin barbaarisen tyrannian murskaamisen — nimessä.[147]

Neuvostokansan pitkän, verrattoman sankarillisen ja uhrautuvan taistelun tuloksena suuri isänmaallinen sota voitettiin. Neuvostoliiton johtama fasismin vastainen liittoutuma saavutti maailmanhistoriallisen voiton. Neuvostovaltio ja sen diplomatia joutui käymään suuren kamppailun — tällä kertaa sodanjälkeisen maailman oikeudenmukaisesti järjestämiseksi — jossa kuvastuivat fasismin hävittämisen tulokset.

Kolmen vallan hallitusten päämiesten Potsdamin konferenssi (17. 7.—2. 8. 1945) loi perustan sodanjälkeisille järjestelyille Euroopassa, eikä vain Euroopassa. Tosin samaan aikaan sen kanssa USA ja Englanti jo valmistautuivat aktiiviseen hyökkäykseen Neuvostoliiton, kaikkien edistyksellisten ja demokraattisten voimien etuja vastaan. Neuvostoliiton tarmokasta diplomaattista taistelua sodanjälkeisen maailman järjestelykysymyksissä on seikkaperäisesti valaistu neuvostokirjallisuudessa.[148] Siitä huolimatta sen tulokset ansaitsevat osakseen mitä suurimman huomion.

Suurvaltojen hallitusten päämiehet allekirjoittivat Potsdamissa joukon Saksaa koskevia sopimuksia, jotka sinänsä merkitsivät laajaa ohjelmaa Saksan natsilaistamisen purkamiseksi, demokratisoimiseksi ja demilitarisoimiseksi. Sopimukset edellyttivät hitleriläisen puolueen ja sen laitosten lakkauttamista, Wehrmachtin, sotatuotannon ja Saksan monopoliyhtymien lopettamista. Samalla Saksan kansa sai oikeuden riippu-

---

[147] Ks. G. A. Deborin. Vtoraja mirovaja vojna. Vojenno-polititšeskij otšerk. M., 1958; V. L. Israeljan. Antigitlerovskaja koalitsija. (Diplomatitšeskoje sotrudnitšestvo SSSR, SShA i Anglii v gody vtoroj mirovoj vojny). 1941—1945. M., 1964; V. M. Kuliš. Raskrytaja tajna. Predistorija Vtorogo fronta v Jevrope. M., 1965; ego že. Istorija vtorogo fronta. M., 1971

[148] Ks. "Istorija Velikoj Otetšestvennoj vojny Sovetskogo Sojuza. 1941—1945", t. 5, 6. M., 1963—1965; "Istorija vnešnej politiki SSSR", tš. I. 1917—1945 gg. M., 1966; "Istorija Kommunistitšeskoj partii Sovetskogo Sojuza", t. 5, kn. 1. M., 1970, gl. XVI

mattomaan kansalliseen olemassaoloon, uuden, demokraattisen ja rauhantahtoisen valtion rakentamiseen. Saksa säilytti laajat oikeutensa ja mahdollisuutensa teollisuuden rauhanomaisten alojen sekä maataloustuotannon kehittämiseen. Neuvostoliiton ehdotuksesta Potsdamin konferenssi hyväksyi historiallisen päätöksen Puolan länsirajasta linjalle Oder—Neisse. Maailman sodanjälkeisen uudestijärjestämisen perustaksi sovittiin asetettaviksi demokraattiset periaatteet.

Potsdamin päätöksissä olennoituivat Euroopan, Amerikan ja muiden maanosien rauhantahtoisten kansojen tahto ja niiden päättävyys estää sotilaallisten järistysten uusiintuminen. Ne merkitsivät mitä tärkeimpiä poliittisia toimia, joiden tarkoituksena oli yhdistää valtioiden ponnistelut siihen, että kun sota oli voitettu, saataisiin aikaan rauha. Potsdamin päätökset olivat vakuuttavana osoituksena siitä, että erilaisiin yhteiskunnallisiin järjestelmiin kuuluvat valtiot voivat päästä yhteisesti hyväksyttävissä oleviin sopimuksiin suurimmissakin ja vaikeimmissakin kansainvälisissä kysymyksissä yleisen rauhan ja turvallisuuden eduksi.

SNTL on muuttumattomasti pitänyt kiinni Potsdamin periaatteista taistelussa Euroopan turvallisuuden lujittamiseksi ja laajan kansainvälisen yhteistyön kehittämiseksi.

Tällä tavoin puolueen keskuskomitean johdolla leniniläistä tietä vakaasti ja horjumatta kulkien Neuvostoliiton ulkopolitiikka ja diplomatia saavuttivat pysyvää menestystä Neuvostoliiton kansainvälisten intressien turvaamisessa.

Tässä yhteydessä ei voida olla esittämättä tunnustuksen sanoja niille ihmisille, jotka päivästä päivään, kuukaudesta toiseen ovat käytännössä toteuttaneet ulkopolitiikkaamme. Ollen kansankomissariaatin ja sittemmin SNTL:n ulkoasiainministeriön runkona he mahdollisuuksiensa mukaan edistivät sen uuden tyylin, niiden mitä mutkikkaimpien ulkopoliittisten tehtävien ratkaisun kehittelemistä, joka perin pohjin erosi porvarillisten maiden diplomaattivirastojen ikivanhoista traditioista.

Neuvostodiplomatialle on ollut ominaista suoritettujen toimenpiteiden vakava tieteellinen perustelu, aikeiden rehellisyys ja jalous, hyvin harkittu keino niiden toteuttamiseen, kieltäytyminen hämäräperäisistä kulissientakaisista kaupanteoista, tehdyistä sopimuksista kiinnipitäminen. Suuren panoksensa Neuvostoliiton taisteluun kansainvälisellä areenalla sodan vuosina antoivat puolueen johdolla A. E. Bogomolov, S. A. Vinogradov, G. N. Zarubin, S. I. Kavtaradze, E. D.

Kiselev, A. M. Kollontai, M. M. Litvinov, S. A. Lozovski, D. Z. Manuilski, V. M. Molotov, G. M. Puškin, A. A. Sobolev, K. A. Umanski ym.

Neuvostodiplomatia ja yleisiä nykyajan kansainvälisen kehityksen tendenssejä

Toisen maailmansodan jälkeen alkoi uusi vaihe maailmanhistoriassa. Saksan imperialismin ja Japanin militarismin murskaaminen fasismin vastaisen liittoutuman voimin, jossa Neuvostoliitolla oli ratkaiseva osuus, antoi voimakkaan sysäyksen vallankumoukselliselle ja kansalliselle vapausliikkeelle, mikä johti perinpohjaisiin muutoksiin kansainvälisessä elämässä. Toisaalta sosialismin maailmanjärjestelmän muodostuminen ja sen menestyminen, SNTL:n voiman ennenkuulumaton lujittuminen, ja toisaalta kapitalismin yleisen kriisin kärjistyminen, imperialismin siirtomaajärjestelmän luhistuminen ja sen tärkeimpien asemien horjuminen muuttivat voimasuhdetta maailmassa sosialismin hyväksi.

V. I. Lenin vaati, että kansainvälisiä kysymyksiä analysoitaessa pitää erottaa toisistaan kaksi sosialistisen ja kapitalistisen järjestelmän rinnakkainolon kautta: kansallisen proletariaatin diktatuurin kausi, "joka vallitsee yhdessä maassa, eikä kykene määräämään maailmanpolitiikkaa", ja kansainvälisen proletariaatin diktatuurin kausi, joka edustaa "ainakin muutamien kehittyneimpien maiden proletariaatin diktatuuria, joka pystyy vaikuttamaan ratkaisevasti koko maailmanpolitiikkaan"[149].

Nykyisin me elämme useissa maissa juuri tapahtuneen sosialismin voiton historiallisesti uutta kautta, mikä on suuresti vaikuttanut neuvostovaltion ulkopoliittisen toiminnan laajuuteen, luonteeseen ja sisältöön. On toteutunut käytännössä se Leninin tieteellinen ennakointi, että tulee aika, jolloin sosialismilla tulee olemaan "ratkaiseva vaikutus koko maailmanpolitiikkaan".

Se aika on mennyt, jolloin Neuvostoliitto yksinäisenä raivasi tietä sosialistiseen tulevaisuuteen vihamielisten imperialististen valtojen ympäröimänä. Mahtavaksi maailmanvallaksi kehittyneen maailman ensimmäisen sosialismin maan kansainvälinen painokkuus ja vaikutus on kasvanut jättimäises-

[149] Lenin, Teokset, 31. osa, s. 132

ti. Nykyisin Neuvostoliitto, jolla on valtavat taloudelliset ja tieteellistekniset voimavarat, on sosialismin maailmanjärjestelmän tukipylväs ja yhdessä sosialististen veljesmaiden kanssa luotettavasti turvaa maailmansosialismin, kommunismin asian asemat.

Suorittaessaan yleistävän johtopäätöksen muodostuneesta tilanteesta kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälinen neuvottelukokous vuonna 1969 kirjasi asiakirjaansa: "Imperialismi ei kykene saamaan takaisin menettämäänsä historiallista aloitetta eikä kääntämään taaksepäin maailman kehityksen pyörää. Ihmiskunnan kehityksen valtatien määräävät sosialistinen maailmanjärjestelmä, kansainvälinen työväenluokka ja vallankumoukselliset voimat."[150]

Sosialistisen kansainvälisyyden periaatteille pohjautuvalla keskinäisellä veljesavulla, suvereenisten sosialististen valtioiden yhdessä sopimilla toimenpiteillä kansainvälisessä elämässä on tavattoman suotuisa vaikutus maailmanhistorian kulkuun. "On koko ihmiskunnalle mitä suurin onni, että sosialismin maiden yhtynyt voima ja niiden aktiivinen politiikka rauhan puolustamiseksi sitoo imperialistien hyökkäyspyrkimyksiä, muodostaa ratkaisevan esteen hyökkääjien pyrkimyksille aloittaa maailmanlaajuinen ohjusydinasesota. Tällainen sosialismin maiden politiikan tulos koituu koko ihmiskunnan hyödyksi."[151]

NKP:n keskuskomitean toimintaselostuksessa puolueen 24. edustajakokoukselle sanottiin:

"Sodanvaaran pilvet ovat monesti pimentäneet planeettamme näköpiiriä. Mutta joka kerta imperialistien hankkeet ovat kohdanneet päättävää vastarintaa.

Neuvostoliitto ja sosialistiset veljesmaat ovat esittäneet huomattavaa ja aktiivista osaa kansojen taistelussa rauhan ja turvallisuuden puolesta. Synnyinmaamme kansainväliset asemat ovat lujittuneet entisestään ja sosialistisen maailmanjärjestelmän merkitys on kasvanut. Nykyajan kolmen vallankumouksellisen perusvoiman — sosialismin, kansainvälisen työväenliikkeen ja kansojen kansallisen vapaustaistelun suuri liitto on lujittunut ja syventynyt edelleenkin."[152]

Nykyinen erityisen mutkikas kansainvälispoliittinen elämä vaatii sen mitä syvällisimpien prosessien varsin tarkkaa tut-

---

[150] Kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälinen neuvottelukokous. Moskova, kesäkuu 1969. Oulu 1969, s. 10

[151] L. I. Brežnev. Leninskim kursom. Retši i statji, t. 2, s. 588

[152] NKP:n 24. edustajakokous 1971. Helsinki, 1971, s. 4

kimista ja niiden keskinäisyhteyksien ja ristiriitaisuuksien huomioon ottamista. On tarpeen tutkia mitä tarkimmin luokkavoimien suhdetta kunkin maan sisällä ja kansainvälisessä mitassa, sitä paitsi ei vain yksittäisten irrallisten tosiseikkojen pohjalta vaan arvioimalla kaikki tiedot valtioiden taloudellisesta, poliittisesta ja sosiaalisesta kehityksestä. Teorian ja käytännön, filosofian ja politiikan oikea yhteensopeuttaminen on kaiken tietoisen marxilaisen poliittisen toiminnan, ja tällöin tietenkin myös sosialistisen ulkopolitiikan, pohjimmainen perusta.

Oikean politiikan toteuttaminen vaatii, ei teorian dogmaattista omaksumista, vaan sen luovaa soveltamista kyseiseen konkreettiseen tilanteeseen. "Se vaatii ymmärtämään marxilaisuuden olemuksen, sen elävän hengen: konkreettisen tilanteen konkreettisen analyysin", Lenin kirjoitti.[153]

"Kommunistisen rakennustyön saavutukset riippuvat paljolti marxilais-leniniläisen teorian — luotettavan tieteellisen kompassimme — kehityksestä", sanoi Leonid Brežnev. "Puolueemme edustajakokousten ja keskuskomitean täysistuntojen päätökset, tärkeimmät puolueasiakirjat ovat esimerkki marxismi-leninismin luovasta kehittämisestä. Mutta itse edessämme olevien tehtävien luonne vaatii yhteiskuntakehityksen teoreettisten ongelmien yhä aktiivisempaa kehittelyä, luovaa asennoitumista elämänilmiöihin. 'Dogmatismia ei voi olla siellä, missä opin ylimpänä ja ainoana kriteerinä on se, miten se vastaa todellista yhteiskunnallistaloudellista kehitysprosessia...' (Lenin, Teokset, 1. osa. s. 287) — näiden Leninin sanojen tulee olla jokaisen marxilaisen tunnuksena"[154].

Leniniltä oppia ottaen neuvostodiplomaatin kutsumuksena on asennoitua kansainvälisiin suhteisiin ja ulkopolitiikkaan yhtenä tärkeimmistä yhteiskuntaelämän aloista, joka vaatii lujaa marxilais-leniniläistä karaisua, syvällisiä tieteellisiä tietoja ja käytännön kokemusta. Kansainvälisen tilanteen kaikesta mutkikkaasta moninaisuudesta ja niistä ristiriidoista, joita eri luokkavoimien taistelu kansainvälisellä areenalla synnyttää, voi päästä selville, kehittää tieteellisesti perustellun ulkopoliittisen strategian ja taktiikan ja niiden käytännössä toteuttamisen luotettavat diplomaattiset muodot ja metodit vain leniniläinen puolue, joka on omaksunut dialektisen ja historiallisen materialismin, joka perustaa katsomuksensa ja arvionsa edessä olevista tulevaisuudennäkymis-

[153] Lenin, Teokset, 31. osa, s. 150

[154] Brežnev, Puheita, Keuruu 1973, s. 224—225

tä syvälliseen ja realistiseen analyysiin objektiivisesta tilanteesta, voimasuhteesta kansainvälisellä areenalla, kansainvälisten suhteiden kaikkien objektiivisten ja subjektiivisten tekijöiden tietämiseen ja huomioon ottamiseen.

Monisäikeinen voimien yhteenkietoutuminen kansainvälisellä areenalla vaatii, ei empiiristä, vaan ennen muuta poliittista ja teoreettista ajattelua. Sillä niiden satunnaisilta näyttävien tapahtumien ja ilmiöiden, jotka toisinaan jopa poikkeavat 'normista', loputtoman ketjun läpi raivaavat itselleen tietä yleiset lainomaisuudet, jotka johtuvat valtioiden ja luokkien objektiivisesta asemasta maailmanpolitiikan ja maailmantuotannon nykyjärjestelmässä. Tarvitaan konkreettista operatiivista toimintaa, jota marxismi-leninismin luovan opin valonsäteet valaisevat.

Kaikkein suurimpia aikamme kansainvälisiä kysymyksiä ei voida oikein asettaa eikä käsittää ottamatta niitä laajassa historiallisessa yhteydessä. Täten saakin uuden merkityksensä historiatieteiden tutkiminen. Kaikki yhteiskuntatieteet tosiasiallisesti ovat historiatieteitä. Marxilaisuuden voimana onkin juuri se, että se perustuu ihmiskunnan historian, sen lainomaisuuksien syvälliseen tuntemiseen, juoksevien tapahtumien tarkistamiseen maailmanhistorian suurimittaisella kululla. Juuri tähän perustuu myös nykyajan tieteellinen marxilaisuuden prognosiointi ulkopolitiikan alalla, joka vaatii muun muassa menneen kokemuksen tarkastelua ja tiedostamista, mutta samalla myös uusien ilmiöiden ja lainomaisuuksien huomioon ottamista, mukaan luettuna niin sanottu ekstrapolaatio kansojen hankkimasta kokemuksesta tulevaisuuteen nähden. Tässä mielessä Neuvostoliiton ulkopolitiikan historia viimeksi kuluneiden yli 50 vuoden ajalta on mitä runsain tiedonlähde.

Marxismi-leninismin syvällinen tuntemus, mukaan luettuna myös oppi valtioiden ulkopolitiikasta ennen lokakuun vallankumousta ja sen jälkeen, sosialistisen maailmanjärjestelmän muodostumisen ja kehittymisen kaudella — se on Neuvostoliiton ulkopolitiikan olemuksen omaksumisen ja myös sosialistisen valtion diplomaatin menestyksellisen toiminnan tärkeimpiä edellytyksiä. Se pitää erityisesti paikkansa nyt, kun diplomaattisen toiminnan piiri on tavattomasti laajentunut ja kun sosialismin maan vanhojen imperialistisiin maihin olevien suhteiden rinnalle on syntynyt uusia suhteita sosialistisiin veljesmaihin ja lukuisiin valtioihin, jotka kehittyvät imperialismin siirtomaajärjestelmän luhistumisen pohjalta.

Ulkopolitiikan ala on aktiivisen yhteiskunnallisen toiminnan ala. Siksi diplomaatille ei riitä vain marxismi-leninismin perusteiden tuntemus. Sitä paitsi hänen ammatillisen aatteellis-teoreettisen valmentautumisensa painopiste saattaa tuntuvasti vaihdella. Esimerkiksi hänen toimiessaan sosialistisissa maissa etualalle asettuvat kaikessa monimuotoisuudessaan teorian ja käytännön kysymykset, samoin kuin tieteellisen sosialismin ja kommunismin historian, valtioiden sosialistisen yhteisön rakentamisen kysymykset; kehitysmaissa kansallisuus- ja siirtomaakysymys, talonpoikaiskysymys, nuorten riippumattomien valtioiden rakentamisen ajankohtaiset kysymykset, tällöin myös ei-kapitalistisen kehityksen kysymykset; imperialistisissa maissa — imperialismin teoria, mukaan luettuna sen nykyiset aspektit, moninaiset alueelliset ja paikalliset kysymykset, kysymykset taistelusta rauhan ja kansainvälisen turvallisuuden puolesta ym.

Jokaisen ulkopolitiikan asioiden parissa toimivan kutsumuksena on jatkuvasti lisätä aatteellis-teoreettista valmentumistaan, suhtautuen asiaan luovasti, ottamalla ehdottomasti huomioon ehtojen omaperäisyys kussakin maassa tai maailman osassa. Tulee ottaa huomioon, esimerkiksi, että agraarikysymyksen perustana Venäjällä ja muissa eurooppalaisissa, samoin kuin useissa aasialaisissa maissa oli kysymys maasta; trooppisen Afrikan talonpoikaismaissa ei ole maakysymystä ns. eurooppalaisessa mielessä, vaan sen sijaan noiden valtioiden omat yhteiskunnallistaloudellisesta rakenteesta johtuvat kysymykset. Ja noita kysymyksiä on usein syytä tutkia syvällisesti marxilaisuuden näkökulmasta. Taikka sitten kansallisuuskysymys: Aasian, Afrikan samoin kuin latinalaisen Amerikan ei-sosialistisissa maissa se on nykyisin paljolti toinen kuin ennen Euroopassa; sosialismin maissa taas se on saanut, niin kuin myöhemmin seikkaperäisemmin selostetaan, aivan erilaisen historiallisen sisällön.

Mutta kaikesta yhteiskuntakehityksen muotojen moninaisuudesta huolimatta kaikkialla ilmenee nimenomaan niitä maailman yhteiskuntakehityksen yleisiä lainomaisuuksia, jotka Marx ja Lenin olivat löytäneet.

Marx ja Engels tutkivat oman aikansa historiatieteiden tietojen pohjalta neljää yhteiskuntataloudellista muotoutumaa: alkuperäistä yhteiskuntajärjestelmää, orjanomistusjärjestelmää, feodalismia ja kapitalismia. Viidennen yhteiskuntamuodon, sosialismin (ja sen korkeimman vaiheen kommunismin), he löysivät teoreettisesti, oppinsa tuloksena ja elämäntoimin-

tansa päämääränä. Nyt, siirtymäkaudella kapitalismista sosialismiin, maailmassa on reaalisesti olemassa paitsi sosialismi ja kapitalismi, myös esikapitalististen suhteiden jäänteitä, jotka kuitenkin ovat olemassa sellaisten yleisten olosuhteiden vallitessa, jolloin sosialismi esittää tärkeintä, ratkaisevaa kansainvälistä osaa. Siis asiat ovat tulleet helpommiksi, mutta määrätyssä suhteessa vaikeammiksi.

Toisinaan keskustellaan, tieteellisteknisen vallankumouksen saavutuksista puheenollen, mahdollisuudesta käyttää kansainvälisissä asioissa matemaattisia metodeja tai kybernetiikkatekniikkaa yleistävien johtopäätösten tekemiseen informaatiosta tai tilanteen ennakoimiseen jollakin maailman kolkalla. On tietenkin tarpeen tuntea hyvin ja käyttää sellaistakin metodiikkaa, missä se on välttämätöntä, sosialismin hyödyksi. Mutta sosialistisen diplomatian asevarastossa on myös sellainen ultranykyaikainen tieteellinen ase, jollaista porvarillisilla poliitikoilla ei ole eikä voikaan olla. Tuo ase on marxismi-leninismi. Maailmankehityksen laajojen tulevaisuudennäkymien tieteellisesti perusteltuna ennakointina ja samalla toimintaohjeena sitä on koeteltu jo runsas vuosisata kansainvälisen työväenluokan voitollisessa taistelussa. Ja se antaa sosialistisille diplomaateille tavattoman suuren etuuden porvarillisiin diplomaatteihin nähden.

Marxismi-leninismin teoria ja sen luova soveltaminen on avain oikeaan ajatteluun ja oikeaan toimintaan. Tällöin tietokonejärjestelmien tehtävänä ei ole korvata mahtavaa ihmisjärkeä, vaan ainoastaan ikään kuin antaa sille ulottuvuutta, helpottaa sen toimintaa, turvata se täydellisemmällä tietomäärällä.

Tehokas sosialistinen diplomatia ei ole mahdollista ilman marxismi-leninismin kompassia, ilman maailmassa esiintyvän valtaisan tapahtuma- ja muutosmäärän syvällistä luovaa ajattelua.

Puolue korostaa alituiseen, että ulkopoliittisen toiminnan käytännössä on välttämätöntä jatkuvasti ottaa huomioon se, että kansainvälisellä areenalla alituiseen törmäävät toisiinsa kaksi ulkopolitiikan linjaa, sosialististen valtioiden ja imperialististen valtioiden linja. Jos me kadottaisimme tämän kriteerin sosialististen valtioiden ulkopolitiikan analysoimisessa, eksyisimme tieltä, kadottaisimme suuntamerkin liikkuessamme eteenpäin. Aina ja kaikessa on otettava huomioon tämä kansainvälisten ilmiöiden kehityksen, kahden maailmanjärjestelmän taistelun, kahden kansainvälisissä suhteissa hal-

litsevan linjan keskinäistaistelun dialektinen kulku, käytettävä tällöin hyväksi sosialismin ja rauhan eduksi imperialististen valtojen välisiä ja porvariston eri ryhmittymien välisiä ristiriitoja, samoin kuin ristiriitoja koko kapitalismin leirissä — se on Neuvostoliiton sosialistisen diplomatian tärkein periaate.

Ulkopoliittisten asioiden hoitaminen leniniläisittäin, kommunistisesti, merkitsee nojautumista tieteeseen ja se taas merkitsee — ennen muuta marxismi-leninismiin.

Niiden ulkopoliittisten tehtävien määrä, jotka NKP, neuvostovaltio nyt joutuu päivittäin ratkaisemaan, on kasvanut uskomattomassa määrin. Kun toisen maailmansodan edellä Neuvostoliitolla oli diplomaattiset suhteet 26 valtioon (sitä paitsi suhteet joidenkin kanssa eivät olleet kehittyneet laajoiksi), niin vuoden 1972 lopussa jo 112 maahan (suurelta osaltaan varsin aktiivisia ja differentioituneita suhteita). Lisäksi Neuvostoliitto osallistuu yli 400 kansainväliseen järjestöön. Myös kansainvälisten suhteiden yleinen kuva on tavattomasti monimutkaistunut. Itsenäisten valtioiden määrä on merkittävästi lisääntynyt vuosiin 1939—1945 verrattuna. Kun vuonna 1939 maailmassa oli noin 70 valtiota, niin vuoden 1972 lopussa niitä oli yli 140. Jo yksistään nämä numerot osoittavat ulkopoliittisten tehtävien uudenlaisen tason nykyisin.

Miten monisäikeisiä ja differentioituneita tehtäviä tällä alalla syntyneekin, niiden oikea ratkaiseminen voidaan turvata vain ottamalla kaikin tavoin huomioon kaikki kansainväliset ja sisäpoliittiset seikat, ottamalla ne kehityksessään, dialektisessa ykseydessä ja vastakohtien taistelussa.

Leniniläisen puolueen ja neuvostovaltion ulkopoliittiset ratkaisut juuri pohjautuvatkin puolueen päälinjan toteuttamiseen käytännössä, maan koko käytettävissä olevaan informaatioon, valtion ja muiden valtioryhmien hallussa olevien taloudellisten, sotilaallisten ja poliittisten voimavarojen tarkkaan laskemiseen.

Suuren Leninin ohjeita toteuttaen Neuvostoliiton kommunistinen puolue johdonmukaisesti ja järkähtämättä toteuttaa käytännössä rauhanomaista ulkopolitiikkaa. L. I. Brežnev on korostanut, että "ulkopolitiikkamme on ollut ja tulee olemaan luokkakantaista, sosialistista sisällöltään ja tavoitteiltaan... Puolueemme ja valtiomme rauhan ja kansojen vapauden ja turvallisuuden puolesta käymän taistelun perussuuntausten perinteisyys on jatkunut neuvostovallan ensimmäisestä ulkopoliittisesta asiakirjasta, joka oli asetus rau-

hasta, aina NKP:n 24. edustajakokouksen esittämään rauhanohjelmaan"[155].

SNTL:n ulkopolitiikan kysymykset ovat NKP:n keskuskomitean ja neuvostohallituksen erityisen ja tarkan huomion kohteina. NKP:n keskuskomitean poliittinen toimikunta ja henkilökohtaisesti keskuskomitean pääsihteeri L. I. Brežnev tarkastelevat niitä joka päivä. Kansojen rauhan ja turvallisuuden puolesta uupumattoman ja johdonmukaisen taistelijan, Leonid Iljitš Brežnevin nimeen liittyy erottamattomasti se ulkopoliittinen ohjelma, joka ansaitusti on nimetty rauhanohjelmaksi.

NKP:n keskuskomitean huhtikuun ja joulukuun täysistunnoissa (1973) täydelleen hyväksyttiin leniniläisen puolueen ja neuvostohallituksen ajama ulkopoliittinen linja.

L. I. Brežnev on antanut suuren omakohtaisen panoksensa työhön kestävän rauhan varmistamiseksi maailmassa ja luotettavan turvallisuuden varmistamiseksi kommunismia rakentavalle neuvostokansalle. Mitä syvimmän tyydytyksen tuntein neuvostokansa ja hyvän tahdon ihmiset ulkomailla ottivat vastaan tiedon siitä, että Leonid Iljitš Brežneville on myönnetty kansainvälinen Leninin palkinto "kansojen välisen rauhan lujittamisesta".

Leniniläinen rauhanfilosofia on kohotettu sosialistisen valtion viralliseen ulkopoliittiseen toimintaan kuuluvaksi. Se ilmeni selkeästi L. I. Brežnevin puheessa Maailman rauhantahtoisten voimien kongressissa:

"Rauhanfilosofiamme on historiallisen optimismin filosofiaa. Nykyisen tilanteen mutkikkuudesta ja ristiriitaisuudesta huolimatta luotamme nyttemmin käynnistyneen rauhanoffensiivin menestykseen."[156]

Tuo optimismi perustuu ennen muuta siihen, että on olemassa jatkuvasti lujittuva sosialismi, jonka rauhantahtoinen politiikka nojautuu tuon yhteiskuntajärjestelmän perusolemukseen. Sosialististen valtioiden enemmistön katsomusten ja toimintojen yhtenäisyys on tuon politiikan menestymisen tae.

Optimismimme pohjautuu monien Aasian, Afrikan ja latinalaisen Amerikan valtioiden ja kansojen, tällöin myös sitoutumattomien maiden syvälliseen kiinnostuneisuuteen oikeudenmukaisesta ja demokraattisesta rauhasta.

---

[155] Brežnev, Puheita, Keuruu 1973, s. 196—197

[156] Brežnev, Puheita 1973, Keuruu 1974, s. 172

Rauhanomaisen rinnakkainolon politiikkaa johdonmukaisesti toteutettaessa kapitalististen maiden johtopiireissä voimistuu käsitys reaalisesta voimasuhteesta maailmassa ja sen tajuaminen, etteivät sodat kansainvälisten ongelmien ratkaisukeinona ole hyväksyttävissä.

Valtaosa maapallomme asukkaista on työtätekeviä ihmisiä — työläisiä, talonpoikia, sivistyneistön edustajia. Heidän syvä uskonsa rauhanrakkauden suureen elämänmyönteiseen voimaan on tärkeänä tukena ja lähteenä vakaumukseemme suuren rauhanasian vastustamattomuudesta.

II LUKU

Neuvostoliiton ja toisten sosialististen maiden keskinäiset suhteet

Tärkeä sija NKP:n ja neuvostohallituksen ulkopoliittisessa toiminnassa on suhteilla sosialistisiin maihin. Se on kansainvälisen työväenluokan etujen näkökannalta korkein ja vastuullisin kansainvälisten suhteiden alue. V. I. Lenin osoitti moneen otteeseen, että valtiot tulevat säilymään vielä kauan sosialismin maailmanmitassa tapahtuvan voiton jälkeenkin, että valtionrakentamisen poliittisten muotojen ja kokemusten moninaisuus on perustana sosialististen maiden rikkaalle poliittiselle ja kulttuurilliselle elämälle, joka tulee kehittymään niiden vapaaehtoisesti toisiaan lähentymisen ja yhä tiiviimmän toverillisen yhteistyön suuntaan. Nykyhistoria antaa vahvistuksen tuolle Leninin ennakoinnille.

Sosialismin astuminen yhden maan — Neuvostoliiton — puitteista asetti kansainvälisen kommunistisen liikkeen ja sosialismin maiden kommunistit reaalisesti historiallisesti täysin uuden tilanteen eteen. Syntyi kehittyvä uusi sosiaalishistoriallinen kansojen kansainvälinen yhteisö — valtioiden sosialistinen yhteisö. Neuvostoliitto on osa tätä yhteisöä ja voimakkain sosialistinen valtio. SNTL ei ole enää yli neljännesvuosisataan ollut vihamielisen kapitalistisen ympäröinnin oloissa. Tämä uusi tilanne tietenkin vaatii kommunisteilta myös uusia käsitteitä ja uudenlaisia toimia.

Sosialismin maiden veljellisen yhteistoiminnan objektiivisen perustan muodostavat sosialistinen tuotantotapa, työväenluokan johtava osuus yhteiskunnassa, ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston puuttuminen, kansallisuussorron lopettaminen, etujen yhteisyys taistelussa sosialismin ja kommunismin puolesta, rauhan puolesta imperialismin hyökkäyspyrkimyksiä vastaan.

Luonteeltaan sosialististen valtioiden väliset suhteet erottuvat muista suurimmalla laajuudellaan, sillä ne käsittävät piiriinsä veljesmaiden ja kansojen elämän kaikki puolet. Juu-

ri tässä tapahtuu laajinta (verrattuna mihin muiden yhteiskunnallis-taloudellisten muotoutumien valtioiden suhteisiin tahansa) poliittisten, taloudellisten, sivistyksellisten, sotilaallisten, ideologisten, tieteellisteknisten ja muiden suhteiden kehitystä.

Kokemus osoittaa, että sitä mukaa kuin edetään tiellä sosialismiin sosialististen maiden väliset suhteet käyvät yhä syvällisemmiksi, monipuolisemmiksi ja rikkaammiksi, ja sitä paitsi noiden suhteiden kehittyminen vaatii sosialististen valtioiden kommunististen puolueiden jatkuvaa määrätietoista toimintaa.

"Keskuskomitean huomion keskiönä ovat olleet pysyvästi kysymykset, jotka koskevat sosialistisen maailmanjärjestelmän lujittamista ja kehittämistä, suhteita sosialistisiin veljesmaihin ja näiden kommunistisiin puolueisiin"[1], sanoi L. I. Brežnev NKP:n 24. edustajakokouksessa.

NKP:n 24. edustajakokous suoritti perusyhteenvedot sosialismin maailmanjärjestelmän kehityksestä kuluneen neljännesvuosisadan aikana ja totesi sen historiallisen kokemuksen tavattoman suuren merkityksen. NKP:n 24. edustajakokouksessa osoitettiin, että vallankumouksellisen teorian ja käytännön näkökannalta nuo vuodet ovat olleet poikkeuksellisen hedelmällisiä. Sosialistinen maailma on antanut kommunistiselle ja työväenliikkeelle kokemuksia, joilla on valtava, todella historiallinen merkitys. Nuo kokemukset ovat todisteena siitä, että:

sosialistinen yhteiskuntajärjestelmä, joka on lujasti vakiintunut nykyisin sosialismin maailmanjärjestelmän muodostamissa valtioissa, on historiallisessa kaksintaistelussaan kapitalismin kanssa todistanut suuren elinvoimansa;

sosialistisen maailmanjärjestelmän muodostuminen ja lujittuminen oli voimakas kiihdytin sille historialliselle kehitykselle, jonka lokakuun suuri vallankumous aloitti. On avautunut uusia näköaloja sosialismin voitolle koko maailmassa. Elämä vahvistaa vuoden 1969 kansainvälisen kommunistisen ja työväenpuolueiden neuvottelukokouksen johtopäätöksen, että "sosialismin maailmanjärjestelmä on ratkaiseva voima imperialismin vastaisessa taistelussa";

sosialismin maailmanjärjestelmä antaa tavattoman suuren panoksensa sellaisen kaikille kansoille elintärkeän tehtävän ratkaisemiseen, jollainen uuden maailmansodan estäminen

[1] NKP:n 24. edustajakokous, Helsinki 1971, s. 7

on. Voidaan täydellä varmuudella sanoa, että monet imperialistisen hyökkääjien suunnitelmat on estetty siitä syystä, että on olemassa aktiivisesti toimiva sosialistinen maailmanjärjestelmä.[2]

Näiden sosialistisen maailmanjärjestelmän historiallisen kokemuksen yleisten johtopäätösten ohella NKP:n 24. edustajakokous kiinnitti erityistä huomiota sosialismin maailmanjärjestelmän nykykehityksen peruskysymyksiin.

Sosialismin maailmanjärjestelmän nykytilan ja edelleen kehittymisen ja Neuvostoliiton ja sosialististen veljesmaiden keskinäissuhteiden ajankohtaisimmista kysymyksistä NKP:n 24. edustajakokous toi esille seuraavia:

kysymykset yleisten lainomaisuuksien yhdistämisestä valtioiden kansallisiin erikoisuuksiin, kansainvälisten ja kansallisten etujen yhdistämisestä sekä kysymykset objektiivisista ja subjektiivisista tekijöistä sosialististen maiden ja niiden kansainvälisen yhteistyön kehityksessä;

kysymykset, jotka liittyvät sosialististen veljesvaltioiden kommunististen ja työväenpuolueiden välisiin kahdenkeskisiin ja monenkeskisiin yhteyksiin;

sarjan kysymyksiä, jotka liittyvät sosialististen maiden toiminnan koordinoimiseen valtioiden väliseltä pohjalta poliittisella, ideologisella, sotilaallisella, diplomaattisella ja muilla aloilla niin kahdenkeskisesti kuin monenkeskisestikin;

sarjan tehtäviä ja kysymyksiä, jotka määräytyvät sosialististen valtioiden taloudellisen yhdentymisen muotoutumisella ja kehityksellä.[3]

Siitä syystä tässä luvussa tulee aivan luonnollisesti puhe näistä kysymyksistä.

Sosialistisen maailmanjärjestelmän luominen

Sosialistisen maailmanjärjestelmän muodostuminen oli tulos kansainvälisen työväenluokan, työtätekevien ja sorrettujen kansojen mitä kärkevimmästä luokkataistelusta imperia-

[2] Ks. "XXIV sjezd Kommunistitšeskoj partii Sovetskogo Sojuza. Stenografitšeskij ottšet". t. I, s. 28—29

[3] Sama, s. 29—32

lismia vastaan. "Sosialistisen maailman kehittyminen muodostaa oleellisen osan luokkataistelua maailmassa"[4], sanotaan kommunististen ja työväenpuolueiden vuoden 1969 kansainvälisen neuvottelukokouksen asiakirjassa.

Neuvostoliiton jälkeen sosialismi voitti monissa Euroopan ja Aasian maissa hyökkäävimpien ja Neuvostoliitolle vihamielisimpien imperialististen valtojen, joiden johdossa lännessä oli hitleriläinen Saksa ja idässä militaristinen Japani, muodostaman liittoutuman murskaamisen tuloksena. Vaikka imperialistit joutuivat Genovan jälkeen (v. 1922) tunnustamaan kahden talousjärjestelmän — sosialistisen ja kapitalistisen — rinnakkainolon, ne eivät luopuneet suunnitelmista hävittää sosialistinen valtio sodan avulla. Hitlerin hyökkäys tähtäsi noiden suunnitelmien toteuttamiseen. Neuvostokansan antamat suuret uhrit kotimaamme vapauden ja riippumattomuuden nimessä, kansan sodan kestäessä kokemat mittaamattomat kärsimykset ja menetykset, sinnikäs työ selustassa ja sankaruus rintamilla kruunautuivat täydelliseen voittoon vihollisesta. Euroopan ylle kohotettiin fasistisesta tyranniasta vapautumisen suuri lippu, kansojen välisen rauhan lippu.

Neuvostoliiton voitto suuressa isänmaallisessa sodassa vuosina 1941—45 kuuluu maailmanhistorian suurimpiin tapahtumiin. Voitto rikollisesta hitleriläisestä liittoutumasta ei ainoastaan pelastanut neuvostomaan sosialismia, vaan myös nykyajan sivilisaation. Se avasi tien kansandemokraattisille, sosialistisille vallankumouksille monissa Euroopan ja Aasian maissa, loi edellytykset ja ehdot sosialismin maailmanjärjestelmän syntymiselle, kansallisten vallankumousten ja vapautusliikkeiden valtaisalle kehittymiselle, jotka luhistivat entisen imperialismin siirtomaajärjestelmän.

Toisen maailmansodan päätösvaiheessa, taisteltaessa Itä- ja Keski-Euroopan maiden alueilla, murskattiin hitleriläisen Saksan joukkojen ohella myös sen liittolaisten asevoimat, murrettiin ja hävitettiin fasistinen valtio- ja miehityskoneisto. Porvariston ja kartanonherrojen keskuudesta olleet yhteistyömiehet paljastettiin oikeassa olemuksessaan ja pääosin syrjäytettiin poliittisesta elämästä. Kaikki se helpotti kansandemokraattisten maiden työväenluokan taistelua porvaristoa ja kartanonherroja vastaan.

Jo fasistisen liittoutuman murskaamisen kestäessä monis-

[4] Kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälinen neuvottelukokous Moskova 1969, Oulu 1969, s. 21

sa Itä- ja Keski-Euroopan maissa samoin kuin Aasiassa kehkeytyi kansandemokraattisia vallankumouksia, alkoivat syvälle ulottuneet sosiaalis-taloudelliset uudistukset. Radikaalit maauudistukset ja kartanonherrojen ja porvariston maiden siirtäminen talonpoikien haltuun; kapitalististen monopolien hävittäminen ja suurten ja keskisuurten tehtaiden ottaminen kansan omistukseen; vanhan porvariston ja kartanonherrojen valtiokoneiston murskaaminen (eri muodoissa) ja kansandemokraattisten ja fasismin vastaisten hallitusjärjestelmien luominen viimeistelivät riistäjäluokkien poliittisen ja sotilaallisen tappion kansandemokraattisissa maissa, kiskoivat juurineen niiden taloudellisen ja yhteiskunnallisen mahdin. Uusien valtioiden rakentaminen merkitsi samoin lukuisan työntekijäjoukon nostattamista työväenluokan, työtätekevän talonpoikaiston ja edistyksellisen sivistyneistön keskuudesta valtiollisiin, taloudellisiin, kulttuuri- ja valistustoiminnan johtotehtäviin.

Porvarilliset historioitsijat kirjoittelevat kaikin tavoin kuinka joistakin entisistä partureista ja pikkukauppiaista tuli Napoleonin Ranskassa esimerkiksi maineikkaita marsalkkoja ja kenraaleita. Juuri syntyneissä sosialistisissa maissa, niin kuin sitä ennen Neuvostoliitossa, kommunisteista, työläisistä, talonpojista, pikkuvirkamiehistä ja käsityöläisistä kasvoi esiin eteviä valtiomiehiä, ministereitä, diplomaatteja, nykyaikaisen sosialistisen talouden johtajia, suurten tehtaiden ja teollisuusyhtymien johtajia, tieteellisten ja kulttuurilaitosten johtajia, valtion maatilojen johtajia ja maaseudun tuotantoosuuskuntien puheenjohtajia. Nuo työntekijät ammensivat Neuvostoliiton runsaasta kokemuksesta tietoa täysin määrin ja vilpittömän tyytyväisinä.

Juuri tuona kautena etualalle kohosi ihmisiä, joiden toiminta maailmanhistorian näkökannalta oli ja pysyy hyvin paljon merkittävämpänä kuin Napoleonin ja muiden keisarien aikaisten kenraalien, porvarillisten ministerien ym. toiminta. Sillä nyt ei ollut kysymys työtätekevien ihmisten riistämisen jatkamisesta, ei miljoonien surmauttamisesta sodissa pienen imperialistijoukon liikevoittojen hyväksi, vaan taistelusta työtätekevien vapauttamiseksi täydelleen ja lopullisesti, uuden, riistosta vapaan sosialistisen elämän rakentamisesta.

Toinen toistaan auttaen sosialistiset veljesmaat saavuttivat historiallisesti ottaen lyhyessä ajassa hämmästyttävää menestystä. Sosialismista on tullut noissa maissa yleiskansallisen elämän tekijä. Sosialismin saavutusten valtaisaa maail-

manhistoriallista merkitystä ei voida mitenkään eikä millään himmentää. Georgi Dimitrov, Vasili Kolarov, Wilhelm Pieck, Walter Ulbricht, Klement Gottwald, Boleslaw Bierut, George Georgiu-Dej, Tšoibalsan, Ho Tši Minh ja muut sosialistisen yhteisön maiden huomattavat toimihenkilöt jäävät ihmiskunnan historiaan esimerkkinä antaumuksellisesta työväenluokan ja sosialismin asian palvelemisesta, kansojen rauhan ja ystävyyden asian palvelemisesta.

Aivan alusta alkaen Neuvostoliitto antoi kansandemokraattisille maille laajaa valtiollista, taloudellista, sotilaallista, diplomaattista ja muuta veljellistä tukea. L. I. Brežnev korosti: "Neuvostoliitto näytteli ratkaisevaa osaa kansandemokratian maiden suojaamisessa imperialistien väliintulolta näiden maiden olemassaolon vaikeimmista alkuvuosista lähtien, antaen niille monesti tarvittavaa poliittista ja taloudellista tukea."[5] Neuvostoliiton koko ulkopoliittinen toiminta ensimmäisinä vuosina sodan jälkeen (v. 1945—1949) on loistava mallinäyte marxismi-leninismin toteuttamisesta ja luovasta kehittämisestä täysin uuteen kansainväliseen tilanteeseen sovellettuna.

Kuten jo aiemmin mainittiin, Potsdamin sopimukset loivat perustan Euroopan sodanjälkeisille järjestelyille. Ratkaistaessa niitä sodanjälkeisiä kysymyksiä, jotka sivusivat kansandemokraattisten valtioiden (Puolan, Tšekkoslovakian, Jugoslavian, Albanian) etuja, aivan samoin kuin solmittaessa rauhansopimuksia entiseen hitleriläiseen liittoutumaan kuuluneiden maiden (Romanian, Unkarin, Bulgarian) kanssa, Neuvostoliitto pyrki täysin turvaamaan noiden maiden lailliset suvereeniset oikeudet, selvittämään alueongelmat niiden kansojen edun mukaisesti, turvaamaan sen, etteivät imperialistit sekaannu noiden valtioiden asioihin. Se voidaan nähdä pyrkimyksessä turvata valtioiden suvereenisuus laivaliikenteessä Tonavan vyöhykkeellä, kamppailussa rikollisen Münchenin sanelusopimuksen kumoamiseksi jne.

SNTL:n osuus oli suuri myös Kiinan kansan etujen suojaamisessa kansainvälisen imperialismin väliintulolta Kiinan kansalaissodassa. Pian toisen maailmansodan päättymisen jälkeen vuoden 1945 joulukuussa SNTL:n, USA:n ja Englannin ulkoministerien Moskovan neuvottelukokouksessa tehtiin Neuvostoliiton vaatimuksesta päätös amerikkalaisten joukkojen poisvetämisestä Kiinasta, mikä edisti kansanvallankumouksen voittoisaa kehittymistä. Pohjois-Koreassa neuvostojoukkojen läsnäolo, jotka olivat siellä liittolaisten välisten

[5] Brežnev, Puheita, Keuruu 1973, s. 197

suhteiden mukaisilla ehdoilla, estivät ulkopuolisen sekaantumisen Korean kansan asioihin. Näissä oloissa Pohjois-Korean demokraattiset voimat panivat toimeen maauudistuksen ja kansallistivat japanilaisen pääoman ja japanilaisten kanssa yhteistyössä olleen oman maan porvariston omistuksessa olleet tehtaat. Syyskuussa 1948 julistettiin Korean demokraattinen kansantasavalta perustetuksi.

Neuvostoliiton fasismista vapautuneille mailla antama tarmokas ja johdonmukainen tuki varjeli niiden riippumattomuutta ja ehkäisi länsivaltojen yritykset saada niiden kansat hyväksymään taantumukselliset hallitukset. SNTL:n luja asenne turvasi sosialistisen kehityksen tielle astuneiden valtioiden sosiaalisten saavutusten säilymisen.

Hitleriläisestä tyranniasta vapautettujen kansojen vallankumouksellinen taistelu tapahtui erittäin mutkikkaissa sisäpoliittisissa oloissa ja vähintään yhtä mutkikkaiden ulkoisten tekijöiden vaikutuksen alaisena. Yhtenä tärkeimmistä edellytyksistä, jotka edistivät kansandemokraattisten vallankumousten voittoa, oli Neuvostoliiton olemassaolo ja sen kasvava osuus kansainvälisessä elämässä.

Jo ensimmäisinä sodanjälkeisinä vuosina näkyi kansandemokraattisten maiden ja Neuvostoliiton keskinäisen yhteistyön tehokkuus. Vertaansa vailla olevaksi näytteeksi työtätekevien kansainvälisestä solidaarisuudesta muodostuivat neuvostohallituksen humaanit toimenpiteet elintarvikevarustelun ja väestön normaalin elämän kuntoonsaattamiseksi maissa, jotka olivat vapautuneet hitleriläisestä ikeestä, samoin kuin myös Saksan Neuvostoliiton miehittämällä vyöhykkeellä. Uudet sosialistisen keskinäisavun ja veljeyden perinteet, jotka syntyivät ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston, kansallisen eriarvoisuuden ja sorron lopettamisen pohjalta, merkitsivät käännettä syvällä kansojen tietoisuudessa.

Tuo apu oli täysin pyyteetöntä. Niinpä Tšekkoslovakia vuosina 1947—1948 koki epäedullisten sääsuhteiden vuoksi suuria vaikeuksia: ei ollut tarpeeksi viljaa, elintarvikkeita eikä raaka-aineita. Neuvostohallitus toimitti sille edullisin ehdoin 200 000 tonnia vehnää, 200 000 tonnia rehuja, 60 000 tonnia väkilannoitteita sekä rauta- ja mangaanimalmia, puuvillaa, raakaöljyä ja muuta teollisuuden raaka-ainetta. "Neuvostoliitto, siitä huolimatta, että sillä itsellään oli vakavia vaikeuksia useiden kuivuusvuosien seurauksena, myi meille mitä edullisimmilla ehdoilla niin hinta- kuin luottoehdoiltaankin, samoin kuin maksujen määräaikojen ja maksutapojen suh-

teen edullisilla ehdoilla sellaisen määrän viljaa, joka auttoi meitä voittamaan vaikean elintarvikekriisin vuosina 1947—1948."[6]

Joulukuussa 1947 allekirjoitettiin tšekkoslovakialais-neuvostoliittolainen 5-vuotinen sopimus kaupankäynnistä ja laivaliikenteestä; Tšekkoslovakialle myönnettiin erityisluotto. Arvioidessaan kaiken tämän avun merkitystä Tšekkoslovakialle Klement Gottwald osoitti: "Kansainvälisen tilanteen objektiivinen analyysi yhä uudelleen ja uudelleen vahvistaa sen, että vain liitto Neuvostoliiton ja muiden slaavilaisten kansakuntien kanssa on lujana takeena Tšekkoslovakian levollisesta tulevaisuudesta ja riippumattomuudesta. Siitä syystä jokainen, joka tavalla tai toisella parjaa Neuvostoliittoa ja slaavilaisia liittolaisiamme ja pyrkii heikentämään meidän liittoamme, on todellinen isänmaanpetturi."[7]

Neuvostoliitto antoi vastaavanlaista apua myös muille kansandemokratian maille. Ne saivat Neuvostoliitolta muun muassa ne entiset saksalaiset varat, jotka sodan loputtua olivat joutuneet Neuvostoliiton omaisuudeksi.

Ankaran luokkataistelun tuloksena Puolassa, Tšekkoslovakiassa, Unkarissa, Romaniassa, Bulgariassa, Jugoslaviassa ja Albaniassa tuli valtaan työväenluokka ja alkoi sosialismin rakentaminen. Vuoden 1949 syksyllä myös Saksan alueella syntyi työläisten ja talonpoikien sosialistinen valtio, Saksan demokraattinen tasavalta.

Euroopan vuosisataisessa historiassa tapahtui perinpohjainen käänne.

Aiemmin, jolloin vuosisatojen ajan Euroopan valtioiden ulkopolitiikasta päättivät riistäjäluokat, ne kuten Engels sanoi pyrkivät "usuttamaan kansoja toisiaan vastaan, käyttämään toista kansaa toisen sortamiseen". Sosialismi johti kansat lähentymään toisiaan. Niinpä sosialismi ensimmäisen kerran toi kestävän rauhan Balkanille, jota pidettiin Euroopan ruutitynnyrinä; veljesyhteys vakiintui myös Neuvostoliiton ja sosialistisen Puolan välille, noiden molempien maiden ja Saksan demokraattisen tasavallan välille. Keski-Eurooppa, josta sodat, muun muassa maailmansodat, olivat lähteneet liikkeelle, oli tullut rauhan alueeksi. Sosialistisen yhteisön valtioiden yhteenliittyneisyys on ollut ratkaiseva tekijä rauhan ja turvallisuuden lujittumisessa Euroopassa, ja imperialismin aiheuttamien veristen sotien sarjasta on tehty loppu.

---

[6] Klement Gotvald. Izbrannye statji i retši. M., 1974, s. 275

[7] Sama, s. 161

Euroopan väestön enemmistö asuu nyt sosialistisissa maissa. Juuri se on avannut uusia mahdollisuuksia paitsi Euroopan, myös yleisen rauhan lujittumiselle. Imperialismia vastassa on nyt vahvoja voimia, jotka yhä enemmän hillitsevät sen hyökkäyshalua.

"On suoraan sanottava, että kun imperialistit eivät ole uskaltaneet aloittaa uutta maailmansotaa, on se ennen muuta sosialismin maailmanjärjestelmän historiallinen ansio. Ilman sitä koko planeettamme kasvot olisivat toisenlaiset", L. I. Brežnev sanoi neuvostoliittolais-unkarilaisessa ystävyystilaisuudessa marraskuun 30 pnä 1972.[8]

Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden ulkopoliittinen toiminta on kaikkina näinä vuosina ollut suunnattuna imperialistien hyökkäysaikeiden estämiseen, toisen maailmansodan sosiaalis-poliittisten saavutusten ja sodanjälkeisen kehityksen lujittamiseen. Neuvostovaltion valtavaan ja yhä kasvavaan voimaan nojaten neuvostodiplomatia on käynyt kovia kamppailuja neuvottelupöydän ääressä länsivaltojen kanssa kylmän sodan oloissa, on yhä enemmän lujittanut SNTL:n ja koko sosialistisen yhteisön ulkopoliittisia asemia.

Sosialismin astuminen yhden valtion puitteista ja sosialistisen maailmanjärjestelmän muodostuminen on ollut tapahtuma, jota on seurannut jyrkkä luokkataistelun voimistuminen kansainvälisellä kentällä. Pystymättä vastaamaan sosialismin voittoon Euroopassa interventiosodalla imperialistinen porvaristo aloitti kylmän sodan, joka esti normaalien suhteiden kehittymistä Itä- ja Länsi-Euroopan maiden välillä. Lännen diplomaattipiirien käytävillä suunniteltiin sosialismin 'takaisintyöntämistä', 'atomikiristystä', uuden maailmansodan aloittamista jne. Kuitenkin sosialistisen järjestelmän paremmuuteen nojautuvasta Neuvostoliitosta jo vuonna 1945 tuli yleisesti tunnustettu voimakas valta. Neuvostoliiton voiman edelleen kasvaminen, sosialististen veljesmaiden ja kansojen yhteenliittyneisyys, niiden taloudellisen ja puolustusmahdin lisääntyminen on aiheuttanut noiden hyökkäysaikeiden epäonnistumisen. Euroopan ja koko maailman kansojen eteen ovat avautuneet kestävän rauhan turvaamisen reaaliset näköalat.

[8] Ks. "Pravda", 1 dekabrja 1972 g

Edelliset proletaaristen vallankumouksellisten sukupolvet ratkaisivat historiallisesti valtaisia tehtäviä. Tieteellisen sosialismin teorian yhdistäminen työväenliikkeeseen. Lokakuun suuri sosialistinen vallankumous ja sosialismin voitto Neuvostoliitossa ankarassa taistelussa kapitalistisen ympäröinnin oloissa. Suuri isänmaallinen sota ja aikamme imperialismin taantumuksellisimpien voimien — fasistisen liittoutuman — murskaaminen. Neuvostoliiton kansantalouden ennennäkemättömän nopea jälleenrakentaminen ja voimakas nousu, Neuvostoliiton muuttuminen yhdeksi maailman suurimmista teollis-teknisistä valtioista. Sosialistisen maailmanjärjestelmän — ihmiskunnan edistyksen tietä tapahtuvan liikkeen johtavan voiman — muodostuminen. Maailman kommunistisen ja työväenliikkeen valtaisa kasvu. Kansojen iskujen voimasta tapahtunut imperialismin entisen siirtomaajärjestelmän luhistuminen, monien riippumattomien ja suvereenisten valtioiden kehittyminen sen raunioista. Tällaisia ovat olleet kansainvälisen työväenluokan, koko edistyksellisen ihmiskunnan suuret saavutukset.

Nykyisen sukupolven osaksi on langennut ainakin yhtä suurien historiallisten tehtävien ratkaiseminen. Etutilalla on Neuvostoliiton, koko sosialistisen yhteisön mahdin ja kansainvälisen vaikutuksen edelleen järkähtämättä tapahtuva kasvaminen. Siinä on avain yleisen rauhan ja maailman edistyksellisten voimien lujittumiseen. Jo nyt monissa maissa rakennetun sosialismin ja Neuvostoliitossa rakennettavan kommunismin aatteiden ja elävän esimerkin vaikutus on kiistattoman suuri koko maailmassa. Uusien tehtävien käytännössä ratkaiseminen — ja ennen muuta sosialismin paremmuuden yhdistäminen tieteellis-teknisen vallankumouksen saavutuksiin — entisestään lisää sosialismin puoleensavetävää voimaa. Tämä on päärengas sosialismin maiden kansojen nykytehtävien ketjussa, vaikka ei tietystikään saa unohtaa sitä, että niin kauan kuin imperialismia on olemassa, tarvitaan jatkuvaa valppautta ja valmiutta antaa päättävä vastaisku imperialismin hyökkäyshaluisten piirien kaikille vehkeilyille.

Sosialismin maiden veljesyhtenäisyys on tarpeen siksi, että ilman tätä yhtenäisyyttä ne olisivat hajanaisia kansainvälisessä mitassa järjestyneen ja hampaisiin saakka aseistautuneen suurpääoman edessä. Oikeiden, ts. sosialistisen kansainvälisyyden ja veljessolidaarisuuden periaatteille poh-

jautuvien suhteiden rakentaminen sosialismin maiden välille on uusi ja mitä suurimmassa määrin vastuullinen asia. Veljessuhteita keskenään rakentaen sosialismin maat, niiden hallitsevat kommunistiset ja työväenpuolueet täyttävät ensimmäisen, tärkeimmän kansainvälisen velvollisuutensa kansainvälistä työväenluokkaa kohtaan, maailman kaikkia edistyksellisiä ja rauhantahtoisia voimia kohtaan.

Rakentaessaan Neuvostoliiton suhteita sosialismin maihin NKP:n johto osoittaa syvällistä ja herkkää niiden valtiollisten, taloudellisten, ideologisten ja kansainvälisten kysymysten ymmärtämistä, joiden kanssa sosialismin veljesmaiden hallitsevat puolueet ja niiden kansat ovat tekemisissä. Lenin korosti sosialististen tasavaltojen toimintayhtenäisyyden välttämättömyyttä (ja kaikkien maiden kommunistisen työväenliikkeen kansainvälisen taktiikan välttämättömyyttä) sekä kansallisvaltiollisten erojen väistämätöntä säilymistä voittaneen työväenluokan maiden välillä.

Lenin kirjoitti: "Niin kauan kuin kansojen ja maiden välillä on olemassa kansallisia ja valtiollisia eroavuuksia — ja nämä eroavuudet säilyvät vielä hyvin kauan senkin jälkeen, kun proletariaatin diktatuuri on pystytetty koko maailmassa —, niin kauan maailman kommunistisen työväenliikkeen kansainvälisen taktiikan yhtenäisyys ei vaadi moninaisuuden poistamista eikä kansallisten eroavuuksien hävittämistä (nykyhetkellä se on turha haave), vaan sellaista kommunismin *pää*periaatteiden (neuvostovalta ja proletariaatin diktatuuri) soveltamista, joka *oikealla tavalla muuttelisi* muodoltaan näitä periaatteita *yksityis*kohdissa, oikealla tavalla sopeuttaisi niitä kansallisiin ja kansallisvaltiollisiin eroavuuksiin."[9]

Yhtenäisyys pääasiassa — tieteellisen sosialismin teorian ja käytännön yleisissä ja pääperiaatteissa — ja varaukseton kunkin maan omaperäisyyden huomioon ottaminen, konkreettisten historiallisten kehitysteiden huomioon ottaminen eri maissa ja eri vaiheissa — siinä se laki, jota proletaariset vallankumoukselliset, kommunistit pitävät ohjenuoranaan niin *ennen* työväenluokan vallanottoa kuin tietysti myös vallanoton aikana ja sosialismin voiton, samoin kuin sosialismin maailmanjärjestelmän muodostumisen *jälkeen*. Tämän "yhtenäisyyden moninaisuudessa" taas turvaa ennen muuta hallitsevien kommunististen ja työväenpuolueiden uskollisuus marxismi-leninismin tieteellisille periaatteille, kansainvälisen työväenluokan asialle.

---

[9] Lenin, Teokset, 31. osa, s. 76

Luonnollisesti etutilalle asettuvat sosialismin kehityksen yleiset lainomaisuudet, jotka ilmentyvät kansallisessa ja kansainvälisessä mitassa, noiden lainomaisuuksien oikea hyväksikäyttäminen tietyn maan konkreettiset olot huomioon ottaen. Samalla on olemassa myös veljesmaiden kansallisvaltiollisia erikoisuuksia. Noiden erikoisuuksien juuret ovat niiden historiallisten kehitysteiden erilaisuudessa, niiden suhteiden omaperäisyydessä, jotka ovat muodostuneet luokkien ja puolueiden välillä, työväenluokan järjestyneisyyden asteessa niissä, sosialististen maiden sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen erilaisissa tasoissa, eri maiden maantieteellisessä asemassa sekä muissa seikoissa, jotka on osattava tutkia, löytää, aavistaa.

Marx ja Lenin vaativat proletaarisia vallankumouksellisia toimimaan luovasti, ottamaan ehdottomasti ja kaikinpuolisesti huomioon muodostunut konkreettinen tilanne kussakin yksittäisessä maassa ja kansainvälisellä kentällä, ottamaan huomioon luokan, työtätekevien, kansan hankkima kokemus.

Lenin ei turhaan korostanut sitä, että "Marx ei sitonut omia — eikä sosialistisen vallankumouksen tulevien suorittajien — käsiä kumouksen muotojen, otteiden eikä keinojen suhteen käsittäen mainiosti, kuinka paljon uusia ongelmia silloin nousee, kuinka kumouksen kulussa muuttuu koko tilanne, kuinka *usein* ja *voimakkaasti* se tulee muuttumaan kumouksen kulussa"[10].

Proletaarisena internationalistina Lenin puhui kaikkien kansakuntien sosialismiin päätymisen väistämättömyydestä, osoittaen tällöin, että "kaikki eivät tule aivan samalla tavalla, kukin tuo omalaatuisuutta demokratian tiettyyn muotoon, proletariaatin diktatuurin tiettyyn muunnokseen, yhteiskunnallisen elämän eri puolien sosialististen uudistamisten tiettyyn vauhtiin"[11].

Sosialismin maiden sisäinen kehitys ei tapahdu tyhjässä tilassa. Sillä on tietty yhteytensä niin kansainväliseen tilanteeseen kuin myös siihen ankaraan luokkataisteluun, jota imperialistinen porvaristo käy niin koko sosialistista maailmanjärjestelmää vastaan kuin myös jokaista sosialistista valtiota vastaan. Siis noiden maiden kehitys omalla tavallaan, uudella tavalla vahvistaa Leninin opin luokkataistelun *väistämättömyydestä* myös työväenluokan voiton jälkeen, opin

[10] Lenin, Teokset, 27. osa, s. 333
[11] Lenin, Teokset, 23. osa, s. 62

proletariaatin diktatuurin välttämättömyydestä. Lenin kirjoitti, että "vallattuaan poliittisen vallan proletariaatti ei lopeta luokkataistelua, vaan jatkaa sitä — aina luokkien hävittämiseen saakka — vaikka tietenkin toisenlaisissa olosuhteissa, toisessa muodossa, toisin keinoin"[12]. Puoluekantaisista, luokkakantaisista, proletaarisista asenteista luopumiseen niissä oloissa kätkeytyy vakavia vaaroja sosialismin asialle.

Vladimir Iljitš varoitti: "Historiassa ei ole ollut sellaisia vallankumouksia, jotka, kun ne on suoritettu, olisi voitu pistää taskuun ja asettua lepäämään laakereilla. Ken luulee, että sellainen vallankumous on ajateltavissa, ei ole mikään vallankumousmies, vaan työväenluokan pahin vihollinen. Ei ole ollut yhtään ainoata sellaista vallankumousta, ei toisarvoistakaan, ei porvarillistakaan vallankumousta, jossa kysymys on ollut vain vallan siirtämisestä yhden omistavan vähemmistön käsistä toisen vähemmistön käsiin. Me tiedämme esimerkkejä! Ranskan vallankumousta, jonka kimppuun vanhat suurvallat hyökkäsivät 19. vuosisadan alussa murskatakseen sen, sanotaan suureksi nimenomaan sen tähden, että se pystyi nostattamaan saavutustensa suojaksi laajat kansanjoukot, jotka antoivat vastaiskun koko maailmalle; siinä onkin eräs sen suuria ansioita.

Vallankumous joutuu käymään läpi mitä ankarimpia koetuksia käytännössä, taistelussa, tulessa. Jos olet sorrettu ja riistetty ja ajattelet riistäjien vallan kukistamista, jos olet päättänyt suorittaa kukistamistehtävän loppuun asti, niin sinun tulee tietää, että sinun on kestettävä koko maailman riistäjien rynnistys; ja jos olet valmis torjumaan tuon rynnistyksen ja valmis uusiin uhrauksiin kestääksesi taistelussa, silloin olet vallankumousmies; muussa tapauksessa sinut murskataan."[13]

Lenin sanoi, ettei proletariaatin diktatuuri merkitse luokkataistelun päättymistä, vaan sen jatkumista uudessa muodossa ja uusin keinoin. Niin kauan kuin on olemassa luokkia, niin kauan kuin yhdessä maassa kukistettu porvaristo jatkaa kymmenkertaisella vimmalla hyökkäilyään sosialismia vastaan kansainvälisessä mitassa, niin kauan tarvitaan tätä diktatuuria.[14]

Kaikki Neuvostoliitossa sovelletun työväenluokan diktatuurin kolme puolta — riistäjäluokan vastarinnan nujertaminen ja sosialistisen valtion puolustuksen järjestäminen (nyt

[12] Lenin, Teokset, 29. osa, s. 398

[13] Sama, s. 49—50

[14] Ks. Lenin, Teokset, 32. osa, s. 458

jo liitossa toisten sosialististen maiden kanssa), uuden yhteiskunnan rakentamisen järjestäminen ja mitä laajimpien kansanjoukkojen vetäminen mukaan tähän rakentamiseen, niiden kasvattaminen ja uudelleenmuokkaaminen — ovat täysin säilyttäneet merkityksensä myös nuorissa sosialismin maissa. Mitä suurin merkitys on ollut sillä seikalla, että laajat kansanjoukot ovat heränneet itsenäiseen historialliseen luovaan toimintaan.

Sosialistisen yhteiskunnan rakentamisessa ja sen kehityksessä vaikuttavat, niin kuin hyvin tiedetään, yleiset lainomaisuudet, jotka viime kädessä pelkistyvät seuraavaan:

työtätekeviä joukkoja johtaa työväenluokka, jonka ydinjoukkona on marxilais-leniniläinen puolue, toimeenpantaessa sosialistinen vallankumous ja pystytettäessä työväenluokan valta muodossa tai toisessa;

työväenluokan liitto talonpoikaiston ja toisten työtätekevien kerrosten perusjoukkojen kanssa;

kapitalistisen omistuksen lakkauttaminen ja perustuotantovälineiden yhteiskunnallisen omistuksen voimaansaattaminen;

maatalouden asteittainen sosialistinen uudistaminen;

kansantalouden suunnitelmallinen kehittäminen, joka tähtää sosialismin rakentamiseen ja edelleen kehittämiseen, työtätekevien elintason kohottamiseen;

syvälle ulottuvien sosialististen uudistusten suorittaminen myös ideologian, kulttuurin alalla ja työväenluokalle, työtätekevälle kansalle, sosialismin asialle uskollisen laajan sivistyneistön luominen;

kansallisuussorron lopettaminen ja tasavertaisuuden ja veljesystävyyden voimaansaattaminen sosialististen kansakuntien ja kansojen välillä;

työläis-talonpoikaisen vallan ja sosialismin saavutusten järkähtämätön suojaaminen ulkoisten ja sisäisten vihollisten hyökkäyksiltä;

kyseisen maan työväenluokan solidaarisuus toisten maiden työväenluokan kanssa, samoin kuin imperialismin sortamien maailman kansojen kanssa — proletaarinen internationalismi.

Historian käytäntö on vahvistanut näiden lainomaisuuksien tavattoman suuren merkityksen.

L. I. Brežnev puhui NKP:n 24. edustajakokouksessa: "Me emme nyt tiedä ainoastaan teoreettisesti, vaan olemme varmistuneet käytännössäkin, että tien sosialismiin, sosialismin pääpiirteet määräävät yleiset lainomaisuudet, jotka ovat omi-

naisia kaikkien sosialististen maiden kehitykselle. Tiedämme myös sen, että yleisten lainomaisuuksien vaikutus ilmenee eri muodoissa konkreettisia historiallisia olosuhteita ja kansallisia erikoisuuksia vastaavasti. Sosialismia ei voida rakentaa, ellei pidetä perustana yleisiä lainomaisuuksia eikä oteta huomioon kunkin maan konkreettisia historiallisia erikoisuuksia. Näitä molempia tekijöitä huomioon ottamatta ei voida myöskään kehittää oikein sosialististen valtioiden välisiä suhteita."[15]

NKP:n 24. edustajakokous määritteli laajan valtiollisen, taloudellisen, tieteellisteknisen ja kulttuurirakennustyön ohjelman Neuvostoliitossa lähimmäksi historian kaudeksi sekä pitemmäksikin ajanjaksoksi. Edustajakokouksen asettamilla tehtävillä ja maailmantilanteen yleisellä arviolla on ollut syvällinen, monipuolinen vaikutus sosialististen maiden veljespuolueisiin ja kansainväliseen kommunistiseen liikkeeseen. Siitä ovat todisteena muun muassa NKP:n 24. edustajakokouksen jälkeen pidettyjen bulgarialaisten, tšekkoslovakialaisten, mongolilaisten, saksalaisten, puolalaisten ja unkarilaisten kommunistien edustajakokousten päätökset. Veljespuolueiden edustajakokousten päätökset ovat jälleen osoittaneet sen, että NKP:n, neuvostokansan kokemukset ovat kansainvälistä, yhteistä omaisuutta. Toisaalta veljespuolueiden edustajakokoukset, lähtien omien maittensa kehityksen erikoisuuksista, ovat omalla tavallaan määritelleet ne tehtävät, jotka ovat niiden ratkaistavina historiallisesti nähtävissä olevana ajanjaksona.

Marxilaisuuden klassikot eivät ole pitäneet sosialismia jonakin abstraktiona, sosialismin *aatteiden* kehityksestä johtuvana. Tieteellisesti he ennakoivat, että sosialismi kasvaa esiin miljoonien työtätekevien todellisista elämänoloista kussakin maassa, että kapitalismi on jättänyt sosialismille perintönä lukuisia ratkaisematta olevia kysymyksiä, joiden ratkaisemisen tulevat suorittamaan, eivät jotkut ideaali-ihmiset, vaan todelliset, reaaliset ihmiset, jotka murskaavat vanhan kapitalistisen järjestyksen ja jotka kantavat itsessään kapitalismin syntymämerkkiä. Marxilaisuuden klassikot, pitäessään sosialismia jonakin *kapitalismista* kehittyvänä, ottivat täydelleen huomioon sen tunnetun lain, joka kuuluu, "kun uusi on juuri syntynyt, niin vanha säilyy aina jonkin aikaa sitä voimakkaampana, niin on aina sekä luonnossa että yhteiskuntaelämässä"[16].

---

[15] NKP:n 24. edustajakokous. Helsinki 1971, s. 8

[16] Lenin, Teokset, 29. osa, s. 403

Sosialismin voitto monissa maissa on vakuuttavasti osoittanut sen, että sosialismia ei missään tapauksessa saa pitää jonakin liikkumattomana, jähmettyneenä, ikiajoiksi annettuna, että tosiasiallisesti vasta sosialismista alkaa oikea, todella joukkomittainen, väestön *enemmistön* ja sitten koko väestön mukaansa tempaava liike yhteiskuntaelämän kaikilla aloilla.

Lenin tähdensi sitä, että politiikan koko vaikeus, koko omalaatuisuus on siinä, että on otettava huomioon kunkin ajanjakson tehtävien erikoisuudet, niiden olosuhteiden omalaatuisuus, joissa puolueet toimivat. Tällä on tietysti valtavan suuri merkitys kun tarkastellaan objektiivista tilannetta ja erikoisuuksia eri sosialistisissa maissa.

Jättimäinen vaikutus maailmansosialismin kehitykseen toisen maailmansodan jälkeen oli sillä tosiseikalla, että Neuvostoliitossa rakennettiin sosialismi jo 30-luvun jälkipuoliskolla. Sillä luotiin sosialismin laaja tukiperusta, joka käsitti kuudennen osan maapallon asutusta alueesta. Paitsi Neuvostoliiton edellä kuvattua kasvanutta voimaa, Neuvostoliiton, joka saavutti voiton suorassa yhteenotossa imperialismin hyökkäävimpien iskuvoimien kanssa, kansandemokraattisten maiden kommunistiset ja työväenpuolueet saattoivat käyttää hyväkseen myös Neuvostoliiton runsasta historiallista kokemusta sosialismin teiden uranuurtajana maapallollamme.

Unkarin sosialistisen työväenpuolueen keskuskomitean ensimmäinen sihteeri János Kádár totesi kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälisessä neuvottelukokouksessa vuonna 1969: "Ei ole yhtään kommunistista ja työväenpuoluetta, jonka historia ei olisi erottamattomassa yhteydessä Neuvostoliiton kommunistisen puolueen historiaan, leninismin syntymiseen, Leninin toimintaan, Leninin, joka kehitteli nykyajan työväenluokan vallankumouksellisen puolueen, uuden tyyppisen puolueen ideologiset ja järjestöperiaatteet. *Ei ole olemassa ainoatakaan sosialistista maata, joka voisi sanoa, ettei sen olemassaolo ole riippuvainen ensimmäisen sosialistisen valtion olemassaolosta, aivan samoin kuin ei ole ainuttakaan sellaista maata, jonka sosialistisen kehityksen ja turvallisuuden luotettavia näköaloja Neuvostoliiton olemassaolo, internationalistinen politiikka ja mahtava voima ei olisi suojannut.*"[17] János Kádár tähdensi, että *"oikea, periaatteellinen suhtautuminen Neuvostoliittoon on mitä tär-*

[17] "Meždunarodnoje Soveštšanije kommunititšeskih i rabotših partij. Moskva, 1969". Praha, 1969. s. 423

kein yhtenäisyytemme, kansainvälisyyden, kaikkien imperialismin vastaisten voimien yhteenliittyneisyyden kysymys"[18].

Samanlainen arvio esitettiin veljespuolueiden edustajakokouksissa samoin kuin noiden puolueiden johtohenkilöiden puheissa Neuvostoliiton muodostamisen 50-vuotispäivän juhlatilaisuudessa Moskovassa.

Saksan sosialistisen yhtenäisyyspuolueen keskuskomitean ensimmäinen sihteeri Erich Honecker esimerkiksi sanoi, että nykyisin ensimmäisenä kansainvälisenä velvollisuutena on se, että "ponnistellaan kaikin voimin Neuvostoliiton johtaman sosialistisen yhteisön edelleen lujittamiseksi, kommunistisen maailmanliikkeen yhtenäisyyden edelleen lujittamiseksi. Meidän yhtenäisyytemme saattaa häpeään niiden vehkeilyt, jotka Pekingin johtajien tapaan suhtautuvat vihamielisesti vallankumouksen sydämeen — Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liittoon. Tuo sydän on terve ja vahva. Se lyö Marxin, Engelsin ja Leninin kuolemattoman opin tahtiin"[19].

Sodanjälkeisinä vuosikymmeninä sosialististen maiden kehityksessä tapahtui valtava historiallinen muutos. Neuvostoyhteiskunta kohosi laadullisesti uudelle tasolle. Neuvostoliitossa kasvoi sukupolvi, joka omakohtaisesti ei tiennyt mitään kapitalismista, ei ollut edes nähnyt riistäjiä (ei edes Nepmiehiä).

SNTL:n 50-vuotispäivän yhteydessä L. I. Brežnev korosti erityisesti sitä, että tänä aikana tapahtuneet perinpohjaiset muutokset ovat tehneet puolueellemme mahdolliseksi tehdä sen tärkeän teoreettisen ja poliittisen johtopäätöksen, että Leninin puolueen johtamana neuvostoihmisten uhrautuvalla työllä Neuvostoliitossa on *rakennettu kehittynyt sosialistinen yhteiskunta.* "Täytettyään suuren historiallisen tehtävänsä proletariaatin diktatuurin valtio on vähitellen kasvanut työtätekevien yleiskansalliseksi sosialistiseksi valtioksi, jossa työväenluokka on edelleenkin johtava voima."[20] Niin kuin NKP:n 24. edustajakokous totesi, Neuvostoliitossa on vakiintunut, tullut reaaliseksi todellisuudeksi historiallisesti uusi ihmisyhteisö — neuvostokansa.

Tilanne toisissa sosialistisissa maissa ei luonnollisestikaan ole vielä tällainen. Euroopan sosialististen maiden kommunistisen ja työväen veljespuolueiden edustajakokoukset ja

[18] "Meždunarodnoje Soveštšanije kommunistitšeskih i rabotših partij. Moskva, 1969", s. 424

[19] "Privetstvija Kommunistitšeskoj partii Sovetskogo Sojuza v svjazi s 50-letiem obrazovanija SSSR". M., 1973, s. 35

[20] Brežnev, Puheita, Keuruu 1973, s. 226

keskuskomiteoiden täysistunnot totesivat 60-luvulla, että sosialismi on voittanut niidenkin maissa.[21] Tämä epäilemättä oli suuri rajapaalu, jonka koko merkitys selvästi ilmenee Euroopan ja maailman asioissa. Samalla jokaisessa maassa on ollut ja säilyy määrättyjä erikoisuuksia, samoin kuin eroavuuksia tiettyjen yhteiskuntaelämän puolien uudistumisen vauhdissa ja muodoissa.

Näin ollen, kun Neuvostoliitossa sosialismi rakennettiin pääosiltaan vuosina 1935—1936, niin Euroopan muissa sosialistisissa maissa siirtymäkausi kapitalismista sosialismiin saatiin päätökseen perusosiltaan 60-luvulla, ts. 25—30 vuotta sosialismin voiton jälkeen Neuvostoliitossa.

Sosialismin syntymisen ja kehittymisen historialla noissa maissa on Neuvostoliittoon verrattuna omia erikoisuuksiaan. Toisen maailmansodan lähestyessä loppuaan yleinen tilanne noissa maissa, niin kuin koko Euroopassakin, oli vallankumouksellinen. Hitleriläisen liittoutuman murskaaminen ja fasististen miehitys- tai yhteistoimintamiesten hallitusjärjestelmien kaataminen tapahtui merkittävässä määrin kansallisvapautuksellisin tai yleisdemokraattisin tunnuksin. Tähän liittyi sellainen sisäpoliittinen luokkavoimien tila, joka sosiaalis-taloudellisten vallankumouksellisten uudistusten toteuttamisen myötä johti kansandemokraattisissa maissa työväenluokan osuuden asteittaiseen kasvamiseen, ja sittemmin myös vallan siirtymiseen sille. Toisen maailmansodan kulussa porvaristo hallitsevana luokkana oli kaikkialla joutunut perusteellisesti huonoon valoon. Mutta tietyssä osassa väestöä se säilytti vaikutuksensa, laajat kansainväliset ja sisäiset yhteytensä. Tultuaan sodanjälkeisiin kokoomushallituksiin porvaristo noissa maissa pyrki voittamaan aikaa ja säilyttämään voimansa.[22]

---

[21] Ks. Materialy XIII sjezda Kompartii Tšehoslovakii (maj—ijun 1966 g.), VIII—IX sjezdov Vengerskoj sotsialistitšeskoj rabotšej partii (nojabr 1962 g., nojabr — dekabr 1966 g.), VII sjezda Sotsialistitšeskoj jedinoj partii Germanii (aprel 1967 g.), V. sjezda Polskoj objedinennoj rabotšej partii (nojabr 1968 g.), IX sjezda Rumynskoj kommunistitšeskoj partii (ijul 1965 g.), VIII—IX sjezdov Bolgarskoj kommunistitšeskoj partii (nojabr 1962 g., nojabr 1966 g.)

[22] Fasistisen diktatuurin kukistamisen jälkeen muodostettuun Bulgarian hallitukseen (syyskuu 1944) tuli vain 4 kommunistisen puolueen edustajaa, ja muut 12 ministerinsalkkua jakautuivat porvarillisten ja talonpoikaispuolueiden edustajien kesken. Tšekkoslovakiassa vuoden 1945 huhtikuussa muodostettuun kokoomushallitukseen tuli vain 4 kommunistia ja muut 16 minis-

Suurelta ja keskisuurelta porvaristolta, samoin kuin kartanonherroilta, otettiin pian sen jälkeen pois niiden herruuden tärkein väline — tuotantovälineiden omistus. Jokaiseen perinpohjaiseen yhteiskunnalliseen uudistukseen (maauudistukseen, tehtaiden, liikennelaitosten ja pankkien kansallistamiseen, koulu- ja muihin uudistuksiin) liittyi kymmenien ja satojen tuhansien ihmisten mukanaolo, joille noiden uudistusten tulosten vakiintuminen oli elintärkeää. Kansandemokraattisten vallankumousten alkuvaiheessa muodostui myös joukkojärjestöjä — ammattiliittoja, nuorisoliittoja, naisliittoja ja monissa maissa epäproletaarisia demokraattisia puolueita, jotka yhtyivät Kansallisrintama-järjestöön. Marxismi-leninismin aatteet levisivät nopeasti useissa maissa, jotka olivat varsin erilaisia sosiaalis-taloudelliselta kehitykseltään ja työväenluokan vallankumoustaistelun kokemuksilta.

Työväenluokka ja ammattiyhdistysliike olivat sitä ennen hajalla. Työväenluokan poliittisen yhtenäisyyden palauttamista toteutettiin marxismi-leninismin aatteelliselta pohjalta. Kommunistisiin ja työväenpuolueisiin liittyi paljon uusia ihmisiä, muun muassa entisiä sosialidemokraatteja. Puolueista tuli joukkopuolueita, jotka ajoittain käsittivät jopa 10 % maan väestöstä. Tällaisessa omaperäisessä tilanteessa erityisen tärkeän merkityksen saavat johtoelinten ja kaaderien selvät luokka-asenteet ja aatteellinen lujuus, samoin kuin erityisen huomion kiinnittäminen ideologiseen työhön ja kommunistisen puolueiden puhdistamiseen vieraista ja vihamielisistä aineksista.

Kansandemokraattiset vallankumoukset olivat valtavia hyppäyksiä eteenpäin, ja se oli erityisen merkittävää synkän hitleriläisvallan kauden jälkeen. Vuosina 1948—49, jolloin Euroopan kansandemokraattisissa maissa valtiovalta täydelleen siirtyi työväenluokan käsiin, alkoi sosialismin rakentaminen, ja sitä paitsi Neuvostoliiton mahti ja vaikutusvalta ja uuden järjestelmän yhä suurempi lujittuminen antoivat mahdollisuuden tavallisesti tulla toimeen *ilman joukkoväkivaltamenetelmien soveltamista* entisiin riistäjäluokkiin ja vanhan yhteiskunnan etuoikeutettuihin kerroksiin nähden.

Esimerkiksi Bulgarian työväenpuolueen 5. edustajakokouksessa (joulukuussa 1948) Georgi Dimitrov tähdensi sitä, että

---

teriä edustivat muita puolueita. Unkarissa vielä vuoden 1947 huhtikuussa puolet kokoomushallituksen kaikista ministerinpaikoista oli pikkuporvarillisen kulakkipuolueen, pienten maatilanomistajien ym. puolueiden edustajilla.

kun kotimaisen ja kansainvälisen taantumuksen hyökkäys Bulgariassa ei kansandemokraattisen vallan alkuvuosina saanut avoimen aseellisen toiminnan muotoja, niin se selittyy paitsi kansanvallan päättävin toimenpitein ja puolueen valppaudella ja tarmokkuudella, myös "merkittävässä määrin sillä, että maassa oli neuvostoarmeijan joukko-osastoja — vapauttaja-armeijan, joka itse läsnäolollaan tietyssä määrin sitoi taantumuksen toimia"[23].

Historiallisena tosiseikkana kansandemokratian maissa oli se, että etuoikeutensa menettänyt porvaristo ei niistä paennut ulkomaille, kuten oli asianlaita esimerkiksi Venäjällä, jossa lokakuun vallankumouksen ja kansalaissodan yhteydessä kolmatta miljoonaa valkokaartilaista muodosti ulkomailla vastavallankumouksellisen emigranttijoukon. Porvaristo ja vanha etuoikeutettu virkamiehistö jäivät kansandemokratian maihin, ja useissa tapauksissa niiden edustajat eivät edes menettäneet poliittisia oikeuksiaan. Tämä väestönosa säilytti paljolti vanhat käsityksensä haaveillen paluusta vanhaan järjestelmään, ylistäen ja ihannoiden porvarillisia antikommunistisia poliitikkoja, kuten Tšekkoslovakian entistä presidenttiä Masarykia. Aiemat taloudelliset asemansa ja johtajavirkansa menetettyään monet näistä ihmisistä menivät työhön suuriin tuotantolaitoksiin toimenhaltijoiksi, joskus ammattityöläisiksi, teknikoiksi tai muiksi spesialisteiksi. He eivät suistuneet elämänraiteiltaan: heidän elinolonsa säilyivät tavallisesti täysin hyvinä, mutta kuitenkaan se ei ollut enää entinen, etuoikeutettu elämä — omistus, valta, yhteiskunnallinen vaikutus olivat poissa.

Epäilemättä monet 'entisistä' ihmisistä riisuivat aseensa, siirtyivät uudelle kannalle; mutta osa piti edelleen kiinni entisistä katsomuksistaan, levitti niitä perheenjäsentensä tai sellaisten lähimpien ihmisten välityksellä, jotka useissa tapauksissa olivat säilyttäneet vaikutusvaltaisen paikkansa koulusivistyksensä taikka ammattikoulutuksensa ansiosta. Uutta yhteiskuntaa rakennettaessa, sitä kehitettäessä, ei ollut mahdollista poliittisesti jättää huomioon ottamatta myöskään sellaisten ihmisten olemassaoloa, jotka maailmankatsomukseltaan ja tottumuksiltaan pysyivät porvareina kiireestä kantapäähän saakka; heille ei saanut tehdä minkäänlaisia poliittisia ja vielä vähemmän ideologisia myönnytyksiä, heidän vastarintayrityksensä oli ehdottomasti murrettava.

Kansandemokraattisten vallankumousten ensi vaiheissa por-

[23] Georgi Dimitrov. Izbrannyje statji i retši. M., 1972, s. 356

varilliset ja pikkuporvarilliset toimihenkilöt osittain yhtyivät joukkojen yleisdemokraattisiin, fasismin vastaisiin vaatimuksiin, mutta noita vaatimuksia pitemmälle he tavallisesti eivät menneet. Monet heistä suostuivat yhteistoimintaan työväenluokan kanssa siinä toivossa, että voisivat jarruttaa kansanvallankumouksen kehittymistä. Mutta syvälle ulottuneet sosiaaliset uudistukset mullistivat koko elämän sosialismin maissa ja paljastivat porvarilliset puolueet ja vanhan järjestelmän paremmin kuin taitavinkaan propaganda. Työkansa pyrki pidättelemättömästi kommunistisiten ja työväenpuolueiden lippujen alle. Se kaatoi taantumuksen laskelmat ja entisen vallan palauttamissuunnitelmat ja pakotti sen vetäytymään puolustusasemiin ja asemiensa naamioimiseen.

Niin kuin elämä on osoittanut, porvarilliset ainekset eivät kuitenkaan jää toimettomiksi tällaisissakaan niille varsin epäsuotuisissa oloissa. Päinvastoin jokaisena itselleen sopivaksi katsomanaan hetkenä ne pyrkivät käyttämään sisäpoliittisia vaikeuksia itsekkäiden luokkaetujensa hyväksi.

Tällaiselta pohjalta syntyi tilanne Unkarissa vuonna 1956 ja Tšekkoslovakiassa vuosina 1968—69, jolloin yritettiin vastavallankumouksellista kumousta ja kapitalismin palauttamista suojaverhona oikeisto-opportunistit ja revisionistit, jotka levittivät yhteiskunnassa valheellisia luokkien ylä- ja ulkopuolisia kriteerejä.

Analysoidessaan Tšekkoslovakian sisäpoliittista tilannetta ennen vuoden 1968 tapahtumia Tšekkoslovakian kommunistisen puolueen keskuskomitean pääsihteeri Gustav Husak sanoi: "Riistäjäluokilta meillä oli todellakin riistetty niiden entinen taloudellinen asema, mutta kuitenkin ne muodostivat vielä suurilukuisen sosiaalisen ryhmän. Yhä vielä Tšekkoslovakiassa on entisten porvarillisten luokkien jäänteitä ja lukuisa pikkuporvariston kerros, on ihmisiä, jotka ennen vuoden 1948 helmikuuta olivat järjestäytyneet porvarillisiin puolueisiin jne. Juuri siitä syystä ei kiinnitettykään riittävästi huomiota."[24]

Puheessaan helmikuun 23 pnä 1973 Gustav Husak tähdensi: "Vuonna 1968 revisionistit pyrkivät vääristelemään saavutuksiamme, revisioimaan helmikuun ja kääntämään historian pyörää taaksepäin. Heidän vastavallankumoukselliset suunnitelmansa olivat kuitenkin ristiriidassa kansan tahdon ja etujen kanssa, kansan, jonka ajatuksiin ja sydämiin olivat syvälle juurtuneet sosialismin aatteet, ystävyys Neuvostolii-

[24] "Pravda", 15 aprelja 1970 g.

ton kanssa. Liittolaistemme kansainvälisellä avulla marxismi-leninismille ja proletaariselle internationalismille uskolliset puolueen ja kansan voimat torjuivat vastavallankumouksen hyökkäykset. Avoimessa poliittisessa taistelussa oikeisto-opportunistiset ja antisosialistiset voimat kärsivät tappion."[25]

Kokemus on osoittanut, että imperialistit ja kansainvälinen taantumus kaikin voimin tukevat ja innostavat murskattujen riistäjäluokkien sirpaleita niiden taistelussa sosialismia vastaan. Sosialististen maiden tiivis yhtenäisyys turvaa luotettavasti niiden rajojen koskemattomuuden suorilta ja välillisiltä hyökkäyksiltä. Sosialististen maiden kommunististen ja työväenpuolueiden Bratislavan lausunnossa (v. 1968 elokuussa) sanottiin aiheellisesti, että kunkin kansan sankarillisin ponnistuksin ja uhrautuvalla työllä aikaansaatujen sosialismin saavutusten tukeminen, lujittaminen ja puolustaminen on kaikkien sosialististen maiden yhteinen kansainvälinen velvollisuus. "Veljespuolueet asettavat järkähtämättömän solidaarisuutensa ja suuren valppautensa lujasti ja päättävästi vastapainoksi kaikille imperialismin sekä kaikkien muiden antikommunististen voimien pyrkimyksille heikentää työväenluokan ja kommunististen puolueiden johtoasemaa. Ne eivät koskaan anna kenenkään lyödä kiilaa sosialististen valtioiden väliin, eikä horjuttaa sosialistisen yhteiskuntajärjestelmän perusteita. Tähän suuntaan käyvä veljesystävyys ja yhteenliittyneisyys vastaavat kansojemme perusetuja, ovat luotettavana perustana niiden sosiaalis-taloudellisten ja poliittisten tehtävien ratkaisemiselle, joiden parissa maidemme kommunistiset puolueet työskentelevät."[26]

Sosialistinen yhteisö on yhteisten päämäärien yhdistämien tasavertaisten ja suvereenisten valtioiden vapaaehtoista yhteistyötä. Tämä yhteistyö perustuu sosialistisen internationalismin periaatteille veljesmaiden välisissä suhteissa, kansallisen suvereenisuuden, riippumattomuuden, tasavertaisuuden, keskinäisen edun ja toverillisen keskinäisavun kunnioittamiselle. Sosialismin maiden kansainväliset ja kansalliset perusedut käyvät yksiin.

NKP:n 24. edustajakokouksessa korostettiin, että saavutukset sosialismin rakentamisessa riippuvat paljolti yhteiskuntakehityksessä olevan yleisen ja kansallisesti erikoisen oikeasta yhdistämisestä. Tämä yhdistäminen on mutkikkaim-

---

[25] "Pravda", 24 fevralja 1973 g.

[26] "Pravda", 4 avgusta 1968 g.

pia puolia sosialististen valtioiden elämässä ja niiden välisissä keskinäissuhteissa.

Kokonaisuudessaan sosialismin rakentaminen missä maassa tahansa on miljoonien ja taas miljoonien työtätekevien tehtävä, työtätekevien, jotka tuovat jotain uutta, tuoretta ja omintakeista maailmansosialismin kokemuksen yhteiseen aarteistoon. Ja tässä veljesmaiden kokemuksessa on ehdottomasti jotakin sellaista, joka on myös Neuvostoliitolle varsin kiinnostavaa. Huomion kiinnittämisellä tähän kunkin veljesmaan arvokkaaseen kokemukseen on valtavan suuri merkitys ei vain hyvän ilmapiirin ylläpitämisen näkökannalta sosialististen valtioiden välisissä suhteissa, vaan myös Neuvostoliiton kommunistisen rakennustyön ajankohtaisten tarpeiden näkökannalta.

"Uudentyyppisten kansainvälisten suhteiden muovautuminen ja sosialististen valtioiden veljellisen liiton kehittyminen on monimutkainen historiallinen prosessi", sanotaan vuoden 1969 Moskovan neuvottelukokouksen asiakirjassa. "Sosialistisen vallankumouksen voiton jälkeen sosialismin rakentaminen, jota suoritetaan yleisten lainomaisuuksien pohjalta, kehittyy monissa maissa erilaisissa muodoissa ottamalla huomioon konkreettiset historialliset olosuhteet ja kansalliset erikoispiirteet. Tämän prosessin menestyksellinen kehittäminen edellyttää proletaarisen internationalismin, keskinäisen avun ja tuen, tasavertaisuuden, suvereenisuuden ja toistensa sisäisiin asioihin puuttumattomuuden periaatteiden tiukkaa noudattamista.

Sosialismin luonteessa ei ole sellaisia ristiriitoja, jotka ovat ominaisia kapitalismille. Kun sosialististen maiden kesken syntyy joitakin erimielisyyksiä, jotka aiheutuvat niiden erilaisesta taloudellisen kehityksen tasosta, yhteiskunnallisesta rakenteesta tai kansainvälisestä asemasta ja liittyvät niiden kansallisiin erikoispiirteisiin, niin tällaiset erimielisyydet voidaan ja täytyy menestyksellä voittaa proletaarisen internationalismin pohjalta toverillisella käsittelyllä ja vapaaehtoisella veljellisellä yhteistyöllä. Niiden ei pidä antaa vaikuttaa häiritsevästi sosialististen valtioiden yhteisrintamaan imperialismia vastaan."[27]

Oikeiden suhteiden rakentaminen sosialististen veljesmaiden välillä on maailmanhistorian kulun kannalta mitä tärkein tehtävä. Kokonaisuutenaan noiden suhteiden aikaansaamisen

---

[27] Kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälinen neuvottelukokous. Moskova 1969. Oulu 1969, s. 22

ja kehittämisen konkreettiset tiet ovat osoittautuneet paljon mutkikkaammiksi kuin miksi ne on aiemmin kuvailtu. Se onkin ymmärrettävissä.

NKP:n 24. edustajakokouksessa todettiin, että sosialismin nykymaailma saavutuksineen ja näköaloineen, kaikkine ongelmineen on nuori, kasvava yhteiskunnallinen organismi, jossa kaikki ei vielä ole kohdallaan, jossa monella seikalla on menneiden historian kausien leima. Sosialismin maailma on jatkuvasti liikkeessä, se täydellistyy edelleen. Sen kehitys tapahtuu luonnollisesti uuden taisteluna vanhaa vastaan, sisäisten ristiriitojen ratkaisemisen tietä. Saatu kokemus auttaa veljespuolueita oikealla tavalla ja oikeaan aikaan ratkaisemaan ristiriidat ja etenemään varmoin askelin proletariaatin suurten opettajien — Marxin, Engelsin ja Leninin — viitoittamaa tietä.[28]

Tunnettua on, että tinkimätön taistelu revisionismia, oikeistolaista ja 'vasemmistolaista' opportunismia vastaan on marxilais-leniniläisten puolueiden kehityksen lakina niin ennen työväenluokan vallanottoa kuin sen jälkeenkin. Jo kirjamme ensimmäisessä luvussa osoitettiin, että trotskilaisuuden, oikeisto-opportunismin ja muiden antileniniläisten virtausten aatteellinen ja järjestöllinen murskaaminen NKP:n sisällä lokakuun vallankumouksen voiton jälkeen oli välttämätön ehto sosialismin voitolle Neuvostoliitossa.

Sodanjälkeisen kehityshistorian tutkiminen sosialismin maissa osoittaa, miten mutkikkaita ja joskus yllättäviäkin ongelmia on noussut kommunistien eteen, miten imperialistiset valtiot ovat pyrkineet erilaisin keinoin häiritsemään sosialismin luonnetta vastaavien veljessuhteiden rakentumista sosialististen maiden välillä.

Imperialistiset voimat ovat jo pitkään ponnistelleet suuresti aiheuttaakseen eripuraisuutta ja horjuntaa sosialististen valtioiden veljesperheessä, lyödäkseen kiilaa niiden väliin. Lenin jo kiinnitti tähän huomiota. Niinpä vuoden 1919 toukokuussa Itävallan porvarillinen lehdistö, selvästi hallituksen ohjeen mukaan, alkoi levittää sellaista parjaavaa tietoa, että Lenin muka olisi puhunut halveksuvasti Unkarin sosialistisesta tasavallasta ja sen johtajasta Bela Kunista. Vastauksena siihen Lenin antoi ulkoasiain kansankomissaarin G. V. Tšitšerinin kiireelliseksi tehtäväksi lähettää Itävallan ulkoministerille nootti, jossa kumottiin tuo häpeämätön va-

[28] Ks. "XXIV sjezd Kommunistitšeskoj partii Sovetskogo Sojuza. Stenografitšeskij ottšet", t. I. s. 37

lehtelu. "Ei Lenin eikä kukaan muukaan Venäjän neuvostohallituksen jäsen ole koskaan enempää julistuksissa kuin muullakaan tavalla puhunut paheksuvasti Unkarin tasavallasta taikka Bela Kunista niin kuin wieniläinen lehdistö väittää. Neuvosto-Venäjä tuntee syvää veljellistä kiintymystä Neuvosto-Unkaria kohtaan ja ihailee sen aikaansaannoksia. Lenin ja koko Neuvosto-Venäjä taas syvästi kunnioittavat ja arvostavat toveri Bela Kunia, ja tämän loistava työ saa korkean tunnustuksen", nootissa sanotaan. Edelleen nootissa paljastetaan, että tuon valheen tarkoituksena oli "aiheuttaa Unkarin työläiskansalle sitä vahinkoa, jota Entente ei pysty sille voimakeinoin aiheuttamaan", samoin kuin tarkoituksena oli johdattaa Itävallan työläisjoukkoja harhaan.[29] Jäljennös nootista lähetettiin Bela Kunille ja sen teksti luettiin samanaikaisesti radiossa.

Meidän aikanamme tällä alalla toimii paljon monimutkaisempi ja laajempi imperialistinen mekanismi. Tunnettua esimerkiksi on, että porvaristo lännessä laajasti levitti aikoinaan Unkarin vastavallankumouksen johtajan, luopio Imre Nagyn revisionistisia artikkeleita, joita tämä kirjoitteli maanalaisuudessa vuoden 1955 lopulla ja 1956 alussa.[30] Tämäntapaisten antikommunististen keskusten aineistojen pohjalta lännessä nykyisinkin kyhäillään ja levitetään "modernisoituja" revisionistisia teoriapahasia.

Nykyisin sosialismin viholliset, vakuuttuneina sosialistisen yhteisön maiden voimasta ja järkähtämättömyydestä, tekevät mitä ovelimpia yrityksiä, etsivät uusia keinoja ja menetelmiä heikentääkseen ja hajottaakseen sosialististen maiden yhtenäisyyttä. Tässä on syytä palauttaa mieliin iskulause 'kansallisesta kommunismista', ja väite lännen ja idän välisen aatteiden ja kokemusten keskinäisen 'rikastuttamisen' välttämättömyydestä porvarillisen ideologian pohjalta. Nationalistisia virtauksia kaikin tavoin yllyttäen imperialistiset voimat pyrkivät rappeuttamaan sosialistista yhteisöä sisältä käsin, ja näissä yrityksissään pyrkivät käyttämään hyväkseen epävarmoja aineksia, marxismi-leninismin luopioita.

Esimerkiksi lännen antikommunistit ovat jo kauan sitten ottaneet aseikseen jugoslavialaisen revisionistin Milovan Djilasin pahansuopaiset kirjoittelut. Länsimaissa maanpaossa oleva eräs Tšekkoslovakian oikeistovoimien ideologi, talous-

[29] Ks. "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t. II. s. 173

[30] Ks. D. Nemeš. Revizionizm i kontrrevoljutsija v Vengrii. "Novaja i novejšaja istorija", 1958, N:o 6, s. 24

tieteilijä Ota Sik jatkaa revisionistista kirjoitteluaan.

Monissa länsimaiden instituuteissa ja oppilaitoksissa opetetaan järjestelmällisesti niitä opportunistisia ja revisionistisia käsityskantoja, joita eri aikoina on esiintynyt kansainvälisessä työväenliikkeessä. Niitä juurrutetaan joidenkin epävakaiden työntekijöiden keskuuteen, myös sosialistisen kehityksen tielle lähteneissä maissa, kansainvälisen työväenliikkeen rappeuttamiseksi. Suurmonopolit julkaisevat halukkaasti Trotskin kirjoja. USA:ssa varataan vuosittain kymmeniä miljoonia dollareita 'psykologiseen sodankäyntiin' sosialistisia maita vastaan. Sen lisäksi on olemassa salaisia määrärahoja tiedustelutarkoituksiin, samoin kuin yksityisten yhtiöiden myöntämiä varoja. Näillä tuetaan myös suhteellisen äskettäin kukistettujen riistäjäluokkien jäänteiden toimintaa.

Tšekkoslovakian tapahtumien johdosta NKP:n 24. edustajakokous sanoi olevan välttämätöntä jatkuvasti lujittaa puolueen johtavaa osuutta sosialistisessa yhteiskunnassa sekä luovaa marxilais-leniniläistä asennoitumista kypsyneiden sosialismin kehitysongelmien ratkaisemisessa. Erityistä huomiota kiinnitettiin oikeistorevisionismin vaaraan, joka verukkeenaan sosialismin 'parantaminen' pyrkii tekemään sisällyksettömäksi marxismi-leninismin vallankumouksellisen ydinolemuksen ja raivaa tietä porvarilliselle ideologialle.[31]

Kuten kokemus osoittaa, muodostaa suurimman vaaran kansainväliselle kommunistiselle ja työväenliikkeelle sellainen asiaintila, että puolueen ja maan johtoon pääsevät antileniniläiset, revisionistiset ja nationalistiset ryhmät.

Pahaa vahinkoa maailmansosialismin asemille aiheuttaa Mao Tse-tungin ryhmä Kiinan kansantasavallassa, joka etäännyttyään kaikilla linjoilla marxilaisuudesta suurvaltašovinismin upottavaan suohon on rikkonut sosialististen maiden toimintayhtenäisyyttä kansainvälisellä areenalla ja saattanut Kiinan työväenluokan ja Kiinan kaikkien työtätekevien sosialistiset saavutukset uhanalaisiksi. NKP:n 24. edustajakokouksessa todettiin, että Kiinan johtajat ovat esittäneet oman erityisen leninismin kanssa yhteensopimattoman aatteellis-poliittisen toimintaohjelman kansainvälisen elämän ja kommunistisen maailmanliikkeen peruskysymyksissä.

Maolaiset ovat suuntautuneet taisteluun Neuvostoliittoa, mutta tosiasiallisesti koko sosialistista yhteisöä vastaan, jota he pitävät pääesteenä suurvaltaintoilua osoittavien suunni-

[31] Ks. "XXIV sjezd Kommunistitšeskoj partii Sovetskogo Sojuza. Stenografitšeskij ottšet", t. I, s. 35—36

telmiensa toteutumisen tiellä. Kiinan johtajat hyökkäilevät kiivaasti Varsovan sopimusjärjestöä ja Taloudellisen keskinäisavun neuvostoa vastaan.

Syyt Pekingin johtajien kiivaisiin hyökkäilyihin sosialistista yhteisöä ja muiden maiden kommunistisia puolueita vastaan piilevät Pekingin nationalistisissa, hegemonistisissa pyrkimyksissä. Maolaisten strategia, myös ulkopoliittisissa kysymyksissä, on menettänyt jopa kaikki ulkoisetkin sosialistisen luokka-asennoitumisen tunnusmerkit.

Neuvostovastaisuus on tosiasiallisesti julistettu Kiinan poliittiseksi päälinjaksi. Tältä pohjalta herkeämättä lietsotaan sotapsykoosia maan väestön keskuudessa. Voimaperäinen vihamielinen propaganda NKP:tä ja Neuvostoliittoa vastaan on mennyt jo niin pitkälle, että Neuvostoliitolle esitetään aluevaatimuksia ja järjestettiin rajalla aseellisia välikohtauksia vuoden 1969 keväällä ja kesällä.

Kiinan laajentumispyrkimys suuntautuu Mongolian kansantasavaltaan sekä muihin maihin. Yleisesti tunnetaan Pekingin Intialle esittämät aluevaatimukset, jotka johtivat aseelliseen selkkaukseen.

Kiinassa on järjestetty kuumeenomainen väestön massamittainen muokkaus šovinismin ja pahansuopaisen neuvostovastaisuuden hengessä. Mielivaltaisesti manipuloiden historiatiedoilla taikka niiden puuttumisella Kiinan maolaisjohtajat pyrkivät hinnalla millä hyvänsä synnyttämään 'aluekysymyksen' Kiinan ja Neuvostoliiton välillä, saattamaan niiden välisen rajalinjan epäilyksenalaiseksi.

Tosiasiallisesti ainoa kriteeri, joka määrää Kiinan nykyjohdon suhtautumisen Neuvostoliittoon ja muihin sosialistisiin maihin, on pyrkimys aiheuttaa mahdollisimman suurta vahinkoa Neuvostoliitolle, vahingoittaa sosialistisen yhteisön etuja. Leonid Brežnev on seuraavalla tavalla luonnehtinut Pekingin nykyistä ulkopoliittista linjaa: "Tuo linja merkitsee Neuvostoliitolle esitettäviä nurinkurisia aluevaatimuksia ja SNTL:n yhteiskuntajärjestelmän ja valtiojärjestelmän sekä rauhantahtoisen ulkopolitiikkamme pahanilkistä panettelua. Se merkitsee kilpavarustelun rajoittamiseen sekä aseistariisuntaan ja kansainvälisen jännityksen laukaisemiseen tähtäävien ponnistusten avointa sabotointia. Se merkitsee jatkuvia yrityksiä hajottaa sosialistista leiriä ja kommunistista liikettä, aikaansaada hajaannusta kansallisen vapautuksen puolesta taistelevien riveissä ja asettaa kehitysmaat vastakkain Neuvostoliiton ja muiden sosialististen valtioiden kanssa. Ja vihdoin se merkitsee periaatteetonta liittoutumista neuvosto-

vastaiselta pohjalta kaikenlaisten taantumuksellisimpienkin voimien kanssa, olivatpa kysymyksessä Neuvostoliiton äkeimmät vihamiehet Englannin vanhoillisten leiristä tai Saksan liittotasavallan revanssinhaluiset ainekset, portugalilaiset siirtomaaorjuuttajat tai Etelä-Afrikan rotuerottelijat."[32]

Kiinalaiset hajottajat tosiasiallisesti heittävät pois valheellisen 'vasemmistolaisen' naamion yhtyessään käytännössä imperialismin kaikkein taantumuksellisimpiin voimiin. Sellainen politiikka voidaan luonnehtia vain luonnonvastaiseksi sosialististen maiden välisissä suhteissa, politiikaksi, joka ei tähtää vain Neuvostoliiton vaan myös Kiinan kansan etuja vastaan, maailmansosialismin, imperialismin vastaisen vapaustaistelun, kansojen rauhan ja turvallisuuden etuja vastaan.

Vastustaesaan päättävästi marxismi-leninismin opin vääristelemispyrkimyksiä, vastustaessaan hajaannuksen aiheuttamista kansainvälisessä kommunistisessa liikkeessä, säilyttäessään itsehillintänsä ja antautumatta provokaatioihin NKP:n keskuskomitea ja neuvostohallitus ovat tehneet kaiken mahdollisen luodakseen normaalit suhteet Kiinan kansantasavaltaan valtiollisella tasolla.

L. I. Brežnev sanoi NKP:n 24. edustajakokouksessa: "Puolueemme ja neuvostohallitus ovat siinä varmassa vakaumuksessa, että Neuvostoliiton ja Kiinan kansantasavallan suhteiden paraneminen olisi kummankin maan pysyvien perusetujen mukaista, sosialismin, kansojen vapauden ja rauhan lujittamisen etujen mukaista. Sen vuoksi me olemmekin valmiit myötävaikuttamaan kaikin tavoin paitsi suhteiden normalisoitumiseen, myös Neuvostoliiton ja Kiinan kansantasavallan hyvien naapuruus- ja ystävyyssuhteiden ennalleenpalauttamiseen, ja uskomme, että siihen loppujen lopuksi päästäänkin."[33]

Puhuessaan SNTL:n 50-vuotisjuhlatilaisuudessa Leonid Brežnev mainitsi, että me olemme johdonmukaisesti toteuttaneet ja tulemme toteuttamaan politiikkaamme Kiinaan nähden, mikä politiikka on ilmaistu NKP:n 24. edustajakokouksen päätöksissä, sillä "olemme varmat tämän nykyisten ja tulevien realiteettien kiihkottomaan arviointiin pohjautuvan toimintalinjan oikeellisuudesta ...

Niinpä uskommekin, että kummankin maan kansojen objektiiviset edut ja historian lait pääsevät viime kädessä voitolle subjektiivisista poliittisista vääristelyistä ja että Neuvostoliiton ja Kiinan ystävyys palautetaan ennalleen.

---

[32] Brežnev, Puheita, Keuruu 1973, s. 200

[33] NKP:n 24. edustajakokous, Helsinki 1971, s. 16

Haluamme nähdä Kiinan kukoistavana sosialistisena suurvaltana ja taistella yhdessä sen kanssa rauhan puolesta, imperialismia vastaan. Se, milloin tämä tapahtuu, riippuu kuitenkin itsestään Kiinasta. Mikään ei tietystikään voi pakottaa meitä luopumaan periaatteellisesta marxilais-leniniläisestä linjastamme, neuvostokansan valtiollisten etujen ja SNTL:n alueen koskemattomuuden pitävästä suojaamisesta ja päättävästä taistelusta KKT:n johdon sosialistisessa maailmassa ja vapausliikkeessä harjoittamaa hajotustoimintaa vastaan."[34]

Kesäkuun puolivälissä 1973 NKP:n keskuskomitea, SNTL:n korkeimman neuvoston puhemiehistö ja neuvostohallitus virallisesti ehdottivat Kiinan johdolle hyökkäämättömyyssopimuksen solmimista SNTL:n ja KKT:n välille, johon sisältyisi sitoumus, ettei kumpikaan osapuoli hyökkää toista vastaan minkäänlaisia maa-, meri- ja ilma-aseita käyttäen eikä myöskään uhkaa sellaisella hyökkäyksellä. Tämä ehdotus on vakuuttavana osoituksena Neuvostoliiton hyvästä tahdosta ja rakentavasta asennoitumisesta Kiinan kysymykseen. KKT:n johto ei antanut vastausta tähän Neuvostoliiton aloitteeseen.

Puhuessaan Alma-Atassa elokuun 15 pnä 1973 L. I. Brežnev sanoi: "Periaatteellinen linjamme on muuttumaton NKP:n 24. edustajakokouksen linja, jossa päättäväinen taistelu maolaisuuden teoriaa ja käytäntöä vastaan leninismille vihamielisenä virtauksena yhdistyy valmiuteen normalisoida valtiolliset suhteet Kiinan kansantasavallan kanssa."[35] Valitettavaa on, että niin kuin vuoden 1973 elokuussa suuren salamyhkäisyyden vallitessa pidetyn Kiinan kommunistisen puolueen 10. edustajakokouksen tulokset osoittavat, Pekingin johtajat entiseen tapaan politiikassaan noudattavat neuvostovastaista, suurvaltašovinistista linjaa, joka on sovittamattomassa ristiriidassa sosialismin, rauhan ja edistyksen voimien etujen kanssa, Kiinan kansan omien etujen kanssa.

Sosialististen veljesmaiden kasvava voima ja yhtenäisyys, jatkuvat muutokset kansainvälisessä tilanteessa sosialismin, kansojen kansallisen vapausliikkeen ja sosiaalisen edistyksen hyväksi, epäilemättä johtavat kaikista vaikeuksista huolimatta Leninin tietä kulkevien sosialististen maiden kansojen uusiin saavutuksiin.

---

[34] Brežnev, Puheita, Keuruu 1973, s. 201

[35] Brežnev, Puheita 1973, Keuruu 1974, s. 92

Sieluna ja tärkeimpänä liikkeellepanevana voimana sosialismin maiden valtiollisten suhteiden rakentamisessa, samoin kuin niiden sisäisen elämän rakentamisessa, ovat hallitsevat kommunistiset ja työväenpuolueet. Se onkin luonnollista. Ne ovat käyneet pitkäaikaisen kovan luokkataistelun koulun taistelussa porvaristoa, kartanonherroja ja niiden työväenliikkeen sisällä olevia edustajia vastaan jo ennen proletariaatin vallanottoa. Juuri kommunistiset puolueet johtivat kansandemokraattisia ja sosialistisia vallankumouksia, veivät päätökseen sosialismin voiton omissa maissaan. Niiden toiminta rakentuu marxismi-leninismin, sosialistisen internationalismin aatteellisille perusteille. Ne vetävät puoleensa kaiken parhaan, edistyksellisen ja tietoisen työväenluokan piiristä, työväenluokan, joka on sosialistisen yhteiskunnan johtava voima, samoin kuin parhaan, edistyksellisen ja tietoisimman osan työtätekevästä talonpoikaistosta ja sosialistisesta sivistyneistöstä. Sosialistisessa yhteiskunnassa ei voi olla muuta poliittista voimaa, joka pystyisi niin täydelleen ja johdonmukaisesti ottamaan huomioon, yhdistämään ja koordinoimaan kaikkien luokkien ja sosiaalisten ryhmien, kaikkien kansakuntien ja kansallisuuksien edut ja tarpeet.

Kommunistisen ja työväenpuolueiden ideologian, järjestöperiaatteiden ja päämäärien yhteisyys, samoin kuin se, että juuri ne yhteenliittävät maissaan kaikki valtiollisen, taloudellisen, sotilaallisen, ulkopoliittisen, sivistyksellisen ja muun kehityksen langat, luovat perustan niiden aktiiviselle taistelulle sosialistisen maailmanyhteisön edelleen lujittamiseksi.

Neuvostoliiton kommunistinen puolue noudattaa johdonmukaisesti sosialistisen yhteisön yhtenäisyyden ja lujittamisen, Varsovan sopimusjärjestön ja Taloudellisen keskinäisavun neuvoston mekanismien ja toiminnan täydellistämisen linjaa.

"Sosialististen valtioiden monitahoisen kehittämisen ytimenä, sitä lujittavana perustana ovat aktiiviset yhteydet hallitsevien kommunististen puolueiden välillä", Brežnev sanoi kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälisessä neuvottelukokouksessa vuonna 1969.[36]

Se antaa suurta etuisuutta niin sosialistisen maailmanjärjestelmän yleisen lujittamisen hyväksi kuin myös uuden yhteis-

[36] Ks. "Meždunarodnoje Soveštšanije kommunistitšeskih i rabotših partij. Dokumenty i materialy.", s. 52

kunnan rakentamiseksi kussakin maassa.

"Meillä on erinomainen keino, jonka avulla voidaan nopeuttaa sosialististen valtioiden kehitystä", L. I. Brežnev sanoi Unkarin sosialistisen työväenpuolueen 10. edustajakokouksessa marraskuussa 1970. "Se on meidän keskinäistukemme, keskinäisapumme, sosialistinen internationalismi, jolloin kunkin sosialistisen maan menestyminen on kaikkien omaisuutta, ja kaikkien saavutukset ovat jokaisen sosialististen valtioiden perheen jäsenen omaisuutta."[37]

Sosialististen maiden ja niiden kansojen perusedut, kansainvälisen työväenluokan edut taistelussa pääomaa vastaan vaativat kaikkien näiden maiden veljellistä taisteluyhtenäisyyttä. Monopolistinen pääoma on kansainvälinen voima; jotta voitaisiin tuloksellisesti vastustaa sitä, jotta säilytettäisiin maailmansosialismin saavutukset ja turvattaisiin työtätekevien ja sorrettujen joukkojen tie parempaan tulevaisuuteen, tarvitaan sosialististen valtioiden mitä läheisintä liittoa ja niiden vapaaehtoista pyrkimystä siihen. Tietoisuus siitä on kommunististen veljespuolueiden ja työväenpuolueiden toiminnan perustana.

Sosialististen maiden kahdenkeskisten ja monenkeskisten suhteiden rakentamisessa mitä tärkein osuus on kommunististen ja työväenpuolueiden johtohenkilöiden säännöllisillä tapaamisilla. Kaikki tärkeimmät sosialististen maiden keskinäisten suhteiden kysymykset, tällöin myös liittolaisuuden, ystävyyden ja keskinäisen avunannon sopimusten solmiminen, ulkopoliittisen toiminnan pääsuunnista ja yhteisistä taloussuunnitelmista ym. sopiminen, ratkaistaan tavallisesti korkean tason puolue- ja hallitusvaltuuskuntien neuvotteluissa. Tällöin mitä suurimmassa määrin ilmenee leniniläinen periaate puolue- ja valtiontoiminnan yhdistämisestä sosialismin maiden ulkopolitiikassa.

Neuvostoliiton ja sosialististen veljesmaiden johtohenkilöiden kahdenkeskiset ja monenkeskiset tapaamiset ovat muodostuneet pääsuunnaksi noiden maiden yhteisessä toiminnassa. Tällainen yhteistoiminta turvaa laajat mahdollisuudet sosialismin ja kommunismin rakentamisen periaatteellisten kysymysten yhteiselle kehittelylle, tehokkaan taistelun käymiselle taantumuksen ja sodan voimia vastaan. Näiden tapaamisten aikana välittömästi sovitaan, käsitellään ja ratkaistaan monia valtiollisen, taloudellisen ja kulttuuriraken-

[37] L. I. Brežnev. Leninskim kursom. Retši i statji, t. 3. M., 1972, s. 160

nustyön kysymyksiä, jotka sivuavat asianomaisten puolueiden ja valtioiden välisiä suhteita. Keskeistä osaa esittää tällöin Varsovan sopimusjärjestön Poliittinen neuvoa-antava komitea, joka koordinoi tärkeimpiä ulkopoliittisia toimia, samoin kuin sosialistisen yhteisön maiden puolustuskyvyn turvaamiseksi suoritettavia toimia. Laajasti tunnettuja ovat Poliittisen neuvoa-antavan komitean yhteiset päätökset, jotka ovat tähdänneet sodan lopputulosten ja sodanjälkeisen kehityksen vahvistamiseen, NATO:n monenkeskisten ydinvoimien muodostamista vastaan, ydinaseen leviämisen estämiseksi, yleiseurooppalaisen konferenssin koollekutsumiseksi ym.

Osoituksena sosialististen maiden edelleen syvenevästä yhteistoiminnasta ovat olleet kommunististen ja työväenpuolueiden johtohenkilöiden tapaamiset Krimillä, jotka ovat muodostuneet hyväksi perinteeksi niiden välisten veljessuhteiden kehittämisessä.

Tapaaminen heinäkuun 31 pnä 1972 sujui sydämellisen ja ystävällisen ilmapiirin vallitessa ja siinä vallitsi täydellinen yhteisymmärrys ja yksimielisyys kaikissa esillä olleissa kysymyksissä. Suoritettiin tuloksekas ajatustenvaihto sosialistisen ja kommunistisen rakennustyön kulusta, sosialististen valtioiden monitahoisen yhteistoiminnan edelleen kehittämisestä. Tässä tapaamistilaisuudessa pohdittiin seikkaperäisesti myös niitä ulkopoliittisia tehtäviä, jotka liittyivät sosialististen maiden rauhanaloitteiden kehittymiseen Euroopassa.

Heinäkuun 30—31 päivänä 1973 Krimillä oli uusi kommunististen ja työväen veljespuolueiden johtohenkilöiden tapaaminen, joka sujui sydämellisessä ja ystävällisessä ilmapiirissä. Tapaamiseen osallistuneet selostivat toisilleen puolueidensa elämää ja toimintaa, sosialististen valtioidensa kehitystä. Käsiteltiin kysymyksiä poliittisesta, taloudellisesta ja ideologisesta yhteistyöstä veljespuolueiden ja -maiden välillä, vaihdettiin laajasti mielipiteitä ajankohtaisista kansainvälisistä kysymyksistä. Kaikki tapaamiseen osallistuneet veljespuolueiden johtajat yksimielisinä korostivat pyrkimystään kehittää monipuolista yhteistyötä sosialististen maiden välillä, koordinoida toimenpiteitä kansainvälisellä kentällä sosialismin ja rauhan lujittamisen eduksi.[38]

NKP:n keskuskomitean poliittinen toimikunta korosti tarkastellessaan Krimin ystävyystapaamisen tuloksia: "Moni-

[38] Ks. "Pravda", 1 avgusta 1973 g.

tahoisen yhteistoiminnan kehittäminen veljesmaiden välillä on tärkeänä suuntana neuvostovaltion ulkopoliittisessa toiminnassa. Yhdessä marxilais-leniniläisten kommunististen ja työväenpuolueiden kanssa NKP tulee edelleenkin lisäämään ponnistelujaan sosialismin maiden kansainvälisen solidaarisuuden vahvistamiseksi, niiden tiiviin vuorovaikutuksen edistämiseksi sosialistisessa ja kommunistisessa rakennustyössä, kamppailussa kestävän rauhan puolesta."[39]

NKP:n ja veljesmaiden kommunististen puolueiden yhteistyön kehittämisen erityisen merkityksen todeten L. I. Brežnev sanoi NKP:n 24. edustajakokouksessa: "Tämän yhteistoiminnan ansiosta olemme voineet toistemme kokemuksesta rikastuen kehitellä yhdessä sosialismin ja kommunismin rakentamisen periaatteellisia ongelmia, löytää järkiperäisimmät taloudellisen kanssakäymisen muodot, määritellä kollektiivisesti yhteisen ulkopoliittisen linjan, vaihtaa mielipiteitä ideologisen ja kulttuurityön kysymyksistä."[40] NKP tutkii jatkuvasti tätä kokemusta, käyttää hyväkseen kaiken arvokkaan, mikä on sovellettavissa Neuvostoliiton oloihin, kaiken sen, mikä todella edistää sosialistisen järjestelmän lujittumista, ja sisällyttää itseensä kansainvälisen kokemuksen tarkistamia sosialismin rakentamisen yleisiä lainomaisuuksia.

Tähdennettäköön, että sosialististen maiden kommunistisen ja työväenpuolueiden keskinäissuhteet rakentuvat proletaarisen internationalismin periaatteille, solidaarisuudelle ja keskinäiselle tuelle, itsenäisyyden ja tasavertaisuuden kunnioittamiselle, toistensa sisäisiin asioihin puuttumattomuudelle.

Viime vuosina ovat yleistyneet järjestelmälliset suorat kontaktit veljespuolueiden alue- ja kaupunkikomiteoiden välillä erilaisista valtiollisen, taloudellisen, sivistyksellisen ja tieteellisteknisen kehityksen kysymyksistä. Tämän yhteistyön kulussa vaihdetaan järjestelmällisesti kommunistisen ja sosialistisen rakennustyön kokemuksia, rikastutetaan toinen toisiaan puolue-, valtiollisten ja yhteiskunnallisten järjestöjen työkokemuksilla.

Tämän yhteistyön piiriin vedetään yhä laajempia väestöjoukkoja ja näiden järjestöjä. Säännöllisiä yhteyksiä on solmittu puoluejärjestöjen, yhteiskunnallisten järjestöjen, tuotantolaitosten, virastojen, tieteellisten tutkimuslaitosten ja joukkoyksikköjen välillä, ja ystävyysseurojen välinen yhtey-

[39] "Pravda", 4 avgusta 1973 g.

[40] NKP:n 24. edustajakokous, Helsinki 1971, s. 9

denpito on merkittävästi laajentunut. Myös sosialististen maiden työläisten, talonpoikien, sivistyneistön edustajien ja nuorison yksityiset ja ystävyysryhmien väliset kontaktit ovat lisääntyneet ja vahvistuneet.

Toimintaselostuksessaan NKP:n 24. edustajakokouksessa L. I. Brežnev mainitsi: "Me kannatamme veljesmaiden yhteistoiminnan jatkuvaa monipuolistamista ja syventämistä, sitä, että yhä laajemmat työtätekevien joukot kuuluisivat sen vaikutuspiiriin, että veljesmaat perehtyisivät entistä perusteellisemmin toistensa konkreettiseen kokemukseen kaikilla valtiollisen, yhteiskunnallisen, talous- ja kulttuurielämän aloilla."[41]

Poliittinen yhteistyö
Veljesvaltioiden ulkopoliittisen ja puolustustoiminnan koordinointi

Neuvostoliiton keskinäissuhteet toisiin veljesmaihin muodostavat nykyisin hyvin laajan suhteiden järjestelmän. Se sisältää erilaista kahdenkeskistä ja monenkeskistä kansainvälistä yhteistyötä. Siihen liittyy puolueiden ja valtioiden välistä yhteistyötä eri aloilla — poliittisella, taloudellisella, tieteellis-teknisellä, kulttuurisella ym. alalla.

Historiassa ei ole vertauskohdetta sellaisille kansainvälisille suhteille; ja myös ne tehtävät, joita on noussut ja nousee sosialististen maiden kommunistisen ja työväenpuolueiden eteen, on usein jouduttu ja joudutaan ratkaisemaan tavalla, jollaisiin ratkaisuihin ei ennen ole jouduttu. Sosialististen valtioiden välisten suhteiden muotoutuminen kehittyy ja täydellistyy, mutta on mahdotonta yliarvioida senkään merkitystä, joka jo on tehty. On luotu sosialististen maiden yhteisön vankka perusta, on luotu niiden taloudellisen, poliittisen ja sotilaallisen yhteistyön kollektiiviset muodot. Juuri eri maiden vallankumouksellisten voimien kollektiivisesta kokemuksesta ja yhteistyöstä syntyy se, Leninin sanontaa käyttäen, "ehjä sosialismi", joka on uusien vallankumouksellisten osastojen taistelun ja työn ihanteena.

Tärkeä osuutensa Neuvostoliiton ja sosialististen maiden suhteiden muodostumisessa ja kehittymisessä on ollut kahdenkeskisillä sopimuksilla ystävyydestä, yhteistyöstä ja kes-

[41] NKP:n 24. edustajakokous, Helsinki 1971, s. 19

kinäisestä avunannosta. Aluksi näitä sopimuksia syntyi Neuvostoliiton ja Tšekkoslovakian välisissä suhteissa (joulukuun 12 pnä 1973), SNTL:n ja Jugoslavian välillä (huhtikuun 11 pnä 1945), SNTL:n ja Mongolian välillä (helmikuun 27 pnä 1946), SNTL:n ja Romanian välillä (helmikuun 4 pnä 1948), SNTL:n ja Unkarin välillä (helmikuun 18 pnä 1948), SNTL:n ja Bulgarian välillä (maaliskuun 18 pnä 1948).

Helmikuussa 1950 SNTL solmi sopimuksen ystävyydestä, liitosta ja keskinäisestä avunannosta Kiinan kansantasavallan kanssa, ja vuoden 1961 heinäkuussa Korean demokraattisen kansantasavallan kanssa. Kesäkuussa 1964 SNTL ja DDR allekirjoittivat sopimuksen ystävyydestä ja keskinäisestä avunannosta.[42]

Vuosien 1965 ja 1971 välisenä aikana solmittiin ystävyys-, yhteistyö- ja keskinäisen avunannon sopimukset Puolan, Mongolian, Bulgarian, Unkarin, Tšekkoslovakian ja Romanian kanssa. Niissä vahvistettiin sosialistisen intenationalismin periaate kansainvälisoikeudellisesti ja niissä heijastuu sosialististen maiden välisten keskinäissuhteiden korkeampi kehitystaso, joka on saavutettu kuluneena kahtena vuosikymmenenä.

Voimassa olevien ystävyys-, yhteistyö- ja keskinäisavun sopimusten sisältö ulottuu pitkälle yli perinteisten kansainvälisten sopimusten rajojen. Ne ovat ilmaus uudentyyppisistä kansainvälisistä suhteista ja avaavat edelleen tietä sosialististen valtioiden ja kansakuntien toisiaan lähentymiseen.

"Nämä sopimukset", Brežnev sanoi, "ovat todellisia ystävyyden sopimuksia, joissa olennoituu vuosien varrella hankittu kokemus, veljeskansojen suhteiden kypsyys ja lämpö, niiden voimakas kansainvälinen henki. Ne palvelevat hyvin ja tulevat edelleenkin palvelemaan yhteistä vallankumousasiaamme."[43]

Eräitä uusia määräyksiä, joissa otetaan huomioon sosialististen suhteiden kehitys kuluneina vuosikymmeninä, sisältää esimerkiksi ystävyys-, yhteistyö- ja keskinäisen avunannon sopimus, jonka Neuvostoliitto ja Puola solmivat huhtikuun 8 pnä 1965 Varsovassa. Sopimuksessa todetaan, että siihen osallistuvat vakuuttavat uskollisuuttaan niille päämäärille ja periaatteille, jotka julistettiin vuoden 1945 huhtikuun 21 päivän neuvostoliittolais-puolalaisessa sopimuksessa, ja

---

[42] Ks. Š. P. Sanakojev. Mirovaja sistema sotsializma. Osnovnyje problemy i etapy razvitija. M., 1968. s. 15—17, 57—63, 169

[43] "Materialy XXIII sjezda KPSS". M., 1966, s. 6

samalla ne ottavat huomioon neuvostoliittolais-puolalaisen yhteistyön runsaan kokemuksen sodanjälkeisinä vuosina ja sen jälkeen kansainvälisessä tilanteessa tapahtuneiden muutosten vuosina.

Sopimuksen osapuolet sitoutuivat "sosialistisen internationalismin periaatteita vastaavasti lujittamaan ikuista ja murtumatonta ystävyyttä, kehittämään kaikinpuolista yhteistoimintaa ja antamaan toisilleen apua tasavertaisuuden, suvereenisuuden kunnioittamisen ja toisen osapuolen sisäisiin asioihin puuttumattomuuden pohjalta" (sopimuksen 1. artikla). Sopimuksen johdannossa ja muissa artikloissa osoitetaan, että molemmat osapuolet tulevat kehittämään ja syventämään taloudellista ja tieteellis-teknistä yhteistyötä, muun muassa SEV:n puitteissa. Sopimuksessa kuvastuu osapuolten samanlainen näkemys tärkeimpiin kansainvälisiin kysymyksiin, niiden voimakas halu jatkaa yhteisiä ponnisteluja rauhan ja turvallisuuden varmistamiseksi.[44]

Toukokuun 6 pnä 1970 Prahassa solmitussa SNTL:n ja Tšekkoslovakian välisessä ystävyys-, yhteistyö- ja keskinäisen avunannon sopimuksessa todetaan, että yhteisessä taistelussa fasismia vastaan voimistunut molempien maiden välinen ystävyys on edelleen lujittunut sosialismin ja kommunismin rakentamisen vuosina ja että veljellinen keskinäisapu ja monipuolinen yhteistoiminta niiden välillä perustuu marxismi-leninismin oppiin, sosialistisen internationalismin järkkymättömille periaatteille, ja ne vastaavat molempien maiden ja koko sosialistisen yhteisön maiden kansojen perusetuja. Samoin sopimuksen johdannossa sanotaan, että niiden sosialististen saavutusten, jotka on aikaansaatu kunkin kansan sankarillisten ponnistusten ja uhrautuvan työn hinnalla, tukeminen, lujittaminen ja puolustaminen on sosialististen maiden yhteinen kansainvälinen velvollisuus. Näitä johdannon määräyksiä kehitellään sitten edelleen sopimuksen 5. artiklassa: "Korkeat sopimuspuolet, ilmaisten horjumattoman tahtonsa kulkea sosialismin ja kommunismin rakentamisen tietä, ryhtyvät tarpeellisiin toimenpiteisiin kansojen sosialististen saavutusten, molempien maiden turvallisuuden ja riippumattomuuden suojelemiseksi, pyrkivät kehittämään sosialistisen yhteisön valtioiden välillä monipuolisia suhteita ja toimimaan niiden yhtenäisyyden, ystävyyden ja veljeyden lujittamisen hengessä." Sopimuksessa viitataan molempien valtioiden päättävyyteen "noudattaa tiukasti niitä velvoitteita,

[44] Ks. "Pravda", 10 aprelja 1965 g.

jotka johtuvat ystävyyden, yhteistyön ja keskinäisen avun Varsovan sopimuksesta vuoden 1955 toukokuun 14 päivältä". Sopimuksen 9. artiklassa sopimuspuolet ilmoittavat, että yhtenä tärkeimmistä Euroopan turvallisuuden varmistamisen edellytyksistä on Euroopassa toisen maailmansodan jälkeen muodostuneiden valtionrajojen järkähtämättömyys. Tällöin Neuvostoliitto ja Tšekkoslovakia ilmaisivat lujan päätöksensä yhdessä toisten Varsovan sopimuksen jäsenvaltioiden kanssa ja siitä johtuvia velvoitteita vastaavasti turvata tämän sopimuksen osanottajavaltioiden rajojen koskemattomuuden ja ryhtyä kaikkiin tarvittaviin toimiin ehkäistäkseen minkälaisten imperialismin ja revanssismin voimien hyökkäyksen tahansa ja lyödäkseen hyökkäyksen takaisin.

Vilpittömyys ja veljeys ovat tunnusomaisia Neuvostoliiton ja Bulgarian välisten suhteiden kehityksessä. Neuvostoliittolais-bulgarialaisen yhteistyön asteikko on muodostunut todella rajattomaksi. Bulgarian kommunistisen puolueen keskuskomitean ensimmäinen sihteeri, Bulgarian kansantasavallan valtioneuvoston puheenjohtaja Živkov on korostanut, että "tänään meillä on kaikki perusteet sanoa, että bulgarialais-neuvostoliittolainen ystävyys on kansojemme suurimpia ja erinomaisimpia saavutuksia vapauden ja sosialismin tiellä, malliesimerkki kansainvälisistä ja valtioiden välisistä suhteista sosialismin vapaassa maailmassa".

Neuvostoliiton ja Bulgarian väliset suhteet ovat saaneet laadullisesti uutta sisältöä, mikä erinomaisesti ilmenee molempien maiden täydellisessä ja rikkumattomassa katsomusten ja toimien yhtenäisyydessä ideologisen, tieteellisen ja kulttuurielämän eri aloilla. "Nyt meidän pitää kehittää monipuolista veljellistä yhteistyötämme niin, että voisimme toimia yhtenä organismina, jolla on samat keuhkot ja sama verenkiertojärjestelmä", Zivkov sanoi L. I. Brežnevin Bulgarian vierailun yhteydessä järjestetyssä juhlatilaisuudessa.[45]

"Yhä kiinteämmäksi ja monitahoisemmaksi yhteistyö ja toimintayhtenäisyys — sellainen on myös Neuvostoliiton kommunistisen puolueen linja sosialistisen Bulgarian suhteen", sanoi Brežnev vastauspuheessaan.[46]

Sosialistisen Kuuban vilpittömän ystävyyden ja monipuolisen yhteistoiminnan suhteet Neuvostoliiton ja sosialistisen yhteisön toisten valtioiden välillä kehittyvät menestyksekkäästi.

---

[45] Ks. "Pravda", 20 sentjabrja 1973 g.

[46] Brežnev, Puheita 1973, Keuruu 1974, s. 96

Kuuban johtohenkilöt ovat moneen otteeseen tähdentänet sitä, että ilman Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden, kansainvälisen kommunistisen ja kansallisen vapausliikkeen monipuolista tukea sosialismin menestyksellinen rakentaminen Kuubassa ei olisi ollut mahdollista.

SNTL:n ja koko sosialistisen yhteisön Kuuballe antama ulkopoliittinen tuki turvaa edellytykset sosialismin rakentamiselle tuossa maassa.

Kesäkuun 27 pnä 1972 Kremlissä pitämässään puheessa NKP:n keskuskomitean pääsihteeri L. I. Brežnev korosti: "Sosialistinen Kuuba ei ole yksin, se on luja osa sosialismin maailmanjärjestelmää. Sen kansainvälisiä asemia, sen etuja ja turvallisuutta ovat luotettavasti suojelleet paitsi Kuuban kommunistisen puolueen luja politiikka ja sen vallankumouksellisen kansan sankaruus, myös SNTL:n ja toisten sosialistisen yhteisön maiden tuki ja poliittinen arvovalta. Tämän me olemme jälleen tuoneet julki ja toistamme sen tänään mitä suurimmalla vastuullisuudella."[47]

Kuuba noudattaa aktiivista ulkopoliittista linjaa, joka tähtää ystävyyden ja yhteistoiminnan kaikinpuoliseen kehittämiseen muiden sosialististen maiden, kaikkien imperialismin vastaisten edistyksellisten voimien kanssa. Erityinen merkitys tällöin on tiiviillä toiminnan koordinoinnilla Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden kanssa, mikä on omiaan edistämään Kuuban kansainvälisen arvovallan kasvua, sen asemien vahvistumista maailmassa. Tätä nykyä sosialistisella Kuuballa on diplomaattisuhteet yli 60 valtioon.

Varsin tärkeitä poliittisia tapahtumia Neuvostoliiton ja Kuuban välisissä suhteissa olivat L. I. Brežnevin, N. V. Podgornyn ja A. N. Kosyginin tapaamiset Fidel Castron kanssa Moskovassa vuoden 1972 kesäkuussa ja joulukuussa. Tällöin käytyjä neuvotteluja ja yhteisten tärkeiden asiakirjojen allekirjoittamisia voidaan pitää uuden vaiheen alkuna NKP:n ja Kuuban kommunistisen puolueen välillä, molempien valtioiden välillä vallitsevien todella veljellisten suhteiden laajentumisessa ja syvenemisessä.

Osoituksena Kuuban ja Neuvostoliiton kasvavasta poliittisesta yhtenäisyydestä oli korkea-arvoisen kuubalaisen valtuuskunnan osallistuminen SNTL:n muodostamisen 50-vuotisjuhlallisuuksiin samoin kuin Fidel Castron värikäs puhe tuon juhlapäivän yhteisessä juhlaistunnossa Moskovassa.

---

[47] "Pravda", 28 ijunja 1972 g.

Sanomalehti Granma kirjoitti: "Kuuban kansa ja sen vallankumous on saanut osakseen veljellistä päättävää tukea ja solidaarisuutta Neuvostoliiton taholta... Ensimmäisen kerran historiassaan Kuuba on ihastuneena tullut tuntemaan kansainväliset suhteet, joissa vallitsee veljesavun, kansojen välisen kunnioituksen ja todellisen veljeyden henki."[48]

NKP:n ja Kuuban kommunistisen puolueen väliset suhteet kehittyvät edelleen. On käynnissä säännöllinen valtuuskuntien vaihtaminen tarkoituksena tutustua puoluetyön kokemuksiin sosialistisen ja kommunistisen rakennustyön eri aloilla.

Neuvostoliitolla ja muilla sosialistisilla mailla on ratkaiseva osuus Kuuban puolustuskyvyn lujittamisessa.

Tammi—helmikuussa 1974 NKP:n keskuskomitean pääsihteeri L. I. Brežnev vieraili Kuubassa. Brežnevin vierailu Vapauden saarella, tulokselliset neuvottelut läntisen pallonpuoliskon ensimmäisen sosialistisen valtion johtohenkilöiden kanssa ja sen työtätekevien tapaamiset olivat mainio osoitus Neuvostoliiton ja Kuuban kansojen välisestä rikkumattomasta ystävyydestä, ne olivat sosialistista internationalismia. Puhuessaan joukkokokouksessa Havannassa tammikuun 29 pnä 1974 Brežnev sanoi: "Se mittavuus, minkä neuvostoliittolais-kuubalaiset suhteet ovat nyt saavuttaneet, antaa mahdollisuuden sanoa, että Neuvostoliiton ja Kuuban välille yli ääretömän valtamerilakeuden on nyt rakennettu luja, leveä, luotettava silta. Liikenne sitä pitkin on keskeytyksetöntä ja rytmikästä. Se on... rauhan, ystävyyden ja veljeyden silta!"[49]

Brežnev ja Castro hyväksyivät yhteisen neuvostoliittolais-kuubalaisen julistuksen, johon sisältyy laaja molempien veljespuolueiden ja kansojen välisten monitahoisten yhteyksien syventämisen ohjelma, niiden tiiviin yhteistyön ohjelma sosialismin ja kommunismin rakentamisessa, taistelussa yhteisten päämäärien puolesta kansainvälisellä areenalla.

Neuvostoliiton ja Vietnamin demokraattisen tasavallan väliset suhteet kehittyvät suotuisasti.

Vuoden 1973 heinäkuussa Neuvostoliittoon suoritti virallisen ystävyysvierailun Vietnamin työtätekevien puolueen Vietnamin demokraattisen tasavallan hallituksen valtuuskunta, jonka johdossa olivat Vietnamin työtätekevien puolueen keskuskomitean ensimmäinen sihteeri Le Zuan ja Vietnamin työtätekevien puolueen keskuskomitean poliittisen toimikun-

---

[48] "Kommunist", 1973, N:o 2, s. 91

[49] "Pravda", 31 janvarja 1974 g.

nan jäsen, Vietnamin demokraattisen tasavallan hallituksen pääministeri Pham Van Dong.

Vietnamin puolue- ja hallitusvaltuuskunnan vierailu Neuvostoliitossa tapahtui ajankohtana, jolloin sota Vietnamissa oli päättynyt ja pyrkimys jännitystilan lieventämiseen oli yhä selvemmin nähtävissä. Tuon vierailun tulokset merkitsivät uutta tärkeää vaihetta maittemme ja hallitustemme välillä vallinneiden veljellisen ystävyyden, kaikilla tärkeimmillä aloilla — poliittisella, taloudellisella, ideologisella samoin kuin puoluealalla — vallinneen tiiviin yhteistoiminnan suhteiden edelleen syvenemisessä.

Neuvostoliittolais-vietnamilaiset neuvottelut käsittivät monia kysymyksiä ja ne sujuivat täyden yhteisymmärryksen, sydämellisyyden ja veljellisen ystävyyden hengessä. Jälleen tuli havainnollisesti osoitetuksi sosialististen maiden yhtenäisyyden suuri voima, niiden marxismi-leninismin ja proletaarisen internationalismin periaatteiden yhdistämän luokkaliiton voittamattomuus.

Yhteisessä neuvostoliittolais-vietnamilaisessa lausunnossa osoitettiin, että Vietnamin työtätekevien puolueen keskuskomitean, Vietnamin demokraattisen tasavallan hallituksen ja koko Vietnamin kansan nimissä Vietnamin puolue- ja hallitusvaltuuskunta ilmaisi "sydämellisen, syvän kiitollisuutensa Neuvostoliiton kommunistiselle puolueelle, neuvostohallitukselle ja koko neuvostokansalle Vietnamin kansalle osoitetusta suuresta, arvokkaasta ja tehokkaasta tuesta ja avusta sotilaallisella, poliittisella ja diplomaattisella rintamalla, mikä on merkinnyt tärkeää panosta Vietnamin kansan historiallisessa voitossa sen puolustaessa riippumattomuuttaan ja vapauttaan ja rakentaessa sosialismia"[50].

Käsitellessään Neuvostoliiton ja Vietnamin demokraattisen tasavallan välisten suhteiden edelleen kehittämisen tehtäviä molemmat osapuolet sopivat siitä, että

laajennetaan NKP:n ja Vietnamin työtätekevien puolueen välisiä veljessuhteita eri tasoilla, järjestetään konsultointia ja mielipiteidenvaihtoa, johon on keskinäistä kiinnostusta;

edistetään molempien maiden välisen taloudellisen ja teknisen yhteistyön edelleen syvenemistä, mukaan luettuna vietnamilaisten talouden, tieteen ja tekniikan alojen kansallisten kaaderien koulutus Vietnamin demokraattisen tasavallan sosialistisen talouden jälleenrakentamiseksi ja edelleen kehit-

[50] "Pravda", 17 ijulja 1973 g.

tämiseksi, Vietnamin kansan aineellisen hyvinvoinnin kohottamiseksi;

kannustetaan molempien maiden tieteellisten ja kulttuurilaitosten, samoin kuin yhteiskunnallisten järjestöjen välisten yhteyksien kehittämistä, sosialistisen ja kommunistisen rakennustyön kokemusten vaihtoa.

Neuvottelujen kulussa päästiin periaatteelliseen sopimukseen siitä, että Neuvostoliitto auttaa Vietnamin demokraattista tasavaltaa kansantalouden jälleenrakentamisessa ja kehittämisessä. Neuvostoliiton puolelta ilmoitettiin oltavan valmiita jälleenrakentamaan Neuvostoliiton avulla Vietnamin demokraattiseen tasavaltaan rakennetut kansantaloudelliset kohteet, sekä auttamaan uusien teollisuuslaitosten rakentamisessa, muun muassa vesivoimalaitosten, joilla edistettäisiin sosialistisen teollistumisen kehittymistä Pohjois-Vietnamissa. Sen lisäksi Neuvostoliitto lupasi toimittaa vuonna 1974 Vietnamin demokraattiseen tasavaltaan erilaista teollisuus- ja maatalouskoneistoa, kuljetusvälineitä, yleisiä kulutustavaroita, elintarvikkeita, jotka kaikki ovat välttämättömiä väestön tarpeiden tyydyttämiseksi ja kansantalouden jälleenrakentamiseksi.

Sosialistisen internationalismin periaatetta noudattaen NKP:n keskuskomitea ja neuvostohallitus päättivät antaa kaiken Neuvostoliiton Vietnamin demokraattiselle tasavallalle myöntämän avun korvauksetta.

Tämä päätös arvostettiin korkealle niin Vietnamissa kuin koko maailmassakin. Yhteisessä neuvostoliittolais-vietnamilaisessa lausunnossa vietnamilaisten puolelta sanottiin, että "mainittu päätös on Vietnamin kansalle suuri innostava seikka ja herättää syvää kiitollisuuden tunnetta Vietnamin kansassa NKP:tta, neuvostohallitusta ja Neuvostoliiton veljeskansaa kohtaan"[51].

Puhuessaan Kremlissä heinäkuun 10 pnä 1973 Vietnamin työtätekevien puolueen keskuskomitean ensimmäinen sihteeri Le Zuan sanoi: "Vietnamilainen sananlasku sanoo: Kun juot vettä, niin pidä mielessäsi lähde." Nuo sanat esitettiin kiitollisuuden osoitukseksi siitä panoksesta, jonka Neuvostoliiton kommunistinen puolue ja neuvostokansa ovat antaneet Vietnamin kansan vallankumousasian hyväksi viimeksi kuluneen puolen vuosisadan aikana. "Ensi päivistä lähtien", sanoi Le Zuan edelleen puheessaan, "jolloin Vietnamin val-

[51] "Pravda", 17 ijulja 1973 g.

lankumous oli vielä itumuodossaan, aina maineikkaisiin voittoihin saakka, erityisesti kun taisteltiin amerikkalaisia imperialisteja vastaan, kotimaan pelastamiseksi ja sosialismin rakentamiseksi, NKP, neuvostohallitus ja neuvostokansa, jalon internationalismin hengessä toimien seisoi aina Vietnamin kansan rinnalla, antoi sille jatkuvasti sydämellistä tukea, aulista apua, joka oli täynnä veljeyttä."[52]

NKP:n keskuskomitean pääsihteeri L. I. Brežnev mainitsi puheessaan Kremlissä heinäkuun 10 pnä 1973: "Neuvostoihmiset ovat aina olleet vietnamilaisten veljiensä puolella. Me olemme pitäneet ja pidämme internationaalisena velvollisuutenamme antaa kaikkinaista tukea ja apua taistelullenne rauhan ja sosialismin puolesta."[53]

Jatkuva tärkeän informaation vaihtaminen, yhdessä sovitut ulkopoliittiset toimenpiteet, aktiivinen keskinäinen tuki kansainvälisissä järjestöissä on antanut sosialistisille maille mahdollisuuden torjua menestyksellisesti imperialistisen voimien hyökkäilyt, taistella tehokkaasti rauhan, demokratian ja edistyksen puolesta.

SNTL:n ja sosialismin veljesmaiden valtioiden välinen yhteistoiminta ei rajoitu vain kahdenkeskisiin suhteisiin; se kehittyy myös *monenkeskiseltä pohjalta.* Sosialismin rakentamistyön tarpeet erityisesti talouden alalla johtivat vuoden 1949 tammikuussa sosialististen veljesmaiden kansainvälisen järjestön perustamiseen — Taloudellisen keskinäisavun neuvoston (SEV) — johon aluksi kuuluivat Bulgaria, Unkari, Puola, Romania, SNTL ja Tšekkoslovakia.[54] SEV:n välityksellä tapahtui aluksi kauppasuhteiden koordinoiminen ja keskinäisistä tavaratoimituksista sopiminen jne. Ajan mittaan tuon järjestön toiminta tuli luonteeltaan laajemmaksi ja siitä kerrotaan tarkemmin seuraavassa.

Toukokuussa 1955 Euroopan sosialistiset valtiot allekirjoittivat Varsovan sopimuksen, joka loi perustan niiden luonteeltaan monenkeskiselle poliittiselle ja sotilaalliselle yhteistyölle. Varsovan sopimusjärjestön korkeimpana elimenä on Poliittinen neuvoa-antava komitea, jonka tehtävänä on käsi-

[52] "Pravda", 11 ijulja 1973 g.

[53] Brežnev, Puheita 1973, Keuruu 1974, s. 40

[54] Vuonna 1949 Albania liittyi SEV:n jäseneksi, mutta vuoden 1961 lopulta lähtien se lakkasi osallistumasta järjestön toimintaan.

tellä ja tehdä päätökset sosialistisen yhteisön turvallisuuskysymyksistä.

Varsovan sopimusjärjestön muodostamisen aiheutti kasvanut sodanvaara imperialististen valtioiden taholta, jotka huhtikuussa 1949 olivat perustaneet aggressiivisen Pohjois-Atlantin liittoutuman (NATO). Saksan liittotasavallan liittäminen NATO-järjestelmään vakavasti kärjisti tilannetta Euroopassa ja lisäsi uuden sodan vaaraa. Länsi-Saksan sotilasjohtajisto julisti avoimesti tuohon aikaan revanssitunnuksia, vaati itäisten alueiden palauttamista. Oli ilmaantunut vaarallinen sotilaallisten selkkausten pesäke, uhka kansojen rauhaa ja turvallisuutta vastaan lisääntyi.

Muodostuneessa tilanteessa sosialististen valtioiden oli tietenkin pakko yhdistyä, vastustaakseen imperialismin hyökkäyspyrkimyksiä omalla voimallaan. Varsovan sopimusjärjestö oli ja on edelleen kansojen rauhan ja turvallisuuden tekijä, vastustamaton este niiden tiellä, jotka pyrkivät saattamaan uhan alaisiksi sosialismin saavutukset, veljesvaltioiden suvereenisuuden ja riippumattomuuden. Se tähtää myös rauhan lujittamiseen Euroopassa ja koko maailmassa. Niinpä Varsovan sopimuksessa sanotaan, että sopijapuolet pyrkivät "luomaan Euroopan kollektiivisen turvallisuusjärjestelmän, jonka perustana on kaikkien Euroopan valtioiden mukanaolo riippumatta niiden yhteiskunnallisesta ja valtiollisesta järjestelmästä, mikä tekisi mahdolliseksi yhteenliittää niiden ponnistelut Euroopan rauhan turvaamisen eduksi"[55].

Vuoden 1957 marraskuussa Moskovassa pidetyn sosialististen maiden kommunististen ja työväenpuolueiden edustajien neuvottelukokouksen julkilausumassa korostettiin sitä, että Varsovan sopimus "on luonteeltaan puolustuksellinen ja se palvelee Euroopan kansojen turvallisuutta ja rauhan ylläpitämistä koko maailmassa"[56].

Taloudellisen keskinäisavun neuvostoon ja Varsovan sopimusjärjestöön kuuluvat maat muodostavat sosialistisen maailmanjärjestelmän perustan, suojelevat vankasti sosialistista yhteisöä imperialismin hyökkäyksiltä. SEV:iin kuuluvia maita ovat Bulgaria, Unkari, DDR (vuodesta 1950), Kuuba (vuodesta 1972), Mongolia (vuodesta 1962), Puola, Romania Neuvostoliitto ja Tšekkoslovakia. Neuvoston 24. kokoukseen vuoden 1972 kesäkuussa osallistui Jugoslavian hallitusvaltuus-

---

[55] "Pravda", 15 maja 1955 g.

[56] "Programmnyje dokumenty borby za mir, demokratiju i sotsializm", s. 11

kunta toimeenpanevan liittoneuvoston puheenjohtajan johdolla.

Käsittäen lähes 19 % maapallon alueesta (yli 25 miljoonaa km²) ja 366-miljoonaisen väestömäärän (10 % maapallon asukasluvusta) SEV-maat ovat vuodesta 1950 vuoteen 1972 lisänneet osuuttaan maailman teollisuustuotannossa 18 %:sta yli 33 %:iin. Vuosina 1949—1973 SEV-maiden koko teollisuustuotanto lisääntyi yli 12-kertaiseksi, kun samaan aikaan taloudellisesti kehittyneissä kapitalistisissa maissa se oli 3-kertainen.[57] SEV-maiden osuus maailman kansantulosta ylitti 25 %.[58]

Sosiaalisessa suhteessa nuo maat suorittivat loppuun sosialismin perustan luomisen ja ryhtyivät rakentamaan kehittynyttä sosialistista yhteiskuntaa. Neuvostoliitto on ottanut merkittävän askeleen eteenpäin kommunistisen yhteiskunnan aineellis-teknisen perustan luomisessa. Jatkuvasti kypsyessään sosialistinen järjestelmä noissa maissa tuo yhä täydellisemmin esiin paremmuutensa.

Varsovan sopimuksen valtiot — Bulgaria, Unkari, DDR, Puola, Romania, SNTL ja Tšekkoslovakia — omistavat sellaisen puolustuksellisen potentiaalin, että se pystyy suojelemaan rauhanomaisen rakentamisen, työtätekevien sosialistiset saavutukset. Noiden maiden yhteinen voima vaikuttaa ratkaisevalla tavalla kansainväliseen voimatasapainoon maailmansosialismin ja kansallisen vapausliikkeen hyväksi, turvaa sosialismin täydellisen ja lopullisen voiton.

Olennaista menestystä on saavutettu myös näiden valtioiden välisen monipuolisen yhteistoiminnan kehittämisessä. "Tällainen yhteistyö on kunkin sosialistisen maan tärkeä kehitystekijä", L. I. Brežnev sanoi vuoden 1969 kansainvälisessä neuvottelukokouksessa. "Samalla se on — ja sitä on syytä erityisesti korostaa — voimakas välikappale imperialismin vastaisessa taistelussa, se lisää kaikkien rauhan ja sosialismin puolesta taistelevien voimia."[59]

Puhuessaan juhlakokouksessa prahalaisille Staromestské námesti -torilla L. I. Brežnev sanoi: "Me taistelemme yhdessä työväenluokan ihanteiden toteuttamiseksi. Meitä yhdistää yhteinen pyrkimys rauhaan, päättävyys ponnistella kaikin voi-

---

[57] Ks. "Sodružestvo sotsialistitšeskoje. SEV: itogi i perspektivy". M., 1973, s. 38; Pravda, 23 janvarja 1974 g.

[58] Ks. "Meždunarodnaja žizn", 1973, N:o 8, s. 22

[59] "Meždunarodnoje Soveštšanije kommunistitšeskih i rabotših partij. Dokumenty i materialy", s. 50

min varmistaaksemme sosialismin maiden turvallisuuden ja varjellaksemme ihmiskuntaa sodan vaaralta. Juuri tämä luja pyrkimys on Varsovan sopimuksen perustana, veljesmaiden välillä solmittujen kahdenkeskisten sopimusten perustana. Yhdessä me rakennamme ja lujitamme suurta yhteistä omaisuuttamme — sosialistista yhteisöä."[60]

Sosialismin maailmanjärjestelmä, sosialistinen yhteisö on riippumattomien ja suvereenisten valtioiden järjestelmä. Samalla niitä yhdistää toisiinsa, kuten jo sanottiin, tiiviin veljellisen yhteistyön siteet. Tuo yhteistyö ulottuu luonnollisesti myös ulkopoliittiselle alueelle.

NKP:n 24. edustajakokouksessa todettiin, että viime vuodet ovat olleet merkittäviä "tärkeine saavutuksineen veljespuolueiden ja valtioiden *ulkopoliittisen toiminnan koordinoimisessa.* Noiden vuosien suurimpia kansainvälisiä kysymyksiä ja tapahtumia sosialististen maiden edustajat kollektiivisesti käsittelivät eri tasoilla"[61].

Kaikkien muistissa ovat sosialististen veljesmaiden yhteisesiintymiset imperialistista hyökkäystä vastaan Vietnamissa ja Lähi-idässä, Euroopan turvallisuuden lujittamiseksi, länsisaksalaista militarismia ja revanssismia vastaan, rauhan ja aseistariisunnan puolesta.

Varsovan sopimusmaiden aloitteesta esitettiin laaja Euroopan rauhan lujittamisohjelma, jonka perustana on vaatimus voimassa olevien valtionrajojen koskemattomuuden turvaamisesta. Poliittinen neuvoa-antava komitea omisti monta kokoustaan tämän ohjelman kehittelylle ja konkretisoimiselle.

Tänään sitä aloitetta, jonka hyväksi Varsovan sopimusmaat yksimielisinä toimivat, toteutetaan käytännössä. Tapahtumat kansainvälisessä elämässä ovat havainnollisena osoituksena sosialistisen yhteisön vaikutuksen jatkuvasta kasvamisesta ratkaistaessa erästä aikamme tärkeintä ongelmaa — Euroopan turvallisuuden varmistamista.

Nimenomaan sosialististen valtioiden yhteisponnistelujen ansiosta pystyttiin aikaansaamaan ratkaisevaa edistystä sellaisen Euroopan tilanteen vakauttamiselle tärkeän tehtävän toteuttamisessa kuin oli DDR:n diplomaattisen saarron murtaminen ja sen kansainvälisten asemien lujittaminen, valtion, jonka 100 valtiota on nyt tunnustanut. DDR:llä on nykyisin ulkomaankauppa- ja taloudelliset suhteet yli 100 maahan.

---

[60] "Pravda", 24 fevralja 1973 g.

[61] "XXIV sjezd Kommunistitšeskoj partii Sovetskogo Sojuza. Stenografitšeskij ottšet", t. I, s. 30

Saksan demokraattinen tasavalta on hyväksytty YK:hon.

Ulkopoliittisen linjansa perustana Neuvostoliitolla ja sosialistisilla veljesmailla nykyajan kansainvälisen politiikan pääkysymyksissä on yhdessä kehitelty ja koordinoitu linja taistelussa imperialismin hyökkäysvoimia vastaan, rauhan ja valtioiden rauhanomaisen yhteistoiminnan puolesta, kansallisen vapautuksen ja sosiaalisen edistyksen puolesta, sosialismin puolesta.

Sosialististen maiden sana ulkopoliittisissa asioissa painaa paljon. Ilman Neuvostoliittoa, ilman sosialistisen yhteisön maita tai vastoin niitä ei nykyisin ole mahdollista ratkaista todella suuria kansainvälisiä ongelmia. Poliittisen neuvoa-antavan komitean, veljespuolueiden ja valtioiden johtohenkilöiden tapaamisten ja neuvottelukokousten, sosialististen maiden ulkoministerien neuvottelukokousten päätökset saavat aina laajaa kansainvälistä vastakaikua ja niillä on syvällinen vaikutus kansainvälisen elämän kulkuun. Sosialististen maiden edustajat esiintyvät säännönmukaisesti yhtenäisin mielipitein tärkeissä kysymyksissä niin Yhdistyneissä Kansakunnissa kuin sen elimissä ja muissa kansainvälisissä järjestöissä; niiden aloitteellisuus vaikuttaa usein määräävästi tehtävien päätösten luonteeseen. Esimerkiksi vuoden 1971 lopulla Neuvostoliitto ja sosialistiset veljesmaat esittivät ratkaisevaa osaa ehkäistäessä imperialismin ja kansainvälisen taantumuksen hyökkäysvoimien toimenpiteiden eskalaatio Intian niemimaalla silloin kun tuon alueen toiseksi suurin riippumaton valtio Bangladeš muodostui.

Sosialististen maiden puolueet ja hallitukset ovat tehneet paljon ulkopoliittisen yhteistyönsä kehittämiseksi. On muodostunut sellainen käytäntö, että järjestetään säännöllisesti veljesvaltioiden tapaamisia, keskusteluja, neuvotteluja, tietojenvaihtoa ajankohtaisista kysymyksistä, mikä on tehnyt mahdolliseksi niiden toiminnan koordinoimisen kansainvälisellä areenalla ja samaan aikaan asianomaisten valtioiden ulkopoliittisten asemien vahvistamisen. Luonnollisesti tässä on ollut melkoinen osuutensa myös diplomaattikoneistolla.

Ulkopoliittisten toimenpiteiden koordinointi ja yhteensitominen on mutkikas prosessi, joka vaatii syvällistä tietoutta konkreettisten kansainvälisten ongelmien dynamiikasta, sosialismin maiden kansainvälisten tehtävien ymmärtämistä, sekä diplomaattista taitoa. Ulkopoliittisten päämäärien yhteisyys, joka juontuu maailmansosialismin historiallisesta tehtävästä ja sen tieteellisen ideologian yhtenäisyydestä, määrää uudenlaisen sisällön sosialismin maiden valtioi-

den keskinäisille suhteille. Sosialismi on ylittänyt aiemmat perinteiset liittoutumapolitiikan kehykset — internationalismin periaate imeytyy sosialististen veljesmaiden ulkopoliittisiin toimintoihin.

Samalla ulkopolitiikan piirissä esiintyy myös eri valtioiden konkreettisten kansallisten intressien tiettyjä eroavuuksia. Monilla sosialistisilla mailla on yhteisten ja tärkeimpien ulkopoliittisten etujen rinnalla myös omia erityisvaatimuksia. Vietnamin demokraattisella tasavallalla ja Korean demokraattisella kansantasavallalla sellaisena ongelmana on kansojensa yhdistäminen; DDR:llä ja Tšekkoslovakialla on ulkopoliittisten kysymysten joukossa erityisellä sijalla länsirajojen turvallisuus; Bulgarialle suuri merkitys on Välimeren ja joidenkin muiden alueiden ongelmilla. Kullakin maalla on omat perinteiset yhteytensä eräisiin valtioihin taikka alueisiin, ja se voi parhaiten tuntea tilanteen niissä jne.

Nämä eroavuudet ulkopolitiikassa eivät kuitenkaan estä sosialistisen yhteisön oloissa löytämästä niille oikeaa ratkaisua yhdistyneenä sosialististen maiden internationalistisiin etuihin. Näiden erikoisuuksien huomioon ottamisen tuloksena sosialistiset maat pystyvät ajamaan taitavasti koordinoitua kansainvälistä sosialistista ulkopolitiikkaa niin yhteiseen viholliseen, imperialismiin nähden kuin myös yhteiseen liittolaiseen, kansalliseen vapausliikkeeseen nähden.

Puhuessaan kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälisessä neuvottelukokouksessa Moskovassa L. I. Brežnev totesi, että sosialististen valtioiden ulkopoliittinen yhteistoiminta on tärkeä tekijä imperialismin vastaisessa taistelussa. "Niin kuin käytäntö osoittaa, tällainen yhteistoiminta lisää sosialismin vaikutusta maailmantapahtumien kulkuun, edistää sen roolin voimistumista taistelussa imperialismia vastaan", hän sanoi.[62]

Ulkopoliittinen alue, mukaan lukien myös taistelu yhteiskunnallisilta järjestelmiltään erilaisten valtioiden rauhanomaisen rinnakkainolon puolesta, on kansainvälisessä mitassa käytävän herkeämättömän ja kovan luokkataistelun kenttä. Kaksi maailmaa, kaksi järjestelmää — sosialismin maailma ja kapitalismin maailma — niiden taistelu täyttää sisällöllään nykyhistorian. Tietenkään imperialisteilla ei riittänyt voimia sellaisiin aseellisiin interventiohyökkäyksiin Euroopassa, jollaisia järjestettiin nuorta neuvostotasavaltaa vas-

---

[62] "Meždunarodnoje Soveštšanije kommunistitšeskih i rabotših partij. Dokumenty i materialy", s. 51

taan vuosina 1918—1920. Imperialismin luokkareaktiona sosialististen vallankumousten voittoon Itä-Euroopan maissa oli hyökkäysluonteisen Pohjois-Atlantin liiton (NATO) muodostaminen, kauppasyrjintä ja -saarto, kylmä sota, alituiset tihutyöt ja kaikenlaiset hyökkäilyt. Samoin yritettiin aseellisia interventioita kansandemokraattisia maita vastaan Aasiassa ja myöhemmin Kuubassa.

Pyrkiessään pysäyttämään edistyksellisen kehityksen Euroopassa ja muualla maailmassa imperialismi ryhtyi moniin varsin aktiivisiin sotilaallis-, taloudellis- ja poliittisluonteisiin vastatoimiin. Vuosina 1948—1951 toteutettiin ns. Marshall-suunnitelma, jonka perustarkoituksena oli asettaa taloudellisia ja sotilaallisia asemia aikoinaan mahtavien Euroopan porvariston linnakkeiden — Englannin, Ranskan, Italian jne. — horjuneiden kapitalististen järjestelmien perustan tueksi. Tällä suunnitelmalla valmisteltiin pohjaa lännen valtioiden sotilaallispoliittiselle yhteenliittymiselle hyökkäysluonteiseen imperialistiseen järjestöön NATO:oon.

NATO on monimutkainen ja laajalle levittäytynyt sotilaallispoliittinen mekanismi. Melkein kaikkien Länsi-Euroopan valtioiden alueille on sijoitettu amerikkalaisia ja muita vierasmaalaisia joukkoja ja sotatukikohtia, muun muassa ydinasein varustettuja. NATO:n päällystön komennossa Euroopassa on yli 50 divisioonaa, tuhansia panssarivaunuja, lentokoneita, yli 7 000 ydinasekärkeä. Tämän liiton laivastossa on noin 1 400 sotalaivaa; kaiken lisäksi Välimerellä on USA:n 6. laivasto.

NATO:n sotakoneiston kärki on suunnattu sosialistisen yhteisön maihin ja samanaikaisesti Länsi-Euroopan maiden työläisten ja työtätekevien vallankumousliikettä vastaan. Imperialistit ovat moneen otteeseen käyttäneet NATO:a siirtomaaseikkailujen tukemiseen, kansallisia vapausliikkeitä vastaan Aasian, Afrikan ja latinalaisen Amerikan maissa.

Yksistään 60-luvulla imperialistiset valtiot tekivät aseellisia hyökkäyksiä Vietnamiin, Kuubaan, Dominikaaniseen tasavaltaan, arabimaihin ym. Imperialismi on meidän päivinämme edelleen pysyvä uhka rauhalle koko maailmassa, uhkana miljoonien ihmisten elämälle, kokonaisten valtioiden ja kansojen olemassaololle.

Tunnettua on, että V. I. Lenin kehitellessään ja ajaessaan neuvostovaltion rauhantahtoista ulkopoliittista linjaa käytännössä antoi poikkeuksellisen tärkeän merkityksen sosialismin saavutusten puolustamiselle kansainvälisen proletariaatin yhteisin voimin. Lenin piti sosialistisen saavutusten suojele-

mista ei vain työväenluokan kansallisen osaston, vaan myös koko kansainvälisen proletariaatin, kaikkien vallankumouksellisten voimien korkeimpana kansainvälisenä velvollisuutena.

Rauhan ja sosialismin asiaa suojatessaan sosialistiset veljesmaat eivät hetkeksikään unohda imperialismin taholta tulevaa sotaseikkailujen vaaraa, sitä että on tarpeen kaikin tavoin lujittaa omaa puolustuskuntoa ja taisteluvalmiutta. Sosialististen veljesvaltioiden sotilaallinen yhtenäisyys ja yhteistoiminta on tilanteen vaikutuksesta nopeasti ja tehokkaasti kehittynyt.

NKP:n keskuskomitean toimintaselostuksessa puolueen 24. edustajakokouksessa sanotaan: "Erinäisten toimenpiteiden kollektiivisen kehittelyn ja toteuttamisen tuloksena on viime vuosina ollut *Varsovan sopimuksen sotilasjärjestön kehitys.*"[63]

Varsovan sopimusjärjestön piirissä on otettu käytäntöön sosialististen maiden armeijoiden yhtenäinen koulutusjärjestelmä ja ohjesääntö; aseistus yhdenmukaistetaan, on muodostettu Varsovan sopimusjärjestön asevoimien yhteinen päällystö ja esikunta. Jatkuvasti suoritetaan mielipiteiden vaihtoa sotilaallisen rakentamisen eri kysymyksistä, operatiivisen ja sotilaskoulutuksen kokemuksenvaihtoa, keskinäistä informointia sotilaallisteknisten tutkimusten tuloksista. Järjestetään yhteisiä liittolaisarmeijoiden ja -laivastojen, selustaelinten ja viestitysjoukkojen taisteluharjoituksia, jotka ovat omiaan lisäämään niiden taistelukoulutusta ja poliittista valmennusta.

Neuvostokansan — työväenluokan, tiedemiesten, insinöörien, teknikkojen, teollisuutemme ja tieteemme — sankarillisena urotyönä on luotu mahtava strateginen aseistus, josta on tullut neuvostoarmeijan sotamahdin perusta. Vielä 40- ja 50-luvulla USA:n hyökkäyshaluiset piirit esittivät avoimesti maailmanherruusvaatimuksia ja sosialismin 'takaisinsysäämistä' pitäen tärkeimpänä tukenaan ohjus- ja ydinaseita. Kylmä sota ja 'atomidiplomatia' olivat sellaisen politiikan keinoja ja ydinsodan valmistelu sen päämääränä.

Strategisen tilanteen perin pohjin muututtua maailmassa imperialististen liittoutumien sotaoppeja tarkistettiin, painopiste siirrettiin 'paikallisiin sotiin' jne. Siitä huolimatta on yhä selvemmin havaittavissa ristiriita imperialismin ajaman voimapolitiikan ja sen reaalisten mahdollisuuksien välillä. Se tappio, jonka amerikkalainen imperialismi koki Vietnamissa,

[63] NKP:n 24. edustajakokous 1971, Helsinki 1971, s. 10

on vakuuttavana todisteena tuon ristiriidan olemassaolosta.

Leninin neuvot ja historian opetukset muistaen sosialistisen yhteisön maat vahvistavat edelleen ja täydellistävät asevoimiaan. Niiden perusytimellä — Varsovan sopimusmaiden yhdistetyillä asevoimilla — on vankka sotilaallinen perusta ja korkea moraalispoliittinen potentiaali. Sosialistisen liittolaisarmeijoiden murtumattoman mahdin perustana, voittamattomuuden pääedellytyksenä on, että niitä johtavat kommunistiset veljespuolueet, niiden sotilailla ja upseereilla on suuri sotilaallinen taito ja koulutus, ja että ne ovat uskollisia sosialismin ja kommunismin asialle.

Ollen mahtavana suojamuurina taantumuksen ja sodan voimien tiellä Varsovan sopimus ja sosialismin veljesmaiden armeijat muodostavat samalla mitä rauhantahtoisimman järjestön. L. I. Brežnev sanoi kommunistisen ja työväenpuolueiden kansainvälisessä neuvottelukokouksessa: "Meidän voimamme on rauhanlinnake kaikille niille, jotka taistelevat uuden maailmansodan uhkaa vastaan. Puolustaessamme sosialismia ja rauhaa me puolustamme ihmiskunnan tulevaisuutta."[64]

Sosialismin maiden yhtenäisyys ja yhteenliittyneisyys, niiden poliittisen ja sotilaallisen yhteistoiminnan lujittuminen on takeena sosialismin jatkuville voitoille historiallisessa kilpailussa kapitalismin kanssa. Kansainvälisen jännitystilan lieventymisen oloissa kasvaa Varsovan sopimusjärjestön panos Euroopan valtioiden rauhanomaisen yhteistyön hyväksi, sosialistisen järjestelmän luonnetta vastaavasti ja koko maanosamme työtätekevien edun mukaisesti.

Sosialististen maiden taloudellinen yhteistyö

Meidän päiviemme käytäntö osoittaa mitä vakuuttavimmin oikeaksi sen leniniläisen asettamuksen, että tärkeimmän vallankumouksellistavan vaikutuksen historian kehityskulkuun sosialismi tekee taloudellisilla saavutuksillaan. Talous on muodostunut tärkeimmäksi lohkoksi kahden järjestelmän välisessä taistelussa. Mitä enemmän sosialismin mailla on saavutuksia keskinäisen poliittisen, taloudellisen ja tieteellisteknisen yhteistoiminnan kehittämisessä, sitä vankemmat ovat

[64] "Meždunarodnoje Soveštšanije kommunititšeskih i rabotših partij. Dokumenty i materialy", s. 52

sen asemat jatkuvassa kilpailussa kapitalismin kanssa, sitä pienemmät näköalat maailmanimperialismilla on politiikassaan, joka tähtää sosialistisen yhteisön hajottamiseen, sosialististen saavutusten horjuttamiseen.

Sosialistiset maat ovat saavuttaneet kehityksessään sellaisen tason, jolloin sosialismi paremmin kuin koskaan ennen todellistaa yhteiskuntaelämän sosialistisen järjestämisen kiistattoman paremmuuden niin kansallisessa kuin myös kansainvälisessä mitassa.

Viimeksi kuluneet 20 vuotta ovat olleet havainnollisena osoituksena sosialismin asemien lujittumisesta talouden alalla: sosialististen maiden osuus maailmantuotannossa on lisääntynyt, sosialistisen talouden tehokkuus on parantunut, sen organisaatio- ja johtamismetodit ovat paljon täydellistyneet.

Sosialistisen yhteisön maiden taloudellinen kehitys tapahtuu nopeaa ja vakaata vauhtia.

Vuonna 1971 sosialististen maiden teollisuustuotanto oli suunnilleen 14 kertaa suurempi kuin vuonna 1937, kapitalististen maiden tuotannon kasvun oltua tänä aikana 4,6-kertainen.[65]

Kun vuonna 1950 sosialististen maiden osuus maailman teollisuustuotannosta oli suunnilleen 20 %, niin vuoteen 1972 mennessä se oli noussut suunnilleen 39 %:iin, ja sitä paitsi sosialististen maiden teollisuustuotanto oli noussut suunnilleen 70 %:iin taloudellisesti kehittyneiden kapitalististen maiden teollisuustuotannosta.[66] Viidesosa maailman teollisuustuotteista on nykyisin varustettu merkinnällä: Made in USSR.

Nopean teollisen kasvun tuloksena sosialistisista maista on tullut monien teollisuustuotteiden suurtuottajia, ne ovat saavuttaneet merkittävää edistystä nykyisen tieteellisteknisen vallankumouksen vaatimusten käytännössä toteuttamisessa. Niiden osuus maailman teollisuustuotannossa on suurempi kuin USA:n ja tässä suhteessa suunnilleen 1,7 kertaa suurempi kuin Länsi-Euroopan kapitalististen maiden.[67]

---

[65] Ks. "Narodnoje hozjajstvo SSSR. 1922—1972 gg. Jubilejnyj statistitšeskij ježegodnik". M., 1972, s. 63

[66] Ks. sama, s. 62

[67] Ks. "Kommunist", 1973, N:o 9, s. 106

Sosialistinen taloudellinen yhdentyminen
— uusi yhteistoimintavaihe

Taloudellisen yhdentymisen kysymyksellä on suuri poliittinen merkitys. Se on yksi varmimpia tekijöitä, jotka vaikuttavat kahden järjestelmän kilpailuun ja taisteluun, kansainvälisiin suhteisiin, maailman työväen ja kommunistiseen liikkeeseen.

Niin kuin kokemus osoittaa, yhdentyminen on maailmankehityksellinen virtaus, jonka synnyttää tuotantovoimien ja talouselämän kansainvälistyminen, tieteellis-teknisen vallankumouksen ja kansainvälisen työnjaon tarpeet.

Kapitalismin kehitystä analysoidessaan Lenin viittasi tällöin sisäisten yhdentymisprosessien syntyyn: "Kun porvarillinen tuotanto on saavuttanut korkean kehitystason, niin se ei enää voi pysyä kansallisen valtion puitteissa: kilpailu pakottaa kapitalistit laajentamaan yhä enemmän tuotantoa ja etsimään itselleen ulkomaisia markkinoita laajaa tuotteiden menekkiä varten."[68] Tätä ajatusta kehittäessään Lenin myöhemmin osoitti, että "ihmiskunnan koko taloudellinen, poliittinen ja henkinen elämä käy yhä enemmän kansainväliseksi jo kapitalismin vallitessa. Sosialismi tekee sen täysin kansainväliseksi"[69].

Tuotantovoimien kansainvälistymisprosessin kehitys saavutti 70-luvulla varsin korkean asteen. Taloudellisen yhdentymisen prosesseja pohdiskellaan varsin aktiivisesti myös lännessä. Tällöin sellaisilla integraatioyhdentymillä, esimerkiksi yhteismarkkinamaat Länsi-Euroopassa, on aivan selvänä pyrkimyksenä eräänlaisten konfederatiivisten yhteyksien luominen siihen osallistuvien valtioiden välillä. Kuitenkin kapitalismille järjestelmänä ominaiset elimelliset ristiriidat tekevät tämän kehityksen varsin mutkikkaaksi ja kaikkia mahdollisia kärjistymisiä ja selkkauksia täynnä olevaksi. Samalla itse kapitalistinen yhdentyminen on taloudellisten keskinäisyhteyksien kansainvälisen valtiomonopolistisen sääntelyn prosessia määrätyn valtioiden ryhmän puitteissa, valtioiden, joissa hallitsee yksityisomistus ja pääoman valta sille ominaisine luokkavastakohtaisuuksineen. EEC:n ja muiden sen tapaisten imperialististen yhtymien ideologiana on kosmopoliittisuus sen nykyaikaisessa uusitussa ja kehittyneemmässä muodossa. Kuitenkaan porvarilliset poliitikot eivät miten-

[68] Lenin, Teokset, 1. osa, s. 87
[69] Lenin, Teokset, 19. osa, s. 236

kään pysty enempää poliittisesti, sosiaalistaloudellisesti kuin aatteellisestikaan kumoamaan ratkaisevaa ja objektiivisesti olemassa olevaa tosiseikkaa kapitalistisen yhteiskunnan, tällöin myös muodostettavien yhteenliittymien, jakaantumisesta kapitalistien ja proletaarien luokkiin, riistäjiin ja riistettäviin. Siitä syystä kapitalismi ei minkäänasteisen yhdentymisen vallitessa pysty luomaan yhteiskunnan todellista etujen yhtenäisyyttä, ei eliminoimaan omistavan vähemmistön herruutta omistamattomaan enemmistöön nähden, samoin kuin ei kapitalismille ja imperialismille ominaisia kansallisuussorron metodeja eikä sitä, että vahvemmat maat pakottavat heikommat alistumaan tahtoonsa. Tästä syystä uusiintuvat korkeammalla pohjalla ne ristiriidat, jotka ovat kapitalismille ominaisia, ja siis voimistuu (muodoiltaan ja sisällöltään uusina) myös riistettyjen työtätekevien joukkojen taistelu yhä voimassa olevaa sosiaalista ja kansallista sortoa vastaan, imperialistisen hyökkäyksen ja taantumuksen voimia vastaan.

Siitä syystä sosialistinen yhdentyminen periaatteessa, perin pohjin eroaa kapitalistisesta yhdentymisestä. Tuotantovälineiden yksityisomistuksen poistaminen, ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston, kansallisen eriarvoisuuden ja sorron lopettaminen antavat sosialistiselle yhdentymiselle vallan toisenlaisia piirteitä ja paljon syvällisemmän sisällön. Kominternin II kongressia varten kirjoittamassaan "Kansallisuus- ja siirtomaakysymyksiä koskevien teesien alkuperäisluonnoksessa" V. I. Lenin tähdensi sitä, että neuvostotasavalloissa ja tulevissa valtioissa, joissa työväenluokka on voittanut, tarvitaan mahdollisimman täydellistä yhtenäisyyttä taistelussa imperialismin vihamielisiä voimia vastaan. Lenin kirjoitti tällöin ei ainoastaan mitä tiiviimmästä yhtenäisyydestä sotilaallisessa suhteessa, vaan myös läheisestä liitosta taloudellisella alalla tuotantovoimien jälleenrakentamiseksi ja työtätekevien hyvinvoinnin turvaamiseksi. Ja samalla Lenin viittasi erääseen tärkeimmistä puolista, joka määrittelee proletaaristen puolueiden menettelylinjan kyseisessä kysymyksessä, siihen "että pyritään luomaan yhteinen maailmantalous, jota kaikkien kansojen proletariaatti säännöstelee yhteisen suunnitelman mukaan ja johon jo kapitalismin vallitessa on pyritty kyllin selvästi ja jota sosialismin vallitessa on ehdottomasti kehitettävä edelleen ja loppuun saakka"[70].

Sosialismin vallitessa työtätekevät joukot eivät itsekään suostu missään ... puhtaasti taloudellisten motiivien perus-

[70] Lenin, Teokset, 31. osa, s. 131

tella sulkeutuneisuuteen.[71] Taloudellinen etu samoin kuin internationalistinen ja demokraattinen vaisto ja tietoisuuskin vaatii kaikkien kansakuntien mahdollisimman pikaista lähentymistä ja yhteenliittymistä sosialistiseksi yhteiskunnaksi.[72]

Lenin osoitti jatkuvasti sosialistisen internationalismin, sosialismin yhdentymisprosessien yhteyden tekniikan ja talouden kehitykseen. "Marxilaisuus asettaa kaikenlaisen nationalismin tilalle internationalismin, kaikkien kansakuntien yhdistymisen mitä täydellisimmäksi yhteisyydeksi, jota silmiemme nähden lujittavat jokainen virsta rautatietä, jokainen kansainvälinen trusti, jokainen työväenliitto (joka on kansainvälinen taloudellisen toimintansa ja sittemmin myös aatteidensa, pyrkimystensä puolesta)."[73]

Tuotannon kehityksen kansainvälinen luonne joutuu yhä enemmän ristiriitaan erillisten kansallisten talouksien ahtaiden puitteiden kanssa, ja tämä ristiriita muodostuu yhdeksi pääasiallisimmaksi yhdentymisprosessien liikkeellepanevaksi voimaksi.

Kansojen ja valtioiden toisiaan lähentymisen on synnyttänyt tuotantovoimien koko kehityskulku, syvälliset muutokset yhteiskunnallisen tuotannon ja kansainvälisen työnjaon rakenteessa, itsekin tuotantovoimaksi muodostuvan tieteen ja tekniikan sekä johtamisjärjestelmän tavattomasti kasvanut taloudellinen rooli.

Sosialistisessa maailmantaloudessa on eliminoitu pois yhteiskuntakehityksen antagonistiset ristiriidat, tällöin myös ristiriidat kansojen toisiaan lähentymisen objektiivisen tendenssin ja tuon lähentämisen väkivaltaisten metodien välillä, jollaisia kapitalismin oloissa esiintyy.

Yhdentyminen on luonteeltaan objektiivinen, ja siitä syystä sitä tulee tarkastella ei tilapäisenä ja suhdanneilmiönä, vaan elimellisesti lainomaisena prosessina. Tämä otetaan huomioon sosialististen veljesmaiden sisä- ja ulkopolitiikkaa kehiteltäessä.

Sosialistisen yhdentymisen, rinnan tuotantovoimien kehittämistarpeen kanssa, sanelee tuotantosuhteiden sosialistinen luonne.

Valtiojärjestelmän, poliittisten ja sosiaalis-taloudellisten

---

[71] Ks. Lenin, Teokset, 22. osa, s. 330

[72] Ks. Lenin, Teokset, 23. osa, s. 60

[73] Lenin, Teokset, 20. osa, s. 19

perusetujen yhteisyys, päämäärän ja ideologian samaisuus — kaikki ne ovat objektiivisena perustana sosialististen valtioiden tiiviimmälle taloudelliselle ja poliittiselle lähentymiselle, sosialistisen yhdentymisen kaikin tavoin kehittämiselle.

Sosialististen maiden tiiviin taloudellisen lähentymisen välttämättömyys johtuu myös niiden yhteisestä taistelusta imperialismia vastaan, kahden järjestelmän taloudellisen kilpailun tarpeista. Sosialistinen yhdentyminen on sosialististen maiden poliittisen ja aatteellisen yhtenäisyyden lujittamisen tärkeä edellytys.

Sosialistinen yhdentyminen on *sosialismin maiden taloudellisen lähentymisen suunnitelmallinen prosessi*, joka tapahtuu niiden etuisuuksien, paremmuuksien hyväksikäyttämisen pohjalta, jotka liittyvät yhteiskunnalliseen omistukseen, suunnitelmatalouden olemassaoloon, mikä täydelleen vastaa noiden maiden kansojen etuja.[74]

Sosialististen maiden taloudellinen yhdentyminen on uusi ja mutkikas prosessi, korostettiin NKP:n 24. edustajakokouksessa. Se edellyttää uutta, aiempaa laajempaa suhtautumista moniin talouskysymyksiin, taitoa löytää järkiperäisimmät ratkaisut, jotka vastaavat paitsi yhden maan, myös kaikkien yhteistyöhön osallistuvien etuja, taitoa työskennellä maailmanstandartien tasolla. Se vaatii varmaa suuntautumista tieteen ja tekniikan uusimpiin saavutuksiin, kannattavimpiin ja teknisesti parhaimpiin tuotantolajeihin.

"NKP tulee opettamaan suunnittelu- ja talouselimiemme työntekijöitä suhtautumaan asioihin nimenomaan tällä tavoin", L. I. Brežnev korosti. "Tässä yhteydessä sietäisi nähdäkseni harkita myös, millä keinoin kohotettaisiin talousjärjestelmämme kaikkien renkaiden kiinnostusta meidän ja veljesmaiden välisten pitkäaikaisten taloussuhteiden kehittämiseen."[75]

Heinäkuun lopulla 1971 Bukarestissa pidetyn Taloudellisen keskinäisavun neuvoston 15. kokous hyväksyi SEV-maiden taloudellisen yhdentymisen kokonaisohjelman, joka on tarkoitus toteuttaa käytännössä vaiheittain 15—20 vuoden kuluessa.

Tässä ohjelmassa ilmenee katsantokantojen yhdenmukaisuus teiden valinnassa sosialistisen yhteisön maiden jatku-

---

[74] Ks. "Mirovaja ekonomika i meždunarodnyje otnošenija", 1969, N:o 5, s. 21. Ks. myös: "Problemy mira i sotsializma", 1973, N:o 7. s. 14—24

[75] NKP:n 24. edustajakokous 1971, Helsinki 1971, s. 12

valle, entistä tiiviimmälle taloudelliselle yhteistoiminnalle ja talouden lähentämiselle. Tällöin kokonaisohjelmassa ei aseteta tavoitteeksi yhteistoiminnan erinäisten puolien yksinkertaista syventämistä, vaan kokonaisen toimenpiteiden sarjan toteuttamista, joka käsittää laajasti piiriinsä kaikki tuotannon, tieteen, tekniikan alat, tavaranvaihdon ja valuutta- ja finanssisuhteet. Tosiasiallisesti sillä ei ole vain tavattoman suuri taloudellinen, vaan myös periaatteellinen poliittinen merkitys.

Kokonaisohjelmalle on ominaista syvästi tieteellinen luonne. Siinä yleistyy sosialismin maiden kommunististen ja työväenpuolueiden vallankumouksellinen käytäntö ja marxismileninismin teoriaa vastaavasti siinä hahmottuu sosialistisen järjestelmän maiden taloudellisen yhteistoiminnan valtaväylä.

Kokonaisohjelma määrittelee sosialistisen taloudellisen yhdentymisen "SEV-maiden kommunististen ja työväenpuolueiden ja hallitusten tietoisesti ja suunnitelmallisesti sääntelemäksi sosialistisen kansainvälisen työnjaon, niiden talouden lähentymisen ja kansallisten talouksien nykyaikaisen, hyvin tehokkaan rakenteen muotoutumisen, niiden taloudellisen kehitystason asteittaisen lähentämisen ja tasoittamisen, talouden, tieteen ja tekniikan perusaloilla tapahtuvan syvällisten ja pysyvien yhteyksien muotoamisen, noiden maiden kansainvälisten markkinoiden laajenemisen ja lujittumisen, tavara- ja rahasuhteiden täydellistymisen prosessiksi"[76].

Kansallisten talouksien lähentyminen ei ole mahdollista ilman vastaavia valtioiden välisiä sopimuksia, joiden solmiminen sosialismin maissa on ennen muuta puolue- ja hallituselinten etuoikeutena. Sitä varten ovat välttämättömiä sosialististen maiden korkeimman johdon kollektiivisesti tekemät yhteiset poliittiset päätökset.

Yhteistyö kansainvälisessä suunnittelutoiminnassa

Erotukseksi kapitalistisesta kansainvälisestä työnjaosta uusi, sosialistinen kansainvälinen työnjako ei synny objektiivisten taloudellisten voimien spontaanina leikkinä, vaan sosialistisen taloudellisen yhdentymisen suunnitelmallisen kehittämisen pohjalta.

---

[76] "Kompleksnaja programma dalnejšego uglublenija i soveršenstvovanija sotrudnitšestva i razvitija sotsialistitšeskoj ekonomitšeskoj integratsii stran — tšlenov SEV", M., 1971, s. 7

Tieteellisen, marxilais-leniniläisen sosialistisen kansainvälisen työnjaon muodostumiseen ja kehittymiseen asennoitumisen olennoitumana on sosialististen maiden kansantaloussuunnitelmien kansainvälinen koordinointi.

Kansainvälinen sosialistinen työnjako ja sosialististen maiden kansantaloussuunnitelmien koordinointi ovat dialektisessa vuorovaikutuksessa olevia prosesseja.

Sosialistisen kansainvälisen työnjaon muodostuminen kansantaloussuunnitelmien koordinoinnin vaikutuksesta on omalaatuinen ilmaus suunnitelmallisen, tasasuhtaisen kehityksen taloudellisen lain vaikutuksesta sosialististen maiden kansainvälisten suhteiden piirissä. Tämän taloudellisen lain vaikutuksen huomioon ottamisen välttämättömyydestä sosialististen maiden kansainvälisissä taloudellisissa suhteissa mainitaan Neuvostoliiton kommunistisen puolueen ja toisten marxilais-leniniläisten veljespuolueiden asiakirjoissa.

Kansantaloussuunnitelmien koordinointi kansainvälisen sosialistisen työnjaon muodostumisen ja kehittymisen perusmetodina ei ole yhtäkkisesti syntynyt.

Kansainvälinen sosialistinen työnjako muodostui vähitellen sosialististen maailmanmarkkinain vaikutuksesta, keskinäisistä tavaratoimituksista sopimalla. Näiden markkinain toiminta ei kuitenkaan ole ollut luonnonvoimaista, koska sosialististen maailmanmarkkinoiden muodostajina olivat valtiot, joilla on suunnitelmatalous. Sittenkin kansallisten talouksien toisiinsa nivoutuminen tapahtui välillisesti, eikä välittömästi sosialististen maiden kansantalouden kehittämissuunnitelmien välityksellä. Vuodesta 1956 joukko SEV:iin kuuluneita sosialistisia maita ryhtyi välittömästi koordinoimaan kansantaloussuunnitelmiaan. Vuonna 1961 Taloudellisen keskinäisavun neuvoston 15. kokouksessa kehiteltiin ja sittemmin SEV-maiden kommunististen ja työväenpuolueiden edustajien neuvottelukokouksessa hyväksyttiin seuraavat kansainvälisen sosialistisen työnjaon periaatteet:

kunkin maan ja koko sosialistisen maailmanjärjestelmän taloudellisen kehityksen objektiivisesti välttämättömien proportioiden (oikeiden suhteiden) oikein huomioon ottaminen. Tämä huomioon ottaminen edistää kunkin maan talouden tasapainoisuuden saavuttamista;

kansainvälisen sosialistisen työnjaon suuren taloudellisen tehokkuuden turvaaminen. Tämän periaatteen toteutuminen ilmenee tuotannon nopeassa kasvuvauhdissa ja väestön tar-

peiden mahdollisimman täydelleen tyydyttämisessä kussakin maassa vähimmin yhteiskunnallisen työn kuluin;

tuotannon kansainvälisen erikoistamisen ja erillisten sosialististen maiden talouden (monitahoisen) kokonaiskehittämisen yhdistäminen siinä mielessä, että kaikissa maissa mahdollisimman täydellisesti ja tarkoituksenmukaisesti käytettäisiin hyväksi tuotannon luonnonvaraisia ja taloudellisia edellytyksiä, työvoimavarat mukaan lukien;

historiallisesti muodostuneiden eri maiden taloudellisten kehitystasoerojen vähitellen voittaminen ja sen jälkeen kansojen taloudellisen kehityksen täydelleen tasoittaminen.[77]

Nämä periaatteet pohjautuvat työtätekevien riiston poissulkevan yhteiskunnan sosiaalis-taloudellisen rakenteen samantyyppisyyteen ja erottavat sosialistisen kansainvälisen työnjaon siitä maailman työnjaosta, joka on syntynyt riistäjäluokkien vaikutuksesta.

Näiden periaatteiden toteuttaminen tapahtuu ennen muuta voimistamalla suhteellisen alhaisen taloudellisen kehitystason omaavien maiden teollistamista sekä käyttämällä mahdollisimman tehokkaasti kunkin maan sisäisiä mahdollisuuksia, samoin kuin koko sosialistisen järjestelmän paremmuuksia. Tällä tiellä on viime vuosina saavutettu merkittäviä tuloksia, joita on vaikea yliarvioida. Niinpä asukasta kohti lasketun teollisuustuotannon määrä Bulgariassa ja Romaniassa lähenee vähitellen DDR:n asukasta kohti lasketun teollisuustuotannon tasoa. Kuvaava on myös se, että Mongolian kansantasavallan kansantalous lähenee nykyisin voimaperäisesti toisten sosialististen maiden taloutta.[78]

Monenkeskinen taloudellinen yhteistyö pantiin alulle ensin kaupan alalla, sitten tuotannon ja kansantaloussuunnitelmien koordinoinnin alalla. Yhtenä SEV:n päätehtävänä on, että SEV-maiden ponnistelut yhdistämällä ja koordinoimalla edistetään kansantalouden suunnitelmallista kehitystä, nopeutetaan taloudellista ja tieteellisteknistä edistystä, edistetään työn tuottavuuden kasvua ja kansan hyvinvoinnin kohoamista.

SEV:n toimintaperiaatteena on proletaarinen internationalismi, täysi tasavertaisuus ja vapaaehtoisuus, kunkin maan suvereenisuuden ja kansallisten etujen keskinäinen kunnioit-

---

[77] Ks. "Osnovnyje printsipy meždunarodnogo sotsialistitšeskogo razdelenija truda". M., 1964, s. 10

[78] Ks. "Pravda", 14 fevralja 1973 g.

taminen, keskinäinen etu, toverillinen keskinäisapu ja toistensa sisäisiin asioihin sekaantumattomuus.

SEV-maiden talousyhteisö on valtioiden välinen muodostuma. Sen toimintaa sääntelee kokonainen joukko kansainvälisoikeudellisia taikka kansainvälisoikeudellisen voiman omaavia asiakirjoja, joista yhdentyneiden maiden korkeimmat vallanelimet ovat sopineet tai joko hyväksyneet tai ratifioineet ne (SEV:n säännöt, "Kansainvälisen sosialistisen työnjaon perusperiaatteet", kokonaisohjelma jne.). Demokratismin periaatteet sisältyvät SEV:n koko rakenteeseen ja toimintaan. Eivät kaikki SEV:n jäsenet kuulu johonkin sen tiettyyn järjestöön, koska yhteistyö SEV:n puitteissa on mahdollista niin monenkeskiseltä pohjalta kuin myös eri valtioiden tai valtioryhmien välillä. Kysymyksen osallistumisesta johonkin järjestöön ratkaisee täysin itsenäisesti kukin SEV:n jäsen. SEV:n velvollisuuksiin kuuluu kansantaloussuunnitelmien koordinoiminen, sosialististen maiden tuotannon erikoistamis- ja yhteistoimintatoimenpiteiden kehittely ja niiden toimeenpanon edistäminen, tavaranvaihdon laajentaminen, tieteellis-tekninen yhteistyö jne.

Viimeksi kuluneella kymmenvuotiskaudella SEV-maiden kansantalouden kehittämissuunnitelmien koordinointi on ollut pääsijalla SEV:n toiminnassa. Kansantalouden kehittämissuunnitelmien kansainvälinen koordinointi antaa mahdollisuuden yhdistää kunkin sosialistisen maan kansalliset edut sosialistisen järjestelmän yleisiin etuihin. Monenkeskistä viisivuotisjaksoisten suunnitelmien koordinointia SEV on suorittanut neljä kertaa — vuosille 1956—60, 1961—65, 1966—70 ja 1971—75.

Sosialististen maiden yhteistoiminta suunnittelutyössä tapahtuu ottamalla huomioon Neuvostoliiton taloudellinen potentiaali, ja se ilmenee siinä, että SNTL turvaa jalostusteollisuuden nopeasti kehittyvien alojen tuotteiden markkinoinnin ja tilauksillaan sääntelee niiden kansantalouden teknisen uudistumisen vauhdin ja suuntauksen; toimittaa SEV-maiden avainaloille nykyaikaista laitteistoa ja koneita pitkäaikaisluotolla; turvaa kasvavassa määrin SEV-maiden polttoaine- ja raaka-ainetarpeen; suorittaa tietyssä määrin yhdystoimia tuotannollisen yhteistoiminnan järjestämisessä maiden välillä monenkeskiseltä pohjalta.

Kahdenkeskisten sopimusten ja pöytäkirjojen allekirjoittaminen taloudellisesta yhteistyöstä ja kansantaloussuunnitelmien koordinoinnista SNTL:n ja toisten SEV-maiden välillä vuosiksi 1971—75 on tärkeä askel sellaisen suunnitelmien

koordinointijärjestelmän luomisen suuntaan, joka vastaa sosialistisen yhdentymisen tavoitteita nykyvaiheessa. Eräänä tärkeimmistä myönteisistä tuloksista suunnitelmien koordinoinnissa vuosiksi 1971—75 on se, että Neuvostoliiton ratkaisevasti myötävaikuttaessa talouden edellytetty kehitys onnistuttiin aineellisesti turvaamaan. Tähän työhön eivät osallistuneet ainoastaan maiden suunnittelu- ja ulkomaankauppaelimet, vaan myös käytännöllisesti katsoen kaikki teollisuusministeriöt ja monet talousvirastot, minkä ansiosta koko työ sai konkreettisen ja määrätietoisen luonteen.

SEV:n 25. kokouksen päätösten mukaisesti muodostettiin suunnitelmatoiminta-alan yhteistyökomitea.

Kokonaisohjelma edellyttää yhteistyötä ennusteiden laatimisessa tärkeimmillä talouden, tieteen ja tekniikan aloilla, pitkäjänteistä suunnitelmien koordinointia kansantalouden ja tuotannon perusaloilla, viisivuotissuunnitelmien koordinoinnin parantelua, asiasta kiinnostuneiden maiden erinäisten teollisuus- ja tuotantoalojen yhteistä suunnittelua, SEV-maiden kokemusten vaihtoa suunnittelun ja kansantalouden johtamisen parantamisessa.

Tärkeänä panoksena suunnittelualan yhteistoimintaan oli SEV:n 26. kokous Moskovassa heinäkuun 10—12 päivänä 1972. Se sujui täyden yksimielisyyden ja yhteisymmärryksen vallitessa kaikissa esillä olleissa kysymyksissä. Kaikki SEV:n jäsenet sopivat siitä, että tärkeintä yhteistyössä, sosialistisen taloudellisen yhdentymisen kokonaisohjelman toteuttamisessa on aineellisen tuotannon piiri. Kokous hahmotteli konkreettiset toimenpiteet SEV-maiden tuotannollisen yhteistoiminnan edelleen syventämiseksi ja ennen muuta sosialististen valtioiden sosiaalis-taloudellisen kehityksen suunnitelmien koordinoimiseksi vuosille 1976—1980 ja vielä pitemmäksikin aikaväliksi, aina vuoteen 1990 saakka.

Kesäkuun 5—8 päivänä 1973 Prahassa pidetty Taloudellisen keskinäisavun neuvoston 27. kokous totesi, että neuvoston asianmukaiset valtuudet omaavat elimet ja järjestöt ovat jo ryhtyneet käytännössä toteuttamaan yhteistä suunnittelua, yhteisin ponnistuksin tapahtuvaa kohteiden rakentamista, tuotannon erikoistamista ja yhteistyötä koskevia kahdenkeskisiä ja monenkeskisiä sopimuksia.

Kokonaisohjelman toteuttamissuunnitelmassa kokous antoi SEV:n vastaavien elinten tehtäväksi keskittää toimintansa sellaisten tehokkaiden keinojen suunnittelemiseen, joilla ratkaistaisiin kysymys yhteistoiminnasta SEV-maiden tarpeiden tyydyttämiseksi tärkeimpiin energiamuotoihin ja polttoainei-

siin nähden, ydinenergia mukaan luettuna, ja että syvennettäisiin yhteistyötä raaka-ainealojen kehittämiseksi.

Tärkeänä seikkana kokouksen työssä oli kokonaisohjelman toimenpiteiden toteuttamiseen liittyen SEV:n elimille annetut suositukset, että otettaisiin suuremmassa määrin huomioon ne kysymykset, jotka liittyvät maiden taloudellisten kehityserojen tasoittamisen.

SEV:n jäsenvaltioiden suunnitelmien koordinoinnin välittömän vaikutuksen alaisena tapahtuu varsin syvällisiä ja vakavia taloudellisia prosesseja — *valtioiden välinen tuotannon erikoistaminen ja yhteistoiminta*, jonka kulussa muotoutuu uusi, *tyypiltään sosialistinen kansainvälinen työnjako.*

Kansantaloussuunnitelmien monenkeskinen koordinointi SEV:n puitteissa ja suunnitelmien kahdenkeskinen koordinointi asianomaisten maiden välillä ovat sosialististen valtioiden talouskehityksen valtioiden välisen koordinoinnin yleisen mekanismin tärkeitä olennaisia osia. Tämä mekanismi vaikuttaa ratkaisevasti kansainväliseen sosialistiseen työnjakoon, antaa sille tieteellisesti perustellun ja suunnitelmallisen, määräsuhtaisen kehityksen, sulkee pois spontaanien taloudellisten voimien vaikutuksen ja vie sosialistisen taloudellisen yhdentymisen pysyvään muotoutumiseen ja kehittymiseen.

Kansainvälinen tuotannon erikoistaminen ja yhteistoiminta

Valtioiden välinen erikoistaminen ja yhteistoiminta tapahtuu näihin prosesseihin osallistuvien valtioiden täyden tasavertaisuuden, vapaaehtoisuuden ja keskinäisen hyödyn pohjalta. Erikoistamis- ja yhteistyökysymyksistä sopiminen tapahtuu neuvottelemalla ja sopimalla vastaavia sopimuksia niin kahdenkeskiseltä kuin monenkeskiseltäkin pohjalta. Tärkeä osuus erikoistumis- ja yhteistoimintasuositusten kehittelyssä on SEV:llä ja sen erityiselimillä. Merkittävä osa jo suoritetuista toimenpiteistä valtioiden välisessä erikoistamisessa ja yhteistoiminnassa on tapahtunut SEV:n suositusten pohjalta. Viime aikoina allekirjoitetut 17 monenkeskistä sopimusta erikoistamisesta ja yhteistoiminnasta huippumodernin laitteiston tuotannossa käsittävät yli 1 700 konepajatuotenimikettä.[79]

[79] Ks. "Pravda", 23 janvarja 1974 g.

Valtioiden välisen erikoistamis- ja yhteistoiminnallistamisprosessin välityksellä kansainvälisellä sosialistisella työnjaolla on välitön vaikutus tuotantotehokkuuden kohoamiseen ja työn tuottavuuden kasvuun kussakin kansainväliseen sosialistiseen työnjakoon osallistuvassa maassa.

Laajaksi kehittynyt valtioiden välinen tuotannon erikoistaminen ja yhteistoiminnallistaminen on verraten uusi asia. Useimmat SEV:n tämän alan suositukset ovat liittyneet uudentyyppisten valmisteiden tuotannon käynnistämiseen, samoin kuin tuotantokapasiteetin luomiseen tai jo olemassa olevan lisäämiseen. Jo nyt on olemassa huomattavia saavutuksia, jotka ovat lisänneet tuotantotehokkuutta ja ulkomaankauppavaihtoa SEV:iin kuuluvien sosialististen maiden välillä.

Valmisteltaessa suosituksia valtioiden välisestä erikoistamisesta sovittiin profiloivista tuotannonaloista tiettyä yksittäistä maata tai maiden ryhmää varten. Niinpä Puolassa päähuomio kiinnitetään vuoriteollisuuteen, kemialliseen ja metallien perusteollisuuteen, laivanrakennukseen ja kulkuneuvoteollisuuteen; Tšekkoslovakiassa — pääasiassa voimatalouskonetuotantoon, kemian teollisuuteen, takopuristimien ja kemian alan tuotantolaitteistojen valmistukseen, sähkö- ja dieselveturien valmistukseen; DDR:ssä — kemian teollisuuteen, tarkkuuskoneiden valmistukseen ja hienomekaaniseen teollisuuteen sekä ruskohiilen tuotantoon.

Pääasiassa Neuvostoliitto ja Romania erikoistuvat öljyntuotanto- ja jalostuslaitteistojen valmistukseen. Kuulalaakeriteollisuuden erikoiskoneiden tuotanto on keskitetty neljään maahan — Neuvostoliittoon, DDR:ään, Tšekkoslovakiaan ja Puolaan. Runsaasti metallia vaativien raskaiden koneiden ja laitteistojen tuotantoon erikoistuvat SNTL, Tšekkoslovakia ja Puola. Tuotannon erikoistamisprosessi on meneillään muissakin SEV-maissa.

Viime vuodet ovat olleet merkittäviä Neuvostoliiton ja Bulgarian välisen taloudellisen yhteistyön edelleen kehittymisessä. Reaalisena tuloksena siitä yhteistyöstä on ollut 180 suuren tuotantolaitoksen ja kohteen rakentaminen, jotka ovat runkona Bulgarian nuorelle teollisuudelle. Nyt meneillään olevalla viisivuotiskaudella tullaan rakentamaan vielä 150.

Valtioiden välinen erikoistaminen pienentää yhteiskunnallisen työn menekkiä, lisää työn tuottavuutta ja kokonaisuudessaan lisää tuotantotehokkuutta. Tunnettua on, että tuotantotehokkuuskysymyksellä sosialististen maiden nykyisessä kehitysvaiheessa on ensiarvoinen merkitys.

Rinnan erikoistamisen kanssa tapahtuu myös joidenkin kansantalouden alojen tuotannon yhteistoiminnallistaminen (kooperaatio). Se tapahtuu nykyisin kahta pääsuuntaa noudattaen:

1 eri valtioiden yhdessä suorittama tuotantolaitosten rakentaminen, valtioiden välisten energiajärjestelmien luominen, liikenne-vesiteknisten ym. laitteiden rakentaminen;
2 erilaisten SEV:n kansainvälisten järjestöjen perustaminen (noin 20), joista mainittakoon Intermetall, Yhteinen tavaravaunuvarikko, Interhim, Interatominstrument, Interatomenergo, Interelektro, Intertekstilmaš, Laakeriteollisuuden yhteistoimintajärjestö, Agromaš, Sähkö- ja postiyhteysalan yhteistoimintajärjestö. Voimakkaasti kehittyy monien maiden tuloksekas toiminta Intersputnik-yhtymässä jne.

Valtioiden välistä kooperaatioperiaatteista yhteistoimintaa tuotannon alalla voi tapahtua joko siten, että yhteisvoimin rakennetaan tärkeitä tuotantolaitoksia jonkin yhden maan alueelle, tai siten, että rakennetaan kaikkien rakentamiseen osallistuvien valtioiden alueilla olevia suuria yhteisrakennelmia. Yhtenä esimerkkinä ensin mainitusta tuotannon yhteistoiminnasta on vuoriteollisuuskombinaatti Medet Bulgariassa, jonka Neuvostoliitto, DDR ja Tšekkoslovakia yhteistoiminnassa Bulgarian kanssa rakensivat. Tämän teollisuuskombinaatin rakentaminen vastasi niiden monien Euroopan sosialististen maiden taloudellista etua, joilla ei ole riittävästi kuparimalmia.
Varsin suuri ja monien SEV-maiden alueille ulottuva yhteisrakennelma on Družba-öljyjohto ja myös Mir-voimatalousjärjestelmä. Nämä rakennelmat edustavat SEV-maiden valtioiden välistä tuotannollista yhteistoimintaa polttoaine- ja raaka-aine- sekä voimatalousresurssien alalla. NKP:n 24. edustajakokouksessa korostettiin näiden yhteisrakennelmien suurta merkitystä. Parhaillaan rakennetaan Družba-öljyjohdon toista vaihetta. 10 vuoden aikana on Družba-öljyjohtoa pitkin toimitettu noihin maihin 170 miljoonaa tonnia raaka-öljyä. Öljyjohdon hyväksikäytöstä koituu veljesmaille vuosittain 250—300 miljoonan ruplan säästö. Öljyjohdon rakentamiseen käytetyt pääomat saatiin korvautuneina takaisin jo vuonna 1966.
Družba-öljyjohdon rakentamisen ansiosta Tšekkoslovakiassa ja Unkarissa nopeutui polttoaine- ja raaka-aineperustan kehittyminen ja tuli mahdolliseksi uusien, teknisesti edisty-

neimpien tuotannonalojen, ennen muuta petrokemian, syntyminen. Sitä paitsi Družba-öljyjohdon rakentaminen antaa suurta taloudellista hyötyä ja pienentää yhteiskunnallisesti välttämättömiä kuluja. Družba-öljyjohdon käyttö on alentanut öljyn kuljetuskustannuksia moninkertaisesti rautatiekuljetuksiin verrattuna, mikä merkitsee suurta säästöä kaikille niille SEV-maille, joita tuo öljyjohto palvelee. Tšekkoslovakialaisten asiantuntijalaskelmien mukaan yksistään Tšekkoslovakia säästää öljynkustannuksissa vuoden 1975 loppuun mennessä 1,5 miljardia kruunua.[80]

Rakenteilla on mitoiltaan ainutlaatuinen kaasujohto maakaasun kuljettamiseksi Siperiasta Neuvostoliiton Euroopan puoleiseen osaan. Siten on myös mahdollista lisätä maakaasutoimituksia Tšekkoslovakiaan ja Puolaan sekä aloittaa maakaasun toimittaminen DDR:ään, Bulgariaan ja Unkariin.

Suurta hyötyä SEV-maille antaa Mir-voimatalousjärjestelmä. Valtioiden välinen sähköenergianvaihto Mir-järjestelmän puitteissa oli vuonna 1971 16 miljardia kWh. SEV-maiden yhdistettyjen voimatalousjärjestelmien sähkövoimaloiden yhteinen määrätty sähköntuotanto oli yli 58 miljoonaa kWh vuoden 1971 lopulla (10 vuodessa lisäys oli yli 2-kertainen). SEV-maiden yhdistettyjen voimatalousjärjestelmien sähkövoimaloiden määrätty kokonaisteho ylitti 58 miljoonaa kW vuoden 1971 lopulla (10 vuodessa lisäys oli yli 2-kertainen). Kansallisten voimatalousjärjestelmien rinnakkaistoiminnasta tuleva etu lasketaan 1 miljoonan kWh:n tehosäästöksi.[81] Tästä huolimatta Mir-järjestelmä ei pysty täysin riittävässä määrin toimittamaan eurooppalaisille sosialismin maille energiaa ja siitä syystä on suunnitteilla Mir-voimatalousjärjestelmään 750 kilovoltin jännitteisen voimansiirtolinjan yhdistäminen Neuvostoliiton Euroopan puoleisen osan yhtenäiseen voimatalousjärjestelmään[82] ja muutamien atomivoimaloiden rakentaminen asiasta kiinnostuneiden SEV-maiden yhteisvoimin.

Suurena SEV-maiden tuotantokohtaisena talousjärjestönä on Intermetall — kansainvälinen järjestö, joka harjoittaa monenkeskistä yhteistoimintaa metallien, teräsputkien ja metalliesineiden tuotannossa. Sopimuksen Intermetallin perustamisesta allekirjoittivat Unkarin, Puolan ja Tšekkoslovakian

---

[80] Ks. "Meždunarodnaja žizn", 1966, N:o 7, s. 21

[81] Ks. "Mir sotsializma v tsifrah i faktah. 1971". Spravotšnik. M., 1972, s. 119

[82] Ks. "Pravda", 23 janvarja 1974 g.

hallitusten edustajat vuoden 1964 heinäkuussa. Samana vuonna Neuvostoliitto, DDR ja Bulgaria liittyivät Intermetallin jäseniksi.

Vuoden 1967 syyskuussa allekirjoitettiin sopimus Intermetallin ja Jugoslavian metallurgisten tehtaiden yhteenliittymän välillä viimeksi mainitun osallistumisesta tietynlaiseen Intermetallin toimintaan. Vuoden 1970 helmikuussa romanialainen ulkomaankauppajärjestö Metallimport teki Intermetallin kanssa sopimuksen keskinäisistä rautametallituotteiden toimituksista sekä tuotantoyhteistoiminnasta.

Jäsenmaiden kiinnostusta Intermetallin toimintaan osoittaa toimitusten vaihdon määrän jatkuva kasvu. Niinpä kun vuonna 1965 keskinäisten metallituotetoimitusten määrä Intermetallin puitteissa oli 950 000 tonnia, niin vuonna 1971 se oli 2,2 miljoonaa tonnia.[83]

Intermetallin tehtäviin kuuluu ehdotusten ja toimenpiteiden kehitteleminen tuotannon erikoistamisessa, tuotanto-ohjelmista sopiminen seikkaperäisen nimikeluettelon (nomenklatuurin) pohjalta, ehdotusten laatiminen perusrakennustöiden koordinoinnista ja yhteisistä perusinvestoinneista, rautametallituotteiden keskinäisten toimitusten käsittely.

Erotukseksi SEV:stä ja sen elimistä, Intermetall pystyy ei ainoastaan antamaan suosituksia, vaan myös tekemään päätöksiä. Näin ollen sen toiminnalla on tietyssä määrin direktiivinen, määräysten antamisluonne. Intermetallin neuvoston tekemät päätökset eivät kaipaa jäsenmaiden vahvistusta. Esimerkiksi Intermetall on käsitellyt tuotannon kansainvälisen erikoistamisen kysymyksiä yli 80 erilaisen valssituotteen kohdalla ja 53 tuotelajin tuotannon erikoistamisessa on päästy sopimukseen.[84]

Sosialistiset valtiot ovat samoin olleet varsin kiinnostuneita rahdinkuljetusyhteistoiminnasta. Siinä tarkoituksessa muodostettiin sosialististen maiden suuri alakohtainen valtioiden välinen kuljetusryhmä — Yhteinen tavaravaunuvarikko. Sopimus sen perustamisesta tehtiin vuonna 1963. Sopimuksen mukaan kukin osanottajamaa luovutti yhteiskäyttöön määrätyn määrän tavaravaunuja, jotka kuitenkin pysyvät kyseisen maan omistuksessa.

---

[83] Ks. "Mir sotsializma v tsifrah i faktah. 1971", s. 124

[84] Ks. Antal Apro. Meždunarodnyje organizatsii stran — tšlenov SEV v uslovijah sotsialistitšeskoj ekonomitšeskoj integratsii. M., 1972, s. 15

Yli 180 000 vaunua käsittävän Yhteisen vaunuvarikon muodostamisella on ollut positiivinen vaikutus sopimuksen jäsenmaiden kansainvälisten rahdinkuljetusten tehokkuuden lisääntymisen. Vaunuvarikon toiminta, jossa on käytetty hyväksi taloudellisia kannusteita, on johtanut myös tavaravaunujen tyhjiltäänajojen merkittävään vähenemiseen, mikä tekee mahdolliseksi tavarankuljetusten lisäämisen.

Viime vuosina valtioiden välinen yhteistoiminnallistaminen on ulottunut paitsi teollisuustuotantoon ja kuljetusalalle, myös kansainvälisten sosialistisen tavara—raha -kiertokulun — kansainvälisten luottojen ja maksujen — alueelle. Sellaisena sosialististen maiden kansainvälisenä järjestönä on Kansainvälinen taloudellisen yhteistoiminnan pankki. Tämän pankin ohjesäännön mukainen pääoma on 300 miljoonaa vaihtoruplaa.[85] Pankki toimii tärkeänä taloudellisena välineenä kehitettäessä maksu- ja luottoyhteyksiä sosialististen maiden välillä ja tällöin se turvaa mahdollisuuden monenkeskisiin maksuihin. Pankin puhdas voitto vuonna 1970 oli 7 miljoonaa vaihtoruplaa.[86]

Tammikuussa 1971 aloitti toimintansa Kansainvälinen investointipankki. Pankki keskittää merkittäviä rahavaroja siinä tarkoituksessa, että sovitusti niitä käytetään pitkäaikais- ja keskipitkäaikaisluottoina perusrakennustoimintaan. Investointipankin ohjesäännön mukainen pääoma on 1 052,6 miljoonaa vaihtoruplaa (70 % siitä muodostuu vaihtoruplista ja 30 % vapaasti vaihdettavista valuutoista tai kullasta). Ohjesäännön mukaisen pääoman suuruus on osoituksena siitä, että Investointipankki on suuri kansainvälinen pankkilaitos.

Investointipankki on jo järjestänyt lukuisia pankkitoimia. Ensimmäinen luottosopimus allekirjoitettiin syyskuun 13 pnä 1971 Moskovassa Investointipankin ja Unkarin valtionrautateiden välillä 20,5 miljoonan vaihtoruplan suuruisen luoton myöntämisestä sille 10 vuodeksi. Samoin Puolalle annettiin luottoa Zagustzin sähkömoottoritehtaan laajentamiseen ja uusimiseen, lähellä Varsovaa olevan Blonien tarkkuusmekaanisen tehtaan laajentamiseen ja autonlaitteistotehtaan laa-

---

[85] Ks. Antal Apro. Meždunarodnyje organizatsii stran — tšlenov SEV v uslovijah sotsialistitšeskoj ekonomitšeskoj integratsii, s. 71. — Vaihtoruplan kultapitoisuus on 0,987412 grammaa puhdasta kultaa.

[86] Ks. Antal Apro. Meždunarodnyje organizatsii stran — tšlenov SEV v uslovijah sotsialistitšeskoj ekonomitšeskoj integratsii, s. 73

jentamiseen. Parin vuoden aikana Investointipankki antoi luottoa 26 kohteeseen yhteensä 280 miljoonaa vaihtoruplaa.[87]

Valtioiden välinen yhteistoiminnallistaminen ulottuu monille muillekin sosialististen maiden kansantalouden aloille, pakottaen monissa tapauksissa luomaan vastaavia kansainvälisiä järjestöjä. Edellä lueteltujen lisäksi sellaisiin valtioiden välisiin sosialistisiin järjestöihin lukeutuu esimerkiksi Laakeriteollisuuden yhteistoimintajärjestö, sekä Interhim (järjestö, joka harjoittaa yhteistoimintaa pienten kemian tuotteiden tuotannossa) ja Voimatalousjärjestelmien ohjauksen keskushallinto jne.

Eräs yhä yleisemmäksi käynyt veljesmaiden yhteistoimintamuoto on tehtaiden yhteinen rakentaminen. Esimerkiksi Puola ja DDR yhdessä rakentavat Puolaan laakeritehdasta. Toinen sen tyyppinen rakennuskohde on Puolaan rakennettava puuvillakehräämö, jonka kapasiteetiksi tulee 12 000 tonnia lankaa vuodessa. SEV:n 26. kokouksen aikana vuonna 1972 allekirjoitettiin pääsopimus siitä, että Bulgaria, Unkari, DDR, Puola, Romania ja Neuvostoliitto yhdessä rakentavat vuosikapasiteetiltaan 500 000 tonnia selluloosaa olevan selluloosakombinaatin Neuvostoliittoon Ust-Ilimin alueelle.[88] Samassa SEV:n kokouksessa päästiin sopimukseen siitä, että asiasta kiinnostuneet SEV-maat yhdessä rakentavat metallurgisen tehtaan Kurskin rautamalmialueelle.

Tieteellis-tekninen vallankumous johtaa yhteiskunnallisen tuotannon kaikkien tärkeiden olennaisten osien perinpohjaiseen uudistumiseen, mikä ilmenee uusien tuotantovälinejärjestelmien luomisena, uuden, entistä ajanmukaisemman tuotantoteknologian soveltamisena, tuotantoteknologian rakenteen täydellistymisenä. Tuotannossa suoritetaan laajamittaisesti sähköistämistä, automatisoimista ja kemiallistamista.

Tieteellisteknisellä edistyksellä on suuri vaikutus kansainväliseen sosialistiseen työnjakoon. Edistys tietojen alalla on siinä määrin vauhdikasta ja niiden käytännössä toteuttaminen vaatii niin suuria kuluja, että käytännöllisesti katsoen yksikään maa ei pysty kehittämään kaikkia aineellisen tuotannon aloja maailmansaavutusten tasolla. Siitä syystä tieteellisteknisen vallankumouksen oloissa kasvaa entisestään *tieteellisteknisen yhteistoiminnan* merkitys.

Taloudellisen keskinäisavun neuvosto on aina kiinnittänyt ja kiinnittää suurta huomiota tieteellistekniseen yhteistoimin-

---

[87] Ks. "Kommunist", 1973, N:o 9, s. 113

[88] Ks. "Mir sotsializma v tsifrah i faktah. 1971", s. 123

taan, joka tapahtuu sellaisissa muodoissa kuten tieteellisteknisen dokumenttiaineiston keskinäinen vaihto; asiantuntijoiden vuorovierailut kokemustenvaihtomielessä ja pätevien ammatti-ihmisten koulutus; tieteellisten tutkimustöiden koordinointi kahdenkeskiseltä ja monenkeskiseltä pohjalta tieteellisten ja suunnitteluinstituuttien ja -toimistojen sekä tuotantolaitosten välillä, tiedeakatemioiden välillä. Vuodesta 1956 alkaen SEV-maiden ministeriöiden, virastojen ja suunnitteluelinten välillä on muodostettu alakohtaisia pysyviä toimikuntia. Niiden toiminnan ansiosta tieteellistekninen yhteistyö on merkittävästi laajentunut ja saanut suunnitelmallisemman luonteen. Sen jälkeen on alettu toteuttaa tärkeimpien tieteellisteknisten tutkimusten monenkeskistä koordinointia. Sosialististen maiden tieteellistekninen yhteistyö käsittää nykyisin käytännöllisesti katsoen kaikki tiedonalat, kaikki ne määräävässä asemassa olevat teollisuusalat, joista tekninen kehitys ja tuotantotehokkuus riippuvat.

Tätä nykyä noin 800 Neuvostoliiton tieteellistä tutkimuslaitosta, projektointi- ja suunnittelujärjestöä sekä tuotantolaitosta tekevät yhteisiä töitä suunnilleen 90 sosialistisen maan järjestön kanssa. Yhdessä ne toteuttavat noin 2 300 työtä, joilla on ensiarvoinen merkitys tieteelle ja tekniikalle, tekniselle edistykselle. SEV-maiden kokonaisohjelman puitteissa suoritetaan yhteisiä töitä 18 kaikkein tärkeimmän tieteellisteknisen ongelman kohdalla. On muodostettu 35 koordinointikeskusta.[89]

Uusia mahdollisuuksia tieteellisteknisen yhteistoiminnan alalla avautuu SEV:n viimeisimpien kokousten päätösten perusteella, jotka edellyttävät yhteyksien kehittämistä tieteellisten ja teknisten instituuttien välillä samoin kuin kansainvälisten tieteellisteknisten järjestöjen luomista. On suunniteltu yhteistyön edelleen laajentamista tieteellisteknisen informoinnin ja tiedetyöntekijöiden koulutuksen aloilla. Tärkeä osuus tässä toiminnassa on SEV-maiden Kansainvälisellä tieteellisen ja teknisen informoinnin keskuksella, Dubnan Yhdistetyllä ydintutkimusinstituutilla, Wroclawissa (Puolassa) olevalla Voimakkaiden magneettikenttien ja alhaisten lämpötilojen kansainvälisellä laboratoriolla.

Myös kahdenkeskinen tieteellistekninen yhteistyö erinäisten sosialististen maiden välillä syvenee. Niinpä vuonna 1971 oli 72 neuvostoliittolaista ministeriötä ja virastoa säännöllisessä tieteellisteknisessä yhteydessä sosialististen maiden 96

[89] Ks. "Pravda", 31 ijulja 1973 g.

ministeriön ja viraston kanssa pitkäaikaisten sopimusten ja pöytäkirjojen pohjalta.[90]

Tieteen ja tekniikan alan yhdentyminen käy tärkeimmäksi sosialistista rakennustyötä nopeuttavaksi ja yhteiskunnallisen tuotannon taloudellista tehokkuutta kohottavaksi tekijäksi SEV-maissa. Se edistää tieteellisteknisen edistyksen ensisijaisten tehtävien ratkaisemista, laajojen mahdollisuuksien luomista sosialistisen yhteisön maiden asemien edelleen lujittumisessa tieteellisteknisen vallankumouksen yleismaailmallisessa prosessissa.

Yhdentyneet sosialistiset markkinat

Sosialistisia maailmanmarkkinoita luonnehtii sosialistisen maiden välisten tavara—raha -suhteiden ja luottosuhteiden kokonaisuus. Sen kehityksessä heijastuvat noissa maissa muodostuneet tuotantosuhteet samoin kuin ne uudet suhteiden muodot, jotka vähitellen syntyvät sosialismin maailmanjärjestelmän maiden välillä nykyvaiheessa.

Kaikki sosialismin maat käsittävien sosialistisen maailmanmarkkinoiden piiristä pitää erottaa Taloudellisen keskinäisavun neuvoston jäsenmaiden kansainväliset markkinat.

SEV-maiden välisen kaupan volyymi vuonna 1972 oli 41,7 miljardia ruplaa. Aktiivisimmin ulkomaankauppayhteydet kehittyvät sosialistimaiden ja niiden pääkumppanin Neuvostoliiton välillä. Vuonna 1972 Neuvostoliiton ulkomaankaupan määrä sosialististen maiden kanssa kohosi 16,8 miljardiin ruplaan. Vuoteen 1965 verrattuna kasvu oli 1,7-kertainen.[91] Neuvostoliiton osuus Bulgarian ulkomaankaupassa vuonna 1972 ylitti 1/2, Puolan, Unkarin ja Tšekkoslovakian kohdalla se oli suunnilleen 1/3, DDR:n noin 2/5 jne.[92] Neuvostoliiton ulkomaankaupasta tapahtuu 65 % sosialismin maiden kanssa.[93] Neuvostoliiton kolmen suurimman ulkomaankauppakumppanin — DDR:n, Puolan ja Tšekkoslovakian osalle tulee yli 34 % Neuvostoliiton ulkomaankauppavaihdosta.

---

[90] Ks. "Mir sotsializma v tsifrah i faktah. 1971", s. 129

[91] Ks. "Mir sotsializma v tsifrah i faktah. 1972". Spravotšnik. M., 1973, s. 157

[92] Ks. sama, s. 158

[93] Ks. sama, s. 157

Samalla kun SEV-maiden ulkomaankaupan määrä kasvaa, tapahtuu olennaisia muutoksia niiden viennin ja tuonnin tavararakenteessa. Koneiden ja laitteiden osuus SEV-maiden keskinäisen kaupan puitteissa tapahtuvassa viennissä nousi vuonna 1972 40 %:iin (kehittyneiden kapitalististen maiden viennissä suunnilleen 35 %).[94] Tämä kuvastaa niitä muutoksia, joita tapahtuu kansantaloudessa toteutettaessa teollistamis- ja tuotannon voimaperäistämissuunnitelmia. Kaikki se heijastuu kansainvälisessä kaupassa valmiiden tuotteiden, etenkin pitkälle jalostettujen tuotteiden (koneiden ja laitteiden) ominaispainon kasvuna, ja raaka-aineiden osuuden supistumisena.

Neuvostoliitto ostaa Euroopan sosialistisista maiden konepajatuotteiden pääosan. Vuonna 1972 Neuvostoliiton SEV-maista tuottamien näiden tuontitavaroiden arvo oli 3,4 miljardia ruplaa.[95] Tärkeä merkitys sellaisten teollisuuden alojen kuin laivanrakennuksen, rautatievaunutuotannon, valssauslaitteistojen ja sähkömoottorien kehitykselle on mainittujen tuotteiden suurtoimituksilla Neuvostoliittoon. Vuosina 1966—1970 Neuvostoliiton talous sai esimerkiksi laitteistot 54 kemiantehdasta varten; yli 38 % Neuvostoliiton kauppalaivastoa tuona kautena täydentäneiden merialusten tonnistosta oli rakennettu ystävämaiden telakoilla.[96]

Neuvostoliitto ostaa veljesmaista merkittävän osan kaikista niiden myymistä teollisista kulutustarvikkeista sekä kemian tuotteista.

Tunnusomaista on, että SEV-maat tuovat Neuvostoliitosta noin 1/3 kaikista ostamistaan koneista ja laitteista. Neuvostoliitosta viedään Euroopan sosialistisiin maihin metallintyöstökoneita, voimatalous- ja sähköteknistä laitteistoa, takopuristin-, nosto- sekä kuljetuslaitteita, kaivinkoneita ja tienrakennuskoneita, autoja, traktoreita ja muita maatalouskoneita.

Entiseen tapaan Neuvostoliitto on pääasiallinen tärkeimpien raaka-ainetarvikkeiden toimittaja sosialismin maihin ja turvaa siten niiden talouden vakaan kehityksen. Esimerkiksi Neuvostoliiton toimituksilla SEV-maat lähes kokonaan tyydyttävät tuontitarpeensa raakaöljyn ja raakaraudan suhteen, 3/4 öljytuotteiden, valssatun metallin ja fosforilannoitteiden suhteen, yli 3/5 puuvillan, kivihiilen ja mangaanimalmin suh-

---

[94] Ks. "Pravda", 14 fevralja 1973 g.

[95] Ks. "Mir sotsializma v tsifrah i faktah. 1972", s. 158

[96] Ks. "Mir sotsializma v tsifrah i faktah. 1971", s. 132

teen, jopa 90 % rautamalmin ja 80 % sahatavaran suhteen.[97]

Kokonaisohjelmassa korostetaan pitkäaikaiskauppasopimusten osuutta, jotka "takaavat talouden vakaan kehityksen SEV-maissa ja niiden kauppasuhteissa"[98].

Neuvostoliiton SEV-maiden kanssa käymän kaupan määrä yhdeksännen viisivuotissuunnitelman vuosina lähes puolitoistakertaistuu edellisen viisivuotiskauden määrään verrattuna.[99] Tänä kautena konepajatuotteiden keskinäisten toimitusten määrä lisääntyy merkittävästi (suunnilleen 80 %:lla). Merkillepantavaa on, että koneiden ja laitteiden vienti Neuvostoliitosta kaksinkertaistuu ja viisivuotissuunnitelman lopulla käsittää 1/3 Neuvostoliiton yleisestä viennistä SEV-maihin. Koneiden ja laitteiden tuonti SEV-maista Neuvostoliittoon laajenee merkittävästi ja vuoden 1975 lopulla noiden tuotteiden toimitukset Neuvostoliittoon käsittävät suunnilleen puolet Neuvostoliiton koko tuonnista SEV-maista.

Koneiden ja laitteiden keskinäisten toimitusten jyrkkä lisääntyminen on luonnollinen seuraus laajenevasta tuotannon erikoistamisesta ja yhteistoiminnallistamisesta. Noin 1/3 koko siitä koneiden ja laitteiden keskinäisten toimitusten määrästä, joka on edellytetty Neuvostoliiton pitkäaikaiskauppasopimuksissa toisten SEV-maiden kanssa, on erikoistuneen tuotannon tuotteita.

Bulgaria on erikoistunut valmistamaan sähkötrukkeja ja sähkökäyttöisiä telfervaunuja, joita viedään Neuvostoliittoon ja muihin sosialistisiin maihin. Neuvostoliitto lisää merkittävästi henkilö- ja kuorma-autojen sekä niiden varaosien toimituksia Unkariin, ja Unkari taas lisää yhteistoimintasopimuksella henkilöautojen sarjaosien ja yksikköjen toimituksia Volgan autotehtaalle sekä lisää Ikarus-bussitoimituksiaan. DDR:n kanssa Neuvostoliitto on allekirjoittanut useita tuotannon erikoistamissopimuksia tietokonetekniikan, joidenkin tekstiili-, elintarvike- ja graafisen teollisuuden koneiden ja laitteiden, samoin kuin eräiden metallintyöstökonetyyppien ja takopuristinlaitteiden tuotannon osalta. Neuvostoliitto on tehnyt useita tuotannon erikoistamissopimuksia Puolan, Romanian ja Tšekkoslovakian kanssa.[100]

---

[97] Ks. "Mir sotsializma v tsifrah i faktah. 1972", s. 160

[98] "Kompleksnaja programma dalnejšego uglublenija i soveršenstvovanija sotrudnitšestva i razvitija sotsialistitšeskoj ekonomitšeskoj integratsii stran — tšlenov SEV", s. 41

[99] Ks. "Pravda", 9 marta 1973 g.

[100] Ks. "Meždunarodnaja žizn", 1971, N:o 12, s. 28

Aiempien vuosien tapaan Neuvostoliitto toimittaa muihin SEV-maihin suuria määriä polttoainetta, raaka-aineita ja tarvikkeita. Esimerkiksi raaka-öljytoimitukset vuosina 1971—1975 lasketaan 243 miljoonaksi tonniksi, kun ne edellisellä viisivuotiskaudella olivat 138 miljoonaa tonnia. Maakaasun vienti Neuvostoliitosta on kasvanut merkittävästi (8:sta miljardista 33 miljardiin m^3:iin), sähkövoiman 14:sta 42 miljardiin kilowattituntiin, rautamalmin 72:sta 94 miljoonaan tonniin (metalliksi laskettuna).[101]

Keskinäisen tavaranvaihdon määrä lisääntyy tuntuvasti myös toisten SEV-maiden välillä. SEV-maiden välillä vuosina 1971—1975 sovittujen keskinäisten tavaratoimitusten arvo ylittää 200 miljardia ruplaa.

Sosialistisen yhdentymisen kokonaisohjelmassa edellytetään, että asiasta kiinnostuneet SEV-maat kehittelevät pitkän tähtäyksen kaupallis-taloudellisia sosialististen maailmanmarkkinain kehitysennusteita. Noita yleistaloudellisiin ennusteisiin ja tieteen ja tekniikan kehitysennusteisiin perustuvia ennusteita maat käyttävät laatiessaan pitkän aikavälin tuotanto- ja ulkomaankauppasuunnitelmia.

Erityinen merkitys on Kuuban ja Neuvostoliiton välisellä lujittuvalla talousyhteistyöllä. On perustettu tuloksekkaasti toimiva neuvostoliittolais-kuubalainen hallitusten välinen taloudellisen yhteistyön komissio.

Neuvostoliitto on jo vuosia ollut ensimmäisellä tilalla Kuuban ulkomaankaupassa. Sen osuus on yli puolet Kuuban koko tavaranvaihdosta. Neuvostoliiton toimitusten avulla Kuuba tyydyttää lähes täydelleen öljyn ja öljynjalosteiden, rauta- ja värimetallivalssituotteiden, työstökoneiden, autojen, maatalouskoneiden, puuvillan ja viljan tarpeensa. Kuuba puolestaan toimittaa omia tavaroitaan Neuvostoliittoon. Neuvostoliiton antaman taloudellisen ja teknisen tuen avulla Kuubaan on rakennettu (vuoden 1972 lopun tilanteen mukaan) tai on rakenteilla ja uudistamisvaiheessa yli 160 tehdasta ja muuta kohdetta.[102] Erittäin suuresti Neuvostoliitto auttaa kuubalaisia ystäviä uusimpaan tekniikkaan ja tuotannon järjestämiseen perehdyttämisessä.

Vuoden 1972 joulukuussa Neuvostoliiton ja Kuuban välillä allekirjoitetuilla sopimuksilla, joiden mukaan Neuvostoliitto auttaa Kuuban tasavaltaa teollisuuden monien perusalojen, kuljetusalan, maataloustuotannon ym. kehittämises-

[101] Ks. "Meždunarodnaja žizn", 1971, N:o 12, s. 28

[102] Ks. "Kommunist", 1973, N:o 2, s. 92

sä, on Kuuballe poikkeuksellisen tärkeä merkitys. "Kuubaa ja Neuvostoliittoa toisiinsa yhdistävät suhteet", Fidel Castro sanoi, "jäävät historiaan esikuvana vallankumouksellisista suhteista kahden maan välillä, todella vallankumouksellisista ja internationalistisista suhteista."[103]

Nykyisin etualalle asetettavat taloudellisen kiertokulun tehokkuusongelmat merkitsevät, että sosialististen maiden ulkomaankaupan tulee olla edullista kaikille siihen osallistuville, eikä se saa antaa mitään yksipuolisia etuja vain joillekin maille. Tältä näkökannalta katsoen herää kysymys: voiko ulkomaankauppa olla taloudellisesti tehokasta sellaiselle valtiolle kuin Neuvostoliitolle, jolla on itsellään lähes kaikki raaka-aineresurssit ja teollinen potentiaali voidakseen turvata omat tarpeensa kotimaisella tuotannolla? Neuvostoliiton ulkomaankaupasta toisten SEV-maiden kanssa saama kokemus osoittaa, että kansainvälinen työnjako, tuotannon erikoistaminen ja yhteistoiminnallistaminen ja niiden pohjalta ulkomaisen tavaranvaihdon nopea kasvu auttavat myös Neuvostoliittoa ratkaisemaan monia tärkeitä kansantaloudellisia tehtäviä. Varsin monien tavaroiden osalta Neuvostoliitto tyydyttää sisäiset taloudelliset tarpeensa 5—40 %:sesti tuonnilla toisista maista. Kaikki tämä osoittaa, että nykyoloissa ulkomaankauppavaihdosta on tullut tärkeä talousala sosialistisissa maissa, joka merkittävässä määrin turvaa noiden maiden sisäiset tuotanto- ja markkinatarpeet.

Vaikuttaessaan suuresti kysynnän, tuotannon ja kulutuksen tyydyttämiseen, tuotannon täystehoiseen käyntiin ja kehitykseen, sosialististen maiden kansantalouden kasvunvauhtiin, tuotantotehokkuuteen ja tuotteiden laadun paranemiseen sosialististen maiden kansainvälinen taloudellinen yhteistyö muodostuu ensiarvoiseksi edellytykseksi sosialismin menestymiselle sen kilpailussa kapitalistisen järjestelmän kanssa.

Kuvaavaa on, että sosialististen maiden taloudellinen kasvu luo välttämättömän perustan jatkuvalle *väestön hyvinvoinnin kohoamiselle.* Niinpä työtätekevien reaalitulot vuosina 1971—72 kasvoivat Bulgariassa 9 %:lla, Unkarissa 8,7 %:lla, Neuvostoliitossa 8,4 %:lla, Tšekkoslovakiassa (henkilökohtainen kulutus) 10,8 %:lla. DDR:ssä väestön puhdas rahatulo kasvoi samana aikana 9,5 %:lla. Jos tarkastellaan reaalipalk-

[103] Sama

kaa, niin noina kahtena vuotena se kohosi Romaniassa 12,3 %:lla, Puolassa 12,4 %:lla.[104]

Kaikki tämä on osoituksena siitä, että sosialistisen yhteisön maiden taloudellinen yhteistyö on alistettu palvelemaan periaatteen "kaikki ihmisen nimessä, kaikki ihmisen hyväksi" johdonmukaista käytännössä toteuttamista.

"Tärkeitä eivät ole ainoastaan tämän yhteistyön aineelliset tulokset", L. I. Brežnev sanoi. "Tärkeää ja arvokasta on myös se, että niiden syntyprosessissa on lujittunut syvän yhteisymmärryksen, kollektivismin, todella toverillisen kumppanuuden henki. Konkreettisia talousongelmia ratkaistessaan maamme eivät ainoastaan huolehdi siitä, että taloudelliset suhteet olisivat keskinäisesti edulliset, vaan ne myös ottavat mahdollisimman suuresti huomioon toistensa edut. Toverillinen huolenpito siitä, ettei vain oma maa, vaan myös sosialistiset ystävävaltiot kehittyisivät menestyksellisesti — se on korkein ilmaus sosialistisesta internationalismista."[105]

Sosialististen maiden kansainvälisen taloudellisen ja poliittisen yhteistyön edelleen kehittyminen edistää sosialistisen yhteisön maiden ulkopoliittisten ja ulkomaankauppapoliittisten asemien lujittumista koko maailmanpolitiikassa ja maailmantaloudessa, lisäksi noiden maiden ulkopolitiikan ja diplomaattisten toimenpiteiden tehokkuutta kansainvälisellä areenalla, vahvistaa niiden yhteistä puolustusvoimaa.

Uusia tärkeitä avainasemia talouden, tieteen ja kulttuurin kehittämisessä saavuttaessaan kansojen suuri sosialistinen perhe katsoo varmana kommunistiseen huomispäiväänsä.

Sosialistisen taloudellisen yhdentymisen tavoitteita vastaavasti koordinoitujen kansantaloussuunnitelmien toteuttaminen voimistaa sosialismin taloudellista ja puolustusmahtia.

Sosialististen maiden yhtenäisyyden lujittuminen, niiden monisärmäisen yhteistoiminnan täydellistyminen Varsovan sopimusjärjestössä ja SEV:ssa edistää ratkaisevalla tavalla niiden niin sisäisten, kansallisten, kuin myös yhteisten, internationalististen tehtävien tuloksellista toteuttamista, joita koko sosialistisen yhteisön eteen nousee.

Kysymykset sosialistisen maailmanjärjestelmän jatkuvasta yhtenäistämisestä ovat alinomaa NKP:n ja toisten veljespuolueiden keskeisen huomion kohteena. Sopiessaan politiikastaan kansainvälisellä kentällä, kehittäessään tarmokkaasti ta-

---

[104] Ks. "Kommunist", 1973, N:o 9, s. 114—115

[105] L. I. Brežnev. Leninskim kursom. Retši i statji, t. 2, s. 511

loudellista yhdentymistä, koordinoidessaan ideologian alan toimenpiteitä sosialististen maiden kommunistit kaikin tavoin edistävät maailmansosialismin johtavan tendenssin kehittymistä — tendenssin kohti yhtenäisyyttä ja yksimielisyyttä.

Jos silmäilee sosialismin maiden yhteiskuntakehityksen nykytasoa, kuluneiden vuosikymmenien kulussa kertynyttä käytännön kokemusta niiden veljellisessä yhteistoiminnassa, niin kokonaisuutenaan hahmottuu mahtava, vaikuttava kuva. Uusi historian kausi on muotoillut ne yhteiskunnallisen ja valtiollisen tietoisuuden periaatteet ja muodot, joiden toteuttamiseksi ihmiset ovat taistelleet ja uhranneet henkensä. Ja tietysti satojen miljoonien ihmisten elävä historiallinen luova toiminta sosialistisissa maissa luo myös aivan uusia, vielä ennennäkemättömiä valtioiden välisten suhteiden muotoja. Luo, koska sitä valaisee tapahtuvien prosessien todella tieteellinen marxilais-leniniläinen käsittäminen.

Historiallisella esimerkillään, leniniläisen ulkopolitiikan johdonmukaisella toteuttamisellaan, tukemalla tehokkaasti kansojen taistelua rauhan ja vapauden, riippumattomuuden ja sosiaalisen edistyksen puolesta sosialistinen maailmanjärjestelmä vaikuttaa kasvavassa määrin koko kehityskulkuun nykymaailmassa.

Kokonaisuudessaan sosialististen veljesmaiden kansainvälinen yhteistyö lujittuu ja käy yhä moniulotteisemmaksi, ja muun muassa ottaa huomioon myös ne taloudelliset ja poliittiset yhdentymisprosessit, joita on käynnissä lännen kapitalistisissa maissa.

Sosialististen valtioiden kansainvälinen liitto on syntynyt ja kehittyy marxismi-leninismin järkähtämättömältä yhtenäiseltä pohjalta. Yhteistoiminnan voimistaminen ja syventäminen, jatkuva yhtenäisyyspyrkimys — tämä on veljesmaiden ja -puolueiden tärkein huolenpidon kohde, niiden yhteisten saavutusten ja voittojen tae.

Sosialistisen neuvostotasavaltojen liiton 50-vuotispäivän juhlaesitelmässään L. I. Brežnev sanoi: "Tarvitsemme yhtenäisyyttä, yhteistyötä ja yhteistoimintaa ennen muuta ratkaistaksemme nopeammin ja tehokkaammin sosialistisen yhteiskunnan kehitykseen ja kommunismin rakentamiseen liittyviä tehtäviä. Tarvitsemme yhtenäisyyttä, yhteenliittyneisyyttä ja yhteistyötä myös voidaksemme mahdollisimman menestyksellisesti puolustaa ja lujittaa kaikkien kansojen niin kipeästi tarvitsemaa rauhaa, vakiinnuttaaksemme kansainvälisen jännityksen lieventymisen ja torjuaksemme tehokkaasti

imperialismin kaikki aggressiiviset toimet, kaikki yritykset loukata sosialismin etuja.

Juuri tästä syystä Neuvostoliitto on kannattanut ja tulee aktiivisesti kannattamaan kaikkien sosialismin maiden yhteenliittymistä ja yhteistyötä."[106]

[106] Brežnev, Puheita, Keuruu 1973, s. 198

III LUKU

Neuvostoliiton suhteet Aasian, Afrikan ja latinalaisen Amerikan kehitysmaihin

Sodanjälkeisellä kaudella maailman poliittisessa kartassa on tapahtunut ratkaisevia muutoksia. Rinnan sosialististen valtioiden kanssa imperialismin entisen siirtomaajärjestelmän raunioille on kohonnut paljon uusia, itsenäisiä Aasian, Afrikan ja latinalaisen Amerikan valtioita. Nyt on koittanut se päivä, jota Lenin nimitti "huomispäiväksi maailmanhistoriassa", jolloin hänen ennakointinsa mukaan "imperialismin sortamat ja heräämässä olevat kansat heräävät lopullisesti ja jolloin alkaa niiden ratkaiseva, pitkäaikainen ja voimia kysyvä vapaustaistelu"[1].

Paljastaessaan kapitalismin viimeisenä vaiheena olevan imperialismin lait Lenin analysoi syvällisesti myös riistojärjestelmää vastaan suuntautuneita työtätekevien vapautusliikkeitä, itse imperialistiseen järjestelmään sisältyviä sosiaalisen kehityksen muita, historiallisesti korkeampia asteita kohti siirtymisen sisäisiä tendenssejä. Siitä syystä Leninin teoksilla on edelleen suuri tietopuolinen ja prognostinen (futurologinen) arvo, siitä syystä poliitikot ja tiedemiehet niin huolella pohdiskelevat tänään sitä, millaiseksi Lenin kuvitteli tuon 'maailmanhistorian huomispäivän'.

V. I. Lenin kirjoitti syksyllä 1916:

"Sinä aikana, jonka kuluessa kehittyneiden maiden proletariaatti kukistaa porvariston ja torjuu sen vastavallankumousyritykset, kehittymättömät ja sorretut kansakunnat eivät odota, ne eivät lakkaa elämästä eivätkä häviä. Kun ne käyttävät hyväksi sellaistakin, sosiaaliseen vallankumoukseen verraten kerrassaan pientä imperialistisen porvariston kriisiä, kuin vuosien 1915—1916 sotaa (Lenin tarkoittaa silloin käynnissä ollutta ensimmäistä maailmansotaa. — Tekijät) noustakseen kapinaan (siirtomaat, Irlanti), niin on epäilemätöntä,

[1] Lenin, Teokset, 36. osa, s. 589

että sitäkin suuremmalla syyllä ne tulevat käyttämään hyväksi kehittyneiden maiden *suurta* kansalaissota*kriisiä* noustakseen kapinaan.

Sosiaalinen vallankumous ei voi tapahtua muutoin kuin aikakautena, jossa yhdistyy kehittyneiden maiden proletariaatin ja porvariston välinen kansalaissota ja *kokonainen* sarja kehittymättömien, takapajuisten ja sorrettujen kansakuntien demokraattisia ja vallankumouksellisia liikkeitä, siinä luvussa kansallisia vapausliikkeitä.

Miksi? Siksi, että kapitalismi kehittyy epätasaisesti, ja objektiivinen todellisuus osoittaa meille, että kapitalistisesti korkealle kehittyneiden kansakuntien ohella on olemassa koko joukko kansakuntia, jotka ovat taloudellisesti heikosti kehittyneitä tai täysin kehittymättömiä."[2]

Tällöin Lenin konkreettisesti viittasi intialaisten sotajoukkojen kapinaan Singaporessa, kapinayritykseen Ranskan Annamissa (Indo-Kiinassa), Saksan Kamerunissa (Afrikassa) sekä kapinaan Irlannissa.

Lenin tähdensi edelleen: "Tämä luettelo ei ole tietenkään läheskään täydellinen. Mutta se todistaa kuitenkin, että imperialismin kriisin *yhteydessä* kansallisen kapinan liekkejä on leimahdellut *sekä* siirtomaissa, *että* Euroopassa ja että kansalliset sympatiat ja antipatiat ovat ilmentyneet drakonisista uhkailuista ja vainotoimenpiteistä huolimatta. Ja silti imperialismin kriisi ei ole ollut vielä läheskään huippuunsa kehittynyttä: imperialistisen porvariston mahtia ei ole vielä lannistettu ('näännytyssota' voi kyllä johtaa, mutta ei ole vielä johtanut siihen); imperialististen valtojen sisäiset proletariaatin liikehtimiset ovat vielä kovin heikkoja. Entä miten käy sitten, kun sota on johtanut täydelliseen nääntymykseen tai kun edes yhdessäkin maassa porvariston valta alkaa horjua proletariaatin taistelun iskuista niin kuin tsarismin valta vuonna 1905?"[3]

Lenin näki, että "vallankumous oli päiväjärjestyksessä vuosina 1914—1916, se piili sodan uumenissa, *kasvoi esiin* sodasta".

Ja suunnitellen "järjestelmällisiä, johdonmukaisia, käytännöllisiä, kypsyvän vallankumouksen linjaa vastaavia toimenpiteitä, jotka ovat *ehdottomasti toteutettavissa*, olkoon vallankumouksellisen kriisin kehitysvauhti *mikä tahansa*", hän

---

[2] Lenin, Teokset, 23. osa, s. 51—52

[3] Lenin, Teokset, 22. osa, s. 346

suurena vallankumouksellisena ja tiedemiehenä näki pitkälle tulevaisuuteen.[4]

Lenin kirjoitti, että menestyäkseen sorrettujen maiden kansalliset vapausliikkeet "vaativat joko sorrettujen maiden valtavan väestömäärän ponnistusten yhdistämistä" (esimerkiksi Intia ja Kiina) tai "kansainvälisen tilanteen eri puolien *erikoisen* suotuisaa yhteenpunoutumista (esimerkiksi imperialistisia valtoja paralysoi niiden voimien ehtyminen, keskinäinen sota, antagonismi jne. estäen niitä sekaantumasta asioiden kulkuun)" tai "jonkin suurvallan proletariaatin *samanaikaista* kapinaa porvaristoa vastaan..."[5] Toisessa yhteydessä, polemisoidessaan niitä vastaan jotka sanoivat vaatimuksen siirtomaiden viipymättömästä vapautumisesta olevan 'mahdoton', Lenin sanoi, että tuo vaatimus todellakin "on mahdoton ilman useita vallankumouksia ja kestämätön ilman sosialismia"[6]; mutta "sotilaalliselta näkökannalta... katsoen siirtomaiden eroaminen emämaasta on mahdollista ylipäänsä vain sosialismin myötä, mutta kapitalismin oloissa se on mahdollista joko poikkeustapauksessa, tai sitten niin siirtomaissa kuin emämaissakin tapahtuvien useiden vallankumousten ja kapinain hinnalla"[7]. Lenin korosti, että imperialismin oloissa siirtomaiden vapauttaminen on toteuttavissa "Euroopan sosialistisen vallankumouksen *yhteydessä*". Sosialistisella yhteiskunnalla ei tule olemaan *"ei* siirtomaita eikä *yleensäkään* sorrettuja kansakuntia"[8], vaan tulee saamaan aikaan imperialististen valtojen poistumisen siirtomaista. Samalla sosialismi kannattaa "kehittyneiden maiden valveutuneiden työläisten ja *kaikkien* sorrettujen maiden työläisten, talonpoikien ja orjien mitä likeisintä lähentymistä ja yhteenliittymistä"[9].

Sen sijaan puhuessaan työväenluokan politiikasta niin pian kuin se saa vallan, Lenin syksyllä 1916 julisti:

"Me teemme kaiken voitavamme lähentyäksemme mongoleja, persialaisia, intialaisia, egyptiläisiä ja liittyäksemme yhteen heidän kanssaan, me pidämme velvollisuutenamme ja *omien etujemme mukaisena* tehdä sen, sillä muutoin Euroo-

---

[4] Ks. sama, s. 307—308

[5] Sama, s. 302—303

[6] Sama, s. 328

[7] Sama, s. 329

[8] Lenin, Teokset, 23. osa, s. 58

[9] Sama, s. 59

pan sosialismi tulee olemaan *epävakaata*. Me koetamme antaa noille kansoille, jotka ovat takapajuisempia ja sorretumpia kuin me 'epäitsekästä kulttuuriapua' — Puolan sosialidemokraattien mainiota sanontaa käyttääksemme, — ts. auttaa niitä siirtymään koneiden käyttöön, työn helpottamiseen, demokratiaan, sosialismiin."[10]

Lenin selkeästi erotti proletariaatin sosialistiset päämäärät, jotka ovat kaikkien maiden ja kansakuntien työläisten, kaikkien työtätekevien, imperialistien sortamien ihmisten yhteenliittäminen taistelussa pääoman sortoa vastaan, sosialismin puolesta, ja ne demokraattiset, kansallisvapautukselliset tehtävät, joita sorrettujen, takapajuisten kansakuntien liikkeet pyrkivät ratkaisemaan. Lenin korosti, että erotukseksi kehittyneistä kapitalistisista maista, joiden edessä välittömänä tehtävänä on siirtyminen sosialismiin, sorretuilla ja kapitalistisesti kehittymättömillä kansakunnilla on *"objektiivisesti* yleiskansallisia tehtäviä, nimittäin *demokraattisia* tehtäviä, *vieraiden kansallisuuksien harjoittaman sorron kukistamista* tarkoittavia tehtäviä"[11].

Minkälaisia sitten olivat nuo tehtävät konkreettisesti, esimerkiksi Aasian sorretuilla kansoilla? Siitä Lenin kirjoitti:

"Epäilemätöntä on, että suuri osa Aasiaa, tiheimmin asuttua maanosaa, on joko 'suurvaltain' siirtomaita, tai kansallisesti äärimmäisen riippuvien ja sorrettujen valtioiden asemassa ... Emme tiedä, ehtiikö Aasia ennen kapitalismin vararikkoa muodostua itsenäisten kansallisten valtioiden järjestelmäksi kuten Eurooppa. Mutta kiistattomaksi jää, että herätettyään Aasian, kapitalismi on aiheuttanut kaikkialla kansallisuusliikkeitä, että näiden liikehtimisien pyrkimyksenä on kansallisten valtioiden muodostaminen Aasiassa."[12]

Yhtenä imperialismin viidestä perustunnusmerkistä V. I. Lenin mainitsi maailman alueellisen jakamisen suurten imperialististen valtojen kesken sekä perusteli siirtomaiden vapautumisen välttämättömyyttä, niiden oikeutta emämaasta eroamiseen ja itsenäisen valtion muodostamiseen. Nyt tuo leninismin ohjelmallinen vaatimus on pääasiassa toteutettu: maailman alueellinen jakaminen on poistettu, mikä merkitsee muun muassa kestävän rauhan puolesta käytävän taistelun mahdollisuuksien tavattoman suurta objektiivista voimistu-

[10] Lenin, Teokset, 23. osa, s. 59—60

[11] Sama, s. 51

[12] Lenin, Teokset, 20. osa, s. 391—392

mista, koska yhtenä molempien maailmansotien syistä oli imperialististen valtojen taistelu jo keskenään jakamansa maailman alueellisesta uudelleenjakamisesta.

'Klassisten' siirtomaiden asemaan ovat jääneet toistaiseksi Afrikan eteläosan maat ja jotkin siellä täällä alueellisesti erillään olevat kolonialismin tukikohdat.

Vuoden 1973 lopulla Yhdistyneisiin Kansakuntiin kuului 135 valtiota, joista runsaat 100 Aasian, Afrikan ja latinalaisen Amerikan maita. Toiseen maailmansotaan saakka vain muutamilla näillä kolmen maanosan, ennen muuta latinalaisen Amerikan ja Aasian, mailla oli itsenäisen valtion asema. Mutta nekin olivat osaksi puolisiirtomaita, osaksi riippuvuusasemassa olleita valtioita, joita ympäröivät joka puolelta vähäisen imperialistivaltioiden ryhmän 'alusmaat'.

Nyt kansainväliseen elämään osallistuu aktiivisesti suuri määrä aiemmin orjuutettuja tai riippuvuusasemassa olleita suvereenisia valtioita, joissa asuu yli 47 % maapallon väestöstä. Aasia, Afrikka eteläosaa lukuun ottamatta ja latinalainen Amerikka ovat nyt Euroopan tavoin suvereenisten valtioiden maanosia. Tietenkin alueen suuruus, väkiluku ja sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen taso näissä ehdollisesti kehitysmaiksi nimitetyissä maissa ovat varsin erilaiset. Erilainen on myös niiden kunkin ominaispaino kansainvälisessä elämässä.

Mutta periaatteellinen merkitys on sillä seikalla, että nuo maat ovat taistellen turvanneet riippumattomuutensa ja taistelussa imperialismia vastaan ovat vakiintuneet täysivaltaisiksi osallisiksi kansainvälisessä elämässä. Ilman Intiaa, Pakistania, Bangladešia, Birmaa, Egyptiä, Syyriaa, Algeriaa, Nigeriaa, Irakia, ilman latinalaisamerikkalaisia ja muita kehitysmaita ei nyt voitaisi kuvitella poliittista maailmankarttaa.

Niillä muutoksilla, joita sodanjälkeisinä vuosikymmeninä on tapahtunut Aasiassa, Afrikassa ja latinalaisessa Amerikassa, on kansainvälispoliittiselta näkökannalta maailmanhistoriallinen merkitys. Onhan eri asia suhteellisen äskeisen menneisyyden järjestys, jolloin rinnan muutamien Euroopan, Amerikan ja Aasian itsenäisten valtioiden kanssa maapallon maiden ja väestön enemmistö oli kokonaan alistettu viidelle—seitsemälle imperialistiselle siirtomaavallalle vailla suvereenisuutta ja itsenäisen kehityksen mahdollisuutta. Eri asia on taas se, että tuo enemmistö on karkottanut muukalaiset sortajat ja saanut — suuremmassa tai pienemmässä

määrin — mahdollisuuden itsenäiseen kansalliseen ja valtiolliseen kehitykseen.

Kaikki nämä muutokset ovat saaneet erityisen merkityksen ennen muuta myös siitä syystä, että samanaikaisesti imperialismin tiet on katkaistu monissa Euroopan ja Aasian maissa, on muodostunut mahtava sosialististen valtioiden leiri, joka pystyy antamaan ja tosiasiallisesti antaa tehokasta ja pyyteetöntä apua niille maille ja kansoille, jotka taistelevat vapautuakseen lopullisesti kolonialistisesta ja uuskoloniaalisesta orjuutuksesta.

Kosketellessaan Irlannin kysymyksen yhteyksiä Englannin työväenliikkeeseen Karl Marx tavattoman kaukonäköisesti kirjoitti Ludwig Kugelmannille marraskuun 29 pnä 1869:

"Tulen yhä enemmän siihen vakaumukseen — ja nyt kysymys on siitä, että tämä vakaumus juurrutettaisiin Englannin työväenluokan ajatuksiin — että se ei koskaan kykene ottamaan itse Englannissa päättävää askelta eteenpäin niin kauan kuin se ei lopullisesti irtaudu hallitsevien luokkien politiikasta Irlannin kysymyksessä, niin kauan kuin se ei käy toimimaan yksissä tuumin irlantilaisten kanssa, eikä ota itselleen aloitetta vuonna 1801 muodostetun unionin lakkauttamisesta ja sen korvaamisesta vapaalla liitolla federatiiviselta pohjalta. Ja tätä politiikkaa Englannin proletariaatin pitää ajaa ei myötätunnosta irlantilaisia kohtaan, vaan siksi, että se on välttämätöntä sen omien etujen kannalta. Ellei tätä tehdä, niin Englannin kansa tulee entiseen tapaan kulkemaan hallitsevien luokkien talutusnuorassa, koska *sen* täytyy esiintyä niiden kanssa yhteisrintamana Irlantia vastaan. Jokainen kansanliike itse Englannissa lamaantuu epäsovun johdosta irlantilaisten kanssa, jotka myös itse Englannissa muodostavat varsin merkittävän osan työväenluokasta. Englannin proletariaatin vapautumisen *ensimmäinen ehto* — englantilaisen maaylimystön kukistaminen — jää toteutumatta, koska sen asemia itse Englannissa ei voida nujertaa niin kauan kuin se säilyttää vahvasti lujitetut etuvartiolinnakkeensa Irlannissa. Mutta niin pian kuin Irlannin kansa ottaa asiat omiin hoiviinsa, kohta kun siitä itsestään tulee oman maansa lainsäätäjä ja hallitsija, kohta kun se saavuttaa autonomian, maaylimystön hävittäminen (suurimmalta osaltaan ne *ovat samoja henkilöitä* kuin englantilaiset maalorditkin) tapahtuu siellä verrattomasti helpommin kuin täällä, koska Irlannille se ei ole vain puhtaasti taloudellinen kysymys, vaan samalla myös *kansallinen,* sillä maalordit Irlannissa eivät ole, niin kuin Englannissa, perinteisiä virkamiehiä

ja edustushenkilöitä, vaan verisesti vihattuja kansallisuuden sortajia."[13]

Irlanti on tänäänkin kuuma paikka maapallolla — räjähdykset ja laukaukset Belfastissa ja muissa Pohjois-Irlannin kaupungeissa kiirivät kumeana kaikuna ympäri maata. Mutta hirvittävien siirtomaakidutuskammioiden hävittäminen kolmessa maanosassa ei voi olla vaikuttamatta, heti tai vähitellen, siihen, että myös emämaissa tulee juurituksi pois se orjanomistuksen, taantumuksen ja sotaisan militarismin henki, joka on ollut toisena puolena siinä mitalissa, jonka nimi — kolonialismi ja ihmiskunnan valtaisan osan siirtomaasorto — on murrettu, tosin vasta eilen, mutta murrettu kuitenkin ja — kansojen hellittämättömällä taistelulla — ikiajoiksi.

Tosiasia on se, että Indonesian vapauduttua siirtomaaikeestä Alankomaiden talouselämä ei luhistunut, niin kuin kolonialistit enteilivät, vaan on kehittynyt nopeammin ja vapaammin. Samoin on tapahtunut Ranskassakin sen jälkeen, kun Ranskan entiset siirtomaat saavuttivat riippumattomuuden.

Suhteet kehitysmaihin muodostavat Neuvostoliiton samoin kuin muidenkin sosialististen veljesmaiden ulkopoliittisessa toiminnassa valtaisan piirin. Määrällisesti suurin osa Neuvostoliiton diplomaattipalvelun työntekijöistä toimii juuri tällä alueella ja usein varsin mutkikkaissa oloissa. Yhdistyneissä Kansakunnissa ja sen lukuisissa elimissä Neuvostoliiton edustajat auttavat kehitysmaiden laillisten oikeuksien ja etujen puolustamisessa.

Neuvostoliiton kehitysmaasuhteiden yleiset perusteet määrää niin hyvin marxismi-leninismin maailmankatsomus kuin myös se taistelu kansainvälisessä elämässä, jota Neuvostoliitto ja sosialistiset veljesmaat käyvät rauhan, demokratian ja sosialismin puolesta.

Tieteellisen sosialismin teoriaa kehitellessään Marx, Engels ja Lenin katsoivat kauas eteenpäin: heidän teoksissaan on suoranaisia osoituksia siitä, minkälaisia tehtäviä tulevaisuuden sosialististen valtioiden voittanut työväenluokka joutuu ratkaisemaan suhteissa vapautuviin maihin ja kansoihin.

Ohjelmallinen merkitys — juuri siten Lenin ne arvioi — on niillä asettamuksilla, jotka Friedrich Engels muotoili kirjeessään Karl Kautskylle syyskuun 12 päivänä 1882. Arvioidessaan mahdollisia historiallisen kehityksen näköaloja liit-

[13] Marx—Engels, Teokset, venäjänkiel. laitoksen 32. osa, s. 531

tyneenä proletariaatin tuleviin voittoihin kehittyneissä maissa Engels kirjoitti:

"Mielestäni varsinaiset siirtomaat, nimittäin eurooppalaisen väestön asuttamat, Kanada, Kapmaa ja Australia muuttuvat kaikki itsenäisiksi; mutta pelkästään alkuasukkaiden asuttamat maat, kuten Intia, Algeria, Hollannin, Portugalin ja Espanjan alistetut maa-alueet proletariaatti joutuu ottamaan toistaiseksi haltuunsa ja saattamaan ne mahdollisimman pian itsenäisyyteen. On vaikea sanoa, miten nimenomaan tuo prosessi kehkeytyy. Intiassa saattaa jopa hyvinkin uskottavasti puhjeta vallankumous ja koska vapautuva proletariaatti ei voi käydä siirtomaasotia, niin siihen on tyydyttävä, eikä sitä paitsi kaikkinaista hävitystä voida tietenkään välttää. Tuollaiset seikat liittyvät kuitenkin erottamattomasti kaikkiin vallankumouksiin. Samoin saattaa käydä vielä muuallakin, esimerkiksi Algeriassa ja Egyptissä, ja *meille* se olisi eittämättä parasta. Meille riittää työtä kotonakin. Kun kerran Eurooppa ja Pohjois-Amerikka tulevat uudelleenjärjestetyiksi, ovat ne niin valtavana voimanlähteenä ja sellaisena esikuvana, että puolisivistyneet maat lähtevät itse seuraamaan meitä; siitä ovat takeena jo yksin taloudelliset tarpeet. Mitä yhteiskunnallisia ja poliittisia vaiheita nuo maat joutuvat tuolloin läpäisemään, ennen kuin pääsevät myös sosialistiseen järjestykseen, siitä voisimme mielestäni esittää vain jokseenkin tyhjänpäiväisiä olettamuksia. Se on kuitenkin kiistatonta, että *voitokas proletariaatti ei voi työntyä millään tavoin onnellistamaan mitään vierasta kansaa horjuttamatta siten omaa voittoaan* (Kursivointi meidän. — Tekijät). Tämä ei tietenkään tee millään muotoa mahdottomaksi erilaisia puolustussotia."[14]

Edellä esitettyyn asettamukseen sisältyvä Engelsin tärkein teoreettinen johtopäätös on saanut vahvistuksensa, se ei ole kadottanut ajankohtaisuuttaan nytkään, vaikka konkreettinen maailmanhistorian kehityskulku tosin on ollut hieman erilainen. Työväenluokka on voittanut useissa kehittyneissä ja vähemmän kehittyneissä maissa. On muodostunut valtioiden sosialistinen maailmanjärjestelmä. Samaan aikaan suurpääoman herruus säilyy useissa kehittyneissä Länsi-Euroopan valtioissa, Pohjois-Amerikassa ja Japanissa.

Imperialistiset valtiot eivät ole luopuneet yrityksestä pitää kapitalistisen maailmantalouden piirissä kehitysmaita riistonsa kohteina. Nyt on tietenkin ilmiselvää, että toista-

[14] Marx—Engels, Valitut teokset 1—3, osa 3, s. 439

miseen tapahtuva kolonisaatio, josta 'klassisen' kolonialismin dinosaurukset vielä taannoin haaveilivat entisissä emämaissa, ei ole mahdollinen, eikä länsivalloille itselleen edes taloudellisesti ja poliittisesti edullinenkaan. 'Klassinen' kolonialismi on käynyt yhtä heikosti kannattavaksi yritykseksi kuin orjatyö aikoinaan, vaikkakaan entisen tyyppiset kolonisaattorit, portugalilais-, etelärhodesialais- tai eteläafrikkalaistyyppiset sortajat eivät olekaan vielä hävinneet.

Pääoma on kuitenkin stereotyyppinen ja ehkäpä se palaisikin vanhoihin, aikansa eläneisiin 'klassisen' siirtomaariiston muotoihin, ellei olisi Neuvostoliittoa ja sosialismin maailmanjärjestelmää, elleivät vanhat siirtomaalinnakkeet olisi luhistuneet ja ellei niiden paikalla kehittyisi kansojen uusi elämä. Täytyy ottaa lukuun realiteetit, ne mahtavat voimat, jotka ovat murskanneet 'klassisen' kolonialismin, ja jotka eittämättä eivät anna sen elpyä uudelleen. Täytyy ottaa lukuun myös nykysivilisaation uusi tieteellistekninen taso, jonka vallitessa vanhat siirtomaariiston metodit olisivat varsin riskialtista kokeilua kovimmillekin riistäjille.

Aasian, Afrikan ja latinalaisen Amerikan kansojen 'klassisten', avoimen rosvomaisten siirtomaariistometodien asemesta imperialistit pyrkivät turvautumaan siloteltumpiin, ei yhtä selvästi rosvomaisiin uuskolonialismin metodeihin.

Eriarvoisen kauppavaihdon, liikevoittojen maastaviennin, paikallisen työvoiman riiston, riitaisuuksien lietsonnan avulla kolmannen maailman eri valtioiden välillä, mikä lisää aseistusmenoja kehitysmaissa, sekä kaikenlaisen pankkikeinottelun jne. avulla imperialistiset monopolit jarruttavat riippumattomiksi päässeiden kansojen kehitystä.

Tällainen nykyajan kolonisaattorien käytäntö kohtaa kansojen voimakasta vastustusta kehitysvaltioissa, jotka eivät halua alistua sortoon ja imperialistien sekaantumiseen sisäisiin asioihinsa.

Neuvostoliitto ja sosialistiset veljesmaat antavat kaikkea tukeaan kehitysmaille niiden oikeutetussa taistelussa. Pelkästään se, että on sosialismin maailmanjärjestelmä, mikä on valtavasti kaventanut imperialismin mahdollisuuksia kansainvälisellä kentällä, lujittaa kehitysmaiden riippumattomuutta, vahvistaa niiden asemia imperialistisiin maihin nähden.

Antaessaan apua vapautuneille maille niiden itsenäisessä kehityksessä sosialistiset valtiot noudattavat tunnontarkasti niiden sisäisiin asioihin puuttumattomuuden periaatetta. Tässä on täysin voimassa Engelsin muotoilema periaate "ei mi-

tään onnellistamista", ts. ei mitään pyrkimystä tyrkyttää kehitysmaille tiettyä yhteiskunnallistaloudellista järjestelmää; SNTL on periaatteellisesti vastustanut ja vastustaa 'vallankumouksen vientiä', samoin kuin myös 'vastavallankumouksen vientiä', joka merkitsee imperialististen valtojen hyökkäystä ja sekaantumista mainittujen maiden sisäisiin asioihin.

Mitä syvällisin yhteiskunnallisten suhteiden uudistaminen sosialismin maissa ja niiden sosiaalistaloudellinen nousu ovat jo luoneet päivä päivältä lisääntyvän valtaisan voimallisen esimerkin toisten maiden kansoille, tällöin myös kansallisesta ja siirtomaasorrosta vapautuneille kansoille.

Marxilaisuuden teoria on toteutunut käytännössä, se on hämmästyttävän tarkasti osoittanut olevansa oikea ja on asettanut käytännön eteen uusia monipuolisia pitkäaikaisen merkityksen omaavia tehtäviä.

Valtioiden välinen yhteistyö

Neuvostoliitto on jatkuvasti ja aktiivisesti toiminut ja toimii kansainvälisessä elämässä riippumattomuuden myöntämiseksi siirtomaille ja niiden kansoille, tukenut niiden imperialismin vastaista kansallista vapaustaistelua.

Maailman sorretut kansakunnat ja kansat eivät ole juuri missään jättäneet länsivaltojen maailman siirtomaaimperiumeista kiveä kiven päälle. Kun vuonna 1939, toisen maailmansodan aattona, 66 % maapallon väestöstä asui siirtomaissa, puolisiirtomaissa ja riippuvuussuhteessa olleissa maissa, niin vuoteen 1971 mennessä suoranaisen siirtomaaherruuden alaisena oli enää noin 1 % maapallon väestöstä.

Imperialismin siirtomaajärjestelmän luhistumiskausi käsittää kokonaisen historian ajanjakson — toisen maailmansodan päättymisestä 60-luvun alkuun. Nojaten sosialististen valtioiden monipuoliseen ja voimakkaaseen tukeen ja yhä aktiivisemmin yhdistäen omia voimiaan siirtomaiden, puolisiirtomaiden ja riippuvien maiden kansat ovat askel askeleelta, vaihe vaiheelta, särkeneet imperialismin luomaa maailmanlaajuista kansojen siirtomaavankilaa.

Vallankumoukset Indo-Kiinassa ja Indonesiassa, voitokas kansallinen liike Intiassa ovat johtaneet suurien niihin rajoittuvien alueiden vapautumiseen. Siirtomaa- ja puolisiirtomaariippuvuuden muodoista saavutettu voitto arabimaissa, aluksi Syyriassa ja Libanonissa (v. 1943), sitten Egyptissä

(vuoden 1952 vallankumous) ja Irakissa (vuoden 1958 vallankumous), johti siirtomaajärjestysten sortumiseen ympäristöalueillakin. Vuonna 1954 alkanut sankarillinen Algerian vallankumous ja sen voitto kahdeksanvuotisen raskaan siirtomaavastaisen sodan tuloksena (v. 1962), antoi alkusysäyksen siirtomaajärjestelmien luhistumiselle Afrikassa Saharasta etelään. Ghanan, Guinean ja Malin kansat ensimmäisinä Länsi-Afrikassa tekivät lopun siirtomaahallinnosta, samaan aikaan kun sankarillinen Kenian kansa syvällä Itä-Afrikassa kävi vielä monia vuosia uhrautuvaa aseellista taistelua riippumattomuuden puolesta[15], nostattaen taisteluhenkeä ja voitontahtoa tuon maantieteellisen alueen kansojen keskuudessa.

Siirryttyään Kaakkois- ja Etelä-Aasiasta lähi-itään ja Pohjois-Afrikkaan, levittyään päiväntasaajan Afrikan maihin ja saavuttaen sielläkin kaikkialla voittoja (aina Mosambikin, Angolan ja Rhodesian rajoille asti) imperialismin vastaiset kansallisvapautukselliset vallankumoukset ja vapautusliikkeet leimahtivat uuteen liekkiin myös läntisellä pallonpuoliskolla. Ne järisyttivät perusteita myöten lahjottujen junttien ja marionettidiktaattorien uuskolonistisia järjestelmiä latinalaisen Amerikan maissa ja aloittivat liikkeiden ja uudistusten aikakauden, uudistusten, jotka useassa tapauksessa tapahtuivat jo korkeammalla sosiaalis-taloudellisella pohjalla kuin alun perin Afrikassa ja suuressa osassa Aasian maita, vaikka niillä olikin ja on vastassaan voimakkaampi vihollinen.

Näin imperialismin sortamat kansat käyttivät kapitalismin yleisen kriisin edelleen syvenemistä ratkaistakseen omalla tavallaan kipeät kysymyksensä.

Mutkikkaan tien kulki imperialismin vastainen liike Kiinassa — vuoden 1911 demokraattisesta vallankumouksesta, joka saattoi voimaan maassa tasavaltalaisen hallitusmuodon vuonna 1949 tapahtuneeseen Kiinan kansantasavallan julistamiseen, joka oli Kiinan kansan KKP:n johdolla saavuttama valtaisa voitto. Myöhemmin tilanne mutkistui sen seurauksena, että KKP:n nykyjohto perääntyi marxismi-leninismistä suurvaltahegemonismin suohon. Kiinan kansan todelliset ystävät uskovat ja toivovat, että se on vain väliaikainen traaginen mutkistuma Kiinan historian kehityksessä.

Vapautta rakastavalla Vietnamin kansalla on vuosisatojen kokemus taistelusta vierasmaalaisia valloittajia vastaan. Valtavan suuren vapaustaistelun kouluna vietnamilaisille oli ranskalaisen siirtomaasorron kukistamisliikkeen kausi. Vietnamin

---

[15] Kenian riippumattomuusjulistus annettiin v. 1963

kansan taistelun etujoukkona on koeteltu kommunistien puolue, joka perustettiin jo vuonna 1930 ja on siitä lähtien varmana johtanut Vietnamin kansaa voitosta voittoon.

Mitä suurimpana saavutuksena Vietnamin kansan taistelussa imeprialismia vastaan oli vuoden 1973 tammikuussa Pariisissa allekirjoitettu sopimus taistelutoimien lopettamisesta ja rauhan palauttamisesta Vietnamiin, minkä tuloksena tehtiin loppu amerikkalaisten imperialistien suoranaisesta aseellisesta puuttumisesta tuon maan sisäisiin asioihin. Pariisissa solmittujen sopimusten merkitystä on vaikea yliarvioida. Ne luovat perustan poliittiselle selvittelylle Vietnamissa ja edellytykset Etelä-Vietnamin kehitykselle ja etenemiselle rauhanomaisen rakentamisen tietä, demokratian, riippumattomuuden ja puolueettomuuden tietä. Samoin sopimus avaa näköaloja Vietnamin ongelman oikeudenmukaiselle selvittämiselle kokonaisudessaan — Vietnamin rauhanomaiselle yhdistymiselle Vietnamin kansan kansallisia toiveita ja perinteitä vastaavasti.

Kansanjoukkojen laaja imperialismin vastainen liike Kuubassa saavutti maineikkaan voiton kukistettuaan tammikuun 1 päivänä 1959 diktaattori Batistan lahjotun hallituksen. Kuubassa muodostettiin Fidel Castron johtama vallankumouksellinen hallitus. Huhtikuussa 1961 Kuuba julistautui sosialistiseksi valtioksi. Sosialistisen veljesmaiden pyyteettömään tukeen nojaten Kuuban kommunistinen puolue johtaa varmoin ottein kansaa sosialististen uudistusten tietä. Kuubasta on muodostunut todellinen vapauden kukka läntisellä pallonpuoliskolla.

Maailmanimperialismi (ja erityisesti emämaiden imperialismi) on epätoivoisesti vastustanut siirtomaavankiloiden luhistamista; tarinat kansallisen vapauden 'vapaaehtoisesta lahjoittamisesta' siirtomakansoille sepiteltiin myöhemmin, kun vapaus oli voimakeinoin otettu imperialistisilta rosvoilta. Kolonisaattorien likaiset siirtomaasodat Indo-Kiinassa, Indonesiassa, Filippiineillä, Algeriassa, Keniassa, toistuvat imperialistiset hyökkäykset lähi-idässä ja Vietnamissa, kapinoivan väestön joukkovainot siirtomaavastaisen vallankumouksen voiton edellä Intiassa, imperialistiset sekaantumiset tai sekaantumisyritykset Guatemalan, Irakin, Libanonin, Syyrian, Dominikaanisen tasavallan, Guinean sisäisiin asioihin — siinä luettelo, jota voitaisiin jatkaakin. Monia siirtomaahallinnon piikkejä — suuria ja pieniä — on yhä edelleen monien noiden maiden elimistössä.

Vuoteen 1964 saakka Yhdistyneiden Kansakuntien yleisko-

kous jokaisella istuntokaudellaan hyväksyi suuren joukon uusia jäseniä järjestöön, joukossa suuriakin valtioita, jotka olivat muodostuneet siirtomaajärjestelmien kukistuttua. Sittemmin tämä prosessi, sikäli kuin se koskee kehitysmaita, on pysähtynyt, ellei oteta lukuun pieniä ja aivan pieniä valtioita, jotka ovat liittyneet YK:hon, kun eräät pienet saaret ja maat ovat tulleet riippumattomiksi. Suurtapahtumiksi muodostuivat sellaisten maiden hyväksyminen YK:n jäseniksi, joiden jäseniksi pääsyä oli keinotekoisesti jarrutettu sosiaalisluonteisista syistä (Mongolian kansantasavallan hyväksyminen YK:n jäseneksi vuonna 1961 ja Kiinan kansantasavallan laillisten oikeuksien palauttaminen YK:ssa vuonna 1971). Niin sanottujen kehitysmaiden taistelun painopiste maailmassa siirtyi niiden riippumattomuuden ja suvereenisuuden todellisen vakiinnuttamisen tasolle, sekä niiden ulospääsyyn kolonialismilta ja imperialismilta perinnöksi saadusta vaikeasta sosiaalisesta ja taloudellisesta tilanteesta.

Kehitysmaat saavuttivat perusosiltaan kansainvälisen tunnustuksen riippumattomuudelleen ja valtiolliselle suvereenisuudelleen, torjuivat, usein Neuvostoliiton ja toisten sosialististen maiden välittömästi tukemina, kolonisaattorien hyökkäilyt ja vastahyökkäilyt, muotoutuivat perusosiltaan kansallisina tai monikansallisina valtioina, ryhtyivät rakentamaan uutta, itsenäistä elämää.

Nykyvaiheen imperialismin vastaiset kansalliset vapautusliikkeet eroavat olennaisesti aiempien kausien kansallisista liikkeistä; nämä eivät ole enää paikallisia ja erillisiä yksittäisten kansojen liikkeitä, vaan sosiaalistaloudellisessa kehityksessään jälkeen jääneiden maiden imperialismin vastaisten kansallisvapautuksellisten vallankumousten ja kansanliikkeiden mahtava vuo. Vuorovaikutuksessa kansainvälisen sosialistisen työväenluokan kanssa tuo virta keskeytyksettä taistellen raivaa tietään kohti nykyajan sivilisaation sosiaalistaloudellisia saavutuksia. Aloitettuaan taistelunsa kansallisen vapautumisen puolesta kehitysmaiden kansat nousevat nykyisin taisteluun riistojärjestelmän perusteita vastaan.

Aasian, Afrikan ja latinalaisen Amerikan kansojen imperialismin vastaisen taistelun hehkun heikkenemättömyyden perustana ovat objektiiviset syyt, jotka sanelee välttämättömyys lujittaa kehitysvaltioiden kansojen liittoa sosialismin maiden kanssa tuossa taistelussa.

Kaikissa kehitysmaissa vaikuttaa ennen muuta kolme perustekijää, jotka eivät voi olla sysäämättä niiden kansoja tielle, joka pikemmin vie niitä kohti nykyajan sivilisaatiota.

Niitä ovat ensiksikin valtaisa kuilu kapitalistisen maailman kehittyneempien ja jälkeenjääneiden maiden kehitystasojen välillä. On laskettu kolmen maanosan taloudellisesti heikosti kehittyneiden maiden olevan 15—40-kertaisesti jäljessä kehittyneistä läntisistä imperialistisista maista asukasta kohti lasketun kansantulon määrässä. Sellaisen kuilun ylittäminen on ajankohtainen kansainvälinen tehtävä. Kuitenkin Kansainvälisen jälleenrakennus- ja kehityspankin entinen amerikkalainen johtaja Georg Woods on myöntänyt, että pankin jäseninä olevista 80:sta alikehittyneestä maasta 40:ssä vuositulo asukasta kohti kasvoi vuosina 1960—67 vain 1 prosentilla tai vielä vähemmän. Kehitysvauhdin ollessa tällainen, Woods kirjoitti, tuo vuositulo tulee olemaan 21. vuosisadan alussa kapitalismin järjestelmän köyhissä maissa enintään 170 dollaria, mutta USA:ssa se kohoaa 4 500 dollariin.[16] Jopa lännen porvarilliset ideologit myöntävät, että tällainen ero pitää loppujen lopuksi poistaa, vaikka he eivät pysty ehdottamaan sen suhteen mitään muuta kuin hurskaita fraaseja.

Toiseksi, länsimaiden suuret monopolit ovat kaapanneet haltuunsa kehitysmaiden nykyaikaisista tuotantovälineistä, raaka-aine- ja energialähteistä 1/2—4/5.

Kuten jo todettiin, uuskolonisaattorit pyrkivät sitomaan vapautuneet maat uusin riippuvuuden muodoin. Kolmannen maailman maiden velkaantuneisuus kansainväliselle monopolistiselle finanssipääomalle käsittää jättimäisen summan — 77 miljardia dollaria. Länsimaiden monopolien suoranaiset yksityiset pääomainvestoinnit kehitysmaiden talouteen arvioitiin jo vuonna 1967 45 miljardiksi dollariksi. USA:n valtion ja yksityiset investoinnit noiden maiden talouteen vuonna 1971 olivat virallisten tietojen mukaan yli 23 miljardia dollaria. Ulkomaisista lähteistä saatujen varojen osuus kehitysmaiden kaikissa investoinneissa vaihtelee 25 %:sta 40 %:iin ja monissa Afrikan maissa jopa yli 70 %:iin. Kehitysmaiden tuonnista ja viennistä noin 3/4 tulee kapitalististen maiden osalle.[17]

Irac Petroleum Co:n tai Intian suurimpien pankkien kansallistaminen, öljyä tuottavien arabimaiden koordinoimat toimenpiteet taistelussa Israelin hyökkäystä vastaan eivät ole viimeisiä salamaniskuja, vaan pikemminkin vasta tuota aluetta lähestyvän ukkosilman ensileimahduksia. Eiväthän kehi-

[16] Ks. K. Ivanov. Leninskie osnovy vnešnej politiki SSSR. M., 1969, s. 36—37

[17] Ks. "Meždunarodnaja žizn", 1973, N:o 2, s. 97

tysmaat voi olla pyrkimättä pääsemään isänniksi omassa talossaan.

Kolmanneksi, alikehittyneet maat ovat perineet menneisyydeltä imperialismin ja kolonialismin 'myötävaikutuksella' usein varsin arkaistiset, joskus jopa vedenpaisumuksenaikaiset yhteiskunnallistaloudelliset muodot ja sosiaaliset suhteet. Eivätkä ne voi olla pyrkimättä tekemään jotakin takapajuisuuden poistamiseksi myös tällä alalla. Tämä merkitseekin viime kädessä uutta sisäistä taistelua ja lyhempien teiden etsintää sosiaalisessa edistyksessä ja teollistaloudellisessa kehityksessä.

Vapautuneet maat ja kansat haluavat voittaa kaikki kolme edellä mainittua niille varsin epäsuotuisaa tekijää. Tietenkin edistys niissä useinkin tapahtuu vielä kovin hitaasti ja on otettava pitkiä aikavälejä, jotta voisi nähdä yleisten lainomaisuuksien vaikutuksen. Mutta ei tarvitse kuin katsoa arabi-itään, millainen se oli 30—50 vuotta sitten ja millainen se on nyt, jotta havaitsisi suuria muutoksia.

Käyttäen hyväkseen kehittyneempien maiden, tällöin myös sosialististen maiden, edistyksellisten voimien kokemusta ja myötävaikutusta vapautuneet kansat ratkaisevat kehitystehtäviä omalla tavallaan, ja nimenomaan siten kuin ne sen itse käsittävät kyseisenä hetkenä, toimien historian näyttämöllä aktiivisena itsenäisenä luovana voimana. Eikä ole epäilystä siitä, ettei vapautuneiden ja imperialismia vastaan taistelevien maiden ja kansojen historiallinen luova toiminta ja keskinäinen tuki, toverillinen solidaarisuus voita perintönä saatuja vaikeuksia ja auta myös takapajuisia maita ja kansoja pääsemään loppujen lopuksi nykyaikaisen yhteiskuntakehityksen lavealle tielle.

Kaikki tämä luo lujan objektiivisen perustan ehdollisesti kolmanneksi maailmaksi nimitettyjen vapautuneiden maiden (potentiaalisesti nimenomaan kaikkien eikä vain niiden etumaisen osan) ryhmittymiselle imperialismia, uuskolonialismia vastaan, taisteluun kansallisen edistyksen puolesta.

Jo neuvostovaltion olemassaolon sarastuksessa Lenin sanoi: "Neuvostotasavaltamme tehtävänä on kerätä ympärilleen kaikki heräävät Idän kansat käydäkseen yhdessä niiden kanssa taistelua maailmanimperialismia vastaan."[18] Koko nykyajan kehityskulku on todisteena siitä, että reaalinen historian kehitys on vahvistanut vallankumouksen johtajan ennakoinnin.

---

[18] Lenin, Teokset, 30. osa, s. 145

Tietystikään sellainen 'ryhmittymä', joka johtuu valtioiden objektiivisesta asemasta eikä suinkaan millään tavoin ole juridisesti vahvistettu, ei ole lainkaan suunnattu mitään lännen valtiota tai muita maita vastaan. Ne päämäärät, joiden nimessä sosialististen ja kehitysmaiden ponnistelut usein yhdistyvät, vastaavat täysin YK:n peruskirjan henkeä ja kirjainta. Sellaisia ovat niiden yhteinen taistelu rauhan puolesta, imperialistista hyökkäystä ja valtioiden sisäisiin asioihin sekaantumista vastaan, riippumattomuuden saamiseksi siirtomaiden asemassa oleville maille ja kansoille, aseistariisunnan puolesta, sen taloudellinen ohjelma luettuna mukaan jne. YK:n kauppa- ja kehityskonferenssin (UNCTAD) kokoukset Genevessä (v. 1964), Delhissä (v. 1968), Santiagossa (v. 1972) osoittivat, että varsin monissa maailmantalouden ja sosiaalisen kehityksen kysymyksissä toisaalta Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden ja toisaalta kehitysmaiden koko ryhmän (tai melkein koko ryhmän) asenteet yhdentyvät tai käyvät aivan yksiin. Sen puolesta puhuvat monet seikat myös Yhdistyneiden Kansakuntien, sen dekolonisaatiokomitean, Kansainvälisen työjärjestön, talous- ja sosiaalineuvoston ja YK:n muiden elinten toiminnassa.

Samalla historian kokemus osoittaa yhä selvemmin, että vapautuvien maiden edessä on tulevan historiallisen kehitystiensä valinta. Tämä valinta ei tapahdu oitis, vaan mutkikkaassa ja vaikeassa luokkataistelussa ja vaatii usein melko pitkän ajan. Mutta yhä selvemmäksi käy myös se, että kapitalismin asteittaisen ja tuskallisen kehityksen tietä kulkien Aasian, Afrikan ja latinalaisen Amerikan vapautuneet valtiot eivät pysty voittamaan ikivanhaa jälkeenjääneisyyttään ja pääsemään nykyajan sivilisaation lavealle tielle. Ja samalla tavalla kuin historiallisesti kaukaisina aikoina monet maat ja kansat sivuuttivat useissa muissa maissa jo historiallisesti vararikkoutuneen orjanomistusjärjestelmän ja siirtyivät korkeampiin yhteiskuntaelämän muotoihin, niin myös nyt elämän reaalisten tarpeiden voimasta, eikä yksinkertaisesti kirjojen perusteella, ei jonkin ulkoapäin tulevan propagandan vaikutuksesta, kapitalistisen maailman jälkeenjääneet maat ja kansat (tietenkään eivät yksistään jälkeenjääneet) etsivät ja alkavat etsiä uusia, edistyksellisempiä kehitysteitä sivuuttaen kapitalismin ja esikapitalistiset riistoyhteiskuntamuodot tai katkaisten niiden kehityksen.

Marxin jälkeen Lenin kehitteli ajatusta jälkeenjääneiden maiden ei-kapitalistisesta kehityksestä ja tuo ennakointi onkin oikea siitä syystä, että se perustuu kapitalismille ja im-

perialismille ominaisten sosiaalisten ja taloudellisten suhteiden koko järjestelmän syvälliseen tieteelliseen analysointiin.

Tällaisissa maissa ponnistellaan paljon valtionsektorin kehittämiseksi — rakennetaan valtion tuotantolaitoksia, laajennetaan voimatalousperustaa, horjutetaan ulkomaisten monopolien ylivaltaa tai tehdään siitä loppu, harjoitetaan aktiivisesti yksityisen sektorin sääntelyä sen alistamiseksi palvelemaan riippumattoman kansallisen talouden tarpeita. Tavallisesti juuri kolonialismisuhteisiin nojaavien vanhojen tuotantomuotojen särkeminen, uuden, edistyksellisemmän sosiaalistaloudellisen rakenteen luominen ei tapahdu noissa maissa vain yksinkertaisesti spontaanin markkinamekanismin välityksellä vaan niiden voimien tietoisen ja tarkoitusperäisen toiminnan pohjalta, jotka kauttaaltaan tavalla tai toisella ovat yhteyksissä edistyksellisiin, vallankumouksellis-demokraattisiin virtauksiin.

Esittäessään yleisarvioin kehitysmaissa käynnissä olevista prosesseista L. I. Brežnev NKP:n 24. edustajakokouksessa pitämässään puheessa sanoi: "Asian ydin on siinä, että *kansallinen vapaustaistelu on monissa maissa alkanut käytännössä kehittyä niin feodaalisia kuin kapitalistisiakin riistosuhteita vastaan suunnatuksi taisteluksi.*

Aasiassa ja Afrikassa on nykyään jo melko paljon maita, jotka ovat lähteneet ei-kapitalistisen kehityksen tielle, ts. ottaneet pitkällä tähtäyksellä suunnan sosialistisen yhteiskunnan rakentamiseen. Tätä tietä kulkee monia valtioita. Sanotuissa maissa suoritetaan — ja mitä pitemmälle aika kuluu, sitä laajemmassa mitassa — kansanjoukkojen etujen mukaisia, kansallisen riippumattomuuden lujittamiseen johtavia syvällisiä sosiaalisia muutoksia."[19]

Kiinnostusta sosialismiin, ei-kapitalistiseen tiehen synnyttävät ja ruokkivat noissa maissa kaikki elämänolosuhteet, eikä suinkaan vähiten se, että lähimain nykyajan vaatimuksia vastaavan energiataloudellisen ja teollisen perustan luomiseksi kansallista talouselämää varten ne varat, kokemukset ja mahdollisuudet, joita heikolla 'alkuasukas'-porvaristolla on, ovat selvästi riittämättömät. Mitä pitemmälle mennään, sitä selvemmäksi käy se, että tarvitaan jälkeenjääneiden kansakuntien ja valtioiden kovia ja varsin määrätietoisia yhteisiä ponnistuksia sosiaalistaloudellisen kehityksen saamiseksi pois kuolleesta pisteestä.

---

[19] NKP:n 24. edustajakokous, Helsinki 1971, s. 24

Sen puolesta puhuu myös Neuvostoliiton kansojen koko suuri kokemus. Neuvostoihmisten vanhempi polvi muistaa hyvin, miten Stalingradin traktoritehtaan, Dnjeprin vesivoimalan, metallurgisen tehtaan rakentamiseksi Uraliin Magniitnaja-vuoden läheisyyteen (Magnitogorsk) oli ensimmäisen viisivuotissuunnitelman vuosina koottava laajasti neuvostokansan ja valtion voimat. Nyt niitä verrattomasti suuremmat rakennustyöt Neuvostoliitossa ovat jokapäiväinen asia.

Neuvostoliitto täyttää internationalistisen velvollisuutensa auttaessaan vapautuneita maita ja kansoja, jotka kamppailevat sosiaalistaloudellisen edistyksen puolesta, siirtyvät ei-kapitalistisen kehityksen tielle.

Kiistatonta on, ettei nykyaikainen teollisuus, maanviljelys, tiede ja tekniikka jää tulevaisuudessa vain joidenkin 'valittujen' kansakuntien omaisuudeksi. Kaikki Aasian, Afrikan ja latinalaisen Amerikan valtiot ja kansat lähtevät vääjäämättä kulkemaan nykyajan sivilisaation ja edistyksen tietä. Ja ne maat ja kansat, jotka jo nyt valitsevat ei-kapitalistisen tien, suunnistautuvat sosialistiseen kehitykseen, ovat tämän paljon nopeamman liikkeen ja samalla myös kaiken muotoisen kolonialismin ja uuskolonialismin lopullisen hävittämisen airueita ja lipunkantajia.

Sosialistisesti suuntautuvat valtiot luonnollisesti nauttivat Neuvostoliiton moraalispoliittista, taloudellista ja muuta tukea, joka paljolti edistää niiden itsenäisyyden ja suvereenisuuden turvaamista, hillitsee imperialismin voimia sen pyrkiessä pakottamaan ne tahtoonsa. Kiistatonta on, että ei-kapitalistinen tie ylipäätään ei olisi mahdollinen, ellei olisi Neuvostoliittoa ja sosialismin maailmanjärjestelmää. Se tie ei ole helppo, mutta sen sijaan se johtaa todelliseen vapautumiseen ja nousuun.

L. I. Brežnev korostaa, että ei-kapitalistista tietä kulkevien nuorten valtioiden on välttämättä luotava sen tasoiset tuotantovoimat, joita sosialismi vaatii, saatettava voimaan aivan uudenlaiset tuotantosuhteet, muokattava uudesti ihmisten ajattelutavat, luotava kansanjoukkoihin nojaava uusi hallintokoneisto. "Siinä on erityisen tärkeää poikkeuksetta kaikkien edistyksellisten, demokraattisten voimien yhtenäisyys. Ei-kapitalistisen kehitystien valinneiden maiden kansat ovat innolla tarttuneet tähän suureen työhön tietäessään, että se tapahtuu kaikkien työtätekevien hyväksi, rakkaan kotimaan todellisen riippumattomuuden ja kukoistuksen nimessä. Ja niiden tehtävää meidän aikanamme tietenkin helpottaa se, että on mahdollisuus nojautua todellisten ystävien tukeen —

niin sosialististen valtioiden kuin muidenkin edistysystävällisten, imperialismin vastaisten maiden, samoin kuin kansainvälisen kommunistisen ja työväenliikkeen tukeen."[20]

SNTL:n ja Mongolian kansantasavallan kokemukset osoittavat, että sosialismi voidaan rakentaa, kaiken lisäksi ei ainoastaan työväenluokan vaan myös talonpoikaiston perustalta, ja tällöin myös sellaisissa maissa, jotka ovat olleet imperialismin sortamia, esikapitalistisella tai kehittymättömän kapitalismin asteella. Sitä suuremmin tällainen mahdollisuus on olemassa ja toteutettavissa nyt, kuitenkin ainoastaan asianomaisten maiden ollessa yhteistoiminnassa ja vuorovaikutuksessa voittaneen työväenluokan maiden kanssa.

Sosialismin mailla ei tietenkään ole objektiivisia mahdollisuuksia ottaa ratkaistavakseen vapautuneiden maiden taloudellisen kehityksen tehtävien koko määrää. Noiden maiden isänmaallisten voimien ja kansojen aktiivisella historiallisesti luovalla toiminnalla on tässäkin ratkaiseva merkitys.

Leniniläistä linjaa seuraten NKP:n 24. edustajakokous jälleen korosti sitä, että Neuvostoliitto on vapautumisensa ja riippumattomuutensa lujittamiseksi taistelevien kansojen puolella. Niin kuin NKP:n keskuskomitean edustajakokoukselle esittämässä toimintaselostuksessa todettiin, Neuvostoliiton poliittinen ja taloudellinen yhteistyö vapautuneiden maiden kanssa on viime vuosina edelleen kehittynyt. Merkillepantava oli myös se seikka, että puolueen 24. edustajakokousta oli seuraamassa 21 Aasian ja Afrikan maan kansallisdemokraattisen puolueen edustajat. Edustajakokoukselle esittämissään tervehdyksissä he kertoivat Neuvostoliiton tavattoman suuresta osuudesta taistelussa kolonialismia ja uuskolonialismia vastaan, puhuivat NKP:n, neuvostokansan, koko sosialistisen yhteisön ratkaisevasta panoksesta kansallisvapautuksellisen liikkeen voittojen turvaamisessa.

Neuvostoliiton suhteiden kehittyminen vapautuneiden maiden kanssa on vahvistanut oikeaksi leniniläisen puolueen tässä kysymyksessä kehittelemän päälinjan. Tämän politiikan voima on siinä, että se vastaa niitä objektiivisia prosesseja, joita noissa maissa tapahtuu, ja jotka ovat väistämättömiä. Sen sijaan imperialistisen maiden politiikka tuossa osassa maailmaa suuntautuu noita prosesseja vastaan.

Neuvostoliiton ja sosialististen veljesmaiden politiikka Aasian, Afrikan ja latinalaisen Amerikan maihin nähden on paljolti edistänyt nykyajan maailman vallankumouksellisen

---

[20] L. I. Brežnev. Leninskim kursom. Retši i statji. t. 2, s. 600

liikkeen kolmen voiman yhdistymistä ja yhtenäistymistä — sosialismin maailmanjärjestelmän, kapitalististen maiden kommunistisen ja työväenliikkeen sekä kansallisen vapausliikkeen. Kaikki tämä viime kädessä luo vankan perustan ja näköalat Neuvostoliiton suhteiden lujittumiselle Aasian, Afrikan ja latinalaisen Amerikan kehitysmaihin nyt ja tulevaisuudessa.

Tarkastelemme aivan yleispiirteittäin millä tavoin valtioiden väliset suhteet Neuvostoliiton ja nuorten vapautuneiden maiden kesken ovat konkreettisesti kehittyneet.

Ensimmäisten joukossa neuvostohallitus tunnusti Aasian nuoret riippumattomat valtiot ja aktiivisesti auttoi niiden vakiintumista kansainvälisessä elämässä itsenäisinä ja tasaarvoisina. Neuvostoliitto myötävaikutti suuresti niiden YK:n päätösten syntyyn, jotka tähtäytyivät siirtomaavaltoja vastaan, esimerkiksi holhouksen lopettamisessa afrikkalaisten maiden — Somalin, Togon ja Kamerunin — kohdalla. Vuosina 1952—1955, kun YK:ssa käsiteltiin tilannetta Algeriassa, Tunisiassa ja Marokossa, Neuvostoliiton edustajat johdonmukaisesti tukivat noiden maiden kansojen oikeutettuja vaatimuksia.

Kansallisvapautuksellinen imperialismin vastainen vallankumous Egyptissä vuonna 1952, joka aloitti uuden vaiheen tuon valtion historiassa, otettiin Neuvostoliitossa ja muissa sosialistisissa maissa vastaan myötätuntoisesti ja vilpittömästi ymmärtäen. Neuvostoliitto tuki tarmokkaasti YK:n turvallisuusneuvostossa Egyptin hallituksen vaatimusta englantilaisten joukkojen evakuoimisesta Egyptistä ja Sudanista.

Kesäkuussa 1956 viimeinen englantilainen sotilas poistui Egyptin maaperältä, mikä merkitsi Egyptin 74-vuotisen miehityksen loppumista. Kuitenkin Egyptin kotimaisen taantumuksen voimiin nojaten imperialistit tekivät epätoivoisia yrityksiä estääkseen Egyptin vallankumouksen kehittymisen, edistyksellisten uudistusten toteuttamisen Egyptissä. Vuoden 1956 heinäkuussa Gamal Abdel Nasserin hallitus kansallisti läntisen "Suezin yleisen kanavayhtiön". Vastaukseksi siihen imperialististen valtioiden taholta uhkailtiin välittömällä sekaantumisella maan sisäisiin asioihin. Lokakuun 30 pnä 1956 Englanti, Ranska ja Israel aloittivat hyökkäyssodan Egyptiä vastaan, luottaen nopeaan voittoon ja siten murskaavan iskun antamiseen kansalliselle vapautusliikkeelle koko Lähi-

idässä. Neuvostoliitto yhdessä toisten sosialististen maiden samoin kuin Aasian ja Afrikan riippumattomien maiden kanssa puolusti Egyptin kansaa.

Neuvostodiplomatian päättävät toimenpiteet YK:n turvallisuusneuvostossa ja yleiskokouksessa samoin kuin neuvostohallituksen lausunto lokakuun 31 päivänä 1956 vaikuttivat järkiinnyttävästi hyökkääjiin. Tajuttuaan sen, että Egyptin kansan puolella on sosialistisen yhteisön maiden, kehitysmaiden ja muiden rauhantahtoisten voimien sympatia, tuki ja voima kolonisaattorien oli pakko perääntyä: sotatoimet loppuivat ja israelilaisjoukot poistuivat valtaamiltaan arabialueilta.

Vuoden 1958 kesällä USA vei joukkojaan Libanoniin ja Englanti Jordaniaan, kohdistaakseen aseellisen painostuksensa vastikään syntynyttä Irakin tasavaltaa vastaan. Neuvostoliitto vaati arabivaltioiden sisäisiin asioihin puuttumisen viipymätöntä lopettamista. Neuvostoliitto vetosi turvallisuusneuvostoon ja yhdessä toisten sosialistisen yhteisön maiden kanssa käynnisti YK:n ylimääräisessä yleiskokouksessa sitkeän kampanjan Libanoniin ja Jordaniaan maahantunkeutumisen lopettamiseksi. Tätä kamppailua tukivat kymmenet kehitysmaat. Tuloksena oli, että maahantunkeutujien oli pakko poistaa joukkonsa Libanonista ja Jordaniasta.

Erityisen sijansa kansainvälisten suhteiden historiassa on saanut YK:n 15. yleiskokous vuonna 1960. Neuvostoliiton hallitus esitti sen käsiteltäväksi kuuluisan luonnoksensa julistukseksi riippumattomuuden antamisesta siirtomaille ja niiden kansoille. Sen pohjalta YK:n tekemä historiallinen päätös merkitsi erittäin suurta tappiota kolonisaattoreille ja uuskolonialisteille ja suurta menestystä rauhan ja edistyksen voimille. Julistus muodostui ohjelmalliseksi asiakirjaksi siirtomaiden ja riippuvuusasemassa olleiden maiden kansojen taistelussa täydellisen kansallisen vapautuksen puolesta.

Vuoden 1967 kesäkuussa Israel USA:n aktiivisesti tukiessa suoritti imperialistisen hyökkäyksen Egyptiin, Syyriaan ja Jordaniaan. Neuvostoliitto ja muut sosialistiset maat ryhtyivät jälleen tarmokkaasti puolustamaan riippumattomien arabivaltioiden oikeuksia ja etuja. Kesäkuun 9 pnä 1967 Moskovaan kokoontuneet Euroopan seitsemän sosialistisen maan kommunististen ja työväenpuolueiden ja hallitusten johtajat vaativat päättävästi Israelia lopettamaan hyökkäyksensä arabimaita vastaan. Neuvostoliitto, Bulgaria, Unkari, Puola, Tšekkoslovakia ja Jugoslavia katkaisivat diplomaattisuhteensa Israeliin. Israelin sotatoimet pysäytettiin. Neuvostoliitto ryhtyi kiireesti palauttamaan ennalleen Egyptin sotapoten-

tiaalia. Neuvostoliiton aloitteesta YK:n yleiskokouksen 5. ylimääräinen erikoisistunto kutsuttiin koolle kesäkuussa 1967 ja siinä tuomittiin Israelin hyökkäys. Vuoden 1967 marraskuussa YK:n turvallisuusneuvosto hyväksyi päätöslauselman Israelin hyökkäyksen seurausten poistamisesta, Israelin joukkojen miehitetyiltä arabialueilta poisvetämisen ja tämän alueen kaikkien valtioiden turvallisuuden tunnustamisen pohjalta. Lähi-idän kriisin selvittäminen tämän päätöslauselman pohjalta on tärkeä kansainvälispoliittinen tehtävä.

Vuoden 1973 lokakuussa rajantakaisten imperialistisen piirien tukea saavan Israelin keskeytymättömän aggressiotoiminnan seurauksena lähi-idässä puhkesi uudelleen kova aseellinen selkkaus. Sotatoimet osoittivat hyökkäyksen uhrin — arabivaltioiden — voimien kasvaneen, samoin kuin ne osoittivat, että länsimaiden propagandan iskostama myytti israelilaisen kenraalin Dayanin armeijan voittamattomuudesta on perätön. Maailma saattoi nähdä arabivaltioiden tehokkaan solidaarisuuden, joka ilmeni niin sotilaallisella alalla kuin poliittisina ja taloudellisina toimenpiteinä niiden yhteisten etujen puolustamisessa kansainvälisellä areenalla. Käytännössä tuli osoitetuksi Neuvostoliiton, sosialististen veljesvaltioiden ja monien Aasian ja Afrikan maiden taholta arabimaille osoitetun solidaarisuuden ja tuen tehokkuus.

Neuvostoliiton ja muiden valtioiden muun muassa Yhdistyneiden Kansakuntien piirissä suorittamien tarmokkaiden toimenpiteiden tuloksena sotatoimet saatiin loppumaan lähi-idässä. Samoin päästiin sopimukseen rauhankonferenssin pitämisestä Genevessä lopullisen selvittelyn aikaansaamiseksi tuolla alueella. Puhuessaan Intian parlamentissa marraskuun 29 pnä 1973 L. I. Brežnev sanoi tästä asiasta: "Nyt on päätehtävänä edessäolevien neuvottelujen kulussa lopultakin päästä kestävään rauhanomaiseen ratkaisuun Lähi-idässä. Ja tätä varten on välttämätöntä palauttaa Israelin anastamat alueet niiden laillisille omistajille, turvata oikeudenmukaisuus Palestiinan arabikansan suhteen ja laskea tältä pohjalta perustus kestävälle arabivaltioiden ja Israelin valtion väliselle rauhanomaiselle rinnakkainololle ja hyvälle naapuruudelle. Muuten siellä ei tule olemaan rauhaa eikä levollisuutta. Tulevien neuvottelujen osanottajien harteilla on historiallinen vastuu."[21]

Konferenssi alkoi Genevessä joulukuun 21 pnä 1973. Tähän mennessä neuvotteluissa on ollut havaittavissa tiettyä

[21] Brežnev, Puheita 1973, Keuruu 1974, s. 140—141

edistystä. Edessäpäin on kuitenkin vielä suuri vastuullinen työ.

Neuvostoliitto kannattaa periaatteessa mitä parhaimpien kahdenkeskisten ja monenkeskisten suhteiden kehittämistä Aasian ja Afrikan valtioiden kanssa. Neuvostopolitiikka edistää Aasian ja Afrikan kansojen yhteenliittymistä imperialismin vastaisessa taistelussa, rauhan lujittamisessa.

SNTL on esittänyt ajatuksen kollektiivisesta turvallisuudesta Aasiassa. Tämä ehdotus on synnyttänyt myönteisen reaktion monissa Aasian maissa.

Puhuessaan Neuvostoliiton ammattiliittojen 15. edustajakokouksessa maaliskuun 20 pnä 1972 L. I. Brežnev sanoi: "Kollektiivisen turvallisuuden Aasiassa pitää käsityksemme mukaan pohjautua sellaisiin perustoimiin kuin kieltäytymiseen voiman käytöstä valtioiden välisissä suhteissa, suvereniteetin kunnioittamiseen ja rajojen loukkaamattomuuteen, puuttumattomuuteen sisäisiin asioihin, taloudelliseen ja muunlaiseen yhteistyöhön tasa-arvoisuuden ja keskinäisen edun pohjalta. Me kannatamme ja tulemme kannattamaan tällaista kollektiivista turvallisuutta Aasiassa ja tämän idean toteuttamiseksi olemme valmiit yhteistyöhön kaikkien valtioiden kanssa."[22]

Puhuessaan Alma-Atassa juhlatilaisuudessa, jossa Kazahstanin SNTL:lle luovutettiin Kansojen ystävyyden kunniamerkki, L. I. Brežnev sanoi, että Neuvostoliitto kannattaa poikkeuksetta kaikkien Aasian maiden tasavertaista osallistumista kollektiiviseen turvallisuusjärjestelmään. "Järjestelmä, jonka puolesta me esiinnymme, ei anna eikä sen tule antaa yksipuolisia etuisuuksia kenellekään, jokaisen Aasian valtion tehtävänä on antaa panoksensa sen luomiseen."[23]

Intiaan marraskuussa 1973 tekemänsä virallisen ystävyysvierailun aikana L. I. Brežnev jälleen korosti: "Mielenkiinto Aasian turvallisuuden takaamiseen kollektiivisin ponnistuksin on kasvamassa. Kuten tunnettua, Neuvostoliitto on tämän ajatuksen vakaumuksellinen kannattaja. — Olemme sitä mieltä, että rauhan, turvallisuuden ja yhteistoiminnan suhteiden luominen Aasiassa, jossa asuu yli puolet ihmiskunnasta, olisi merkitykseltään maailmanhistoriallinen askel kohti kansojen rauhan ja turvallisuuden takaamista koko maapallomme mitassa. — Sen vuoksi tuntuu oikea-aikaiselta käsitellä yksityiskohtaisesti ja kaikinpuolisesti Aasiassa kollek-

[22] Brežnev, Puheita, Keuruu 1973, s. 166—167
[23] Brežnev, Puheita 1973, Keuruu 1974, s. 91

tiivista turvallisuutta. Se auttaisi tunnustelemaan yhteistä, kaikille asiasta kiinnostuneille valtioille hyväksyttävää suhtautumista maanosan rauhan ja turvallisuuden ongelmiin."[24]

Nykyisessä historian vaiheessa erityisen merkityksen ovat saaneet valtioiden kansainväliset ponnistelut kehitysmaiden suvereenisuuden suojaamiseksi. Vuoden 1956 joulukuussa YK:n 20. yleiskokous hyväksyi Neuvostoliiton aloitteesta julkilausuman, jonka mukaan ei sallita sekaantumista valtioiden sisäisiin asioihin, suojataan niiden riippumattomuus ja suvereenisuus. Julkilausumassa korostetaan rauhalle erityisen vaarallisena aseellista sekaantumista, ts. imperialististen valtojen sotilaallisia interventioita ja hyökkäystekoja. Se toteaa, että aseellinen sekaantuminen on hyökkäyksen synonyymi ja sen johdosta on ristiriidassa kansainvälisen oikeuden periaatteiden ja normien kanssa. Julkilausuma merkitsi tuntuvaa kansainvälisoikeudellista tukea kehitysmaille ja imperialististen valtioiden niiden sisäisiin asioihin aseellisen puuttumisen voimakasta tuomitsemista.

Mitä tärkein merkitys ajatellen nykyistä taistelua ja sen näköaloja on sen kiistattoman suvereniteetin kansainvälisoikeudellisella vahvistamisella luonnonvarojen suhteen, mikä on kirjattuna YK:n yleiskokouksen päätöslauselmissa. Tästä kysymyksestä on käyty pitkään ja käydään vieläkin sitkeää taistelua.

Ensimmäinen määräys kiistattomasta suvereniteetista luonnonvarojen suhteen kirjattiin YK:n 7. yleiskokouksen päätöslauselmaan, jossa tunnustettiin "kansojen oikeus käyttää vapaasti luonnonvarojaan", kehotettiin kaikkia YK:n jäseniä "pidättäytymään suoranaisista tai välillisistä toimenpiteistä, joilla pyrittäisiin estämään tiettyä valtiota toteuttamasta suvereenisia oikeuksiaan luonnonvarojensa suhteen".

Siinä yleiskokouksen vuoden 1962 päätöslauselmassa, joka hyväksyttiin valtavalla ääntenenemmistöllä, pitemmälle menevästi muotoiltiin kansojen ja kansakuntien oikeudet "pysyvään suvereniteettiin omien luonnonrikkauksiensa ja resurssiensa suhteen".

YK:n yleiskokouksen päätöslauselma vuodelta 1966 vahvisti "kaikkien maiden kiistattoman oikeuden suvereenisuutensa toteuttamiseen luonnonvarojensa suhteen niiden kansallisen kehityksen edun mukaisesti". Sen lisäksi päätöslauselmaan sisältyy tärkeä lauseke siitä, että "kunkin maan luonnonvarojen käytön tulee aina tapahtua sen omia lakeja ja

[24] Brežnev, Puheita 1973, Keuruu 1974, s. 137—138

asetuksia vastaavasti". Lopuksi, YK:n 25. yleiskokous vuonna 1970 myös virallisesti vahvisti kansojen ja maiden oikeuden "kiistattomaan suvereenisuuteen luonnonvarojensa suhteen" samoin kuin resurssien suhteen, jonka "täytyy toteutua niiden kansallisen kehityksen, vastaavien valtioiden väestön hyvinvoinnin edun mukaisesti".

SNTL on monet kerrat ehdottanut eri puolille maailmaa siirtomaiden alueille sijoitettujen, kehitysmaiden riippumattomuutta uhkaavien sotilaallisten tukikohtien purkamista. Tästä käytiin kärkevää väittelyä YK:n 20. yleiskokouksessa vuonna 1965. SNTL:n valtuuskunta vaati noiden tukikohtien poistamista. Afroaasialaiset maat kannattivat Neuvostoliiton asennetta. Äänestyksessä 74 äänellä 6 vastaan (27 pidättäytyessä äänestämästä) hyväksyttiin päätöslauselma, joka sisälsi kohdan sotatukikohtien purkamisesta kaikilla siirtomaa-alueilla.

Kolonisaattorit jatkavat nytkin takertumista maanosiin, joiden alueilla imperialismi aikoinaan oli täysivaltainen isäntä. Vielä tänä päivänä maailmassa lasketaan olevan yli 60 siirtomaa-aluetta (4,5 miljoonaa km^2), joilla asuu 35,2 miljoonaa ihmistä. Sen lisäksi Etelä-Afrikan tasavallan koko värillinen väestö (yli 15,5 miljoonaa ihmistä) on rotusyrjinnän ja apartheid-politiikan kohteena, jota voidaan pitää tuon maan kantaväestön siirtomaasorron jatkamisena. Siirtomaasorron alaisina olevat kansat ovat vakuuttuneita siitä, että Neuvostoliitto ja kaikki sosialistiset valtiot ovat niiden luotettavia ystäviä.

Paljolti neuvostodiplomatian aloitteellisuuden ja sinnikkyyden ansiosta YK:n 25. yleiskokous lokakuun 12 pnä 1970 hyväksyi "Toimintaohjelman, jonka tarkoituksena on siirtomaille ja kansoille riippumattomuuden antamista koskevan julistuksen toimeenpaneminen". Tässä tärkeässä asiakirjassa vahvistettiin jälleen se, että kaikilla kansoilla on oikeus itsemääräämiseen ja riippumattomuuteen, samoin kuin julistettiin rikolliseksi kolonialismin edelleen ylläpitäminen missä ilmenemismuodoissa tahansa.

SNTL yhdessä toisten sosialististen maiden kanssa pyrki tarmokkaasti siihen, että ulkomaisten monopolien rosvouksesta siirtomaa-alueilla tehtäisiin loppu, mikä sisällytettiin vastaviin päätöksiin. Niinpä YK:n 26. yleiskokous joulukuun 21 pnä 1971 hyväksyi päätöslauselman, jossa tuomittiin niiden ulkomaisten monopolien toiminta, jotka estävät toteuttamasta julistusta riippumattomuuden antamisesta siirto-

maille ja kansoille. Siten kapitalististen monopolien harjoittama siirtomaa-alueiden ja kansojen riistäminen julistettiin laittomaksi.

Värikkääksi vaiheeksi taistelussa kolonialismin jäänteitä vastaan muodostui se YK:n turvallisuusneuvoston kokous, joka pidettiin Panamassa maaliskuun 15—21 päivänä vuonna 1973.

Keskeisenä kokousasiana oli kysymys Panaman tasavallan alueen läpi kulkevasta, mutta USA:n oikeudenkäyttövallan alaisena olevasta kanavasta siihen liittyvine vyöhykkeineen. Panaman hallituksen päämies, kenraali Omar Torricos puheessaan asetti kysymyksen Panaman suvereenisuudesta maan tärkeimpänä rikkautena olevaan Panaman kanavaan nähden.

Neuvostoliiton valtuuskunta kannatti Panaman kansan ja hallituksen pyrkimystä saattaa jälleen voimaan suvereenisuutensa kanavaan nähden, omiin luonnonvaroihinsa nähden oman kansansa parhaaksi, oman maansa kehityksen hyväksi.[25]

Kaikki kokouksessa puhuneet latinalaisamerikkalaisten maiden edustajat tuomitsivat koloniaalisen Panaman sopimuksen voimassa pitämisen, vaativat vuodelta 1903 olevan kanavasopimuksen tarkistamista ja tuon alueen lainkäyttövallan luovuttamista tuon maan kansalle. Vastaavansisältöinen kahdeksan valtion tekemä päätöslauselmaehdotus sai turvallisuusneuvoston enemmistön kannatuksen. Vain Englanti ja USA pidättäytyivät äänestyksestä ja turvallisuusneuvoston pysyvän jäsenen oikeutta käyttäen esittivät vetonsa. Se jälleen osoittaa, kuinka sitkeästi kolonialismi pitää kiinni asemistaan ja etuoikeuksistaan.

Suurena latinalaisen Amerikan piiriin kuuluvana voittona oli se, kun kokous hyväksyi päätöslauselman, jossa tuomittiin kansainvälisten monopolien pyrkimykset latinalaisen Amerikan maiden alistamiseksi taloudelliseen ja poliittiseen herruuteensa. Latinalaisen Amerikan maiden edustajat enemmän tai vähemmän tuomitsivat pyrkimykset saartorenkaan luomisesta Kuuban ympärille.

Panamassa pidetty turvallisuusneuvoston kokous osoitti, että latinalainen Amerikka julistaa sodan kolonialismin jäänteille, sodan, jossa se väistämättä saavuttaa voiton. Turvallisuusneuvoston kokouksen loppuistunnossa Perun ulkoministeri kenraali Michel Angel de la Flor Valje sanoi: "Tämä kokous tulee aina muistuttamaan meitä siitä, että latinalainen

---

[25] Ks. "Pravda", 21 marta 1973 g.

Amerikka on nyt toinen, että ulkomaiselle sekaantumiselle sen sisäisiin asioihin tulee loppu."[26]

Kansojen kolonialismin jäänteitä vastaan käymän taistelun tuloksena muodostuvat perusteet kansainväliselle oikeudelle, joka tulee sen pahamaineisen 'sivilisoituneiden' (paremminkin: imperialististen) kansakuntien kansainvälisen oikeuden tilalle, jota ei ole koskaan vahvistettu, ja johon imperialistiset siirtomaarosvot nytkin yhä edelleen takertuvat.

Neuvostoliiton kaikissa suhteissa kehitysvaltioihin kuuluu erityinen paikka niille sopimuksille ystävyydestä ja yhteistyöstä, jotka Neuvostoliitto viime vuosina on solminut Egyptin, Intian ja Irakin kanssa.

"Viime vuosien asiakirjat ovat todisteena Neuvostoliiton suhteiden tuloksellisesta kehittymisestä Afrikan ja Aasian edistyksellisten riippumattomien valtioiden kanssa", L. I. Brežnev korosti. "Nämä ovat sopimuksia ystävyydestä ja yhteistoiminnasta Egyptin, Intian ja Irakin kanssa, sopimuksia joita me suuresti arvostamme ja joille annamme suuren periaatteellisen ja käytännöllisen merkityksen."[27]

Neuvostoliiton ja Egyptin välillä vuonna 1971 toukokuun 27 pnä Kairossa allekirjoitetun ystävyys- ja yhteistyösopimuksen 3. kohdassa sanotaan: "Pitäen ohjeenaan pyrkimystä edistää kaikin tavoin kansojen kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liitto ja Yhdistynyt arabitasavalta tulevat kaikella päättävyydellä ryhtymään toimiin, jotka tähtäävät kestävän ja oikeudenmukaisen rauhan aikaansaamiseen ja turvaamiseen lähi-idässä Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan päämäärien ja periaatteiden mukaisesti." Neuvottelujen jälkeen julkaistussa neuvostoliittolais-egyptiläisessä tiedonannossa, joiden neuvottelujen kulussa mainitusta sopimuksesta sovittiin, muotoiltiin Neuvostoliiton periaatteellinen asenne lähi-idän kysymykseen. "Neuvostoliittolainen osapuoli vahvisti, että Neuvostoliitto tulee vastaisuudessakin auttamaan Yhdistynyttä arabitasavaltaa ja muita arabimaita kaikin tavoin ja tukemaan niiden oikeutettua taistelua Israelin hyökkäystä vastaan, kaikkien Israelin miehittämien arabimaiden vapauttamiseksi, lä-

[26] "Izvestija", 23 marta 1973 g.

[27] "Pravda", 27 ijulja 1973 g.

hi-idän selkkauksen ratkaisemiseksi oikeudenmukaisesti."[28] Neuvostohallitus puolestaan tekee kaiken mahdollisen toteuttaakseen käytännössä ne päämäärät ja periaatteet, jotka sisällytettiin vuoden 1971 toukokuun 27 päivän sopimukseen.

Suureksi edistysaskeleeksi Neuvostoliiton ja arbimaiden suhteiden kehittymisessä muodostui Neuvostoliiton ja Irakin tasavallan välinen sopimus ystävyydestä ja yhteistyöstä, joka allekirjoitettiin huhtikuun 9 pnä 1972 Bagdadissa. Tähdätessään tiiviiseen yhteistyöhön poliittisella, taloudellisella, sivistyksellisellä ja muilla aloilla se vastaa Neuvostoliiton ja Irakin kansojen perusetuja. Sopimuksen pohjana on molempien maiden kansojen välinen ystävyys, joka on muodostunut ja vahvistunut yhteisessä taistelussa imperialismia ja kolonialismia vastaan, rauhan ja turvallisuuden lujittamiseksi lähi-idässä ja kaikkialla maailmassa.

Kesäkuun 1 pnä 1972 Irakin hallitus kansallisti Irac Petroleum Companyn omaisuuden, yhtiön, joka oli mahtavimpia kansainvälisiä öljyntuottajamonopoleja lähi-idässä. Tämä päättäväinen toimenpide monopolistisen pääoman asemien poistamiseksi arabimaalta ei olisi ollut ajateltavissa ilman Neuvostoliiton ja sosialististen veljesmaiden tukea. Irakin esimerkkiä noudatti Syyria kansallistamalla edellä mainitun öljymonopolin öljyjohdon, jota myöten Irakin öljyä kuljetetaan. Tällä tavoin tuo öljy-yhtiö koki kahden arabivaltion yhteisiskun. Tervehdyksessään Irakin kansalle solidaarisuuttaan osoittaneen kansainvälisen konferenssin osanottajille SNTL:n ministerineuvoston puheenjohtaja A. N. Kosygin korosti: "Neuvostoliitto, joka jatkuvasti on esiintynyt kansojen kansallisen vapausliikkeen puolesta, tukee päättävästi Irakin hallituksen oikeutettuja toimia imperialistisen öljy-yhtiön Irac Petroleum Companyn kansallistamisessa Irakin poliittisen ja taloudellisen riippumattomuuden puolustamiseksi. Nämä toimenpiteet merkitsevät vakavaa iskua imperialististen monopolien asemille lähi-idässä, joiden monopolien rosvoustoiminta on aiheuttanut paljon onnettomuutta ja kärsimyksiä kansoille."[29]

Rauhantahtoisten valtioiden politiikalla on yhä suurempi vaikutus Aasian tilanteeseen. "Niiden joukossa on huomattava sijansa sellaisella suurella maalla kuin Intialla", L. I. Brežnev sanoi.[30]

---

[28] "Izvestija", 29 maja 1971 g.

[29] "Izvestija", 18 avgusta 1972 g.

[30] "Pravda", 16 avgusta 1973 g.

Elokuun 9 pnä 1971 Delhissä allekirjoitettiin sopimus rauhasta, ystävyydestä ja yhteistyöstä Neuvostoliiton ja Intian tasavallan välillä. Tässä tärkeässä asiakirjassa olennoituu monivuotinen kokemus neuvostoliittolais-intialaisesta yhteistyöstä, joka pohjautuu vilpittömän ystävyyden, kunnioituksen, keskinäisen luottamuksen ja hyvän naapuruuden periaatteille. Antaessaan vahvistuksen neuvostoliittolais-intialaisten suhteiden aiemman kehityksen tuloksille tuo sopimus avasi uusia suotuisia näköaloja niiden edelleen lujittumiselle.

Neuvostoliittolais-intialaisen sopimuksen johdannossa vakuutetaan osapuolten lujaa uskoa rauhanomaisen rinnakkainolon periaatteisiin, ilmaistaan vakaa käsitys siitä, että nykymaailmassa kansainväliset ongelmat voidaan ratkaista vain yhteistoiminnalla, eikä konfliktien keinoin.

Sopimuksen II:ssa ja III:ssa artiklassa julistetaan periaatteet yhteistyöstä kansainvälisissä peruskysymyksissä SNTL:n ja Intian välillä, ja V artikla edellyttää osapuolten konkreettista sitoumusta olla säännöllisessä kontaktissa keskenään molempien valtioiden etuja sivuavissa tärkeissä kansainvälisissä kysymyksissä niiden johtavien valtiomiesten välisten tapaamisten ja mielipiteidenvaihdon, molempien hallitusten virallisten valtuuskuntien ja erikoisedustajien vierailujen avulla sekä diplomaattikanavia myöten.[31]

Tällainen käytäntö on täydelleen osoittautunut oikeaksi ja siitä on muodostunut hyvä perinne. Neuvostoliiton johtohenkilöitä on usein vieraillut Intiassa; Intian johtohenkilöt, ministerit ja parlamentaarikot ovat olleet usein nähtyjä vieraita Moskovassa. Viime vuosien aikana Neuvostoliiton ja Intian ulkoministerien kesken on ollut säännöllisiä konsultointeja.

Poikkeuksellisen hedelmällinen intialais-neuvostoliittolaisten suhteiden menestykselliselle kehitykselle oli vuoden 1973 marraskuussa tapahtunut NKP:n keskuskomitean pääsihteerin L. I. Brežnevin virallinen ystävyysvierailu Intiaan.

L. I. Brežnevin Intian vierailun tuloksena avautui uusia yhteistoiminnan aloja Neuvostoliiton ja Intian välillä, rauha Aasiassa ja koko maailmassa lujittui.

L. I. Brežnevin Intian vierailun aikana allekirjoitettujen asiakirjojen joukossa erityinen sija kuuluu yhteiselle neuvostoliittolais-intialaiselle julkilausumalle. Siinä kehitellään maiden välisten suhteiden perusperiaatteita ja määritellään

[31] Ks. "Izvestija", 11 avgusta 1971 g.

niiden välisen yhteistoiminnan pääsuunta. Julkilausumassa sanotaan, että neuvostoliittolais-intialaisten neuvottelujen kulussa korostettiin Neuvostoliiton ja Intian välisen rauhaa, ystävyyttä ja yhteistoimintaa koskevan sopimuksen periaatteellisesti tärkeää merkitystä. Julkilausumassa todetaan: "Sopimuksella on yhä kasvava positiivinen vaikutus neuvostoliittolais-intialaisen yhteistoiminnan edelleen laajenemiseen poliittisella, taloudellisella, tieteellis-teknisellä, kulttuuri- ym. aloilla. Tästä sopimuksesta on tullut eräs suurimpia rauhaa ja vakaantuneisuutta Aasiassa ja koko maailmassa lujittavia tekijöitä."[32]

L. I. Brežnevin Intian vierailun tuloksia käsiteltyään NKP:n keskuskomitean poliittinen toimikunta, SNTL:n korkeimman neuvoston puhemiehistö ja SNTL:n ministerineuvosto totesivat, että ne "kokonaan ja täydelleen vastaavat NKP:n keskuskomitean huhtikuun täysistunnon asettamaa tehtävää saada aikaan se, että kansainvälisessä tilanteessa tapahtuneet myönteiset muutokset tulisivat luonteeltaan peruuntumattomiksi".[33]

Tätä politiikkaa ajaessaan NKP:n keskuskomitea ja neuvostohallitus noudattavat Leninin ohjeita, kun tämä toistuvasti korosti, miten erityisen tärkeää on, että neuvostojen maa kehittää hyviä suhteita Intiaan ja sen suureen kansaan.

Ystävyys- ja yhteistyösopimusten solmiminen kehitysmaiden kanssa täyden tasavertaisuuden, suvereenisuuden kunnioittamisen sekä riippumattomuuden kunnioittamisen pohjalta avasi uuden luvun kansainvälisten suhteiden historiassa.

Huolehtiessaan yleisestä rauhasta ja turvallisuudesta, nuorten valtioiden riippumattomuuden ja rauhanomaisen kehityksen turvaamisesta Neuvostoliitto pyrkii poistamaan konfliktit ja estämään riitaisuudet niiden välillä. Neuvostohallituksen ponnistelut ovat edistäneet muun muassa sotilaallisten yhteenottojen loppumista Etiopian ja Somalin rajalla sekä Marokon ja Algerian välisten rajakiistojen selvittämistä.

Neuvostoliitto pyrki aktiivisesti Intian ja Pakistanin välisen selkkauksen rauhanomaiseen selvittämiseen vuonna 1965. Neuvostohallituksen aloitteellisuuden ja hyvien palvelujen ansiosta järjestettiin vuoden 1966 tammikuussa Taškentissa Intian, Pakistanin ja Neuvostoliiton johtajien tapaaminen, jo-

---

[32] "Vizit Leonida Iljitša Brežneva v Indiju. 26—30 nojabrja 1973 goda. Retši i dokumenty", s. 96

[33] Sama, s. 125

ka päättyi noiden suurien aasialaisten maiden välisten hyvien naapuruussuhteiden voimaansaattamiseen tähtäävän julkilausuman allekirjoittamiseen.

Uskollisena leniniläisille periaatteille solidaarisuudesta kansallisille vapautusliikkeille Neuvostoliitto vuoden 1971 lopulla yhdessä ystävällismielisen Intian kanssa tuki Bangladešin kansaa taistelussa riippumattomuudesta. Bangladešin kansantasavalta, jonka 120 maailman maata on nyt tunnustanut, jälleenrakentaa kansallista talouttaan. Neuvostoliitto tervehtii ilolla sopimusta Intian ja Pakistanin keskinäissuhteiden järjestämisestä, mihin päästiin neuvotteluissa Simlessä elokuussa 1972. Vuosina 1971—1972 Intian niemimaalla sattuneiden tapahtumien tuloksena luokkavoimien ja poliittisten voimien suhde muuttui perusteellisesti demokratian ja edistyksen hyväksi.

Symbolinen oli seppeleen laskeminen Leninin mausoleumin juurelle Bangladešin kansantasavallan pääministerin šeikki Mudjibur Rahmanin virallisen Neuvostoliiton vierailun aikana maaliskuun alussa 1972. Neuvostoliiton vierailunsa aikana Mudjibur Rahman eräässä puheessaan värikkäästi kuvasi Neuvostoliiton merkitystä kehitysmaille. Hän sanoi: "Ensimmäisen kerran riippumattoman suvereenisen Bangladešin valtion edustaja saapuu vierailulle maahanne, joka on pioneeri ihmiskunnan taistelussa vapauden, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, paremman tulevaisuuden puolesta. Tämä on suuri hetki historiassamme. Se tosiseikka, että taistelumme aivan alusta lähtien neuvostohallitus ja neuvostokansa asettuivat puolellemme taistelussa oikeudenmukaisuuden ja vapauden puolesta, on arvokas ilmaus teidän suuresta vallankumouksellisesta perinteestänne."[34]

Maaliskuun 3 pnä 1972 Moskovassa allekirjoitettu Neuvostoliiton ja Bangladešin kansantasavallan yhteinen julkilausuma on uutena selkeänä osoituksena siitä, miten neuvostodiplomatia luovasti soveltaa leninismin yleviä periaatteita nykyoloihin.

Nousuvaiheessa ovat Neuvostoliiton suhteet latinalaisen Amerikan maihin, joissa on kehkeytymässä kansojen taistelu amerikkalaisen imperialismin sorrosta vapautumiseksi, pyrkimys edistyksellisiin sosiaalisiin muutoksiin. Latinalaisamerikkalaiset maat yhä voimakkaammin pyrkivät taloudelliseen ja poliittiseen yhteistyöhön Neuvostoliiton kanssa. Viime vuosien aikana on solmittu taikka palautettu ennalleen diplomaat-

[34] "Pravda", 2 marta 1972 g.

tiset suhteet Venezuelan, Ecuadorin, Kolumbian, Perun, Bolivian, Guayanan ja Costa Rican kanssa.

Neuvostoliiton suhteille kehitysmaihin on ominaista sisällön, luonteen ja muotojen suuri erilaisuus. Siinä kuvastuu objektiivinen tosiseikka noiden maiden yhteiskuntataloudellisen kehityksen suuresta epätasaisuudesta, kuvastuvat niiden historialliset traditiot, kokeneisuus tai kokemattomuus keskinäissuhteissa, maantieteelliset seikat, niiden hallitsevien luokkien ja ryhmittymien ulkopoliittinen suuntautuminen, samoin kuin tapahtuvien sisäisten ja kansainvälisten prosessien dynamiikka.

Ulkopoliittisia ja taloudellisia suhteita kehitellessään Neuvostoliiton ulkopolitiikka ottaa huomioon myös ne Leninin kansallisuus- ja siirtomaakysymystä käsitelleissä teoksissa usein toistuvat maininnat, että kansojen kolonialismin vastaisten kansallisten vapausliikkeiden erityismuodot ilmenevät tiettynä aikana eri maissa eri tavalla: ne voivat olla vallankumouksellisdemokraattisia, porvarillistasavaltalaisia, toisinaan dynastisia ja jopa uskonnollisia, mutta tällöin niillä kuitenkin on imperialismin vastainen sisältö.

Neuvostoliiton ulkopolitiikan yleisen linjan suhteessa kehitysmaihin on viitoittanut NKP:n 24. edustajakokous ja sitä toteutetaan menestyksellisesti. Neuvostoliitolla ei ole niistä minkään maan kanssa minkäänlaisia ristiriitoja, jotka voisivat estää keskinäissuhteiden kehittymisen politiikkamme leniniläisten periaatteiden pohjalta. SNTL:n 50-vuotisjuhlaesitelmässään Leonid Brežnev sanoi: "Koko maailma tietää, että V. I. Leninin neuvoja noudattaen puolueemme ja kansamme tukevat aktiivisesti kansojen kansallista vapaustaistelua ja siirtomaasorrosta vapautuneiden maiden edistyksellistä politiikkaa. Tekisi mieli tähdentää tässä yhteydessä, että nykyoloissa tällainen edistyksellinen politiikka merkitsee uuskolonialismin päättävää torjumista, taistelua nuorten valtioiden suvereniteetin ja riippumattomuuden lujittamiseksi, niiden vapauttamista imperialismista taloudellisesti, taistelua rauhan ja sosiaalisen edistyksen puolesta sekä solidaarisuuden lujittamista aikamme muiden edistyksellisten voimien, ennen muuta sosialismin maiden kanssa.

Tällaiseen ohjelmaan nojautuvien valtioiden kanssa Neuvostoliitto kehittää ystävyyssuhteita ja kaikinpuolista yhteistyötä."[35]

---

[35] Brežnev, Puheita, Keuruu 1973, s. 202

Nuorten valtioiden edelleen kehittyminen, niiden kansallisen talouden nousu, niiden vapautuminen sen riippuvuuden pauloista, joihin imperialistit nyt pyrkivät ne kietomaan, osoittautuu meidän aikanamme objektiivisesti mahdolliseksi ennen muuta siitä syystä, että maailmassa on olemassa sosialismin maita, rauhantahtoinen ja voimakas valtio — Neuvostoliitto.

Ennen lokakuun vallankumouksen voittoa, imperialismin kaikkivaltiuden kaudella, siirtomaiden ja riippuvuusasemassa olleiden maiden taloudellinen vapautuminen oli periaatteessa mahdotonta. Vasta kun työväenluokka voitti Neuvostoliitossa, kansoille tuli mahdollisuus katkaista imperialistisen orjuutuksen noidankehä ja murtautua riippumattoman poliittisen ja taloudellisen kehityksen tielle.

Tosin mahdollisuus ei ole vielä sama kuin todellisuus. Sosiaalistaloudellisen takapajuisuuden voittamiseksi tarvitaan kehitysmaiden edistyksellisten ihmisten järjestelmällistä, määrätietoista, tiukan asiallista ja monitahoista toimintaa, heidän taitoaan liittää imperialismin vastaisen taistelun suuren asian taakse yhä laajempia kansanjoukkoja, tarvitaan valmiutta voittaa kaikki vaikeudet, erityisen suuret tien alkuvaiheessa, mutta jotka myöhemminkään eivät ole mitään pieniä, koska toiminnan laajuus ja rakennustyön tehtävät kasvavat sitä mukaa kuin liike etenee. Leniniläisen puolueen johtama neuvostokansa antaa koko maailman kansoille elävän esimerkin kuinka se tehdään; ja tästä esimerkistä nähdään myös, että tuotantovoimien ja koko väestön hyvinvoinnin kohottamisen ylevällä tehtävällä ei ole äärtä ei rajaa — kun on ratkaistu yhdet tehtävät, noustu paljon korkeammalle askelmalle, nousee eteen uusia tehtäviä, avautuvat näkyviin uudet, entistä mahtavammat näkymät.

Neuvostoliitto, sosialistiset veljesvaltiot käyvät tasa-arvoiseen keskinäisesti edulliseen yhteistoimintaan kehitysmaiden kanssa. "Se on ehdottomasti kiistatonta, että kehittyneiden maiden proletariaatti voi ja sen täytyy auttaa takapajuisia työtätekeviä joukkoja ja että takapajuiset maat voivat päästä nykyisestä kehitysasteestaan, kun Neuvostotasavaltojen voittoisa proletariaatti ojentaa kätensä näille joukoille ja kykenee tukemaan niitä."[36]

Maailmanimperialismi, käyttäessään mitä moninaisimpia menetelmiä — taloudellisesta kiristyksestä ja suoranaisesta

[36] Lenin, Teokset, 31. osa, s. 229—230

pelottelusta salaliittoihin ja vallankaappausten järjestämiseen saakka — pyrkii häiritsemään ystävällishenkistä yhteistoimintaa kehitysmaiden ja Neuvostoliiton samoin kuin myös toisten sosialistisen yhteisön valtioiden välillä ja lietsomaan neuvostovastaisuuden myrkyllisiä siemeniä Aasiassa, Afrikassa ja latinalaisessa Amerikassa.

Pantakoon merkille, että suuri johdonmukaisuus yhteistyössä on tunnusomaista sosialistisesti suuntautuneiden maiden ulkopolitiikalle. Samalla kuitenkin jotkut kehitysmaiden toimihenkilöt, julistaessaan puheissaan kannattavansa puolueettomuutta ulkopolitiikassa ja osallistuessaan sitoutumattomien valtioiden foorumeihin, ovat yhteistyössä uuskolonialismin voimien kanssa ja tosiasiallisesti ajavat imperialistismielistä ulkopolitiikkaa, vaikka eivät muodollisesti osallistukaan imperialistisen valtojen liittoutumiin. Tämä koskee eniten joidenkin kolmannen maailman valtioiden hallitsevia ryhmittymiä, jotka eivät salaile suuntautumistaan länteen ja sitovat itsensä sotilaallispoliittisiin ja taloudellisiin sitoumuksiin imperialistisen valtojen kanssa.

Taistelu ulkopoliittisesta linjasta kärjistyy erityisesti silloin, kun vapautuneen maan sosiaalispoliittinen suuntautuneisuus alkaa selvästi hahmottua. Kuvaavaa on, että niin pian kuin jokin nuori valtio irrottautuu yksipuolisesta kapitalistiseen länteen suuntautuneisuudestaan ja, kehittäessään keskinäisesti edullisia monipuolisia suhteita sosialistisen maiden kanssa, tosiaankin valitsee riippumattoman ulkopoliittisen linjan, niin imperialistisen propagandan inspiroimat taantumukselliset voimat alkavat huutaa 'puolueettomuuden pettämisestä', 'paikallisten traditioiden pettämisestä' jne.

NKP:n keskuskomitean pääsihteeri Brežnev on korostanut: "On erinomaisesti tunnettua, että monien kehitysmaiden uudet, edistykselliset voimat käyvät kärkevää taistelua sisäistä taantumusta vastaan, joka saa tukea ulkoapäin, imperialismin taholta. Suhteiden kehitys sosialismin maailmanjärjestelmään onkin juuri tämän taistelun eräs kohde."[37]

Myös neuvostovastaisen, kansalliskiihkoisen asenteen omaksunut Kiinan nykyjohto pyrkii asettamaan kehitysmaat ja Neuvostoliiton sekä muut sosialistiset veljesvaltiot toisiaan vastaan, aiheuttamaan hajaannusta kansallisen vapautuksen puolesta taistelevien riveissä. Kiinan nykyinen politiikka tähtää vallankumouksellisten, imperialismin vastaisten voimien hajottamiseen, Pekingin hegemonian, ylivallan voimaan-

[37] Brežnev, Puheita, Keuruu 1973, s. 203

saattamiseen kolmannen maailman maissa.

Tunnusomaista on, että 'kulttuurivallankumouksen' ajan ilkivallan riehunnan kauden jälkeen Peking käyttää nykyisin ajoittain joustavampiakin metodeja toteuttaessaan antisosialistista, neuvostovastaista linjaansa kehitysvaltioiden parissa. Esittäytyessään Aasian, Afrikan ja latinalaisen Amerikan maiden 'pyyteettömäksi ystäväksi' Peking samalla parjaa Neuvostoliittoa ja muita sosialistisia maita, on yhteistyössä patataantumuksellisten imperialististen voimien kanssa, Chilen fasistinen sotilasjunttakin mukaan luettuna. Kiinan politiikan kehittelijät pyrkivät saamaan sosiaalista tukinojaa kehitysmaissa vetoamalla paikallisiin äärivasemmistolaisiin, anarkistisiin mellakoitsija-aineksiin. Maolaiset käyttävät paljon hyväkseen lännessä keksittyä valheellista, nykyisen kansainvälisen tilanteen luokkapohjaisen analysoinnin kanssa yhteensopimatonta teesiä maailman jakautumisesta 'köyhiin' ja 'rikkaisiin' kansakuntiin. Tämän 'teorian' levittäjät haluavat asettaa samanlaisen vastuun siitä takapajuisuudesta, jota vapautuneissa maissa ei vielä ole voitettu, kaikille kehittyneille maille, vaikka sosialistisilla valtioilla ei ole ollut eikä ole mitään osaa eikä arpaa imperialismin rosvouspolitiikassa, joka historian edessä on syypää niihin vaikeuksiin, joita Aasian, Afrikan ja latinalaisen Amerikan maiden talous nyt kokee.

Kehitysmaat ovat saaneet raskaan perinnön vuosisatoja kestäneeltä imperialistiselta siirtomaasorrolta. Perinnöksi saadun takapajuisuuden voittaminen vaatii kansojen aktiivisia ponnisteluja sekä aikaa. Objektiivisia mahdollisuuksia historiallisen kehitystien lyhentämiseen taikka oikaisemiseen on olemassa, mutta se tapahtuu vain kärkevän kansainvälisen ja oman maan sisäisen luokkataistelun tuloksena.

Samalla kuitenkin on ilmiselvää, että vain tukeutumalla poliittisesti ja taloudellisesti ystävämielisiin maihin ja kansoihin, toistensa tukemiseen ja auttamiseen, kehitysmaat voivat keskeytymätöntä taistelua imperialismia vastaan jatkaen antaa vastaiskun uuskolonialismille, joka vaikuttaa liitossa paikallisen porvariston ja suurmaanomistajien taantumuksellisimpien kerrosten kanssa.

Jo vuonna 1916 Lenin viittasi suoranaisessa yhteydessä kysymykseen siirtomaiden tulevasta kohtalosta, että sosialismi "pystyy antamaan kehittymättömille siirtomaakansoille *pyyteetöntä kulttuuriapua alistamatta* niitä *herruuteensa*"[38].

[38] Lenin, Teokset, 22. osa, s. 330

NKP:n leniniläinen keskuskomitea ja neuvostohallitus noudattavat ulkopolitiikassaan tiukasti Leninin ohjeita, joista jokainen sana on kuin graniittiin veistetty. Siinä on syy Neuvostoliiton kasvavaan vaikutukseen Aasian, Afrikan ja latinalaisen Amerikan riippumattomissa maissa.

Historian nykyvaiheelle on erityinen merkitys sillä, että sosialististen maiden talous on saavuttanut korkeamman tason, ja Neuvostoliiton ja toisten sosialististen maiden laaja yhteistyö kehitysmaiden kanssa on riistänyt monopolien ja imperialismin maailmalta taloudelliset yhteydet Aasian, Afrikan ja latinalaisen Amerikan maiden kanssa. Viimeksi mainitut ovat saaneet mahdollisuuden ottaa itsenäisemmän paikan maailmantalouden järjestelmässä, ja taistella aktiivisesti sen epäoikeudenmukaisen järjestelmän muuttamiseksi, jonka siirtomaavallat ja imperialistiset monopolit ovat kapitalistisilla maailmanmarkkinoilla pystyttäneet. Neuvostoliiton ja toisten sosialististen valtioiden kehitysmaiden kanssa harjoittaman laajenevan taloudellisen yhteistyön vaikutuksesta imperialistiset vallat ovat joutuneet 1950—60 -luvulla tekemään niille joukon myönnytyksiä (tietty taloudellisen ja teknisen yhteistyön määrän lisääntyminen näiden maiden kanssa, yksittäisten luottojen saantiehtojen lieventyminen jne.). Taistelu jatkuu, eikä sosialististen valtioiden ystävyyspolitiikalla ole nyt kehitysmaille ainakaan vähäisempi merkitys kuin imperialismin siirtomaajärjestelmän hajoamisen ja luhistumisen kaudella.

Kehitysmaat antavat suuren arvon taloudelliselle yhteistyölle Neuvostoliiton kanssa ja osoittavat suurta kiinnostusta sen laajentamiseen. Leninin sanontaa käyttäen ne "turvautuvat avoimesti tai peitellysti, tietoisesti tai tiedottomasti apuumme, mutta ne alkavat tajuta taloudellisesti välttämättömäksi liittoutua Neuvosto-Venäjän kanssa maailman imperialismia vastaan"[39].

Neuvostoliiton taloudellisten suhteiden kasvu kehitysmaiden kanssa on osoituksena maailmansosialismin asemien lujittumisesta ja kansallisen vapautusliikkeen menestymisestä.

Taloudellisilla ja teknisillä yhteyksillä Neuvostoliittoon on tärkeä merkitys talouselämän julkisen sektorin luomiselle ja vakiinnuttamiselle kehitysmaissa, niiden taloudellisen takapajuisuuden voittamiselle ja niiden asemien vahvistumiselle taistelussa imperialistisia monopoleja vastaan. Samoin nuo

---

[39] Lenin, Teokset, 31. osa, s. 464

yhteydet edistävät edistyksellisten voimien kasvua ja lujittumista kehitysmaissa.

Nykyisin Neuvostoliitolla on sopimus taloudellisesta ja teknisestä yhteistyöstä 45 Aasian, Afrikan ja latinalaisen Amerikan maan kanssa.[40]

Neuvostoliiton tavaranvaihdon keskimääräinen vuotuinen kasvu afrikkalaisten ja aasialaisten maiden kanssa vuosina 1956—1968 oli noin 17 %, ja sen kokonaisarvo vuonna 1968 oli 2 miljardia ruplaa sen oltua 0,25 miljardia ruplaa vuonna 1955.[41] Vuosina 1964—1971 Neuvostoliiton tavaranvaihto Aasian, Afrikan ja latinalaisen Amerikan kehitysmaiden kanssa yli 2-kertaistui. Erityisen nopeaa vauhtia Neuvostoliiton kaupankäynti noiden maiden kanssa on kehittynyt viime vuosina. Vuonna 1971 niiden osuus Neuvostoliiton ulkomaankauppavaihdossa oli 13 %. Vuonna 1960 Neuvostoliitolla oli kauppasopimukset 23 kehitysmaan kanssa, mutta vuonna 1972 jo 54 maan kanssa, ja siitä luvusta 22 maan kanssa oli solmittu sopimukset keskinäisistä toimituksista pitkäaikaispohjalta.[42]

Neuvostoliiton yhteistyö kehitysmaiden kanssa on käynnistetty ensisijaisesti aineellisen tuotannon piirissä ja se edistää välittömästi tuotantovoimien kehittymistä. Esimerkiksi niissä 860 tehtaassa tai muussa kohteessa, jotka on rakennettu tai rakenteilla Neuvostoliiton taloudellisen ja teknisen tuen varassa, tullaan vuosittain tuottamaan 16 miljoonaa tonnia terästä, jalostamaan 11,6 miljoonaa tonnia raakaöljyä, tuottamaan 11,2 miljoonaa tonnia rautamalmia.[43]

Neuvostoliiton ja sosialististen veljesmaiden taloudellisen yhteistyön politiikka kehitysmaiden kanssa auttaa voittamaan sen vastarinnan, jota imperialistiset valtiot tekevät kun ne vastustavat tärkeimpien tuotannonalojen luomista noissa maissa, ja se pakottaa ne monissa tapauksissa, muun muassa rautametallurgia-alan kehittämisessä Intiassa, ryhtymään suoraan yhteistoimintaan valtionsektorin kanssa.

Luotto- ja finanssisuhteet Neuvostoliiton ja kehitysmaiden välillä ovat kehittyneet aktiivisesti, erityisesti viimeksi kulu-

---

[40] Ks. "Pravda", 29 marta 1973 g.

[41] Ks. G. Kim, A. Kaufman. Leninizm i natsionalno-osvoboditelnoje dviženie. M., 1969, s. 273

[42] Ks. "Meždunarodnaja žizn", 1973, N:o 2, s. 90

[43] Ks. "Azija i Afrika segodnja", 1972, N:o 12, s. 10; "Kommunist", 1973, N:o 12, s. 45

neiden 10—15 vuoden aikana. Tänä suhteellisen lyhyenä aikana niillä on ollut tärkeä kiihdyttävä vaikutus eräiden vakavien talousongelmien ratkaisemiseen monissa noissa maissa.

Keskinäisesti edullisten luotto- ja finanssisuhteiden kehittymisen voi havaita tarkasteltaessa Neuvostoliiton yhteistyötä Intian ja Egyptin kanssa.

Ensimmäiset neuvostoliittolaiset luotot myönnettiin Intialle vuonna 1955 ja Egyptille vuonna 1958. Kuluneena kautena taloudellinen ja tekninen yhteistyö Intian ja Egyptin kanssa on käynyt laajaksi. Noiden maiden osalle on tullut merkittävä määrä niistä Neuvostoliiton kehitysmaille antamista pitkäaikaisluotoista, jotka on annettu niille suotuisilla ehdoilla (kuoletusaika 10—15 vuotta ja vuosikorko 2,5—3 %) toimittamalla perinteisiä vientitavaroita samoin kuin uusien teollisuusalojen tuotteita.

Neuvostoliiton myötävaikutuksella noihin maihin rakennetaan yli 200 kohdetta. Egyptiin on jo rakennettu tai on rakenteilla sellaiset suuret kohteet kuin Assuanin vesitekninen rakennelma, Heluanin metallurginen tehdas, suuria kastelulaitteistoja, alumiinitehdas Hag-Hammadiin. Intiaan rakennetaan Bhilain ja Bokaron rauta- ja terästehtaat, raskaan konepajateollisuuden laitoksia, raskasta sähkölaitteistoa ja vuori- ja kaivosteollisuuslaitteistoa valmistavia tehtaita ja muita suuria tehtaita. Tällä hetkellä noissa maissa on Neuvostoliiton tuella saatu jo 121 kohteen rakennustyöt päätösvaiheeseen. Tämä antaa mahdollisuuden arvioida objektiivisesti neuvostoliittolais-egyptiläisen ja neuvostoliittolais-intialaisen yhteistoiminnan käytännöllisiä tuloksia.

Egyptin johtohenkilöiden Assuanin pato- ja voimalarakennelman käynnistämisjuhlallisuuksissa vuoden 1971 tammikuussa pitämissä puheissa todettiin, että vuoden 1958 tammikuussa allekirjoitettu sopimus teknisestä ja taloudellisesta yhteistyöstä on ollut mitä tärkein tekijä, joka on auttanut Egyptiä aloittamaan laajamittaisen teollistamisen. Assuan on antanut voimakkaan sysäyksen koko maan talouselämän kehitykselle.

Korkea Assuanin pato on merkittävästi lisännyt maan energiavaroja. Vedensäännöstelyaltaan täyttämisen ja kaikkien 12 turbiinin käynnistämisen jälkeen vuotuinen sähköenergian tuotanto tulee olemaan 10 miljardia kWh. Se tulee edistämään sellaisten paljon energiaa tarvitsevien tuotannonalojen kuin rauta- ja värillisen metallurgian ja fosforia tuottavan teollisuuden toimintaa samoin kuin maan sähköistämistä. Korkean padon muodostaman vesialtaan vettä voidaan käyttää noin

600 000 peltohehtaarin kastelemiseen, jolta maa-alalta saadaan kaksi ja kolmekin satoa vuodessa. Tämä vesivoimalarakennelma on jo tuottanut Egyptille liikevoittoa yli 400 miljoonaa Egyptin puntaa.[44]

Neuvostoliiton aktiivisesti auttaessa Egyptiin on luotu sellaisia uusia teollisuusaloja kuten työstökoneita rakentava teollisuus, työkaluteollisuus, radiotekninen ja kemiallis-farmaseuttinen teollisuus. Öljynjalostus-, metallinjalostus- ja laivanrakennusteollisuus on merkittävästi lisännyt kapasiteettiaan. Ensi kertaa nyt on voitu aloittaa ohuiden teräslevyjen tuotanto, koksin, voiteluöljyjen, hitsauspuikkojen, päällystämättömän kaapelin, kirurgisten instrumenttien jne. tuotanto. On rakennettu kokeellinen ydinreaktori ja ydinfysiikan laboratorio. On muodostettu Egyptin historian ensimmäinen koneellistettu valtion maatila, jonka peltoala on 4 000 hehtaaria.

Neuvostoliiton monitahoinen tuki ja apu on antanut Egyptille mahdollisuuden paitsi pitää pintansa siinä jännittyneessä tilanteessa, joka on muodostunut Israelin hyökkäyksen seurauksena, myös merkittävästi vahvistaa taloudellista ja sotilaallista potentiaaliaan. Neuvostoliiton ja Egyptin välinen sopimus ystävyydestä ja yhteistyöstä antoi entistä laajemmat mahdollisuudet keskinäisesti edulliselle ja hedelmälliselle yhteistyölle.

Neuvostoliittolaisten asiantuntijoiden avulla toteutetaan Egyptin maaseudun sähköistämisen viisivuotissuunnitelmaa ja neuvostoliittolaiset asiantuntijat auttavat Egyptiä talouden kehittämisen kymmenvuotissuunnitelman laatimisessa.

Neuvostoliiton teknisellä avulla ja luotoilla on ollut tärkeä osuus Intian talouden kohottamisessa, ennen muuta niiden tuotannonalojen, jotka muodostavat perustan teollisuuden itsenäiselle kehitykselle: rautametallurgian, konepajateollisuuden ja voimatalouden. Neuvostoliiton ja Intian yhteistyön ensimmäinen kohde, Bhilain rauta- ja terästehtaat, tuottaa yli 30 % koko Intian teräksestä.

Neuvostoliiton avustamana rakennetaan rauta- ja terästehdasta Bokaroon (laajennuksen jälkeen sen kapasiteetiksi tulee noin 10 miljoonaa terästonnia vuodessa). Siitä tulee suurin ja nykyaikaisin metallurginen laitos Etelä- ja Kaakkois-Aasiassa.

Suurissa konepajoissa — raskaita koneita valmistavassa tehtaassa Ranchissa ja vuoriteollisuus- ja kaivoskalustoa val-

[44] Ks. "Azija i Afrika segodnja", 1972, N:o 12, s. 11

mistavassa tehtaassa Durgapuressa, jotka on rakennettu Neuvostoliiton avulla — on jo perehdytty monien masuuni-, terässulatto-, koksikemiallisen teollisuuden laitteistojen sekä maa- ja vuorityökoneiden valmistukseen. Muun muassa Ranchin tehdas valmistaa merkittävän osan siitä laitteistosta ja niistä metallirakenteista, joita välttämättä tarvitaan Bokaron metallurgista tehdasta rakennettaessa. Raskasta sähkölaitteistoa valmistava tehdas Hardvarissa on jo perehtynyt suurien sähkökoneiden valmistukseen ja perehtyy parhaillaan 100 000 ja 200 000 kW:n tehoisten turbogeneraattorien valmistukseen. Myös tarkkuuskojeita, kirurgisia instrumentteja, antibiootteja, lääkeainevalmisteita ja silmälasilinssejä tuottavat tehtaat ovat jo toiminnassa.

Neuvostoliittolaiset asiantuntijat ovat auttaneet Intiaa maaöljyn etsinnässä, sen tuotannon ja jalostuksen järjestämisessä, minkä ansiosta öljytuotteiden tuonti on vähentynyt ja samalla myös Intian riippuvaisuus kansainvälisistä öljymonopoleista. Neuvostoliittolais-intialaisen yhteistyön vuosina on löydetty 26 öljy- ja maakaasuesiintymää ja kartoitettu lupaavat öljyä sisältävät maarakenteet Intian eteläisillä ja läntisillä rannikkovesialueilla. Yhdeksän vuoden aikana yksistään Anklešvarin öljyalueella on tuotettu noin 15 miljoonaa tonnia öljyä. Lisäksi useita öljyesiintymiä Hudžaratin ja Assamin osavaltioissa on nykyisin teollisessa käytössä. Baraunin ja Koijalin öljynjalostamoiden osalle tulee 35 % Intiassa tuotetuista öljynjalosteista.[45]

Neuvostoliittolaisilla järjestöillä on ollut suuri osuus Intian sähköenergetiikan kehittämisessä. Niiden tuella on rakennettu 11 sähkövoimalaa yhteiseltä teholtaan 2,1 miljoonaa kW ja rakenteilla on vielä neljä voimalaa teholtaan 1,1 miljoonaa kW. Nämä voimalat tuottavat noin 20 % Intian koko sähköenergiatuotannosta.

Suuri merkitys Neuvostoliiton ja Intian asiallisten yhteyksien tulokselliselle kehittymiselle on L. I. Brežnevin Intian vierailun aikana vuoden 1973 marraskuussa solmitulla sopimuksella SNTL:n ja Intian välisen taloudellisen ja kaupallisen yhteistyön edelleen kehittämisestä. Tässä sopimuksessa mainitaan, että osapuolet "tulevat edelleenkin kehittämään ja lujittamaan taloudellista ja teknistä yhteistyötä ja maiden välistä kauppaa suvereenisuuden ja alueellisen koskemattomuuden kunnioittamisen, toistensa sisäisiin asioihin puut-

[45] Ks. "Azija i Afrika segodnja", 1972, N:o 12, s. 11; "Kommunist", 1973, N:o 12, s. 47

tumattomuuden, tasavertaisuuden ja keskinäisen edun periaatteiden pohjalta. Tätä yhteistyötä tullaan toteuttamaan teollisuuden, voimatalouden, maatalouden, geologisen etsintätoiminnan, työntekijöiden kouluttamisen sekä kaupan aloilla sekä myös kaikilla muilla molempien maiden talouden aloilla, joilla niille kullekin ominaiset taloudelliset edellytykset antavat suotuisat mahdollisuudet nopealle kehittämiselle."[46]

Neuvostoliiton ja Irakin välisellä keskinäisesti edullisella taloudellisella yhteistyöllä on laajat näköalat.

Neuvostoliittolaisten asiantuntijoiden avustamana Irakissa on saatu selville suuria rikki-, fosforiitti-, sekä lasin valmistuksessa tarvittavan kivennäisraaka-aineen esiintymiä. Pohjois-Rumeilen kansallisten öljyntuotantoalueiden ensimmäinen vaihe on saatu rakennetuksi samoin kuin öljyjohto Faon satamaan. Sitten kun noiden laitosten toinen vaihe saadaan valmiiksi nousee öljyntuotanto siellä 18 miljoonaan tonniin vuodessa. Vuoden 1972 syyskuun 5 päivältä olevan neuvostoliittolais-irakilaisen sopimuksen mukaisesti on tarkoituksena kaksinkertaistaa öljyntuotanto Pohjois-Rumeilen öljyalueella ja rakentaa toinen öljyjohto Faon satamaan. Parhaillaan ovat menossa työt Irakin yhtenäisen voimatalouskompleksin rakentamiseksi, joka käsittäisi Derbendihanin, Dukanin, Nadjibin lämpövoimalat. Tartarin—Eufratin kanavan rakentamista jatketaan. Kaikki Neuvostoliiton avulla Irakiin rakennetut perustuotantolaitokset tuottavat voittoa. Joidenkin niiden tuotteita menee vientiin.[47]

Neuvostoliiton ja Syyrian arabitasavallan keskenään vuoden 1969 heinäkuussa solmiman taloudellisen ja teknisen yhteistyön edelleen laajentamista koskevan sopimuksen mukaan Neuvostoliitto antaa Syyrialle taloudellista ja teknistä apua öljyteollisuuden, voimatalouden, kastelujärjestelmien ja rautatierakentamisen kehittämisessä.

Suurin Syyriassa Neuvostoliiton avulla käynnistetty rakennustyömaa on vesivoimalakompleksi Eufrat-virran varrella Tabkan taajaman luona (As-Saur). Vuoden 1973 heinäkuussa Eufratin uoman sulkemisen merkeissä järjestettyyn juhlaan osallistui NKP:n keskuskomitean sihteerin ja poliittisen toimikunnan jäsenen A. P. Kirilenkon johtama Neuvostoliiton

---

[46] "Vizit Leonida Iljitša Brežneva v Indiju. 26—30 nojabrja 1973 goda. Retši i dokumenty", s. 105—106

[47] Ks. "Pravda", 9 aprelja 1973 g; "Azija i Afrika segodnja", 1973, N:o 8, s. 18—19; "Problemy Dalnego Vostoka", 1973, N:o 3, s. 23—24

puolue- ja hallitusvaltuuskunta. Tämän rakennustyömaan ensimmäisenä vaiheena on noin 60 metriä korkean ja useita kilometrejä pitkän maapadon rakentaminen, vesitilavuudeltaan 12 miljardia m^3 olevan vesialtaan rakentaminen, jonka ansiosta voidaan lähes kaksinkertaistaa kastelumaa-alue Syyriassa, sekä teholtaan 300 000 kW olevan vesivoimalan rakentaminen. Sen teho tullaan myöhemmin nostamaan 500 000 kilowattiin.

Edelleen Neuvostoliitto avustaa typpilannoitetehtaan rakentamisessa Homsiin, rautatien rakentamisessa Kamyšlysta Latakiaan Aleppon kautta (pituus yli 700 km) ja Damaskoksesta Homsiin (pituus noin 200 km) jne.[48]

Algeriassa suurin Neuvostoliiton avustamana rakennettava kohde on metallurginen tehdas El-Hadjariin. Tämän tehtaan ensimmäisen vaiheen vuosituotannoksi tulee 410 000 tonnia valssituotteita, mikä pääosin tyydyttää tämän alan erityistuotteiden kotimaisen tarpeen, muun muassa mitä tulee öljy- ja maakaasujohtojen rakentamiseen. El-Hadjarin tehtaiden kapasiteetin nostaminen 1,8—2 miljoonaan terästonniin vuodessa antaa mahdollisuuden toimittaa terästä vientiinkin. El-Abedeen rakenteilla olevan lyijy- ja sinkkirikastamon ansiosta pystytään kolminkertaistamaan näiden metallien rikasteiden tuotanto. Vuorimetallurginen kombinaatti "Ismail", joka rakennetaan neuvostoliittolaisten geologien avustamana löytyneelle esiintymäalueelle, tulee olemaan Algerian ensimmäinen elohopeaa tuottava laitos.[49]

Guineaan Kindiin alueelle Neuvostoliiton avustamana rakennetaan kansallista boksiittituotantolaitosta, jonka vuosituotannoksi tulee 2,5 tonnia boksiitteja. Samoin Guineassa annetaan apua elintarviketeollisuuden kehittämisessä.[50]

Samanlaiset keskinäisesti edulliset ja tasa-arvoiset suhteet Neuvostoliitolla on Afganistaniin, Iraniin, Turkkiin ja muihin valtioihin. Neuvostoliittolaisten järjestöjen tukemana niihin rakennetaan erilaisia taloudellisia ja sosiaaliskulturellisia kohteita kouluista ja lääkintälaitoksista kaikkien tärkeimpien tuotantoalojen tehdaslaitoksiin saakka. Nuo tehtaat tulevat olemaan symbolina itsenäisestä kansallisesta kehityksestä, joka hävittää imperialistisen riistojärjestelmän, lisää vapautuneiden valtioiden poliittista arvovaltaa.

---

[48] Ks. "Azija i Afrika segodnja", 1973, N:o 8, s. 19—20

[49] Ks. "Azija i Afrika segodnja", 1972, N:o 12, s. 11

[50] Ks. sama, s. 12

Viime vuosina ovat Neuvostoliiton suhteet Iraniin kehittyneet merkittävästi. Tätä on ollut omiaan edistämään Neuvostoliiton omaksuma linja hyvän naapuruuden suhteiden kehittämisessa Iranin kanssa, samoin kuin sitä ovat edistäneet molempien maiden korkeimpien valtionjohtajien väliset henkilökohtalaiset kontaktit. Neuvostoliiton puolelta ovat tehneet virallisen vierailun Iraniin L. I. Brežnev (v. 1963), N. V. Podgorny (v. 1970 ja 1971) ja A. N. Kosygin (v. 1968 ja 1973). Iranin šaahi on vieraillut Neuvostoliitossa neljästi (1956, 1965, 1968 ja 1972) ja Iranin pääministeri Amir Abbas Hoveida vuosina 1967 ja 1973.

Neuvostoliiton ja Iranin väliset taloudelliset suhteet kehittyvät vilkkaasti. 1968 kesäkuussa perustettiin neuvostoliittolais-iranilainen pysyvä taloudellinen yhteistyökomissio. Antamiinsa luottoihin perustuen Neuvostoliitto tukee Irania useiden tärkeiden teollisuuskohteiden rakentamisessa, muun muassa metallurgisen tehtaan ja konepajan rakentamisessa. Rajajoen Araksin varteen on jo rakennettu vesivoimala, sampikalojen viljelyslaitos Iranin pohjoisosaan, samoin on rakennettu Iranin halki kulkeva maakaasujohto, jonka vuosikapasiteetti on 10 miljardia m^3 maakaasua.

Šaahi Mohammed Reza Pahlevin Neuvostoliiton vierailun aikana lokakuussa 1972 osapuolet allekirjoittivat 15-vuotisen sopimuksen taloudellisen ja teknisen yhteistyön kehittämisestä Neuvostoliiton ja Iranin välillä. Samoin päästiin sopimukseen suurelementtitalotehtaan rakentamisesta, Iranin joidenkin rautateiden sähköistämisestä jne.

SNTL:n ministerineuvoston puheenjohtajan A. N. Kosyginin Iranin johtohenkilöiden kanssa Teheranissa maaliskuussa 1973 käymien neuvottelujen tuloksena allekirjoitettiin neuvostoliittolais-iranilainen sopimus yhteistyöstä Isfaganin rauta- ja terästehtaiden laajentamisesta. Sopimusehtojen mukaan Neuvostoliitto tulee olemaan iranilaisen osapuolen kanssa yhteistyössä siten, että vuoteen 1980 mennessä tuon tehtaan kapasiteetti nostetaan 4 miljoonaan terästonniin vuodessa (vuonna 1975 Isfaganin tehdas valmistaa 1,9 miljoonaa tonnia terästä vuodessa).

Vuoden 1970 heinäkuussa Neuvostoliitto ja Iran allekirjoittivat pitkäaikaiskauppasopimuksen vuosiksi 1971—75, jonka mukaan maiden välinen tavaranvaihto lisääntyy merkittävästi.

Myös Neuvostoliiton ja Turkin väliset suhteet kehittyvät suotuisaan suuntaan. Suuri osuus siinäkin on ollut eri tasoilla tapahtuneilla valtioidenvälisillä kontakteilla viime vuosien aikana. Vuoden 1965 tammikuussa Turkissa vieraili N. V. Pod-

gornyn johtama SNTL:n korkeimman neuvoston valtuuskunta, vuoden 1965 toukokuussa SNTL:n ulkoasiainministeri A. A. Gromyko, vuoden 1966 joulukuussa SNTL:n ministerineuvoston puheenjohtaja A. N. Kosygin. SNTL:n korkeimman neuvoston puhemiehistön puheenjohtajan N. V. Podgornyn virallisen Turkin vierailun aikana vuoden 1972 huhtikuussa hyväksyttiin julkilausuma hyvistä naapuruussuhteista Neuvostoliiton ja Turkin välillä. Vierailu sai paljon huomiota Neuvostoliiton ja Turkin lehdistössä: se avasi huomattavia näkymiä neuvostoliittolais-turkkilaisten suhteiden edelleen kehittymiselle.

SNTL:n korkeimman neuvoston puhemiehistön puheenjohtajan N. V. Podgornyn Turkin vierailu ja Turkin presidentin vastavierailu Neuvostoliittoon vuonna 1969 olivat venäläis-turkkilaisten ja neuvostoliittolais-turkkilaisten suhteiden historian ensimmäiset maiden valtionpäämiesten vierailut. Menneisyyden historiassa oli runsaasti selkkauksia ja sotia maiden välillä. Jyrkkä käänne molempien valtioiden välisissä suhteissa tapahtui pian lokakuun suuren sosialistisen vallankumouksen jälkeen, jolloin V. I. Leninin ja Kemal Atatürkin johdolla Neuvostoliiton ja Turkin välillä luotiin perusta, jolle alkoivat rakentua periaatteellisesti uudenlaiset hyvän naapuruuden suhteet.

Nykyisin neuvostoliittolais-turkkilainen taloudellinen yhteistyö laajenee edelleen: toteutetaan vuonna 1967 allekirjoitettua sopimusta, jonka mukaan Neuvostoliitto avustaa Turkkia useiden tehtaiden rakentamisessa, muun muassa alumiinitehtaan (vuosikapasiteetti 200 000 tonnia aluminiumoksidia, 60 000 tonnia alumiinia ja 25 000 tonnia alumiinivalssituotteita), öljynjalostamon, rikkihappotehtaan, rauta- ja terästehtaan (vuosituotanto 1 miljoona tonnia terästä) ja puukuitulevytehtaan. Vuonna 1968 aloitettiin säännöllinen ilmaliikenne Moskovan ja Ankaran välillä ja suora rautatieyhteys Moskovan ja Istanbulin välillä. Vuonna 1970 solmittiin sopimus kansainvälisestä autoliikenneyhteydestä. Maiden välinen tavaranvaihto on kasvanut nopeasti viime vuosina ja oli vuonna 1972 arvoltaan 144,7 miljoonaa ruplaa.[51]

Neuvostoliitto kehittää asiallista yhteistyötään Pakistanin kanssa. Siinä yhteisessä neuvostoliittolais-pakistanilaisessa tiedonannossa, joka julkistettiin Pakistanin presidentin Zulfikar Ali Bhutton Neuvostoliittoon maaliskuussa 1972 teke-

[51] Ks. "Vnešnjaja torgovlja SSSR za 1972 god. Statistitšeskij obzor". M., 1973, s. 13

män virallisen vierailun päätteeksi, todettiin että hyvät naapuruussuhteet Neuvostoliiton ja Pakistanin välillä vastaavat molempien maiden kansojen etua, rauhan lujittumista Aasiassa ja koko maailmassa. Neuvostoliitto antaa suurta apua Pakistanin kaasu- ja öljyteollisuuden kehittämisessä. Lähiaikoina Pakistanissa aletaan rakentaa metallurgista tehdaslaitosta lähelle Karachia ja sen vuositehoksi tulee runsas miljoona tonnia metallia.

Afganistanissa on Neuvostoliiton avulla etsitty ja löydetty maakaasu-, korkealaatuisia rauta-, lyijy- ja sinkkimalmiesiintymiä, hiili-, lasuurikivi- ja muiden mineraalien esiintymiä. Öljynetsintä Syyriassa on tuottanut tuloksia. Vuodesta 1968 lähtien siellä on ollut teollisessa käytössä Sueidian öljykenttä. Neuvostoliittolaisten asiantuntijoiden antaessa teknistä apuaan Guineassa on löydetty timanttiesiintymä, Malissa kalkkiviesiintymä jne.

Tehokkaana Neuvostoliiton kehitysmaille antaman avun muotona on noiden maiden oman työvoiman kouluttaminen. Parhaillaan noiden valtioiden hallitusten pyynnöstä Neuvostoliitto rakentaa Aasian, Afrikan ja latinalaisen Amerikan maihin yli 140 erilaista oppilaitosta ja -keskusta, instituutteja, teknikumeja, ammatti- ja keskikouluja jne. Niistä jo 90 on toiminnassa: teknilliset korkeakoulut Afganistanissa, Guineassa ja Etiopiassa, Kansallinen öljy-, maakaasu- ja kemian instituutti Algeriassa, Bombayn teknillinen korkeakoulu Intiassa, Rangoonin teknillinen korkeakoulu Birmassa, opetuskeskukset Egyptissä, Irakissa, Malissa jne.[52]

Neuvostoliiton taloudellisen ja teknisen yhteistyön alettua kehitysmaiden kanssa sinne lähetettiin kymmeniä tuhansia neuvostoliittolaisia asiantuntijoita. Tällöin Neuvostoliiton avulla rakennettavat tehdaslaitokset muodostuvat tehokkaiksi kansallisen työvoiman koulutuspaikoiksi. Erilaisia teollisuuslaitoksia rakennettaessa ja käyntiinpantaessa neuvostoliittolaisten asiantuntijoiden avustamana on koulutettu noin 300 000 ammattitaitoista työläistä ja teknikkoa.[53]

Kehitysmaiden auttaminen oman työvoimansa (insinöörien, teknikkojen ja ammattitaitoisten työläisten) koulutuksessa tapahtuu korvauksetta myös Neuvostoliiton tuotantolaitoksissa ja oppilaitoksissa.

---

[52] Ks. "Azija i Afrika segodnja", 1972, N:o 12, s. 12; "Kommunist", 1973, N:o 12, s. 49

[53] Ks. "Pravda", 29 marta 1973 g.

Sen avun tuloksena, jota Neuvostoliitto antaa kehitysmaille kansallisen työvoiman kouluttamisessa, ovat esimerkiksi Syyriassa Neuvostoliiton kanssa yhteistyössä rakennetut teräsbetonisia ratapölkkyjä valmistava tehdas ja vesivoimala "Rastan" alkaneet toimia jo ilman neuvostoliittolaisten asiantuntijoiden mukanaoloa. Samanlainen on tilanne Egyptissä: niistä 32 tehtaasta, jotka on rakennettu Neuvostoliiton avustamana, 27:ssä on nykyisin yksinomaan paikallista työvoimaa. Yleensä Neuvostoliiton avulla rakennettujen laitosten käyttöönottamisprosessissa neuvostoliittolaisten asiantuntijoiden määrä supistuu sitä mukaa kuin paikallisen teknisen sivistyneistön edustajia astuu heidän tilalleen.

Neuvostoliiton taloudelliset suhteet latinalaisen Amerikan kehitysmaiden kanssa voimistuvat jatkuvasti.

Neuvostoliiton ja Meksikon yhteistyö on luonteeltaan vakaata. Meksikon, samoin kuin muidenkin latinalaisen Amerikan maiden, liikemiespiireissä tajutaan se, että yhteistyö Neuvostoliiton ja muiden sosialististen valtioiden kanssa johtaa riippuvuuden vähenemiseen amerikkalaisista markkinoista, auttaa kansallisen talouden kehittämisessä, voimistaa suvereenisuutta. Neuvostoliitto ja Meksiko ovat vilkkaassa kauppayhteydessä keskenään, vaihtavat tietoja ja teknistä apua öljyteollisuuden alalla, kehittävät tieteellisiä, kulttuurija urheilusuhteitaan.

Neuvostoliiton ja Meksikon välisten suhteiden kehittymistä edisti Meksikon presidentin Luis Alvarezin vuoden 1973 huhtikuussa tekemä vierailu Neuvostoliittoon. Puhuessaan Kremlissä korkean meksikolaisen vieraan kunniaksi järjestetyillä päivällisillä SNTL:n korkeimman neuvoston puhemiehistön puheenjohtaja N. V. Podgorny korosti: "Tyydytyksellä voidaan todeta, että Neuvostoliiton ja Meksikon välillä vallitsevat menestyksellisesti kehittyvät ystävyys- ja yhteistyösuhteet, jotka ulottuvat eri aloille ja tuottavat positiivisia tuloksia molemmille osapuolille. Samalla meistä tuntuu, ettei kaikkia mahdollisuuksia tällä tiellä ole vielä läheskään loppuun käytetty. Me olemmekin vakuuttuneita siitä, että neuvostoliittolais-meksikolaisilla suhteilla on suotuisat näköalat edelleen kehittymistään varten. Se ei ainoastaan vastaisi kansojemme etua, vaan olisi myös panos maailmantilanteen yleisen tervehtymisen, rauhan, turvallisuuden ja kansainvälisen yhteistyön hyväksi."[54]

[54] "Pravda", 13 aprelja 1973 g.

Huhtikuun 16 pnä 1973 Neuvostoliiton ja Meksikon kesken solmittiin kauppasopimus. Se luo suotuisat edellytykset kaupan ja taloudellisen yhteistyön laajentamiselle.

Kaupallinen ja taloudellinen vaihto Neuvostoliiton ja Perun välillä kasvaa. Neuvostoliitto antaa Perulle teknistä apua kalanjalostuslaitoksen suunnittelemisessa ja rakentamisessa Paiteen. Laitos pystyisi käsittelemään jopa 180 000 tonnia kalaa vuodessa. Samoin on allekirjoitettu sopimus teknisen avun antamisesta Perulle Olmosin voimataloudellisen ja kastelulaitoskompleksin ensimmäisen vaiheen suunnittelu- ja etsintätöiden suorittamisessa. Valmistuttuaan Olmos antaisi mahdollisuuden noin 50 000 hehtaarin suuruisen maa-alan kasteluun maan pohjoisosissa.[55] Vuonna 1970 Peru ja Neuvostoliitto solmivat keskenään kauppasopimuksen.

Tunnusomaista on, että Neuvostoliitto, kuten toisetkin sosialistiset maat, tuo latinalaisesta Amerikasta pääasiassa sen perinteisiä vientitavaroita. Kuitenkin latinalaisamerikkalaisten valtioiden toivomuksen mukaan sosialistiset maat jatkuvasti lisäävät myös teollisuustuoteostojaan Etelä-Amerikan valtioista. Mainitsemassamme Neuvostoliiton ja Perun välisessä kauppasopimuksessa muun muassa sanotaan: "Neuvostoliiton ulkomaankauppajärjestöt pyrkivät käyttämään neuvostoliittolaisten koneiden, laitteistojen ja muiden tavaroiden Peruun viennistään saamiaan tuloja perulaisten tavaroiden, mukaan luettuna valmiit tuotteet ja puolivalmisteet, ostamiseen normaaleilla kauppaehdoilla." Mainitunlaiset ehdot on sisällytetty myös Neuvostoliiton tekemiin pitkäaikaisiin kauppasopimuksiin Uruguayn, Bolivian ja Ecuadorin kanssa.[56]

Normaalit suhteet ja taloudellinen yhteistyö Neuvostoliiton ja Chilen välillä kehittyivät suotuisasti kautena, jolloin presidentti Salvador Allenden demokraattinen hallitus oli vallassa. Ulkopolitiikassaan Allenden hallitus pyrki laajentamaan ja kehittämään yhteistyötä Neuvostoliiton ja kaikkien sosialististen maiden kanssa. Internationalistiselle velvollisuudelleen uskollisena neuvostovaltio pyrki tasa-arvoisen ja keskinäisesti edullisen kaupallistaloudellisen vaihdon avulla Chilen kanssa auttamaan tuon maan kansaa monien ja vaikeiden taloudellisten ja sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa.

Syyskuun 11 pnä 1973 Chilen taantumusvoimat kaappasivat vallan Chilessä ja kukistivat Salvador Allenden laillisen hal-

---

[55] Ks. "Pravda", 1 fevralja 1974 g.

[56] Ks. "Meždunarodnaja žizn", 1973, N:o 5, s. 88

lituksen. Sotilasjuntta kohdisti terrorin chileläisiä isänmaanystäviä vastaan. Presidentti Allende surmattiin. Chilen kommunistinen ja sosialistinen puolue julistettiin laittomaksi. Tulella ja miekalla uudet vallanpitäjät pyrkivät hävittämään kaikki ne saavutukset ja uudistukset, jotka Allenden hallitus työtätekevien etujen mukaisesti toimien sai aikaan.

Sotilasviranomaiset tekivät tilanteen sietämättömäksi niille neuvostoliittolaisille laitoksille ja Neuvostoliiton kansalaisille, jotka toimivat Chilessä valtioiden tai virastojen välisten sopimusten pohjalta. Oli tapauksia, että Chilessä toimineet neuvostoliittolaiset laitokset ja neuvostokansalaiset joutuivat mielivallan ja väkivallan kohteeksi. Tällaisessa tilanteessa neuvostohallitus katsoi SNTL:n Chilen-suurlähetystön toiminnan mahdottomaksi ja kutsui SNTL:n suurlähettilään ja suurlähetystön henkilökunnan pois Chilestä.[57]

NKP:n keskuskomitea tuomitsi taantumusvoimien toiminnan Chilessä, niiden harjoittaman demokraattisten instituutioiden ja perustuslaillisten säädösten maahan polkemisen, ilmoitti olevansa täysin solidaarinen Chilen kommunistiselle veljespuolueelle, sosialistiselle puolueelle, toisille kansan yhtenäisyyden puolueille ja Chilen kaikille työtätekeville.[58]

NKP:n keskuskomitean Chilen sotilaskaappauksen johdosta antamassa lausunnossa ja NKP:n keskuskomitean pääsihteerin L. I. Brežnevin syyskuun 19 pnä 1973 pitämässä puheessa ilmaistiin neuvostovaltion järkkymätön solidaarisuus Chilen työtätekeviä kohtaan ja syvä suuttumus Chilen taantumuksen veristen rikosten johdosta.

Andien ryhmään kuuluvat maat (Peru, Ecuador, Kolumbia, Bolivia, Venezuela) laajentavat yhteyksiään sosialististen maiden kanssa. Vuonna 1973 Limassa pidetyssä konferenssissa käsiteltiin kysymystä taloudellisten ja finanssisuhteiden solmimisesta tai edelleen kehittämisestä SEV-maiden kanssa. Perun ulkoministeri de la Flor Valie ilmoitti, että on tullut aika tutkia teitä, jotka johtavat "keskustelun aikaansaamiseen ei-perinteisten" kumppanien kanssa. Hän korosti sitä, että kontaktien laajentaminen kaikkien maiden kanssa, SEV-valtiot mukaan luettuina, vastaa Andien ryhmän yhdentymisen etua.[59]

50-luvun jälkipuoliskolta lähtien Neuvostoliiton ja Argentiinan välinen kauppa alkoi laajentua. Vuosina 1955—59 Neu-

[57] Ks. "Pravda", 22 sentjabrja 1973 g.

[58] Ks. "Pravda", 14 sentjabrja 1973 g.

[59] Ks. "Novoje Vremja", 1973, N:o 33, s. 16

vostoliitto osti Argentiinasta 10—17 % kaikesta Argentiinan vientiin toimittamasta suurikokoisesta raakavuodasta ja 15—20 % sen hienovillasta. Vuosina 1958 ja 1960 allekirjoitettiin tärkeät luottosopimukset. Kun Neuvostoliiton ja Argentiinan välinen kaupankäynti romahti 60-luvun alkupuoliskolla Argentiinan silloisten hallitusten politiikan johdosta ja niiden alistumisen takia kansainvälisen valuuttarahaston painostukseen, tuo kaupankäynti alkoi vuodesta 1965 alkaen jälleen kasvaa, vieläpä nopeasti. Neuvostoliitto toimittaa Argentiinaan koneita ja laitteistoja, kemian alan tavaroita, laakereita, öljyä ja raakarautaa.

On havaittavissa Neuvostoliiton suhteiden paranemista ja aktivoitumista latinalaisen Amerikan suurimman maan, Brasilian kanssa.

Neuvostoliitto ja Brasilia solmivat diplomaattiset suhteet keskenään huhtikuun 2 pnä 1945. Vuonna 1947 Brasilia katkaisi nuo suhteet ja ne solmittiin uudelleen vuonna 1961.

Suurena tapahtumana neuvostoliittolais-brasilialaisten suhteiden kehittymisessä voidaan pitää Neuvostoliiton kauppa- ja teollisuusmessujen järjestämistä Rio de Janeirossa vuonna 1960, jonka näyttelyn avajaisiin matkusti SNTL:n ulkomaankauppaministerin N. S. Patolitševin johtama neuvostoliittolainen hallitusvaltuuskunta.[60] Vuonna 1961 SNTL:n korkeimman neuvoston puhemiehistön sihteerin M. P. Georgadzen johtama neuvostoliittolainen hyvän tahdon valtuuskunta vieraili Brasiliassa.

Neuvostoliiton ja Brasilian väliset kaupallistaloudelliset suhteet perustuvat vuonna 1963 solmittuun neuvostoliittolais-brasilialaiseen pitkäaikaiseen kauppa- ja maksusopimukseen.

Elokuussa 1966 Rio de Janeirossa allekirjoitettiin pöytäkirja, jonka mukaan Neuvostoliitto toimitti Brasiliaan koneita ja laitteita 100 miljoonan dollarin arvosta. Vuonna 1969 Neuvostoliiton kauppavaltuuskunta allekirjoitti pöytäkirjan Neuvostoliiton kone- ja laitteistotoimituksista ja neuvostoliittolais-brasilialaisen kauppapöytäkirjan vuosiksi 1970—1974.

Neuvostoliiton ja Brasilian välisen tavaranvaihdon arvo vuonna 1971 oli 43,7 miljoonaa ruplaa, mutta vuonna 1972 se oli jo 72,9 miljoonaa ruplaa.[61]

---

[60] Vuonna 1973 Brasilian suurimmassa teollisuuskaupungissa Sao Paulossa järjestettiin kolmas Neuvostoliiton kauppa- ja teollisuusnäyttely.

[61] Ks. "Vnešnjaja torgovlja SSSR za 1972 god. Statistitšeskij obzor", s.15

Näin ollen latinalaisamerikkalaisten valtioiden liikesuhteilla Neuvostoliiton kanssa, vaikka ne ulottuvatkin vielä toistaiseksi rajoitettuun piiriin, on objektiivinen kasvutendenssi. Tietyssä määrin ne edistävät latinalaisen Amerikan maiden vapautumista aiemmasta nöyryyttävästä riippuvuudesta, epäyhdenvertaisista suhteista, jotka ovat olleet tunnusomaisia niiden suhteille USA:n ja joidenkin Länsi-Euroopan maiden suurten monopolien kanssa.

Neuvostoliiton taloudellinen, tieteellistekninen ja sivistyksellinen yhteistyö kehitysmaiden kanssa tapahtuu keskinäisesti edulliselta pohjalta. Neuvostoliitto toimittaa kehitysmaille teollisuuslaitteistoa ja muita tavaroita ja ostaa vastavuoroisesti lisääntyvässä määrin meidän maamme tarvitsemia kehitysmaiden tuottamia tavaroita, sellaisia kuin värillisten metallien malmirikasteita, öljyä, maakaasua, pitkäkuitupellavaa, villaa, raakavuotia, luonnonkautsua, kaakaopapuja, kahvia, teetä, sitrushedelmiä ja muita trooppisen ja subtrooppisen vyöhykkeen tuotteita. Neuvostoliitto ostaa kehitysmailta myös valmiita tuotteita, kannustaen siten niiden nuoren teollisuuden kehittymistä.

Yhä yleisemmäksi viime vuosina on käynyt tuotannollinen yhteistoiminta ja Neuvostoliiton osallistuminen sellaisten kohteiden rakentamiseen, joiden tuotteista molemmat osapuolet ovat kiinnostuneita.

Kehitysmaiden kanssa tehdyissä sopimuksissa edellytetään noiden maiden toimittavan tavaroita niille myönnettyjen luottojen kuoletukseksi ja maksuksi neuvostoliittolaisten järjestöjen kuluista niiden antamasta teknisestä avusta. Esimerkiksi neuvostoliittolais-iranilaisten sopimusten mukaisesti Neuvostoliittoon tullaan toimittamaan maakaasua, puuvillaa, villaa, värimetallimalmeja, kaviaaria, karakul-lampaan vuotia, raakavuotia sekä yleisiä kulutustarvikkeita. Maakaasutoimitusten vuotuinen määrä Iranista Neuvostoliittoon nousee yli 8 miljardin kuutiometrin.

Neuvostoliitto saa maakaasua myös Afganistanista, neuvostoliittolaisten geologien löytämistä esiintymistä. Tältä pohjalta Neuvostoliiton avulla rakennetaan typpilannoitetehdas, jonka tuotteista osa menee Neuvostoliitolta saatujen luottojen kuoletuksiin.

Perinteisten tavaroittensa — teen, juutin, juuttivalmisteiden, šellakan, pippurin ym. — ohella Intia toimittaa Neuvos-

toliittoon niiden tehtaiden tuotteita, jotka on rakennettu Neuvostoliiton ja Intian yhteistyönä: Bhilain rauta- ja terästehtaiden valssituotteita ja raakarautaa, Madrasin tehtaan kirurgisia välineitä, optisia linssejä Durgapurin tehtaasta.[62]

Taloudellisella ja teknisellä yhteistyöllä kehitysmaiden kanssa on melko tärkeä osuus Neuvostoliiton talouden kehityksessä, niiden tehtävien täyttämisessä, joita NKP:n 24. edustajakokouksen päätöksissä on Neuvostoliiton kansantaloudelle asetettu.

Neuvostoliitto pitää lujasti kiinni linjastaan lujittaa poliittisia sekä kaupallistaloudellisia suhteita kehitysvaltioiden kanssa. Juuri tämän linjan vahvisti päätöslauselmassaan "NKP:n keskuskomitean kansainvälisestä toiminnasta puolueen 24. edustajakokouksen päätösten toteuttamiseksi" NKP:n keskuskomitean täysistunto, joka pidettiin vuoden 1973 huhtikuussa.

L. I. Brežnev sanoi: "Tahtoisimme vakuuttaa ystävillemme sitä, että politiikkamme tulee aina johdonmukaisesti liittämään yhteen neuvostomaan kansalliset edut ja kaikkien maiden työtätekevien edut, kaikkien niiden edut, jotka toimivat vapauden ja riippumattomuuden puolesta, demokratian ja sosialismin puolesta. Me olemme aina pitäneet ja tänäänkin pidämme järkähtämättömänä velvollisuutenamme, joka johtuu kommunistisesta vakaumuksestamme, sosialistisesta moraalistamme, antaa mitä laajinta tukea oikeutetun vapauden asiansa puolesta taisteleville kansoille. Näin on ollut aina, näin tulee olemaan vastedeskin."[63]

Aasian, Afrikan ja latinalaisen Amerikan maiden valtiomiehet ja julkinen sana arvostaa korkealle Neuvostoliiton johdonmukaisen internationalistisen politiikan. Niinpä esimerkiksi Intian pääministeri Indira Gandhi sanoi puheessaan L. I. Brežnevin virallisen ystävyysvierailun aikana Delhissä: "Intiaa ja Neuvostoliittoa yhdistävät läheiset ystävyyden siteet. Tämä ystävyys auttaa meitä suojaamaan kansallisen riippumattomuutemme. Me voimme tehdä sen vain siinä tapauksessa, että taloutemme on riittävän vahva. Ja tässä suhteessa Neuvostoliitto antaa meille kaikinpuolista apua. Ystävyytemme alkulähteillä olivat V. I. Lenin ja Jawaharlal Nehru. L. I. Brežnevin nimi lausutaan meidän maassamme tänään yhtä syvällä kunnioituksella siksi, että pääsihteeri on tehnyt paljon intialais-neuvostoliittolaisen ystävyyden hyväksi... NKP:n

---

[62] Ks. "Pravda", 29 marta 1973 g.

[63] "Pravda", 12 ijulja 1973 g.

keskuskomitean pääsihteerin L. I. Brežnevin vierailu on jälleen yksi luja rengas jatkuvasti kasvavan intialais-neuvostoliittolaisen ystävyyden ketjussa, ja olen varma, että tämän vierailun tuloksena ystävyytemme tulee entistä vankemmaksi."[64]

Neuvostoliiton ulkopolitiikan aktiivisten ja johdonmukaisten ponnistelujen tuloksena NKP:n 24. edustajakokouksen hyväksymän rauhanohjelman toteuttamisessa viime aikoina havaittavissa ollut käänne kylmän sodan tilasta valtioiden väliseen rauhanomaiseen ja keskinäisesti edulliseen yhteistyöhön luo uusia mahdollisuuksia Neuvostoliiton ja Aasian, Afrikan ja latinalaisen Amerikan nuorten valtioiden välillä vallitsevien läheisten suhteiden kehittymiselle ja syvenemiselle.

Kestävä rauha ja kansainvälisen jännityksen lieveneminen todellakin vastaavat maailman kaikkien kansojen elinetuja.

---

[64] "Vizit Leonida Iljitša Brežneva v Indiju. 26—30 nojabrja 1973 goda. Retši i dokumenty", s. 64—65

IV LUKU

Neuvostoliiton suhteet kehittyneisiin kapitalistisiin maihin

Neuvostoliitolla on suuri kokemus suhteiden ylläpitämisessä kehittyneisiin kapitalistisiin (imperialistisiin) maihin.

Leniniläiseen asetukseen rauhasta ja Vladimir Iljitšin neuvostojen II:ssa yleisvenäläisessä edustajakokouksessa tuon asetuksen perusteluiksi pitämään puheeseen sisältyvät tosiasiallisesti kaikki valtiomme ulkopolitiikan ja diplomatian tärkeimmät periaatteelliset ohjeet tällä alalla. Siitä on kulunut yli puoli vuosisataa. Mutta Leninin ajatukset, hänen strategiset ja taktiset ohjeensa ovat vielä nytkin säilyttäneet tärkeän merkityksensä.

Ne ovat oikeudenmukaisen ja demokraattisen rauhan ajatuksia, kaikkien kansakuntien — niin suurten kuin pientenkin — laillisten oikeuksien kunnioittamisen, niiden valtiollisen olemassaolon muotojen, niiden rajojen koskemattomuuden kunnioittamisen ajatuksia, ajatuksia rauhanomaisesta rinnakkainolosta ja hyvistä naapuruussuhteista valtioiden välillä niiden yhteiskunnallisesta järjestelmästä riippumatta. Ne ovat ohjeita, joissa korostetaan miten tärkeitä ovat nimenomaan *valtioiden väliset*, niiden hallitusten väliset suhteet, mikä juuri liittyykin siihen erityisalaan, joka on diplomaattisen toiminnan piirinä.

Lenin piti diplomaattisessa taistelussa imperialismin maiden kanssa välttämättömänä kaikin tavoin puolustaa omaa rauhanohjelmaamme siitä perääntymättä, mutta samalla niin, että oltaisiin tarvittavan joustavia, otettaisiin järkevästi huomioon vallitseva reaalinen tilanne ja vaikeudet, ei unohdettaisi osittaissopimusten, kompromissien tärkeyttä. Samaan aikaan Lenin muotoili ohjeet kansojen päättävän ja antaumuksellisen tarmokkaan toiminnan välttämättömyydestä, jotta saataisiin viedyksi menestykselliseen päätökseen rauhanasia samoin kuin väestön työtätekevien ja riistettyjen joukkojen vapauttaminen orjuudesta ja riistosta.

"Emme voi sivuuttaa hallituksia, koska rauhan solmimisen mahdollisuus voisi siten viivästyä, jota kansan hallitus ei voi sallia, mutta meillä ei ole mitään oikeutta olla vetoamatta samalla myös kansoihin. Hallitukset ja kansat ovat kaikkialla eri mieltä keskenään, ja siksi meidän on autettava kansoja puuttumaan sodan ja rauhan kysymyksiin."[1]

Ja niin kuin usein lokakuun vallankumouksen jälkeisen historian ratkaisevina hetkinä neuvostovaltion sanat ja voima, joita ovat tehostaneet SNTL:n työtätekevien sankaruus ja historiallinen luova toiminta, toisten maiden kansojen vapautukselliset, edistykselliset liikkeet, kaikkien rauhaa puolustavien voimien liikkeet, ovat kallistaneet vaakakupin puolelleen, torjuneet kansainvälisen taantumuksen ja hyökkäysvoimien taitavimmatkin laskelmoinnit.

Vuoden 1917 lokakuun vallankumouksesta kuluneiden vuosikymmenien aikana Neuvostoliiton suhteet, myös imperialististen maiden kanssa, ovat tavattomasti rikastuneet, saaneet uutta sisältöä, monia uusia muotoja. Kuitenkin tärkeimpänä seikkana tässä on havaittavissa tiukka perinteisyys ja johdonmukaisuus, joka sisältyy siihen, että muuttumattomasti Neuvostoliitto kehittelee politiikkansa tuohon maiden ryhmään nähden sosiaalisilta järjestelmiltään erilaisten valtioiden rauhanomaisen rinnakkainolon leniniläisen periaatteen pohjalta.

"Neuvostovaltion suhteiden perustana kapitalistisen maailman maihin on Leninin perustelema periaate valtioiden rauhanomaisesta rinnakkainolosta niiden yhteiskunnallisesta järjestelmästä riippumatta", L. I. Brežnev sanoi puhuessaan kommunististen ja työväenpuolueiden kansainvälisessä neuvottelukokouksessa Moskovassa vuoden 1969 kesäkuussa. "Tuo periaate merkitsee, että maiden välillä syntyneitä kiistakysymyksiä ei saa ratkaista asevoimalla, sodalla, vaan rauhanomaista tietä. Se on jo saanut laajan kansainvälisen tunnustuksen."[2]

Rauhanomaisen rinnakkainolon periaatetta puolustaessaan Neuvostoliitto kamppailee ihmiskunnan vapauttamiseksi ydin- ja ohjusasesodan vaarasta. Siten Neuvostoliitto yhdessä sosialististen veljesmaiden kanssa käy samalla kamppailua myös suotuisten kansainvälisten edellytysten turvaamiseksi kaikkien maiden ja kansojen sosiaalisen edistyksen asian

---

[1] Lenin, Teokset, 26. osa, s. 234

[2] "Meždunarodnoje Soveštšanije kommunistitšeskih i rabotših partij. Dokumenty i materialy", s. 90

eteenpäinmenolle. "Kysymys on siitä, että tunnustetaan jokaisen kansan oikeus valita haluamansa yhteiskuntajärjestelmä, kysymys on valtioiden yksinkertaisista ja selvistä kanssakäymisnormeista. Näiden normien rikkominen ei johda ainoastaan tasa-arvon horjumiseen maiden välisissä suhteissa, vaan myös aseellisiin selkkauksiin, koska meidän päivinämme kansat eivät siedä, eivätkä tule sietämään sanelua. Niillä on täysi oikeus aggression torjumiseen. Maailman ollessa jaettuna kahteen järjestelmään kansainvälinen turvallisuus voi pohjautua vain rauhanomaisen rinnakkainolon periaatteiden mm. valtioiden sisäisiin asioihin puuttumattomuuden täydelliseen ja tinkimättömään kunnioittamiseen."[3]

Kansojen välisen rauhan ja ystävyyden leniniläinen politiikka kasvaa esiin sosialistisen järjestelmän syvästi humaanista luonteesta; se ei ole altis poliittisten suhdanteiden vaikutukselle. Puheessaan YK:n 27. yleiskokouksessa SNTL:n ulkoministeri A. A. Gromyko korosti: "Neuvostoliiton valtiollisen yhtenäisyyden leniniläiseen muotoiluun sisältyy voimakas rauhantahdon potentiaali. Rakentavassa työssä yhdessä ponnistelevien sosialististen tasavaltojen vapaaehtoiselle, tasa-arvoiselle liitolle on elimellisesti ominaista syvä kiinnostus rauhaan, sille on elimellisesti vierasta valloitussodat, toisten kansojen orjuuttaminen."

Neuvostoliitto ja sosialistiset veljesmaat ovat jo vuosia käyneet kovaa taistelua imperialismin hyökkäysvoimia vastaan, kansainvälisen jännityksen lievenemisen puolesta, sen puolesta, että imperialistien sekaantuminen vapautuneiden valtioiden sisäisiin asioihin saataisiin loppumaan. Kärkevä kansainvälinen jännitystila ei vastaa Neuvostoliiton ja sosialististen veljesmaiden valtiollisia etuja, eikä toisten rauhantahtoisten maiden etuja. Nimenomaan tilanne, jossa jännitys on lauennut, suo kansoille mahdollisuuden keskittää mahdollisimman suuret voimavarat sisäpoliittisen rauhanomaisen rakentamisen suunnitelmien toteuttamiseen ja on omiaan edistämään nuorten suvereenisten valtioiden lujittumista, samoin kuin imperialistisen leirin heikkenemistä, ja johtaa sen hyökkäyshaluisimpien voimien eristämiseen.

SNTL:n ulkopolitiikka ottaa järkevästi huomioon nykyisen maailmantilanteen erikoisuudet. Tulevaisuuteen tähdätessään NKP ei suinkaan tarkoita, että kansojen siirtyminen sosialismiin tulisi tapahtumaan ulkopuolista asevoimaa käyttäen, ts. vastoin valtioiden rauhanomaisen rinnakkainolon periaatet-

[3] Brežnev, Puheita 1973, Keuruu 1974, s. 166—167

ta. Sosialismi tulee maailmaan kansojen sisäisen sosiaalistaloudellisen kehityksen tuloksena, niiden vapautumisekseen käymän vuosisataisen vallankumouksellisen taistelun finaalina.

Sosialististen valtioiden yhteisö pitää tänään tällaista politiikkaa lähtöaseminaan kansainvälisessä elämässä. Sosialistinen yhteisö on rauhan ja kansainvälisen tilanteen vakaantuneisuuden kannalla oleva mahtava voima.

Vuoden 1973 heinäkuun lopulla Krimille kokoontuneiden sosialististen maiden kommunististen ja työväenpuolueiden johtohenkilöt lausuivat: "Sosialistiset valtiot ajavat periaatteellista luokkapohjaista ulkopolitiikkaa. Suunta rauhan ja kansainvälisen turvallisuuden lujittamiseen, solidaarisuus kaikkien maiden ja maanosien kansojen vapaustaistelua kohtaan, niiden vapauden ja riippumattomuuden loukkausten estäminen, niiden oikeus päättää itsenäisesti kohtalostaan — sellaisia ovat tuon politiikan erottamattomat olennaiset osat."[4]

SNTL:n koko ulkopolitiikka, sen taistelu rauhan ja yhteiskuntajärjestelmiltään erilaisten valtioiden rauhanomaisen rinnakkainolon puolesta on luokkataistelun erityinen muoto. Kun diplomatia edellyttää sopimisia (tällöin myös kompromisseja), niin ideologiassa ei voi olla kompromisseja, ei voi olla sosialistisen ja porvarillisen ideologian rauhanomaista rinnakkainoloa.

Imperialismissa kansoilla on edessään vaarallinen ja kavala vihollinen, jonka käyttäytymiseen ei kuulu hyväntahtoisuus. Voimat, jotka haluaisivat kilpavarustelun jatkuvan ja jännityksen kiristyvän, mikä saattaa johtaa sotaan, vieläpä ydinasesotaan, ovat erityisen aktiivisia ja vahvoja USA:ssa, Englannissa, Saksan liittotasavallassa, Japanissa ja eräissä muissa imperialistisissa maissa; juuri siltä taholta halutaan jatkaa kilpavarustelua, kärjistää kansainvälistä tilannetta.

Puhuessaan elokuun 15 pnä 1973 juhlatilaisuudessa, jossa Kazahian SNT:lle luovutettiin Kansojen ystävyyden kunniamerkki, L. I. Brežnev mainitsi: "Me näemme, että kapitalistisessa maailmassa jatkuu yhä edelleen taistelu sosialististen maiden kanssa solmittavien suhteiden kehittämisnäkymien tiimoilta. Eikä se meitä ihmetytä. Me tiedämme, että siellä on voimia, jotka tänäkin päivänä ajattelevat kylmän sodan käsittein. Ne ovat niitä, jotka kannattavat sotabudjettien hilli-

[4] "Pravda", 1 avgusta 1973 g.

töntä paisuttamista ja ydinasepotentiaalin kartuttamista. Ne ovat niitä, jotka kääntävät selkänsä todellisuudelle, jotka kylvävät tekaistua pelkoa eivätkä kaihda panettelua. Ne ovat myös niitä, jotka haluaisivat horjuttaa solmittuja sopimuksia ja sitoumuksia, — tarkoitan muun muassa tunnettuja länsisaksalaisia piirejä, jotka pyrkivät tyrkyttämään Saksan liittotasavallalle entistä, perspektiivitöntä kurssia suhteissaan Saksan demokraattiseen tasavaltaan. Kaikilla näillä kylmän sodan kannattajilla on yhteinen toimintaohjelma — rauhaan ja kansainvälisen yhteistyön kehittämiseen johtavien edistysaskelien vastustaminen. Meidän on oltava valppaita heidän vehkeilyjensä suhteen."[5]

Näin ollen käynnissä ei ole vain yksinkertaisesti diplomaattien turnajaiset, voimainmittelöt, vaan monitahoinen kärkevä poliittinen, sotilaallistaloudellinen, tieteellistekninen ja ideologinen (eikä vain diplomaattinen) valtioiden ja luokkien taistelu. Sillä sosialistista politiikkaa ja kansojen välisen rauhan ja ystävyyden ideologiaa vastassa on tosiasiassa militarismin ja väkivallan, kansojen välisen eripuraisuuden ja riitaisuuden politiikka ja ideologia.

Tehtävät taistelussa rauhan ja rauhanomaisen rinnakkainolon puolesta imperialististen maiden kanssa ovat ja tulevat pysymään varsin monisäikeisenä sosialististen maiden ulkopoliittisen toiminnan ja diplomatian alana. Ilmeistä on, että kahden maailmanjärjestelmän välinen taistelu, joka on nykyisen kansainvälisen elämän akseli, tulee jatkumaan vielä kauan. Ja siinä joudutaan voittamaan monia vaikeuksia, raivaamaan monia uusia polkuja, ratkaisemaan tehtäviä, joita marxilaisuuden klassikot eivät voineet ennakoida. Siitä syystä asennoituminen sosialististen valtioiden ulkopolitiikan ongelmiin on ollut ja on edelleen monitahoinen tehtävä, jossa ei ole sijaa yksinkertaistamiselle, kaavamaisuudelle tai rauhalliselle tuudittautumiselle. Tarvitaan kansojen pitkäaikaista sinnikästä, monisärmäistä, aktiivista taistelua rauhan ja ystävyyden puolesta, aseistariisunnan ja valtioiden rauhanomaisen yhteistyön puolesta.

Nykyvaiheessa kansainvälisessä elämässä on kehkeytymässä kamppailu sen rauhanohjelman toteuttamiseksi, jonka NKP:n 24. edustajakokous vuoden 1971 keväällä hyväksyi. Tämä maapallollamme asuvien miljoonien ihmisten lämpimän kannatuksen saanut ohjelma on havainnollinen esimerkki sosiaalisilta järjestelmiltään erilaisten valtioiden rauhanomai-

[5] Brežnev, Puheita 1973, Keuruu 1974, s. 86

sen rinnakkainolon leniniläisestä politiikasta nykyoloissa. Se on kansainvälisen jännityksen lieventämistä aktiivisesti edistävä, todellisen kestävän rauhan moniksi sukupolviksi turvaamisen ohjelma.

Rauhanohjelma suuntaa Neuvostoliiton ulkopolitiikan kamppailuun sodan pesäkkeiden poistamisesta Kaakkois-Aasiassa ja lähi-idässä, viipymättömän ja lujan vastaiskun antamiseen — myös YK:n mekanismin välityksellä — kaikille hyökkäystoimille ja kansanväliselle mielivallalle, sellaiseen tilanteeseen pääsemiseen, jolloin kieltäytymisen voiman käyttämisestä ja sen käytöllä uhkaamisesta kiistakysymyksiä ratkaistaessa tulee muodostua kansainvälisen elämän laiksi. Rauhanohjelma kutsuu toimeenpanemaan perinpohjaisen käänteen kohti jännityksen lievenemistä ja rauhaa Euroopassa ja tekemään kaiken mahdollisen Euroopan kollektiivisen turvallisuuden varmistamiseksi. Rauhanohjelmaan sisältyy joukko rakentavia ehdotuksia aseistariisunnasta, muun muassa kamppailun aktivoimisesta kilpavarustelun lopettamiseksi kaikkien aseiden kohdalla, samoin kuin sellaisten toimenpiteiden kehittelystä, joilla vähennettäisiin sotilaallisten välikohtausten satunnaisen syntymisen taikka tahallisen aikaansaamisen todennäköisyyttä ja niiden kansainvälisiksi kriiseiksi, sodiksi kasvamisen todennäköisyyttä. Niin kuin rauhanohjelmassa korostetaan täytyy YK:n päätökset vielä jäljellä olevien siirtomaahallintojen lopettamisesta täydelleen toteuttaa käytännössä.

Rauhanohjelma edellyttää Neuvostoliiton kehittävän tasa-arvoista yhteistyötä kaikkien niiden valtioiden kanssa, jotka haluavat sellaisten suhteiden voimaansaattamista. Tuossa ohjelmassa sanotaan: "Neuvostoliitto on valmis syventämään molemmin puolin edullisia yhteistyösuhteita kaikilla aloilla niiden valtioiden kanssa, jotka omasta puolestaan pyrkivät tähän. Maamme on valmis osallistumaan yhdessä muiden asiasta kiinnostuneiden valtioiden kanssa sellaisten ongelmien ratkaisemiseen kuin ympäristönsuojelu, voimataloudellisten ja muiden luonnonvarojen hyödyntäminen, liikennealan ja tietoliikenteen kehittäminen, vaarallisimpien ja levinneimpien tautien ehkäiseminen ja hävittäminen, avaruuden ja valtamerten tutkimus ja hyväksikäyttö."[6]

Kansainvälisten suhteiden kehityksen nykyvaiheen tunnusomaisena piirteenä on, että Neuvostoliiton yhdessä sosialististen veljesmaiden kanssa ajaman aktiivisen rauhanul-

[6] NKP:n 24. edustajakokous, Helsinki 1971, s. 42

kopolitiikan vaikutuksesta, samoin kuin niiden objektiivisten muutosten vaikutuksesta, joita maailmassa on tapahtunut, on käynnissä siirtyminen vaarallisesta kylmän sodan jännitystilasta kohti sosiaalisilta järjestelmiltään erilaisten valtioiden tasa-arvoisen, keskinäisesti edullisen yhteistyön suhteita.

Puhuessaan heinäkuun 26 pnä 1973 tilaisuudessa, jossa Ukrainan SNT:lle luovutettiin Kansojen ystävyyden kunniamerkki, L. I. Brežnev korosti: "Meidän päiviemme kansainväliselle tilanteelle on ominaista Neuvostoliiton ja toisten veljesmaiden leniniläisen rauhanpolitiikan merkittävät saavutukset.

Kaikki me olemme nähneet miten sosialististen valtioitten ja kansainvälisen kommunistisen liikkeen viime vuosien aikana ulkopolitiikan alalla kehittämät mitä tärkeimmät toimintaohjeet, ja mm. NKP:n 24. edustajakokouksen hyväksymä rauhanohjelma toteutuvat käytännön teoissa. Neljännesvuosisadan pituinen kylmän sodan kausi on vaihtumassa rauhanomaisen rinnakkainolon periaatteiden yhä laajempaan vakiintumiseen yhteiskunnallisilta järjestelmiltään erilaisten valtioiden välisissä suhteissa."[7]

Positiivisista muutoksista kansainvälisessä elämässä ovat osoituksena Neuvostoliiton, Puolan ja Tšekkoslovakian sopimukset Saksan liittotasavallan kanssa, DDR:n ja Saksan liittotasavallan välinen sopimus, joukko monenkeskisiä ja kahdenkeskisiä Länsi-Berliiniä koskevia sopimuksia, ja se, että liittotasavalta on solminut diplomaattiset suhteet Bulgarian ja Unkarin kanssa. Kaikki nämä asiakirjat merkitsevät viivan vetämistä Euroopan sodanjälkeisen kauden yli ja sitä, että avautuu normaalien rauhanomaisten suhteiden kausi tässä maanosassa. On havaittavissa perusteellinen käänne parempaan päin Neuvostoliiton ja Amerikan Yhdysvaltojen välisissä suhteissa. Neuvostoliiton rauhanomainen yhteistyö kehittyy menestyksellisesti sellaisten kapitalistisen maailman suurten valtioiden kuin Ranskan ja Saksan liittotasavallan kanssa. On tapahtunut huomattavaa etenemistä Euroopan turvallisuuden lujittamisessa ja yhteistyössä monenkeskiseltä pohjalta, samoin kuin kilpavarustelun hillitsemistä koskevien kysymysten ratkaisemisessa.

Miten selittynee se tosiseikka, että juuri nyt johtavat kapitalistiset maat ovat alkaneet tunnustaa rauhanomaisen rin-

[7] Brežnev, Puheita 1973, Keuruu 1974, s. 69

nakkainolon politiikan perusteiden tehokkuuden ja laajentaa liiketaloudellisia suhteitaan sosialistisen yhteisön valtioiden kanssa?

Ensiksikin, tavattoman suuren vaikutuksen kapitalistisen maailman johtohenkilöiden asennoitumiseen on tehnyt muuttuva voimasuhde kansainvälisessä elämässä sosialismin, edistyksen ja demokratian hyväksi. Sosialistinen maailmanjärjestelmä lujittuu ja kehittyy ja sillä on yhä ratkaisevampi vaikutus kansainvälisten prosessien kulkuun maapallon mitassa. Kapitalismin maat ovat joutuneet ottamaan huomioon myös niiden nuorten valtioiden itsenäisen kehityksen, jotka noudattavat riippumatonta, imperialismin vastaista politiikkaa. Länsimaiden työväenluokan ja työtätekevien taistelu suurmonopolien kaikkivaltaa vastaan, elämänehtojensa parantamiseksi, rauhan ja aseistariisunnan puolesta laajenee.

Sosialistisen yhteisön maiden mahdin kasvu on tehnyt puolueellemme mahdolliseksi tehdä sen johtopäätöksen, että nykyisellä historian kaudella ei ole olemassa kohtalonomaista maailmansodan väistämättömyyttä ja että sellaisen sodan ehkäiseminen on mahdollista. Jo 40-luvun lopulla Neuvostoliitto teki lopun Amerikan Yhdysvaltojen 'atomimonopolista'. Vuosikymmen sen jälkeen Neuvostoliitto oli luonut mannerten väliset kantoraketit, jotka pystyvät viemään ydinlatakset mihin kohteeseen tahansa USA:ssa. Aiemmin vallinnut USA:n alueen haavoittumattomuus siinä tapauksessa, että amerikkalaiset imperialistit panisivat alulle maailmansodan, on ikiajoiksi taakse jäänyttä elämää. Neuvostoliiton sotamahdista on tullut murskaava ja vastustamaton, vaikka on selvää, että tuo mahti kokonaisuudessaan palvelee rauhaa. Neuvostoihmisten sankarillisten ponnistusten ansiosta maailman voimasuhteessa on tapahtunut sellainen muutos, että molempien maailmanjärjestelmien välistä taistelua koskevan kysymyksen sotilaallinen ratkaiseminen on tosiasiallisesti tullut epämielekkääksi. 60-luvun loppuun mennessä maailmassa oli amerikkalaisen lehdistön tunnustuksen mukaan muodostunut sellainen tilanne, että SNTL:n ja USA:n välillä vallitsee yhtäläisyys (pariteetti) strategisessa aseistuksessa. Washington on virallisesti myöntänyt, että ulkopoliittisten ongelmien ratkaiseminen ohjusydinasemaailmansodalla on mahdotonta nykyisin maailmassa vallitsevan uuden voima-asetelman takia. USA:n presidentin helmikuun 18 pnä 1970 ulkopolitiikan kysymyksiä koskeneessa viestissä kongressille mainittiin aivan oikein: "Valtio, joka provosoi lämpöydinaseiskujen vaihdon, ei saavuta mitään etuja eikä varmasti saavuta voittoa."

Neuvostoliiton kansojen näin valtaisan saavutuksen merkitys tajutaan selvästi USA:n samoin kuin muidenkin imperialismin maiden hallitsevissa piireissä. Se on tehnyt lopun imperialistien toiveista, että voitaisiin rankaisematta käydä sotilaalliseen hyökkäykseen Neuvostoliittoa ja muita sosialistisen yhteisön maita vastaan.

Kapitalististen valtioiden hallitsevissa piireissä käsitetään nyt yhä paremmin se, että on mahdotonta harjoittaa sanelupolitiikkaa Neuvostoliittoa ja muita sosialistisia maita kohtaan. Voimapolitiikka elää meidän päivinämme syvän kriisin kautta. Realistisesti ajattelevat poliitikot lännessä esittävät nyt yhä kovemmin ja itsepintaisemmin asiallisten yhteyksien solmimista ja kehittämistä Neuvostoliiton kanssa keskinäisen edun pohjalta.

Toiseksi, suuria muutoksia on tapahtunut myös kapitalistisen leirin sisällä. Kun ensimmäisinä sodanjälkeisinä vuosina Yhdysvalloilla oli ehdoton ylivoima kapitalististen maiden joukossa, niin nykyisin jatkuu sen ominaispainon pienenemisprosessi. Kapitalistisessa maailmassa on erottunut kolme taloudellista voimakeskusta — USA, Länsi-Eurooppa ja Japani, joiden välillä käydään kärkevää kilpataistelua.

Kapitalismin yleisen kriisin kehitys on saavuttanut uuden asteen. Mikäli puhutaan kapitalistisesta taloudesta, niin kriisisairaudet ilmenevät siinä voimistuvana yleisenä inflaationa, kapitalistisen maailman finanssijärjestelmän pahana sairautena, jota on seurannut valuuttasuhteissa vallitseva sekasorto, amerikkalaisen dollarin kriisi, dollarin, joka vielä suhteellisen äskettäin oli kapitalistisen maailman 'valuuttojen valuutta', energiakriisinä, kapitalismia jäytävänä kauppasotana. Näissä oloissa eräät kapitalistiset valtiot pitävät normaaleja suhteita Neuvostoliittoon tärkeänä keinona asemiensa parantamiseksi myös kansainvälisessä elämässä.

Kolmanneksi, aiemman imperialismin siirtomaajärjestelmän luhistuminen ja kymmenien uusien suvereenisten valtioiden kehittyminen kolmessa maanosassa avarsi rauhanvyöhykettä maailmassa ja kavensi imperialistisen hyökkäyksen mahdollisuuksia. Amerikkalaisen hyökkäyksen tappio Indokiinassa osoitti aggressiivisten paikallisten sotien harjoittamispolitiikan haavoittuvuuden.

Neljänneksi, kehittyvän tieteellisteknisen vallankumouksen vaikutuksesta nykyaikakaudella tapahtuu herkeämätön maailmantalouden kansainvälistymisen syveneminen. Taloudelliseen omavaraisuuteen suuntautumiseen liittyy nykyisin tavattomia lisäkustannuksia.

Tähän liittyvät mitä tiiviimmin myös sellaiset kärkevinä syntyneet ongelmat kuin ympäristönsuojelu ja luonnonvarojen järkiperäinen käyttö. Voidaan sanoa, että kysymys yhteiskunnan ja luonnon keskinäissuhteesta on meidän päivinämme saanut myös yleisinhimillisen merkityksen ja sen ratkaiseminen on mahdollista vain kestävän rauhan, sosiaalisilta järjestelmiltään erilaisten valtioiden rauhanomaisen rinnakkainolon politiikan käytännössä toteuttamisen oloissa.

Tällä tavoin nykyisin tapahtuvat muutokset kansainvälisen elämän normaalistumisen suuntaan perustuvat kestävän, pitkäaikaisluonteen omaaville edellytyksille. Se antaa mahdollisuuden puhua siitä, että normaalistuminen itsekin on ilmiö, joka tulee määräävästi vaikuttamaan kansainvälisen tilanteen edelleen kehittymisen näköaloihin.

Samalla neuvostoihmiset tajuavat hyvin, etteivät kylmän sodan voimat ole laskeneet aseitaan, että kestävän rauhan vakiintumiseksi maailmassa vaaditaan vielä paljon ponnisteluja. Ainahan kapitalismin leirissä vaikuttavat, ja toisinaan saavat yliotteenkin joissakin valtioissa, ne imperialismin hyökkäyshaluiset voimat, jotka pyrkivät kääntämään historian kulun taaksepäin. Imperialismi liittyy elimellisesti seikkailunomaisuuteen ja aggressioon. Siitä syystä NKP osoittaa välttämättömäksi pitää yllä jatkuvaa valppautta ja valmiutta antaa vastaisku kaikille imperialismin hyökkäyshaluisten, taantumuksellisten piirien vehkeilyille. Sitä, minkä neuvostokansa on luonut, täytyy suojella tehokkaasti — tähän johtopäätökseen sisältyy kuluneiden vuosikymmenien elävä ja reaalinen kokemus.

Niin kauan kuin imperialismia on olemassa, säilyy myös sodanvaara. Siitä syystä neuvostokansa, sosialistiset maat, kaikki rauhantahtoiset voimat maailmassa käyvät ja tulevat jatkamaan aktiivista ja väsymätöntä taistelua rauhan puolesta, imperialismin hyökkäysvoimia vastaan. Neuvostoliiton ja sosialismin veljesmaiden politiikka on sodan estämispolitiikkaa, rauhan ylläpitämisen ja valtioiden välisen rauhanomaisen yhteistyön kehittämisen politiikkaa.

Niin kuin tunnettua, sotia on ollut koko antagonististen luokkayhteiskuntien historian ajan. Kapitalistiset valtiot pitävät yhteyttä keskenään (myös toisten valtioiden kanssa) poliittisten, taloudellisten, hallinnollisten, ideologisten, diplomaattisten ja muiden suhteiden avulla. Jos nuo suhteiden muodot ovat osoittautuneet riittämättömiksi sortajaluokkien päämäärien toteuttamiseksi, ne ovat turvautuneet sotaan. Sellainen on kapitalismin, imperialismin sudenlaki, joka täydel-

lisenä ilmeni ennen sosialismin maailmanjärjestelmän luomista ja vakiintumista. Nykyoloissa, jolloin on olemassa kaksi maailmanjärjestelmää, on syntynyt reaalinen mahdollisuus estää uudet maailmansodat ja poistaa sotaiset keinot sosiaalisilta järjestelmiltään vastakkaisten valtioiden välisistä suhteista, vaikka ne jatkavat kilpailua ja taistelua samoin kuin yhteistoimintaa taloudellisella, tieteellisteknisellä ja joillakin muilla aloilla.

Kuitenkin mahdollisuuden muuttaminen todellisuudeksi edellyttää aktiivista ja väsymätöntä rauhanpuolustajien toimintaa, joka suuntautuu rauhan lujittamiseen ja imperialistisen sodan ehkäisemiseen. Tällainen on sosialististen maiden ja muiden rauhantahtoisten voimien nykyisen rauhan puolesta käymän aktiivisen, määrätietoisen taistelun objektiivinen perusta.

Sosialismi ja rauha ovat toisistaan erottamattomat. Nykyisin muodostuneessa kansainvälisessä tilanteessa erityisen merkityksen saa myös tinkimätön taistelu porvarillista ideologiaa vastaan, työtätekevien kasvattaminen proletaarisen internationalismin ja sosialistisen patriotismin hengessä.

Vuoden 1973 heinäkuussa aikakauslehti "Kommunist" kirjoitti pääkirjoituksessaan: "Kaikkien rauhan, vapauden ja sosiaalisen edistyksen asialle vihamielisten ponnistelujen vastapainoksi nykyajan vallankumouksellisten voimien etujoukko asettaa koetellun aseen, marxismi-leninismin, yhtenäisen kansainvälisen vallankumouksellisen oppinsa. Luovasti kehittäen ja soveltaen marxilais-leniniläistä oppia maailmankehityksen ajankohtaisten tehtävien ratkaisemiseen Neuvostoliitto yhdessä sosialistisen yhteisön maiden, kaikkien vallankumouksellisten, edistyksellisten voimien kanssa tulee vastedeskin kulkemaan leniniläistä tietä, uudistaen nykyajan kansainvälisten suhteiden järjestelmää kansojen rauhan ja turvallisuuden eduksi, työtätekevän ihmiskunnan eduksi."[8]

Neuvostoliittolais-amerikkalaisten suhteiden kehityksestä

Rauhanohjelmassa on asetettu tehtäväksi myös Neuvostoliiton ja Amerikan Yhdysvaltojen välisten suhteiden normaalistaminen. USA on suurin imperialistinen valtio.

---

[8] "Kommunist", 1973, N:o 10, s. 15

Pitkän ajan amerikkalaiset hyökkäyshaluiset imperialistiset voimat esittivät johtavaa, aktiivisinta osaa kylmässä sodassa. Käytäntö pakotti amerikkalaiset poliitikot 'tuskalliseen arvojen uudelleenarviointiin', aiemman vihamielisen Neuvostoliiton-politiikkansa perusteiden tarkistamiseen.

Mutta menneisyys on jättänyt vielä jälkeensä määrättyjä objektiivisia tekijöitä, vanhan kasautumaa, jatkuvuuden vaikutusvoimaa, vastatustenolon (konfrontaation) politiikan jatkamiseen pyrkivien USA:n tunnettujen imperialististen piirien itsekkäät etupyyteet.

Siitä syystä vaikeuksia tällä alalla tulee olemaan, ajoin suuriakin.

Pitäen lähtökohtana sitä, että neuvostoliittolais-amerikkalaisten suhteiden paraneminen vastaisi Neuvostoliiton ja Amerikan kansojen etuja, rauhan lujittumisen etua, NKP:n 24. edustajakokous tähtäsi siihen, että suhtautumisessa USA:han amerikkalaisen imperialismin hyökkäyslinjan päättävä torjuminen yhdistyisi keskinäisesti hyväksyttävissä olevan, Neuvostoliitolle edullisen sovintoonpääsyn löytämiseen niissä kysymyksissä, joissa siihen on olemassa mahdollisuuksia. NKP:n 24. edustajakokoukselle esitetyssä toimintaselostuksessa sanottiin varsin selvästi: "Me lähdemme siitä, että Neuvostoliiton ja USA:n välisten suhteiden parantaminen on mahdollista. Periaatteellinen linjamme kapitalististen maiden, muun muassa USA:n suhteen on se, että toteutetaan käytännössä johdonmukaisesti ja täydelleen rauhanomaisen rinnakkainolon periaatteita, kehitetään molemmin puolin edullista kanssakäymistä ja ollaan yhteistyössä rauhan lujittamisen alalla niiden valtioiden kanssa, jotka ovat siihen halukkaita, pitäen keskinäissuhteet niiden kanssa mahdollisimman vakaina."[9]

20. vuosisadan 70-luvun alku jää historiaan taitekohtana neuvostoliittolais-amerikkalaisten suhteiden kehityksessä.

Suuria merkkipaaluja SNTL:n ja USA:n välisissä suhteissa tapahtuneissa muutoksissa, joiden ydinolemuksena on käänne hedelmättömän ja vaarallisen kylmän sodan vastatustenolon kaudesta keskinäisen luottamuksen suhteisiin ja yhteistyöhön rauhanomaisen rinnakkainolon politiikan periaatteiden pohjalta, olivat neuvostoliittolaisten ja amerikkalaisten johtohenkilöiden väliset Moskovan neuvottelut USA:n presidentin Richard Nixonin Neuvostoliiton vierailun aikana vuoden 1972 toukokuussa sekä neuvottelut NKP:n keskusko-

[9] NKP:n 24. edustajakokous, Helsinki 1971, s. 39

mitean pääsihteerin L. I. Brežnevin USA:n vierailun aikana vuoden 1973 kesäkuussa.

Näiden tapaamisten kestäessä aikaansaadut historialliset päätökset, joilla epäilemättä on syvästi positiivinen vaikutus koko kansainvälisten suhteiden kehitykseen, olivat merkittävässä määrin tulosta puolueemme keskuskomitean ja neuvostohallituksen sitkeistä ponnisteluista NKP:n 24. edustajakokouksen historiallisten päätösten toteuttamiseksi käytännössä, taistelusta jännityksen lieventämiseksi, keskinäisesti edullisen asiallisen yhteistyön aikaansaamiseksi valtioiden välillä ja taistelussa sen puolesta, että särjettäisiin ja heitettäisiin historian romuläjään se kylmän sodan jäykkä panssari, johon imperialismin voimat aikoinaan pyrkivät kahlitsemaan koko ihmiskunnan.

Neuvostoliittolaisten ja amerikkalaisten korkeimpien johtohenkilöiden neuvotteluista toukokuussa 1972 Moskovassa saatiin poikkeuksellisen hyviä tuloksia. Moskovassa allekirjoitettiin kaikkiaan kymmenen asiakirjaa, mukaan luettuna yhteinen neuvostoliittolais-amerikkalainen tiedonanto, jotka sivusivat eri seikkoja SNTL:n ja USA:n välisissä kahdenkeskisissä suhteissa.

Huomattava merkitys epäilemättä on NKP:n keskuskomitean pääsihteerin L. I. Brežnevin Neuvostoliiton nimissä ja presidentti R. Nixonin Yhdysvaltojen nimissä toukokuun 29 pnä 1972 allekirjoittamalla asiakirjalla 'Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liiton ja Amerikan Yhdysvaltojen välisten suhteiden perusteet'.

Tiukasti sopimuksellisoikeudellisessa muodossa "suhteiden perusteisiin" on sisällytetty kaksi perustavanlaatuista periaatetta, jotka luovat pohjan SNTL:n ja USA:n välisille suhteille: rauhanomaisen rinnakkainolon periaate sekä periaate tasa-arvoisuudesta ja siitä, ettei sallita yrityksiä saada suoraan tai välillisesti toisen osapuolen kustannuksella yksipuolista etua. Asiakirjassa osoitetaan, että osapuolet suhteessa toisiinsa "tulevat lähtemään siitä yhteisestä vakaumuksesta, että ydinaikakautena ei ole olemassa muuta perustaa suhteiden ylläpitämiselle niiden välillä, kuin rauhanomainen rinnakkainolo. Eroavuudet SNTL:n ja USA:n ideologioissa ja sosiaalisissa järjestelmissä eivät ole esteenä suvereniteetin, tasa-arvoisuuden, sisäisiin asioihin puuttumattomuuden ja keskinäisen edun periaatteille pohjautuvien normaalien suhteiden kehittymiselle niiden välillä"[10]. Samoin osapuolet kir-

[10] "Sovetskaja programma mira v dejstvii. Ob itogah sovetsko-amerikanskih peregovorov", M., 1972, s. 16

jasivat, että ne antavat tärkeän merkityksen sellaisten tilanteiden syntymisen estämiselle, jotka voisivat aiheuttaa vaarallista kärjistymistä niiden välisissä suhteissa. Ne sitoutuivat tekemään kaiken mahdollisen sotilaallisten vastakkaisuustilojen (konfrontaatioiden) välttämiseksi ja ydinsodan syttymisen estämiseksi, samoin kuin osoittamaan pidättyvyyttä keskinäissuhteissaan ja selvittämään erimielisyydet rauhanomaisin keinoin.

Näihin velvoitteisiin sisältyen varsin tuntuvan merkityksen saavat 'suhteiden perusteisiin' kirjatut osapuolten aikomukset jatkaa ponnisteluja niin kahdenkeskisesti kuin monenkeskisestikin aseistuksen rajoittamiseksi. Tällöin viitataan siihen, että ponnistelujensa lopullisena tavoitteena SNTL ja USA pitävät aseistariisumiskysymyksen yleistä ja täydellistä ratkaisemista ja tehokkaan kansainvälisen turvallisuusjärjestelmän varmistamista Yhdistyneiden Kansakuntien päämääriä ja periaatteita vastaavasti.

Samoin osapuolet sopivat kaupallistaloudellisten suhteiden aktiivisesta edistämisestä, meri- ja lentoliikenteen parantamisesta, kontaktien ja yhteistyön kehittämisestä tieteellisteknisellä alalla, kulttuurisuhteiden syventämisestä, matkailuedellytysten parantamisesta.

SNTL ja USA ilmoittivat pyrkivänsä siihen, että niiden väliset suhteet ja yhteistyö kaikilla edellä mainituilla aloilla, mihin on olemassa molemminpuolista kiinnostusta, rakentuisivat kestävälle ja pitkäaikaiselle perustalle.

Samoin vahvistettiin osapuolten valmius mielipiteiden vaihtoon niitä kiinnostavissa kysymyksissä ja, milloin siihen syntyy tarve, käydä mielipiteiden vaihtoon huipputasolla, muun muassa järjestämällä molempien maiden johtohenkilöiden välisiä tapaamisia.

Lopuksi asiakirjassa korostetaan, etteivät SNTL ja USA vaadi itselleen eivätkä tunnusta kenellekään muullekaan mitään erityisoikeuksia tai etuisuuksia maailman asioissa. Ne tunnustavat kaikkien valtioiden suvereenisen tasa-arvoisuuden.

Käsiteltyään Moskovassa pidettyjen neuvostoliittolais-amerikkalaisten huipputason neuvottelujen tuloksia NKP:n keskuskomitean poliittinen toimikunta, SNTL:n korkeimman neuvoston puhemiehistö ja SNTL:n ministerineuvosto lausuivat muun muassa: "Moskovassa hyväksytty asiakirja 'Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liiton ja Amerikan Yhdysvaltojen välisten suhteiden perusteet' luo kansainvälisoikeudelliset edellytykset sille, että niiden väliset suhteet ja yhteistyö

kaikilla molemminpuolista kiinnostusta herättävillä aloilla rakentuvat kestävälle, pitkäaikaiselle perustalle, ilman mitään vahinkoa kolmansille maille. Näiden periaatteiden johdonmukainen toteuttaminen molempien valtioiden poliittisessa käytännössä tulee edistämään neuvostoliittolais-amerikkalaisten suhteiden edelleen normaalistumista ja koko kansainvälisen tilanteen tervehtymistä."[11]

Tärkeitä toimenpiteitä, jotka ovat omiaan vähentämään ydinsodan uhkaa ja hillitsemään kilpavarustelua, olivat Moskovassa vuoden 1972 toukokuussa allekirjoitetut sopimukset — SNTL:n ja USA:n välinen sopimus ohjustorjuntajärjestelmien rajoittamisesta ja väliaikainen sopimus joistakin toimenpiteistä strategisten hyökkäysaseiden rajoittamisessa. Neuvostoliiton ja toisten sosialististen maiden ponnistelujen ansiosta 1960—70-luvulla saatiin aikaan sopimuksia, joilla edistetään kilpavarustelun rajoittamista. Niiden joukkoon kuuluu vuodelta 1963 oleva Moskovan sopimus, joka kieltää ydinasekokeilut ilmakehässä, avaruudessa ja veden alla; sopimus valtioiden toimintaperiaatteista tutkittaessa ja käytettäessä kosmista avaruutta, Kuu ja muut taivaankappaleet mukaan lukien; sopimus, joka kieltää ydinaseiden ja muiden joukkotuhoaseiden sijoittamisen merien ja valtamerien pohjalle ja niiden uumeniin; sopimus, joka kieltää bakteriologisen (biologisen) myrkkyaseen kehittelyn, valmistuksen ja varastoinnin ja joka edellyttää sen hävittämistä.

Näiden merkittävien kansainvälisten asiakirjojen joukossa on sopimuksilla strategisen aseistuksen rajoittamisesta erityinen paikkansa. Ensimmäisen kerran Moskovan sopimukset aineellisesti rajoittavat aseistusta, joka muodostaa kahden vastakkaisiin sosiaalistaloudellisiin järjestelmiin lukeutuvan maailman suurvallan sotilaallisen mahdin ytimen.

Sopimus ohjustorjuntajärjestelmien rajoittamisesta, jonka voimassaololle ei ole asetettu määräaikaa, edellyttää, että Neuvostoliitto enempää kuin Yhdysvallatkaan ei tule kehittämään maansa alueen ohjustentorjuntapuolustusjärjestelmää eikä luomaan perustaa sellaiselle puolustukselle. Toisin sanoen SNTL ja USA sitoutuivat olemaan kattamatta aluettaan ohjustentorjuntapuolustuksella tai luomaan perustaa sellaiselle kattamiselle. Kummankin osapuolen sallitaan omata vain kaksi ohjustentorjunnan puolustusjärjestelmää: yksi pääkaupunkien — Moskovan ja Washingtonin — ympärillä ja

---

[11] "Sovetskaja programma mira v dejstvii. Ob itogah sovetsko-amerikanskih pregovorov", s. 46

toinen alueilla, joissa sijaitsevat mannertenvälisten ballististen ohjusten lähettämislaitesiilot. Tällöin kullekin näistä alueista voidaan sijoittaa enintään 100 torjuntaohjusten lähettämislaitteistoa (ts. kummallakin osapuolella saa olla ohjustorjuntajärjestelmässään enintään 200 torjuntaohjusta). Sopimuksella rajoitetaan myös muita torjuntaohjusjärjestelmän laitteistoja, esimerkiksi niiden tutka-asemia.

Ohjustorjuntapuolustuksen rajoittamisella on suuri merkitys strategisten hyökkäys- ja puolustusaseistuksen kilpavarustelun hillitsemiselle.

USA:han sovellettuna sopimus ohjustorjuntajärjestelmien rajoittamisesta merkitsi, että luovutaan toteuttamasta Amerikan hallituksen vuoden 1969 maaliskuussa hyväksymän Safeguard-ohjustorjuntapuolustuksen kehittämisohjelmaa. Tunnettua on, että tähän ohjelmaan täydellisenä sisältyisi 14 ohjustorjuntajärjestelmän yhdistelmäyksikköä. Safeguardin summittaisiksi kustannuksiksi amerikkalaisen lehdistön tietojen mukaan arvioitiin suunnilleen 12 miljardia dollaria ja lisäksi mainittiin, että toteutettuna se maksaisi useita kertoja suuremman summan.

Väliaikainen sopimus eräistä toimenpiteistä strategisen hyökkäysaseistuksen rajoittamiseksi edellyttää, että heinäkuun 1 päivästä 1972 jäädytetään viiden vuoden ajaksi mannertenvälisten ballististen ohjusten maanalaisiin siiloihin sijoitettavien kiinteiden lähettämislaitteistojen edelleen rakentaminen, samoin se edellyttää osapuolten maantieteellisen aseman huomioon ottaen myös sukellusveneiden ballististen ohjusten lähettämislaitteiden tiukkaa rajoittamista. Tällöin rajoitetaan myös ballistisia ohjuksia kuljettavien nykyaikaisten sukellusveneiden määrää. Samoin osapuolet sitoutuivat olemaan muuttamatta maanalaisissa siiloissa olevien kevyiden mannertenvälisten ballististen ohjusten lähettämislaitteita raskaiden mannertenvälisten ballististen ohjusten lähettämislaitteiksi.

Sopimus sekä väliaikainen sopimus sallivat strategisen hyökkäys- ja puolustusaseistuksen modernisoimisen ja vaihtamisen. Molempien sopimusten mukaisten sitoumusten täyttämisen valvonta tapahtuu kansallisin teknisin välinein.

Näitä asiakirjoja luonnehtiessaan USA:n presidentti Nixon kirjoitti United States News and World Report -lehdessä kesäkuun 26 pnä 1972: "Sopimus ohjustentorjuntajärjestelmien rajoittamisesta kummankin maan kohdalla kahteen yhdistelmäyksikköön ja väliaikainen sopimus joidenkin hyökkäysohjuslajien jäädyttämisestä viideksi vuodeksi panevat alun jo

vuonna 1945 alkaneen valvomattoman ydinasekilpavarustelun loppumiselle. Ne vahvistavat molempien osapuolien turvallisuutta ja samalla olennaisesti pienentävät globaalisen sodan syttymisvaaraa."

Vuoden 1972 toukokuussa Moskovassa allekirjoitettiin joukko muitakin neuvostoliittolais-amerikkalaisia sopimuksia, jotka koskevat molempien maiden yhteistoimintaa inhimillisen toiminnan tärkeillä aloilla: sopimus yhteistoiminnasta ympäristönsuojelussa, lääketieteen ja terveydensuojelun alalla, avaruuden rauhanomaisessa tutkimisessa ja käyttämisessä, tieteen ja tekniikan alalla, sopimus välikohtausten estämisestä avomerellä ja sen yläpuolella olevassa ilmatilassa. Päästiin sopimukseen kaupan kysymyksiä käsittelevän neuvostoliittolais-amerikkalaisen komission perustamisesta, jonka tehtäväksi muun muassa annettiin neuvottelujen käyminen yleisestä kauppasopimuksesta, mukaan luettuna suosituimmuusaseman myöntäminen.

Neuvostoliittolais-amerikkalaisissa huipputason neuvotteluissa käsiteltiin myös joitakin kansainvälistä tilannetta kokonaisuudessaan koskeneita kysymyksiä. Yhteisessä neuvostoliittolais-amerikkalaisessa tiedonannossa osapuolet vahvistivat tukevansa rauhanomaista järjestelyä lähi-idässä vuoden 1967 marraskuun 22 pnä turvallisuusneuvoston hyväksymää päätöslauselmaa vastaavasti. Samoin SNTL ja USA vahvistivat haluavansa edistää YK:n pääsihteerin erikoisedustajan tehtävän onnistumista rauhanomaisen järjestelyn aikaansaamisessa lähi-idässä. Moskovan neuvotteluissa korostettiin Neuvostoliiton asenteen olevan muuttumaton arabikansojen oikeutetun asian tukemisessa.

Neuvosto-osapuoli omaksui lujan, johdonmukaisen asenteen interventioon Vietnamissa ja muissa Indokiinan maissa. SNTL korosti solidaarisuuttaan Vietnamin, Laosin ja Kambodžan kansojen oikeutettua taistelua kohtaan vapauden, riippumattomuuden ja sosiaalisen edistyksen puolesta.

Neuvostoliittolais-amerikkalaisessa tiedonannossa todettiin SNTL:n ja USA:n näkökantojen käyvän yksiin mitä tulee vuoden 1970 elokuun 12 päivältä olevan SNTL:n ja Saksan liittotasavallan välisen sopimuksen samoin kuin vuoden 1971 syyskuun 3 päivältä olevan Berliinin läntisiä vyöhykkeitä koskevan nelitahoisen sopimuksen positiiviseen merkitykseen. Molemmat osapuolet ilmaisivat valmiutensa antaa asiaankuuluva panos tapahtumassa olevaan jännitystilan lievenemisprosessiin ja rauhanomaisen yhteistyön suhteiden kehittämiseen Euroopan valtioiden välillä ja Euroopan turvallisuus- ja

yhteistyökokouksen valmisteluun ja pitämiseen.

Kuten jo sanottiin, Moskovan sopimusten aikaansaaminen kävi mahdolliseksi Neuvostoliiton mahdin kasvun, koko sosialistisen yhteisön voiman ja yhtenäisyyden ansiosta, yhteisön, jolla on yhä lisääntyvä osuus maailman asioissa, samoin kuin rauhantahtoisen sosialistisen ulkopolitiikan aktiivisuuden ansiosta. Samalla Moskovan sopimukset ja niitä seuranneet uudet neuvostoliittolais-amerikkalaiset sopimukset ovat osoituksena voimistuvasta realistisesta tendenssistä Yhdysvaltojen hallitsevissa piireissä, niiden voimien vaikutuksen kasvusta USA:ssa, jotka kannattavat neuvostoliittolais-amerikkalaisen yhteistyön kehittymistä ja lujittumista.

Nixonin hallituksen pyrkimys Yhdysvaltojen suhteiden normaalistamiseen Neuvostoliiton kanssa sai osakseen Amerikan kansan laajojen kerrosten tuen. Vakuuttavana todisteena siitä olivat vuoden 1972 marraskuussa pidetyt USA:n presidentinvaalit. Vaaleissa republikaanisen puolueen ehdokas Nixon voitti suurella enemmistöllä demokraattisen puolueen ehdokkaan George McGovernin. Yhtenä tärkeimpänä tämän republikaanisen puolueen suuren voiton turvanneena tekijänä oli se vaikutus, mikä Nixonin Moskovan matkalla ja silloin pidettyjen huipputason neuvottelujen tuloksilla oli USA:n yleiseen mielipiteeseen.

Toukokuisen Moskovan tapaamisen jälkeen otettiin tuntuva askel eteenpäin SNTL:n ja USA:n välisten kaupallistaloudellisten suhteiden kehittämisessä. Neuvostoliittolais-amerikkalaisen kauppakomission toisessa kokouksessa vuoden 1972 lokakuussa Washingtonissa allekirjoitettiin kolme hallitusten välistä sopimusta SNTL:n ja USA:n välillä — sopimus kaupasta, keskinäisestä luotonannosta ja Lend-Lease -lain maksuselvittelyistä.

Sopimus kaupankäynnistä edellyttää osapuolten myöntävän suosituimman maan aseman tulli-, maksu- ym. muodollisuuksia koskevissa kysymyksissä. Tämän toimenpiteen käytännössä toteuttaminen merkitsisi neuvostoliittolaisille tavaroille USA:ssa asetettujen tullimaksujen 2—4-kertaista alenemista, mikä tietenkin olisi voimakkaana kiihokkeena amerikkalais-neuvostoliittolaisen kaupankäynnin laajentumiselle. Samoin osapuolet sopivat SNTL:n kauppaedustuston perustamisesta Washingtoniin ja USA:n kaupallisen toimiston avaamisesta Moskovassa. Sopimuksessa ilmaistiin osapuolten halu lisätä kolmivuotiskaudella molempien maiden välistä kauppaa ainakin 3-kertaiseksi vuosiin 1969—71 verrattuna. Neuvostoliittolais-amerikkalainen kauppasopimus tarkoitettiin

kolmivuotiseksi ja se edellyttää sopimusmaiden lainsäädäntöelinten ratifioimista. Sopimus sisältää myös menettelyohjeet sopimuksen voimassaoloajan seuraavaa pidentämistä varten.

Washingtonissa allekirjoitetun neuvostoliittolais-amerikkalaisen keskinäistä luottojen myöntämistä koskevan sopimuksen ehtojen mukaan USA:n hallitus sitoutui lopettamaan syrjimistä merkinneet rajoitukset Neuvostoliiton suhteen finanssiyhteistyön alalla. Osapuolet sopivat edistävänsä luottojen myöntämistä kaupan kehittämiseen ja ryhtyvänsä toimenpiteisiin muiden finanssikysymysten ratkaisemiseksi. Tätä sopimusta vastaavasti USA:n presidentti Nixon ilmoitti päätöksestä, jonka mukaan hallituksen Vienti- ja tuontipankki myöntää esteettä luottoja Neuvostoliitolle, samoin kuin siitä, että tuo pankki takaa luottoja yksityisille pankeille ja yrityksille.

Vuoden 1972 syksyyn tultaessa saatiin myös päätökseen vuosia jatkuneet neuvostoliittolais-amerikkalaiset neuvottelut Lend-Lease -lakiin liittyneiden maksujen selvittämisestä. Tällöin ei kysymys ollut maksun suorittaminen siitä aseistuksesta ja sotamateriaalista, jota USA toimitti Neuvostoliitolle 'akseli'-valtoja vastaan käydyn sodan aikana. Neuvostokansan antama panos yhteisen vihollisen nujertamisessa on kerta kaikkiaan ikiajoiksi ratkaissut sen kysymyksen. Käsiteltiin kompensaatiota niiden amerikkalaisten toimitusten osalta (merialuksia, muita kuljetusvälineitä ja tehdaslaitteistoja), joita ei ollut käytetty sodan päättymiseen mennessä. Sovittiin, että maksut suoritetaan vähin erin ja ne aloitetaan sen jälkeen kun Neuvostoliitolle myönnetään suosituimmuusasema USA:n kaupassa, mille tarvitaan vielä kongressin vahvistus.

1972 lokakuussa SNTL ja USA allekirjoittivat sopimuksen eräistä merenkulkukysymyksistä, mikä sopimus merkittävästi yksinkertaistaa kaupallisia kuljetuksia molempien maiden välillä. Sopimuksessa määrätään yksinkertaistettu sääntö kauppa- ja eräiden muiden siviilialusten pääsystä 40 satamaan kummassakin maassa ja oleskelusta niissä. Sovittiin siitä, että SNTL:n ja USA:n meritse tapahtuvaan kaupankäyntiin tulee osallistumaan kolmansia maita ja että myös ne voivat kuljettaa ainakin kolmanneksen neuvostoliittolais-amerikkalaisen kaupankäynnin lastimäärästä.

Suuria näkymiä avautuu SNTL:n ja USA:n eteen tieteellisteknisen yhteistoiminnan piirissä. On aloitettu voimatalousohjelman toteuttaminen. Toteutettavina ovat maatalousalaa

koskeva ohjelma samoin kuin ohjelmat kemiallisen katalyysin, vesivoimavarojen, metsätalouden, merentutkimuksen, kuljetusalan, ympäristönsuojelun ym. osalta. Suuria yhteisiä töitä suoritetaan atomivoiman rauhanomaisessa käytössä ja avaruuden tutkimisessa rauhanomaista käyttöä varten. Neuvostoliitto on solminut tieteellistekniset yhteistyösopimukset useiden amerikkalaisten yritysten kanssa.[12]

Vuoden 1973 maaliskuussa Washingtonissa pidetyssä neuvostoliittolais-amerikkalaisen kaupallistaloudellisen yhteistyön kysymyksiä käsitelleessä konferenssissa (SNTL:n ja USA:n edustajien osallistuessa siihen) molemmat osapuolet osoittivat, että rinnan perinteisen kaupankäynnin laajentamisen kanssa on tarkoituksenmukaista kehittää uusia, eniten näköaloja avaavia SNTL:n ja USA:n välisen taloudellisen kanssakäymisen muotoja, kuten neuvostoliittolaisten järjestöjen ja amerikkalaisten yritysten ja pankkien keskinäisesti edullista yhteistyötä joidenkin sellaisten luonnonvarojen hyödyntämisessä (öljyn, maakaasun, malmien, värillisten metallien, metsäteollisuuden ja selluloosa- ja paperiteollisuuden tavaroiden), joiden tuonnista USA:n yritykset saattavat olla kiinnostuneita; erilaisten tuotannollisen yhteistyön muotojen käyttämistä; uusimpien teknologisten prosessien taikka tuotantolaitteistojen yhteistä kehittelyä; yhteistä patentointia ja lisenssien myyntiä; teollisuuslaitosten yhteistä rakentamista kolmansiin maihin jne.

Aiemmin aikaansaadun sopimuksen täyttämiseksi Washingtonissa allekirjoitettiin sitten sopimus pitkäaikaisluotoista neuvostoliittolaisten ulkomaankauppajärjestöjen kone- ja laitteisto-ostoja varten, muun muassa Kaman kuorma-autotehdasta, öljyteollisuutta ja muita kohteita varten. Näiden sopimusten mukaisten ostojen yhteissumma on 225 miljoonaa dollaria.

Luotonantoon edellä lueteltuihin tarkoituksiin osallistuvat USA:n vienti- ja tuontipankki, USA:n suurin pankki Chase Manhattan Bank (New York) ym. Yhdysvaltojen myöntämien luottojen määräaika koneiden ja laitteistojen ostamiseen Kaman kuorma-autotehdasta varten on 16 vuotta, mikä on todisteena siitä, että molemmat osapuolet rakentavat kaupankäyntinsä perustaen laskelmansa pitkään aikajaksoon, pysyvään suhdanteeseen. Niin kuin SNTL:n varaulkomaankauppaministeri V. S. Alhimov mainitsi, "allekirjoitetut luottosopimukset ovat eräänlainen ensiesitys sellaisten paljon suurem-

[12] Ks. "Pravda", 31 ijulja 1973 g.

pien liiketoimien suorittamiseksi tulevaisuudessa, jollaisia Neuvostoliitolla on jo ollut monien kapitalististen maiden kanssa"[13].

Keväällä 1973 tehtiin amerikkalaisen yhtiön Oxidental Petroleumin kanssa sopimus yhteistyöstä suuren väkilannoitetehdaskompleksin rakentamisessa Neuvostoliittoon, samoin kuin sopimus keskinäisistä toimituksista — superfosforihappoa USA:sta Neuvostoliittoon ja kemiallisia tuotteita Neuvostoliitosta Yhdysvaltoihin. Sopimus edellyttää sekä ammoniakkiettä karbamiditehtaan rakentamisen Kuibyševin alueelle Neuvostoliittoon sekä putkijohdon rakentamisen nestemäisen ammoniakin kuljetusta varten. Sopimus on solmittu 20 vuodeksi ja se edellyttää keskinäisiä toimituksia noin 8 miljardin Yhdysvaltain dollarin arvosta.

Tämä neuvostoliittolais-amerikkalaisten kaupallistaloudellisten suhteiden historian suurin kauppa tehtiin kompensaatiopohjalta: maksu amerikkalaisten Neuvostoliittoon toimittamista laitteistoista ja superfosforihaposta tullaan täydelleen suorittamaan niiden neuvostoliittolaisten tehtaiden tuotetoimituksilla USA:han, jotka rakennetaan käyttämällä ostettuja tuotantolaitteistoja.[14]

Tapahtumat poliittisella alalla neuvostoliittolais-amerikkalaisissa suhteissa vuoden 1972 toukokuun jälkeen ovat kokonaisuutenaan kehittyneet myös suotuisaan suuntaan.

Pitkät ajat vakavana esteenä SNTL:n ja USA:n suhteiden normaalistamisen tiellä oli amerikkalainen hyökkäys Vietnamin kansaa vastaan. Kuitenkin tässä vaikeassa kysymyksessä onnistuttiin saamaan aikaan poliittinen selvittely. Pariisissa vuoden 1973 tammikuussa allekirjoitettu sopimus sodan lopettamisesta ja rauhan palauttamisesta Vietnamiin kertoi vietnamilaisten isänmaanystävien suuresta voitosta kotimaansa riippumattomuuden puolustamisessa.

Kansainvälisessä Vietnam-konferenssissa Pariisissa helmikuun 27 pnä 1973 antamassaan lausunnossa SNTL:n ulkoministeri A. A. Gromyko korosti:

"Voidaan liioittelematta sanoa, että kun Pariisissa oli päästy sopimukseen, maailma hengähti helpotuksesta. Tuloksena oli syntynyt uusia mahdollisuuksia kansainvälisen jännityksen suuremmalle lievenemiselle, koko maailman tilanteen tervehtymiselle, kilpavarustelun edelleen rajoittamisen turvaamiselle ja edistymiselle aseistariisunnan suuntaan.

---

[13] "Pravda", 3 aprelja 1973 g.

[14] Ks. "Pravda", 13 aprelja 1973 g.

Vietnamissa tapahtuvan selvittelyn jälkeen voivat ja pitääkin paljolti uudella tavalla, tuloksekkaammin kehittyä niiden valtioiden väliset suhteet, jotka tavalla tai toisella ovat tulleet vedetyiksi tapahtumiin mukaan Indokiinassa."[15]

Poliittisesti tavattoman suurimerkityksellinen tapahtuma oli NKP:n keskuskomitean pääsihteerin L. I. Brežnevin vierailu Yhdysvaltoihin kesäkuun 18—25 päivänä 1973.

Vierailun tuloksena allekirjoitettiin asiakirjat, jotka merkitsevät suurta askelta eteenpäin molempien maiden välisten rauhanomaisten suhteiden kehittämisessä, jännityksen lievenemisen vakiinnuttamisessa ja nykyisen kansainvälisen elämän normaalistamisessa. Kun neuvostoliittolaisten ja amerikkalaisten johtohenkilöiden tapaaminen Moskovassa vuoden 1972 toukokuussa merkitsi käännettä epäluottamuksesta jännityksen lievenemiseen, normaalistamiseen ja yhteistyöhön maidemme välillä, niin Brežnevin ja Nixonin neuvottelut USA:ssa loivat hyvän pohjan neuvostoliittolais-amerikkalaisten suhteiden normaalille edelleen kehittymiselle, keskinäisesti edullisen neuvostoliittolais-amerikkalaisen yhteistyön lujittumiselle. Länsisaksalainen sanomalehti Neue Rhein-Zeitung kirjoitti noina päivinä: "Tämä molempien valtiomiesten tapaaminen oli poikkeuksellinen tapahtuma, jota parhaiten voidaan luonnehtia 'normaalistamisen huipuksi'." Frankfurter Allgemeine kirjoitti, että "Rooseveltin ajoista Moskova ja Washington eivät ole olleet näin tiiviissä kontaktissa".

Keskeinen tapahtuma neuvostoliittolais-amerikkalaisissa neuvotteluissa oli kesäkuun 22 pnä 1973 Valkoisen talon Itäisessä salissa allekirjoitettu SNTL:n ja USA:n välinen määräajaton sopimus ydinsodan estämisestä. Tuon historiallisen asiakirjan 1. artiklassa sopimuspuolet ilmoittivat sopineensa, että "niiden politiikan päämääränä on ydinsodan ja ydinaseiden käyttämisen vaaran eliminoiminen". Tämän mukaisesti osapuolet sopivat toimivansa siten, että "ehkäistäisiin sellaisten tilanteiden syntyminen, jotka saattaisivat aiheuttaa vaarallista kärjistymistä niiden suhteissa, vältettäisiin sotilaallista vastakkaisuustilaa (konfrontaatiota) ja että eliminoitaisiin ydinsodan syttyminen niiden välillä sekä jommankumman osapuolen ja toisten maiden välillä".

Sopimuksen 2. artikla sisältää periaatteen, jonka mukaan osapuolet kieltäytyvät voimatoimenpiteistä "toista osapuolta vastaan, toisen osapuolen liittolaisia vastaan ja muita maita vastaan olosuhteissa, joissa kansainvälinen rauha ja tur-

[15] "Pravda", 28 fevralja 1973 g.

vallisuus voivat joutua uhan alaisiksi". Edelleen artiklassa sanotaan: "Osapuolet sopivat pitävänsä ohjeenaan näitä käsityskantoja ulkopolitiikkaansa muotoillessaan ja toiminnoissaan kansainvälisten suhteiden alalla."

Tärkeä merkitys on sopimuksen 4. artiklalla, jossa sanotaan: "Jos jonakin hetkenä osapuolten väliset suhteet tai jommankumman osapuolen ja toisten maiden suhteet alkavat muodostua sellaisiksi, että niistä aiheutuu ydinsodan riski, taikka jos tähän sopimukseen osallistumattomien maiden väliset suhteet alkavat muodostua sellaisiksi, että niistä aiheutuu ydinsodan riski SNTL:n ja USA:n välillä tai jommankumman osapuolen ja toisten maiden välillä, Neuvostoliitto ja Yhdysvallat, tämän sopimuksen määräysten mukaisesti toimien, käynnistävät heti kiireelliset konsultoinnit keskenään ja tekevät kaikkensa tämän riskin poistamiseksi."

Allekirjoitettu sopimus ei koske osapuolten oikeutta yksilölliseen tai kollektiiviseen puolustukseen, eikä myöskään niiden sitoumuksia omiin liittolaisiinsa nähden.[16]

Sopimus ydinsodan estämisestä merkitsee jälleen huomattavaa etenemistä neuvostoliittolais-amerikkalaisten suhteiden kehityksessä ja antaa konkreettista sisältöä vuoden 1972 toukokuussa Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen julistamalle periaatteelle, joka kuuluu, että nykyoloissa, ydinaikakaudella ei ole olemassa muuta perustaa suhteiden ylläpitämiselle meidän maidemme välillä kuin rauhanomainen rinnakkainolo. Puhuessaan amerikkalaisessa televisiossa kesäkuun 24 pnä 1973 L. I. Brežnev sanoi: "Tällä asiakirjalla on historiallinen merkitys... Vaikka toisesta tapaamisestamme Yhdysvaltain presidentin kanssa ei muita tuloksia olisi ollutkaan, niin silti voisi täydellä syyllä sanoa, että sillä on oleva arvoisensa paikka neuvostoliittolais-amerikkalaisten suhteiden kehityksen vuosikirjoissa ja kansainvälisessä elämässä kokonaisuudessaan."[17]

Sen linjan loogisena jatkamisena, joka luotiin vuoden 1972 toukokuussa Moskovassa solmituissa neuvostoliittolais-amerikkalaisissa sopimuksissa, on Washingtonissa allekirjoitettu asiakirja 'Strategisten hyökkäysaseiden edelleen rajoittamisneuvottelujen perusperiaatteet'. Tämä asiakirja edellyttää aktiivisten neuvottelujen jatkamista pysyvän sopimuksen

---

[16] Ks. "Vizit Leonida Iljitša Brežneva v Soedinennye Štaty Ameriki. 18—25 ijunja 1973 goda. Retši i dokumenty", M., 1973, s. 87—88

[17] Brežnev, Puheita, 1973, Keuruu 1974, s. 27—28

aikaansaamiseksi täydellisemmistä toimenpiteistä strategisten hyökkäysaseiden rajoittamiseksi. Tällöin osapuolet sopivat siitä, että tällaista pysyvää sopimusta kehitellessään ne pitävät lähtökohtana Moskovassa toukokuun 29 pnä 1972 allekirjoitettuja SNTL:n ja USA:n välisten 'suhteiden perusteita' sekä vuoden 1972 toukokuun 26 päivältä olevaan SNTL:n ja USA:n välistä väliaikaista sopimusta joistakin toimenpiteistä strategisten hyökkäysaseiden rajoittamisessa. Osapuolet sopivat, että ne rajoitukset, jotka pysyvän sopimuksen mukaan tullaan asettamaan strategisille hyökkäysaseille, voivat koskea niin niiden määrällistä puolta kuin myös niiden laadullista kehittelemistä. 'Neuvottelujen perusperiaatteet' ohjaavat osapuolia myös ryhtymään toimenpiteisiin strategisten hyökkäysaseiden vähentämiseksi myöhemmässäkin vaiheessa.[18] Tämän asiakirjan pohjalta jatkuvat neuvostoliittolais-amerikkalaiset neuvottelut tästä kysymyksestä.

Suuri merkitys on myös Washingtonissa allekirjoitetulla SNTL:n ja USA:n välisellä sopimuksella tieteellisteknisestä yhteistyöstä atomivoiman rauhanomaisessa käytössä. Pyrkimyksenään uusien suurtehoisten energialähteiden kehittelemineen kyseessä oleva sopimus panee erityisen painon yhteistyölle sellaisilla aloilla kuin ohjattu lämpöydinsynteesi, nopeaneutroniset hyötöreaktorit sekä perustutkimukset materian perusominaisuuksista.

Sitä melkoista määrää vuoden 1972 toukokuussa Moskovassa ja sen jälkeen solmittuja neuvostoliittolais-amerikkalaisia sopimuksia, jotka sääntelevät molempien maiden välisen taloudellisen yhteistoiminnan piiriä, täydennettiin uusilla asiakirjoilla, joihin kuuluu muun muassa sopimus yhteistyöstä maatalouden alalla, yhteistyöstä kuljetusalalla, yhteistyöstä valtameritutkimuksessa sekä yleinen sopimus kontakteista, vaihdosta ja yhteistyöstä. Antaessaan positiivisen arvion näistä sopimuksista sanomalehti Washington Post kirjoitti 20 pnä kesäkuuta 1973: "Nämä sopimukset antavat lisää vakiintuneisuutta sille yhteyksien laajentumiselle, joka pantiin alulle Nixonin tavattua ensimmäisen kerran Brežnevin Moskovassa vuoden 1972 toukokussa."

Molemmat osapuolet ovat jo tehneet paljon SNTL:n ja USA:n välisten suhteiden tervehdyttämiseksi. Kosketellessaan puheessaan kesäkuun 22 pnä 1973 amerikkalaisten liikemiespiirien edustajille suurta edistymistä neuvostoliittolais-ame-

[18] Ks. "Vizit Leonida Iljitša Brežneva v Soedinennye Štaty Ameriki", s. 67—68

rikkalaisissa suhteissa presidentti Nixonin Neuvostoliiton vierailun jälkeen L. I. Brežnev korosti: "Tässä liikkeessä kestävään rauhaan, jännityksen laukeamiseen ja yhteistoimintaan emme ole vielä läheskään päässeet maaliin. Mutta se, mitä olemme saavuttaneet vuoden aikana yhdessä sen kanssa, mitä olemme onnistuneet saavuttamaan tämänkertaisen tapaamisemme aikana, antaa mahdollisuuden sanoa: tällä tärkeällä matkalla olemme saavuttaneet varman vauhdin, olemme hyvien urheilijoiden tavoin järjestäneet ja vakauttaneet hengityksemme. Ja tämä antaa perusteet odottaa menestystä tulevalta liikkeeltämme eteenpäin."[19]

Kaikista näistä muutoksista huolimatta USA:ssa, niin kuin muissakin lännen maissa, on voimia, jotka toimivat aikansa eläneen kylmän sodan politiikan hengessä.

Pentagonia lähellä olevien piirien edustajat, esittäessään väitettä Yhdysvaltojen 'strategisesta jälkeenjäämisestä', joka edustaa uusitussa muodossa jo kulunutta 'neuvostovaaran' peikkoa, pyrkivät lisäämään sotilasbudjettia, kiihdyttämään kilpavarustelua.

Varsin vilkkaan toiminnan neuvostoliittolais-amerikkalaisten suhteiden normaalistamisen vastustajat ovat käynnistäneet myös kongressissa. Militaristisien piirien, sionistisien suurkapitalistien ja muiden taantumusvoimien painostuksesta useat senaattorit pyrkivät liittämään Neuvostoliitolle kaupankäynnissä USA:n kanssa myönnettävään suosituimman maan asemaan sellaisia vaatimuksia, jotka tosiasiallisesti ovat suoranaista puuttumista Neuvostoliiton sisäisiin asioihin.

Ei USA:ssa ole puutetta sellaisistakaan militarismin palvelijoista, jotka kaikin keinoin pyrkivät asettamaan epäilyksenalaiseksi Neuvostoliiton johdonmukaisuuden sosiaalisilta järjestelmiltään erilaisten valtioiden rauhanomaisen rinnakkainolon linjan noudattamisessa. Tehdään karkeita hyökkäilyjä sosialismia vastaan, SNTL:n politiikkaa vastaan, neuvostokansan suuria saavutuksia vastaan valtionrakentamisen alalla, sosialistisen demokratian, tieteen ja kulttuurin kehittämisessä.

Amerikkalaisten militaristien tukemana Saigonin hallitus jarruttaa Pariisin sopimuksen toteuttamista kaikessa laajuudessaan ja pyrkii, USA:n asetoimituksiin nojaten, hyökkäyssotatoimiin niitä alueita vastaan, jotka ovat Etelä-Vietnamin tasavallan väliaikaisen vallankumoushallituksen valvonnassa.

---

[19] Ks. "Vizit Leonida Iljitša Brežneva v Soedinennye Štaty Ameriki", s. 81—82

Kaikki tämä tehdään vastoin realiteetteja ja vastoin niiden demokraattisten kansalaispiirien keskuudessa voimistuvia mielialoja, jotka ilolla tervehtivät viime aikoina neuvostoliittolais-amerikkalaisissa suhteissa ja kansainvälisessä kehityksessä tapahtuneita suotuisia muutoksia. USA:ssa vuoden 1974 tammikuussa toimitetun mielipidekyselyn mukaan 69 % amerikkalaisista katsoo "Yhdysvaltojen ja Venäjän voivan päästä sellaisiin pitkäaikaisiin sopimuksiin, jotka auttavat säilyttämään rauhan". Tunnettu amerikkalainen fyysikko V. Panofsky kirjoitti Foreign Affairs -aikakauslehdessä: "Vain poliittisen jännityksen lieveneminen yhdessä päättävien toimenpiteiden kanssa aseistuksen rajoittamiseksi ja supistamiseksi niin laadullisessa suhteessa kuin määrällisessäkin... pystyy antamaan toivoa siitä, että ydinkatastrofi voidaan välttää." Puhuessaan Neuvostoliiton ja USA:n välisestä rauhanomaisen rinnakkainolon linjasta Columbian yliopiston professori Marshall Schulman korosti: "Meidän on epäilemättä ilolla tervehdittävä sellaista kehitystä ja tehtävä kaikki mahdollinen sen toteuttamiseksi konkreettisissa teoissa."

Neuvostoliitto on lujasti päättänyt noudattaa vastaisuudessakin kansainvälisen turvallisuuden ja yleisen rauhan lujittamisen linjaa. Huhtikuun lopulla 1973 pidetty NKP:n keskuskomitean täysistunto, käsiteltyään L. I. Brežnevin alustusta NKP:n keskuskomitean kansainvälisestä toiminnasta puolueen 24. edustajakokouksen päätösten toteuttamisessa, antoi poliittisen toimikunnan tehtäväksi noudattaa vastedeskin horjumatta puolueen 24. edustajakokouksen viitoittamaa ulkopoliittista linjaa, taistella rauhanohjelman täydelleen toteuttamiseksi käytännössä, pyrkiä siihen, että suotuisat muutokset kansainvälisessä tilanteessa saisivat peruuntumattoman luonteen.

Puhuessaan joukkokokouksessa Havannassa tammikuun 29 pnä 1974 L. I. Brežnev sanoi: "Alkanut neuvostoliittolais-amerikkalaisten suhteiden paraneminen on hyödyksi yleiselle rauhalle. Tulemme vastedeskin noudattamaan tätä periaatteellista linjaamme suhteissa USA:han, olettaen tietysti, että toinen osapuoli tulee toimimaan samoin."[20]

[20] "Pravda", 31 janvarja 1974 g.

Kollektiivisen turvallisuuden ajatuksella on Euroopassa erityinen puoleensavetävä voima, joka johtuu tämän maanosan erityisestä roolista maailmanhistoriassa.

Jokainen Euroopan kansojen historiaan perehtynyt huomaa kaksi silmiinpistävää seikkaa. Ensiksi Eurooppa on yksi maailman sivilisaation keskuksia. Inhimillisen nerouden saavutukset kaikilla aloilla: tieteessä, tekniikassa, lääketieteessä, kirjallisuudessa, taiteessa, filosofiassa jne., joiden syntymäpaikka Eurooppa on, ovat yleisesti tunnettuja eikä niiden suhteen ole epäilyksiä. Toiseksi Eurooppa on ollut vuosisatojen ajan lukemattomien sotien tantereena, joissa on menehtynyt miljoonia ihmisiä. 17—19. vuosisadalla Euroopan sodissa kuoli noin 14 miljoonaa ihmistä. 20. vuosisadalla molemmat maailmansodat, jotka synkkinä pyörremyrskyinä kiitivät yli maan, alkoivat myös Euroopassa. Yhteensä niissä tuhoutui 65 miljoonaa ihmistä, joista valtaosa Euroopan sotarintamilla.

Euroopassa syttyneet sodat aiheuttivat valtaisaa vahinkoa myös neuvostokansalle. Palautettakoon vain mieliin 20 miljoonaa suuren isänmaallisen sodan vuosina surmansa saanutta, sadat ja tuhannet fasististen valtaajien hävittämät neuvostoliittolaiset kaupungit ja kylät. Menneen sodan jäljet ovat näkyvissä kaikkialla Euroopassa.

Nykyisellä ohjus- ja ydinaseaikakaudella sota, mikäli se puhkeaisi Euroopassa, merkitsisi mittaamattomia onnettomuuksia kansoille, kokonaisten valtioiden tuhoa.

Huolimatta monista varsin positiivisista muutoksista, joita viime vuosina on tapahtunut, Eurooppa kaipaa yhä kestävää rauhaa, tehokasta kollektiivista turvallisuusjärjestelmää, joka voisi olla vankkana esteenä vaarallisille mullistuksille.

Koko olemassaolonsa ajan Neuvostoliitto on aktiivisesti kannattanut tehokkaan Euroopan turvallisuusjärjestelmän luomista ja lujittamista. Meidän aikanamme tämä neuvostoulkopolitiikan linja ilmenee erityisen selvänä. Puhuessaan tilaisuudessa, jossa Ukrainan SNT:lle luovutettiin Kansojen ystävyyden kunniamerkki L. I. Brežnev sanoi: "Meidän suhtautumisemme kysymykseen Euroopan turvallisuudesta on yksinkertainen ja selkeä ... Me kommunistit ja kaikki sosialistisen ystävyysliiton maiden kansalaiset lähdemme siitä lujasta vakaumuksesta, että kansainväliset kysymykset, vaikeimmatkin, joita syntyy samanlaisen tai erilaisen yhteiskuntajärjestelmän omaavien valtioiden välillä, voidaan ja ne pitää

ratkaista vain rauhanomaisesti, ilman voimankäyttöä tai voimalla uhkaamista, ilman sotia. Olemme sitä mieltä, että tällainen kehitystie valtioiden välisissä suhteissa käy sitä reaalisemmaksi, mitä enemmän kansainvälisissä asioissa tuntuu sosialististen maitten vaikutus, maitten, jotka yhteiskuntajärjestelmänsä perusolemukselta ovat rauhaa rakastavia."[21]

1960—70-luvulla Neuvostoliitto yhdessä sosialististen veljesmaiden kanssa esitti poikkeuksellisen tärkeitä aloitteita Euroopan turvallisuuskysymyksen ratkaisemiseksi.

Laajan ohjelman luotettavan turvallisuusjärjestelmän luomiseksi Euroopassa esitti keväällä 1966 kokoontunut NKP:n 23. edustajakokous. Myöhemmin, heinäkuun 5 pnä 1966 Varsovan sopimuksen osanottajavaltioiden poliittisen neuvoa-antavan komitean kokouksessa Bukarestissa hyväksyttiin julkilausuma rauhan ja turvallisuuden lujittamisesta Euroopassa.

Bukarestin julistus on pitkän aikavälin ohjelmallinen asiakirja, joka edellyttää niiden peruskysymysten selvittämistä, joilla on elintärkeä merkitys Euroopan rauhalle ja turvallisuudelle. Julkilausumassa sanotaan: "Euroopan valtioiden, kaikkien rauhan puolesta esiintyvien yhteiskunnallisten voimien — ideologisista näkemyksistä, uskonnollisista ja muista vakaumuksista riippumatta — yhteisin ponnistuksin voidaan ratkaista Euroopan turvallisuuskysymys."[22] Julkilausumaan sisältyi konkreettisia tämän tehtävän ratkaisemiseen tähdänneitä ehdotuksia. Bukarestin neuvottelukokoukseen osallistuneet ehdottivat yleiseurooppalaisen neuvottelukokouksen pitämistä, jossa pohdittaisiin kaikkia kysymyksiä, jotka liittyvät Euroopan turvallisuusjärjestelmän luomiseen ja yhteistyön aikaansaamiseen Euroopan valtioiden välillä.

Tärkeä toimenpide sosialististen valtioiden kamppailussa Euroopan turvallisuudesta oli huhtikuussa 1967 Karlovy Varyssa pidetty kommunististen ja työväenpuolueiden konferenssi. Konferenssi totesi tilanteen Euroopassa kehittyvän kokonaisuutena ottaen rauhalle ja valtioiden väliselle yhteistyölle suotuisasti ja konkretisoi tehtäviä kamppailussa Euroopan turvallisuuden puolesta.

Maaliskuun 17 pnä 1969 Varsovan sopimusmaat lähettivät Budapestista vetoomuksen kaikille Euroopan valtioille uusine kehotuksineen käytännön toimiin ryhtymisestä yleiseurooppalaisen konferenssin valmistelemiseksi.

---

[21] Brežnev, Puheita 1973, Keuruu 1974, s. 71—72

[22] "Pravda", 9 ijulja 1966 g.

Euroopan suurimmat maat suhtautuivat kiinnostuneesti ja ymmärtämyksellä sosialistisen valtioiden esitykseen. Toukokuun 5 pnä 1969 Suomen hallitus muistiossaan kaikille Euroopan maille sekä USA:n ja Kanadan hallituksille ilmaisi valmiutensa järjestää Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssi Helsingissä.

Ottaen huomioon yleiseurooppalaisen konferenssin koollekutsumisasiassa havaittavissa olleen edistyksen seitsemän sosialistisen valtion ulkoministerit kokouksessaan Prahassa lokakuun 30—31 pnä 1969 tekivät konkreettisia ehdotuksia, jotka koskivat Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökokouksen järjestämiskysymyksiä ja sen työjärjestystä.[23]

Joulukuun 3—4 pnä 1969 Moskovassa järjestettyyn tapaamiseen osallistuneet sosialistisen veljesvaltioiden johtohenkilöt ilmaisivat tyytyväisyytensä sen johdosta, että sosialistisen maiden ehdotus yleiseurooppalaisen konferenssin pitämisestä saa osakseen yhä laajempaa kannatusta, ja korostivat, että sosialistisen yhteisön maat tulevat vastedeskin pyrkimään sinnikkäästi siihen, että rauhanomaisesta rinnakkainolosta tulisi yhteiskuntajärjestelmiltään erilaisten Euroopan valtioiden keskinäissuhteiden yleinen normi.[24]

Budapestissa vuoden 1970 kesäkuussa pidetyssä Varsovan sopimusvaltioiden ulkoministerikokouksessa tehtiin päätös uusista toimenpiteistä yleiseurooppalaisen kokouksen koollekutsumiseksi ja sen menestyksellisesti pitämiseksi.[25]

Marraskuun 25 pnä 1970 Suomen hallitus lähetti 35 maalle muistion, jossa se ehdotti valmistelevien konsultaatioiden pitämistä Helsingissä diplomaattiedustustojen päälliköiden tai hallitusten ertiyisedustajien konferenssin järjestämiseksi.[26] Joulukuun 2 pnä 1970 Berliinissä kokoontunut Varsovan sopimusvaltioiden poliittinen neuvoa-antava komitea tervehti ilolla Suomen hallituksen aloitetta ja ilmoitti suostuvansa osallistumaan sellaisiin tapaamisiin, joiden tavoitteena on yleiseurooppalaisen kokouksen käytännöllisten valmistelujen edistäminen.[27]

Bukarestissa helmikuun 19 pnä 1971 koolla ollut Varsovan sopimusvaltioiden ulkoministerikokous totesi, että valtioiden

---

[23] Ks. "Pravda", 1 nojabrja 1969 g.

[24] Ks. "Pravda" 5 dekabrja 1969 g.

[25] Ks. "Pravda", 27 ijunja 1970.

[26] Ks. "Diplomatija sotsializma", M., 1973, s. 199

[27] Ks. "Pravda", 4 dekabrja 1970 g.

välisissä kahdenkeskisissä alkuneuvotteluissa oli luotu edellytykset siirtymiselle valmistelevasta työstä Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökokouksen koollekutsumiseen monenkeskiseltä pohjalta.[28]

Keskeistä huomiota Euroopan turvallisuuden varmistamiskysymykseen osoitti NKP:n historiallinen 24. edustajakokous. Edustajakokouksen hyväksymässä rauhanohjelmassa muotoiltiin seuraavanlaiset tehtävät:

"Otettava lähtökohdaksi Euroopassa toisen maailmansodan tuloksena tapahtuneiden alueellisten muutosten lopullinen tunnustaminen. On saatava aikaan perinpohjainen käänne kohti jännityksen laukeamista ja rauhaa tässä maanosassa. Turvattava yleiseurooppalaisen neuvottelun koollekutsuminen ja onnistuminen.

Tehtävä kaikki voitava kollektiivisen turvallisuuden aikaansaamiseksi Euroopassa."[29]

Yhdessä ohjelman muiden kohtien kanssa nämä tavoitteet muodostuivat ohjaavaksi kiintopisteeksi Neuvostoliiton ulkopolitiikalle taistelussa valtioiden välisen rauhanomaisen yhteistyön lujittamiseksi ja kehittämiseksi Euroopassa.

Edustajakokouksen ohjeita toteuttaen neuvostohallitus yhdessä toisten sosialististen valtioiden — Varsovan sopimuksen jäsenmaiden — kanssa tuon järjestön poliittisen neuvoaantavan komitean kokouksessa Prahassa tammikuussa 1972 osallistui tärkeän asiakirjan — rauhaa, turvallisuutta ja yhteistyötä Euroopassa koskevan julkilausuman — valmisteluun. Sosialistiset valtiot kannattivat "turvallisuus- ja yhteistyökysymyksiä käsittelevän yleiseurooppalaisen kokouksen pikaista pitämistä, johon kokoukseen osallistuisivat tasa-arvoiselta pohjalta kaikki Euroopan valtiot, samoin kuin USA ja Kanada". Prahan julkilausumassa muotoiltiin ne periaatteet, joille Euroopan turvallisuus ja valtioiden väliset suhteet Euroopassa voisivat rakentua: rajojen rikkomattomuus, voiman käyttämisestä kieltäytyminen, rauhanomainen rinnakkainolo, hyvät naapuruussuhteet ja yhteistyö rauhan eduksi, keskinäisesti edulliset suhteet valtioiden kesken, aseistariisunta, YK:n lujittaminen sen peruskirjan määräyksiä vastaavasti.[30]

---

[28] Ks. "Pravda", 20 fevralja 1971 g.

[29] Neuvostoliitto rauhan ja turvallisuuden puolesta, Helsinki 1973, s. 4

[30] Ks. "Pravda", 27 janvarja 1972 g.

Kansainvälisen tilanteen normaalistumista Euroopassa ja Euroopan turvallisuusperustan lujittumista edisti paljolti SNTL:n kahdenkeskisten suhteiden kehittyminen Länsi-Euroopan maiden kanssa.

Erityinen osuutensa tässä oli SNTL:n ja Ranskan välisellä lähentymisellä, kun Ranska ryhtyi tarkistamaan kylmän sodan ulkopoliittisia katsantokantojaan, erosi Pohjois-Atlantin sotilasjärjestöstä vuonna 1966 ja vaati alueensa vapauttamista NATO:n joukkojen läsnäolosta, sotilaallisista laitoksista ja sotatukikohdista.

Uutta tietä alkoivat kehittyä myös SNTL:n ja Saksan liittotasavallan suhteet. Käännekohtana siinä oli neuvostoliittolais-länsisaksalaisen sopimuksen allekirjoittaminen Moskovassa elokuun 12 pnä 1970. Tässä sopimuksessa osapuolet ilmoittivat, että "niillä ei ole minkäänlaisia aluevaatimuksia kenellekään eivätkä ne tule esittämään sellaisia vaatimuksia tulevaisuudessa". Ilmoittaessaan juhlallisesti, etteivät ne turvaudu keskinäisissä suhteissaan voiman käyttöön tai voimalla uhkaamiseen, SNTL ja Saksan liittotasavalta sitoutuivat "noudattamaan tunnollisesti kaikkien Euroopan valtioiden niiden nykyrajojen mukaista alueellista eheyttä" ja pitämään näitä rajoja "rikkomattomina niin nyt kuin tulevaisuudessakin"[31]. Yhdessä Saksan liittotasavallan ja Puolan välisen joulukuun 7 pnä 1970 allekirjoitetun sopimuksen, samoin kuin joulukuun 21 päivältä 1972 olevan DDR:n ja liittotasavallan välisten suhteiden perusteita koskevan sopimuksen kanssa neuvostoliittolais-länsisaksalainen sopimus, jossa kirjattiin periaate Euroopan sodanjälkeisten rajojen rikkomattomuudesta, muodostaa tärkeän renkaan niiden sitoumusten järjestelmässä, joille nykyisin rakentuvat Euroopan valtioiden rauhanomaiset suhteet. Liittotasavallan ja Tšekkoslovakian välinen sopimus joulukuun 11 päivältä 1973 julisti Münchenin sanelusopimuksen mitättömäksi kaikkine siihen liittyvine seuraamuksineen.

Kansainvälisen tilanteen yleistä paranemista edisti myös Länsi-Berliinin kysymyksen selvittäminen, joka pitkät ajat oli tasapainottomuuden ja hankausten lähteenä Euroopassa. Tämä Neuvostoliiton johdonmukaisten aloitteiden tuloksena aikaansaatu selvittäminen kirjattiin kokonaisena joukkona sopimuksia, jotka ovat voimassa yhteisesti, rinnakkaisesti.

Ensiksikin, syyskuun 3 pnä 1971 pitkällisten ja vaikeiden, lähes 17 kuukautta jatkuneiden neuvottelujen jälkeen SNTL,

---

[31] Ks. "Izvestija", 13 avgusta 1970 g.

USA, Englanti ja Ranska allekirjoittivat Länsi-Berliiniä koskevan nelikantasopimuksen. Keskeisenä kohtana tässä sopimuksessa, samoin kuin tätä kysymystä koskeneissa kaikissa muissakin sopimuksissa, on sen tunnustaminen, ettei Länsi-Berliini kuulu Saksan liittotasavaltaan. Sopimus edellyttää liittotasavallan laittoman toiminnan supistamista tässä kaupungissa, mikä onkin ollut pääsyynä vaikeuksiin tällä alueella.

Neljä valtaa sopivat myös siitä, ettei Länsi-Berliinin alueella käytetä voimaa eikä voimalla uhkaamista ja että selvitetään kaikki kiistakysymykset yksinomaan rauhanomaisin keinoin. Saatiin aikaan sopimus siitä, että muodostunutta asiaintilaa sellaisena kuin se on määritelty nelikantasopimuksessa, ei ryhdytä muuttamaan yksipuolisesti.

Sopimuksen liitteissä säädeltiin kysymykset Länsi-Berliinin ja Saksan liittotasavallan välisestä DDR:n alueen lävitse tapahtuvasta kauttakulkuliikenteestä, Länsi-Berliinin ja DDR:n välisestä yhdysliikenteestä, puhelin-, lennätin- ja muiden Länsi-Berliinin ulkoisten yhteyksien laajentamisesta. Tällöin pidettiin luonnollisena, että konkreettiset sopimukset näistä kysymyksistä tulevat olemaan DDR:n ja liittotasavallan välisten, samoin kuin DDR:n ja Länsi-Berliinin senaatin välisten neuvottelujen kohteina.

Nelikantasopimukseen sisältyivät myös kysymykset Länsi-Berliinin ja sen vakinaisten asukkaiden etujen edustuksesta yleensä ja länsiberliiniläisten ulkomaille matkustamisjärjestyksestä, Neuvostoliiton pääkonsulaatin perustamisesta Länsi-Berliiniin samoin kuin Neuvostoliiton ulkomaankauppayhtymien toimiston perustamisesta Länsi-Berliiniin, Aeroflotin edustuksesta ja Neuvostoliiton eduista Länsi-Berliinissä.

Toiseksi, joulukuun 17 pnä 1971 allekirjoitettiin DDR:n ja Saksan liittotasavallan hallitusten välinen sopimus siviilihenkilöiden ja tavaroiden kauttakuljetuksista Länsi-Berliinin ja liittotasavallan välillä. Sopimusehtojen mukaan tuo kauttakuljetus tapahtuu DDR:n alueen kautta yleisesti tunnustettuja kansainvälisiä normeja noudattaen.

Kolmanneksi, joulukuun 20 pnä 1971 allekirjoitettiin DDR:n ja Länsi-Berliinin senaatin välinen sopimus matkustajaliikenteen ja Länsi-Berliinin asukkaiden DDR:ssä käyntien helpottamisesta ja parantamisesta, samoin kuin eräistä aluevaihtokysymyksistä.[32]

---

[32] Ks. V. N. Boldyrev. Zapadnyj Berlin i jevropejskaja bezopasnost. M., 1973, s. 12—41

Viime aikoina on Euroopan demokraattisten yhteiskunnallisten voimien aktiivisuus huomattavasti kasvanut niiden kannattaessa Euroopan tehokkaan turvallisuusjärjestelmän luomista ja keskinäisesti edullisen yhteistoiminnan kehittämistä Euroopan valtioiden välillä. Vuonna 1969 Berliinissä järjestettiin Maailman rauhankokous ja Wienissä konferenssi Euroopan turvallisuuden ja yhteistyön puolesta. Vuoden 1971 puolivälin ja vuoden 1972 tammikuun välisenä aikana pidettiin Brysselissä kolme Euroopan valtioiden julkisuuden edustajien turvallisuuskysymyksiä käsitellyttä neuvoa-antavaa tapaamista. Näissä tapaamisissa valmisteltiin laajempaa foorumia — Euroopan turvallisuutta ja yhteistyötä käsitellyttä yhteiskunnallisten voimien yleiskokousta.

Tämä yleiskokous pidettiin Brysselissä kesäkuun alussa 1972. Siihen osallistui noin tuhat edustajaa kaikista Euroopan maista. Yleiskokous antoi yksimielisen tukensa ajatukselle yleiseurooppalaisesta kokouksesta ja ilmoitti aikovansa aktiivisesti tukea sen valmistelua.

Taantumuspiirit Euroopassa pyrkivät kaikin tavoin vaikeuttamaan ja jarruttamaan valmisteluja yleiseurooppalaisen konferenssin koollekutsumiseksi. Kuten odottaa saattoikin, konferenssin vastustajien kuoroon liittyi myös Pekingin johtajien ääni. Niinpä vuonna 1972 ranskalaisen parlamenttivaltuuskunnan Kiinan vierailun aikana Kiinan kansantasavallan pääministeri Tshou En-lai lausui, että edessä oleva Euroopan konferenssi 'huolestuttaa' Pekingiä. Samassa hengessä Pekingin johtajat kävivät neuvotteluja Saksan liittotasavallan konservatiivisen oppositioedustajan Gerhard Schröderin kanssa, joka sai siellä osakseen erityisen lämpimän vastaanoton, koska tämän edustama oppositio suhtautuu kielteisesti poliittisen tilanteen tervehdyttämiseen Euroopassa.

Euroopan jännitystilan lieventämisen vastustajat eivät ole onnistuneet päämääriensä toteuttamisessa. Kovin viheliäinen ja vastenmielisyyttä herättävä on ollut heidän omaksumansa asenne, erittäinkin sosialististen valtioiden avointa, rehellistä ja rauhantahtoista ulkopolitiikkaa vasten tarkasteltuna.

Tilanne Euroopassa ja koko maailmassa on muuttunut, mutta ei suinkaan jännityksen lieventämisen vastustajien eduksi. Sen perusteella NKP:n keskuskomitean pääsihteeri L. I. Brežnev saattoikin vuoden 1972 maaliskuussa tehdä seuraavanlaisen johtopäätöksen: "Eurooppa on ikään kuin uuden vaiheen kynnyksellä. Ajatus rauhasta, turvallisuudesta ja laajan monitahoisen yhteistyön kehittämisestä saa osakseen yhä useampien valtioiden tunnustuksen ja kannatuksen. Sosialis-

tisten maiden rauhanaloitteiden avulla on voitu luoda sellainen tilanne, jolloin käy mahdolliseksi käytännöllisesti tarkastella Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökysymyksiä. Näiden kysymysten ratkaiseminen on historiallisesti varsin mittava tehtävä."[33]

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökokouksen (Etyk) valmistelut tulivat välittömästi käytännön asteelle kun 32 eurooppalaisen valtion[34], samoin kuin USA:n ja Kanadan edustajat marraskuun 22 pnä 1972 aloittivat Helsingissä monenkeskiset konsultoinnit tästä asiasta. Muutamin keskeytyksin Helsingin konsultaatiot jatkuivat vuoden 1974 kesäkuun alkuun.

Monenkeskisiin konsultaatioihin osallistuneet sopivat neuvottelujensa tuloksena suosituksen antamisesta kokouksen työjärjestykseksi, joka käsitti neljä kysymystä:

1 Euroopan turvallisuutta koskevat kysymykset
2 yhteistyö talouden, tieteen ja tekniikan aloilla ja ympäristönsuojelussa
3 yhteistyö humanitaarisilla ym. aloilla
4 myöhemmät toimenpiteet kokouksen jälkeen.

Samoin päästiin sopimukseen kokouksen pitämisestä kolmessa vaiheessa. Tällainen järjestys antaa mahdollisuuden työjärjestyksessä olevien kysymysten syvälliseen pohdintaan, kysymysten, joiden ratkaisemisesta paljolti riippuu Euroopan huomispäivä, samoin kuin se antaa mahdollisuuden loppuasiakirjoja laadittaessa ottaa täydellisemmin huomioon neuvottelukokouksen osanottajien asenteet. Sovittiin ensimmäisen vaiheen pitämisestä ulkoministeritasolla, kokouksen toisessa vaiheessa työskentelevät komissiot, jotka ulkoministerien ehdotusten pohjalta valmistelevat luonnokset Etykin loppuasiakirjoiksi työjärjestyksen kaikista kysymyksistä. Etykin kolmas, korkein vaihe on se kokous, jossa tehdään lopulliset päätökset. Neuvostoliitto ja muut sosialistiset maat ovat sitä mieltä, että tämän vaiheen kokoukseen pitäisi osallistua valtioiden korkeimman tason edustajat. Etykin päätökset tehdään consensus-säädöksen (kaikkien yksimielisyyden) perusteella.

Neuvostoulkopolitiikan, sosialististen veljesvaltioiden diplomatian, kaikkien rauhantahtoisten kansalaispiirien toiminta kamppailussa turvallisuuden ja valtioiden välisen yhteis-

---

[33] L. I. Brežnev. Leninskim kursom. Retši i statji, t. 3, s. 487

[34] Vain Albania kieltäytyi osallistumasta konsultaatioihin Euroopan turvallisuuskysymyksestä.

työn puolesta johti suureen voittoon, kun Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökokous juhlavin menoin avattiin Helsingissä heinäkuun 3 pnä 1973. Kokoukseen osallistui 35 valtiota — 33 Euroopan valtiota sekä USA ja Kanada. Se oli kokouksen ensimmäinen vaihe, joka työskenteli ulkoministeritasolla. Ensimmäisen vaiheen kokous päättyi heinäkuun 7 pnä. Päästiin sopimukseen, että asiantuntijatasolla työskentelevä kokouksen toinen vaihe kokoontuu Genevessä syyskuun 18 pnä 1973.

Sosialististen maiden diplomatia omaksui kokouksessa aktiivisen asenteen.

Neuvostovaltuuskunta esitti työjärjestyksen ensimmäisessä kysymyksessä kokouksen käsiteltäväksi poikkeuksellisen tärkeän asiakirjan — luonnoksen pääjulkilausumaksi Euroopan turvallisuuden perusteista ja valtioiden välisten suhteiden periaatteista Euroopassa. Neuvostoliitto ehdotti, että kokouksen osanottajat juhlallisesti ilmoittavat keskinäissuhteissaan kunnioittavansa ja tiukasti noudattavansa seuraavia periaatteita: *suvereeninen tasa-arvoisuus; kieltäytyminen voiman käyttämisestä tai voimalla uhkaamisesta,* jotta Euroopan kansojen elämästä saataisiin poistetuksi sota kansainvälisten kiistojen ratkaisemiskeinona; *rajojen rikkomattomuus;* kaikkien Euroopan valtioiden *alueellinen eheys* niiden nykyisten rajojen mukaisesti; *kiistojen rauhanomainen selvittäminen; sisäisiin asioihin puuttumattomuus,* mikä merkitsee toisten valtioiden poliittisten, taloudellisten ja kulttuuriperusteiden kunnioittamista; *ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittaminen,* uskonnollisten vakaumusten vapaus mukaan luettuna; *kansojen tasa-arvo ja oikeus päättää omasta kohtalostaan,* oikeus pystyttää sellainen yhteiskuntajärjestelmä ja valita sellainen hallintomuoto, joita ne pitävät tarkoituksenmukaisina ja välttämättöminä; *yhteistoiminta valtioiden välillä* kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, niiden välisen taloudellisen, sosiaalisen, sivistyksellisen, tieteellisteknisen ja kaupallisen kanssakäymisen toteuttamiseksi suvereenisen tasa-arvoisuuden ja sisäisiin asioihin puuttumattomuuden pohjalta; *kansainvälisen oikeuden asettamien velvoitteiden tunnollinen täyttäminen.*[35]

Neuvostoliiton ehdotuksia perustellessaan SNTL:n ulkoministeri A. A. Gromyko erityisesti korosti sitä, miten tärkeää Euroopan valtioille on lähteä rajojen rikkomattomuusperiaatteen ehdottomasta tunnustamisesta. Todistaahan histo-

[35] Ks. "Meždunarodnaja žizn", N:o 8, s. 152—153

rian kokemus, että monet sodat Euroopassa ovat alkaneet juuri siitä, että hyökkääjät ovat esittäneet aluevaatimuksia. Tämä pitäisi eliminoida pois tulevaisuudessa.[36]

Neuvostoliiton luonnoksessa ei ainoastaan julisteta suhteiden periaatteita, vaan myös luetellaan joitakin toimenpiteitä noiden periaatteiden toteutumisen turvaamiseksi.

Esitetään muun muassa, että kokouksen loppuasiakirja kuvastaisi Euroopan valtioiden valmiutta ratkaista kaikki kiistat, joita niiden välillä saattaa syntyä, yksinomaan rauhanomaisin keinoin, siihen mukaan luettuna neuvottelut, välitystoiminta, arbitraatiomenettely jne., ja sitä paitsi mahdollisimman lyhyen ajan sisällä.

Neuvostoliiton luonnokseen on kirjattuna myös kokouksen osanottajien valmius pidättyä antamasta poliittista, sotilaallista, taloudellista tai muuta apua ja tukea millekään valtiolle tai valtioille, jotka ryhtyvät sellaisiin toimiin jotka asettavat kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden uhanalaiseksi.

Samoin Neuvostoliitto asetti kysymyksen sellaisesta Euroopan valtioiden välisen yhteistyön syventämisen muodosta kuin poliittisten konsultaatioiden laajentaminen ja tietojen vaihto kahdenkeskiseltä ja monenkeskiseltä pohjalta kysymyksissä, joiden suhteen on olemassa yleistä kiinnostusta ja jotka sivuavat rauhan lujittamista, turvallisuutta ja yhteistyötä Euroopassa.

Neuvostoliiton ehdotuksiin sisältyy sellaisia toimenpiteitä sotilaallisen jännityksen vähentämiseksi (keskinäinen ennakkotiedon antaminen suurten sotaharjoitusten alkamisesta, tarkkailijoiden vaihto sellaisissa sotaharjoituksissa), joista sopiminen vahvistaisi jännityksen laukeamista poliittisella alalla.

Neuvostoliiton pääjulkilausumaluonnokseen sisältyy kohtia, joiden mukaan osapuolet suostuvat kehittämään keskinäisen edun pohjalta kahdenkeskisiä ja monenkeskisiä suhteita kaupankäynnin ja talouden alalla, tieteellisteknisten saavutusten käyttämisessä, sellaisten yhteisten taloudellisten tehtävien ratkaisemisessa, jotka koskevat koko maanosaa tai sen eri alueita, samoin kuin myös ympäristönsuojelussa.

Neuvostoliiton valtuuskunnan esittämä luonnos edellyttää myös kokouksen osanottajien ilmoittavan olevansa valmiit edistämään kulttuuriyhteistyön laajentamista, järjestöjen ja ihmisten välisiä kontakteja, matkailua, tiedonvälitystä. Tämä

[36] Ks. "Pravda", 4 ijulja 1973 g.

tietenkin tehtäisiin siksi, että juurrutettaisiin ihmisten mieliin, erityisesti nuoren sukupolven mieleen, ajatusta rauhanomaisesta rinnakkainolosta ja tasa-arvoisesta yhteistyöstä Euroopassa noudattamalla tällöin täydelleen suvereenisuuden ja sisäisiin asioihin puuttumattomuuden periaatteita, kunnioittamalla tiukasti toinen toistensa lakeja, tapoja ja tottumuksia.

DDR:n ja Unkarin kokousvaltuuskunnat yhdessä esittivät pitkälle kehiteltyjä ehdotuksia yhteistyön kehittämisestä talouden, kaupankäynnin, tieteen ja tekniikan, samoin kuin ympäristönsuojelun aloilla. Bulgarian ja Puolan valtuuskunnat esittivät kokoukselle luonnoksen asiakirjaksi peruslinjoista kulttuuriyhteistyön, kontaktien ja tiedonvälityksen kehittämisessä. Tšekkoslovakian valtuuskunta ehdotti Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökysymyksiä käsittelevän neuvoa-antavan komitean perustamista, jonka tehtäväksi annettaisiin konferenssin päätösten toimeenpanon tarkkaileminen ja uusien metodien löytäminen niiden käytäntöön toteuttamisessa, samoin kuin tulevien yleiseurooppalaisten konferenssien valmisteleminen ja koollekutsuminen ja keinojen harkitseminen Euroopan turvallisuuden edelleen lujittamiseksi.[37]

Kokonaisuutena ottaen Etykin ensimmäinen vaihe Helsingissä sujui asiallisen ja rakentavan ilmapiirin vallitessa. Neuvostoliiton ja toisten sosialististen maiden ehdotukset tulivat oitis valtuuskuntien keskeisen kiinnostuksen kohteiksi.

Mutta samalla kokouksen osanottajien ehdotukset eivät kaikessa käyneet yksiin toistensa kanssa. Niin kuin ulkomaiden lehdistö totesi, alkoi lännen määrätyissä piireissä jo silloin ilmetä pyrkimystä saavuttaa Etykissä joitakin edullisia mahdollisuuksia ideologiselle tunkeutumiselle sosialistisiin maihin.

Helsingin keskustelujen päätyttyä sanoivat sanansa myös ne, jotka vastustavat jännityksen lievenemistä Euroopassa: esimerkiksi jotkin englantilaiset lehdet alkoivat iskostaa pessimismiä Etykin näköalojen suhteen. Siinä ei ole kysymys uskon puutteesta, vaan pikemminkin haluttomuudesta siihen, että alkuun saatu asia päättyisi tuloksellisesti.

Heinäkuun 26 pnä 1973 Kievissä pitämässään puheessa L. I. Brežnev tehdessään yhteenvetoa siitä, mitä Etykin ensimmäisessä vaiheessa saatiin aikaan, totesi: "Nyt, kun varsinaisen yleiseurooppalaisen kokouksen ensimmäisen vaiheen työ on päättynyt, voidaan ehkä jo puhua jonkinlaisista ensimmäi-

[37] Ks. "Meždunarodnaja žizn", 1973, N:o 8, s. 153—158

sistä, ellei tuloksista, niin ainakin vaikutelmista. Kokoukseen osallistuneiden valtioiden, suurten ja pienten, ulkoministerit esittelivät ehdottoman tasaveroisina kokouksessa hallitustensa periaatteelliset näkemykset niistä teistä, joita pitkin edetään kestävään rauhaan ja turvallisuuteen Euroopassa, rauhanomaisen yhteistyön käynnistämiseen politiikan, talouden, tieteen ja kulttuurin aloilla.

Näkemykset eivät luonnollisestikaan olleet kaikessa yhdenmukaiset, ja joissakin suhteissa ne olivat jopa varsin poikkeavia. — —

Uskoisin kuitenkin, että kokonaisuutena ottaen voidaan varmuudella sanoa yhteisen nimittäjän olevan olemassa. Se on yhteinen halu siihen, ettei Euroopassa enää olisi sotia ja luotaisiin järkevät ehdot Euroopan valtioiden rauhanomaisen yhteistyön kehittymiselle, joka on hyödyllistä kaikille kansoille. Koska näin on, on toivoa alulle saatetun suuren asian menestymisestä tarpeettomitta viivytyksittä. Joka tapauksessa Neuvostoliitto ja muut sosialistiset maat tekevät kaikkensa nimenomaan tällaisen menestyksen turvaamiseksi."[38]

Etykin toinen vaihe alkoi vuoden 1973 syyskuussa Genevessä. Vuoden 1973 joulukuun puoliväliin mennessä, jolloin siihen osallistuneet lähtivät joulu- ja uudenvuodenlomille, oli pidetty viidettäsataa koordinointikomitean ja kokouksen työelinten kokousta. Joissakin tärkeissä kokouksen työjärjestyksen kysymyksissä edistyttiin tänä aikana. Kokouksessa muodostettu ensimmäinen, Euroopan turvallisuuskysymyksiä käsittelevä komissio pääsi eteenpäin työssään. Sopimuksen ääriviivat olivat hahmottumassa toisen komission työssä, jossa käsiteltiin yhteistyötä talouden, kaupankäynnin, tieteen ja tekniikan sekä ympäristönsuojelun aloilla. Asiallisessa hengessä sujui työjärjestyksen neljännen kohdan käsittely siitä, minkälaisia tulee olla vastaisten toimenpiteiden Etykin jälkeen.

Samalla kuitenkin työskentely oli epätasaista kolmannessa komissiossa, joka usein muodostui kärkevän väittelyn areenaksi kontakteja ja tietojen vaihtoa koskevista asioista. Toisinaan joidenkin länsivaltioiden valtuuskuntien taholta pyrittiin verukkeena yhteistyö humanitaarisella alalla saamaan avatuksi kanavia myyräntyölle sosialistisen järjestelmän maissa.

Sosialististen valtioiden valtuuskunnat antoivat päättävän vastaiskun noille hankkeille. Sosialistiset maat asettivat jän-

[38] Brežnev, Puheita 1973, Keuruu 1974, s. 72—73

nityksen lieventämisen vastustajien esitysten vastapainoksi periaatteellisen politiikan, joka tähtää Euroopan turvallisuuden lujittamiseen, todellisen kansojen välisen yhteistyöpolitiikan, sisäisiin asioihin puuttumattomuuden, toistensa lakien ja tapojen kunnioittamisen pohjalta.

Tuloksellista etenemistä Euroopan turvallisuusjärjestelmän luomiseen edistää myönteinen kehitys neuvotteluissa asevoimien ja aseistuksen supistamisesta Keski-Euroopassa. Tosiasia on, että kamppailu tämän ongelman positiivisesti ratkaisemiseksi on yksi tärkeimpiä Neuvostoliiton rauhanomaisen ulkopolitiikan tehtäviä nykyvaiheessa. Rauhanohjelma sisältää seuraavanlaisen kohdan: "Kannatamme asevoimien ja aseistuksen supistamista alueilla, missä sotilaallinen vastatustenolo on erikoisen vaarallista, eritoten Keski-Euroopassa"[39]. NKP:n keskuskomitean huhtikuun täysistunto vuonna 1973, käsiteltyään NKP:n keskuskomitean kansainvälistä toimintaa puolueen 24. edustajakokouksen päätösten toteuttamiseksi, hyväksyi poliittisen toimikunnan tekemän työn kestävän rauhan turvaamiseksi koko maailmassa ja luotettavan turvallisuuden varmistamiseksi neuvostokansalle. NKP:n keskuskomitean täysistunnossa korostettiin, että SNTL entiseen tapaan antaa tärkeän merkityksen kysymykselle asevoimien ja aseistuksen supistamisesta Keski-Euroopassa.

Miksi kyseessä on ensisijaisesti Keski-Eurooppa? Asia on siten, että nimenomaan tällä alueella vallitsee vaarallinen NATO-maiden ja Varsovan sopimusmaiden joukkojen vastatustenolo. Riittänee mainita, että ulkomaisen lehdistön antamien tietojen mukaan Saksan liittotasavallan asevoimien miesvahvuus on 488 000 miestä, mutta sen alueelle on sijoitettu yli kolme miljoonaa ulkomaiden armeijoiden sotilasta (siinä luvussa yli 200 000 amerikkalaista, 55 000 englantilaista, 20 000 belgialaista ja hollantilaista).[40] Se pitää yllä sotilaallisen yhteenoton uhkaa, joka nykyisenä ohjus- ja ydintekniikan kautena saattaisi kasvaa yleiseksi selkkaukseksi.

Positiiviset muutokset, joita viime aikoina on tapahtunut Euroopassa ja koko maailmassa, ovat tehneet mahdolliseksi asettaa kysymyksen asevoimien ja aseistuksen supistamisesta Euroopassa käytännön politiikan päiväjärjestykseen. Moskovan Baumanin kaupunginosan vaalikokouksessa kesäkuun 11 pnä 1971 L. I. Brežnev totesi: "Ehdotustemme joukossa on

---

[39] NKP:n 24. edustajakokous, Helsinki 1971, s. 42

[40] Ks. "Meždunarodnaja žizn", 1973, N:o 8, s. 103

myös esitys asevoimien ja aseistuksen supistamisesta Euroopassa. Tämä on mittava ja itsenäinen kysymys... Käytännöllisillä tuloksilla sen ratkaisemisessa olisi huomattava merkitys jännityksen laukaisemiselle ja pysyvälle rauhalle Euroopassa."[41] Suuri osuus konsultaatioihin valmistautumisessa oli sosialististen maiden diplomatian yhteisillä aloitteilla kansainvälisellä kentällä. Siinä julkilausumassa rauhasta, turvallisuudesta ja yhteistyöstä Euroopassa, joka hyväksyttiin tammikuun 26 pnä 1972 Varsovan sopimusvaltioiden poliittisen neuvoa-antavan komitean kokouksessa Prahassa, korostettiin, että sopimukseen pääsy asevoimien ja aseistuksen supistamisesta Euroopassa vastaisi Euroopan turvallisuuden lujittamisen etua. Sanottiin, että "kysymys niin vierasmaalaisten kuin kansallistenkin asevoimien ja aseistuksen supistamisesta Euroopassa pitää ratkaista niin, ettei aiheudu vahinkoa tällaiseen supistamiseen osallistuville maille". Samoin todettiin, että tämän kysymyksen ratkaisemisteiden käsittely ja määrittely ei saa olla Euroopassa olemassa olevien sotilaspoliittisten liittojen etuoikeutena (prerogatiivina).[42]

Euroopan asevoimien ja aseistuksen supistamisneuvottelujen valmistelevia konsultaatioita käytiin Wienissä tammikuun 31 päivästä kesäkuun 28 päivään 1973. 19 valtion valtuuskunnat — SNTL:n, Puolan DDR:n, Tšekkoslovakian, Unkarin, Bulgarian, Romanian, USA:n, Saksan liittotasavallan, Englannin, Kanadan, Belgian, Alankomaiden, Luxemburgin, Italian, Turkin, Kreikan, Norjan ja Tanskan — saapuivat Itävallan pääkaupunkiin osallistuakseen niihin.

Alusta alkaen huomion keskipisteenä Wienin konsultaatioissa oli kysymys tulevaan asevoimien ja aseistuksen supistamiseen osallistuvista valtioista, ts. niistä, jotka vastedes sitoutuisivat ottamaan itselleen konkreettisia velvoitteita tässä asiassa. Sosialististen maiden diplomatian positiivisen panoksen ansiosta tämä kysymys ratkaistiin merkittävässä määrin tuloksellisesti. Sovittiin siitä, että mahdolliseen asevoimien ja aseistuksen supistamiseen osallistuu 11 valtiota: toisaalta Neuvostoliitto, Puola, DDR ja Tšekkoslovakia, ja toisaalta USA, Englanti, Kanada, Saksan liittotasavalta, Belgia, Hollanti ja Luxemburg. Niistä supistamispiiri ulottuu alueellisesti 7 valtion alueelle — Saksan liittotasavallan, Belgian, Hollannin, Luxemburgin, DDR:n, Puolan ja Tšekkoslovakian. Tällöin tullaan supistamaan paitsi näiden valtioiden joukkoja,

---

[41] L. I. Brežnev, Puheita, Keuruu 1973, s. 136

[42] Ks. "Pravda", 27 janvarja 1972 g.

myös niiden alueilla olevia USA:n, Englannin, Kanadan ja Neuvostoliiton asevoimia. Oikeus osallistua päätöksen tekemiseen kysymyksistä (consensus-periaatteen — kaikkien yksimielisyys -periaatteen — pohjalta) on edellä mainituilla 11 valtiolla — potentiaalisilla supistussopimukseen osallistuvilla. Mahdollisiin sopimuksiin voi osallistua jokin muukin valtio, mutta 11 maan consensus-periaatteen ehdolla. Muut 8 Wienin konsultaatioihin osallistunutta maata (Bulgaria, Unkari, Kreikka, Tanska, Italia, Norja, Romania ja Turkki) eivät kuulu tulevien sopimusten piiriin ja siitä syystä ne saavat niin konsultaatioissa kuin neuvotteluissakin erityisaseman (statuutin): osallistumatta päätösten tekoon ne kuitenkin voivat antaa oman panoksensa neuvotteluihin, esimerkiksi käyttämällä puheenvuoroja taikka levittämällä asiakirjoja käsiteltävinä olevista kysymyksistä.[43]

Wienissä vahvistettiin yleinen periaate, jolle kaikkien tulevien päätösten tulee perustua kysymyksessä, joka koskee asevoimien ja aseistuksen supistamista Keski-Euroopassa. Valmistavien konsultaatioiden viimeisessä täysistunnossa hyväksytyssä tiedonannossa sanotaan: "Konkreettiset toimenpiteet pitää huolella kehitellä määrällisesti ja ajallisesti sillä tavalla, että kaikissa suhteissa ja millaisena hetkenä tahansa ne vastaisivat sitä periaatetta, että ei aiheuta vahinkoa minkään osapuolen turvallisuudelle."

Maailman yleinen mielipide osoitti tyytyväisyytensä Wienin konsultaatioiden tuloksiin. Samalla kuitenkin NATO:n piirit ovat pyrkineet hankkimaan konsultaatioista yksipuolista etua lännelle, vahingoksi sosialististen maiden turvallisuudelle. Ajatusta asevoimien ja aseistuksen supistamisesta Euroopassa pyrkivät mustaamaan myös pekingiläiset propagandantekijät levittäessään tästä asiasta mitä likaisimpia valheita, tuulesta temmattuja juttuja.

19 maan edustajien neuvottelut keskinäisestä asevoimien ja aseistuksen supistamisesta Keski-Euroopassa alkoivat Wienissä 30 pnä lokakuuta 1973. Luonnehtiessaan Wienin neuvottelujen edessä olevia tehtäviä L. I. Brežnev korosti: "Sen täytyy meidän ymmärryksemme mukaan olla sellaista supistamista, josta mikään osapuoli ei saa yksipuolista etua, ja joka samalla lujittaa yleistä turvallisuutta ja keskinäistä luottamusta. Neuvostoliitto ei pyri saamaan minkäänlaista sotilaallista etua aiotusta supistamisesta eikä tietystikään voi suostua siihen, että toinen osapuoli sitä saisi."[44]

[43] Ks. "Meždunarodnaja žizn", 1973, N:o 8, s. 102—103

[44] "Pravda", 30 nojabrja 1973 g.

Lehdistötietojen mukaan Neuvostoliiton, DDR:n, Puolan ja Tšekkoslovakian yhteisesti neuvotteluissa esittämä sopimusluonnos edellyttää, että Keski-Euroopassa NATO-maat ja Varsovan sopimusmaat supistavat maavoimia, ilmavoimia ja aseistusta, ydinaseet mukaan luettuina. Supistus kohdistuisi niin kansallisiin kuin myös vierasmaalaisiin joukkoihin ja aseistukseen. Sosialististen maiden Wienissä esittämä sopimusluonnos asettaa kaikki osanottajat tasaveroiseen asemaan. Sen toteuttaminen ei rikkoisi tällä alueella muodostunutta NATO:n ja Varsovan sopimusjärjestön voimasuhdetta joukkojen ja aseistuksen tason ollessa matalampi.

Länsivaltojen Wienissä esittämällä vastaehdotuksella ei ole vastaavanlaisia arvoja. Niiden ehdotus edellyttää vain maavoimien supistamista, mutta ilmavoimat ja ydinaseet on ehdotetusta supistuksesta jätetty pois. Samoin siinä esitetään, että Neuvostoliitto poistaisi supistamisalueelta merkittävästi suuremman määrän joukkoja ja sotatekniikkaa kuin USA. Maailman yleinen mielipide on aiheellisesti todennut, että länsi tuolla ehdotuksellaan pyrkii hankkimaan yksipuolista etua vahingoksi sosialististen valtioiden turvallisuudelle.

Neuvottelut Wienissä jatkuvat. Huolimatta osapuolten asenteissa ilmenevistä eroavuuksista noille neuvotteluille on ominaista asiallinen ilmapiiri, joka herättää toiveita menestyksen aikaansaamisesta tässä tärkeässä asiassa.

Geneven ja Wienin neuvottelujen rakentava rooli käy yhä selvemmin tuntuvaksi.

Vuoden 1973 joulukuussa pidetyssä NKP:n keskuskomitean täysistunnossa Ety-kokous, samoin kuin neuvottelut asevoimien ja aseistuksen supistamisesta Euroopassa, mainittiin niiden tekijöiden joukossa, jotka ovat todisteena rauhan ja kansojen turvallisuuden hyväksi Euroopassa tapahtuneista muutoksista.[45]

SNTL:n suhteet Länsi-Euroopan kehittyneiden kapitalististen valtioiden kanssa

Neuvostoliittolais-ranskalaiset suhteet

SNTL:n ja Ranskan välisten poliittisten, taloudellisten ja kulttuurisuhteiden syvenemisellä on ollut huomattavan suu-

[45] Ks. "Pravda", 16 dekabrja 1973 g.

ri historiallinen perusta. Molempien maailmansotien kokemus, kummankin valtion kansojen osaksi tullut hävitys, uhraukset ja kärsimykset, ovat herätteenä niiden yhteistyölle, jonka päämääränä olisi vakaan, kestävän rauhan turvaaminen maanosassamme, samoin kuin sen päämääränä olisi Saksan alueelta tulevan uuden hyökkäyksen estäminen. Tämän päämäärän saavuttamiseksi tarvitaan myös pysyvää rauhanomaista yhteistyötä ja pysyviä konsultointeja molempien valtioiden välillä.

Jo vuoden 1966 kesäkuussa Ranskan presidentin Charles de Gaullen Neuvostoliittoon tekemän valtiovierailun aikana luotiin perusta molempien valtioiden välillä uudistuneille suhteille. Näitä positiivisia tuloksia on kehitelty ja voimistettu molempien maiden määrätietoisella käytännön toiminnalla.

Lokakuussa 1970 Moskovassa käytiin neuvostojohtajien ja Ranskan presidentin Georges Pompidoun väliset neuvottelut. Tärkeänä tuloksena tapaamisesta oli lokakuun 13 pnä 1970 allekirjoitettu neuvostoliittolais-ranskalainen pöytäkirja konsultaatioista — ensimmäinen sen laatuinen Neuvostoliiton länsimaan kanssa allekirjoittama asiakirja. Pöytäkirjaan sisältyi muun muassa sopimukseen pääsy siitä, että "mikäli syntyy tilanne, joka molempien osapuolien mielestä aiheuttaa uhkan rauhalle, rauhan rikkoutumiselle tai aiheuttaa kansainvälistä jännitystä, SNTL:n ja Ranskan hallitukset tulevat viipymättä ryhtymään yhteyksiin toistensa kanssa tarkoituksena sopia asenteistaan sellaisen tilanteen kaikkiin seikkoihin (aspekteihin) ja toimenpiteisiin, jotka antaisivat mahdollisuuden selviytyä sellaisista tilanteista". Pöytäkirjassa edellytettiin, että neuvostoliittolais-ranskalaiset poliittiset konsultaatiot saataisiin luonteeltaan syvällisiksi ja säännöllisiksi. Siinä sanottiin, että ulkoministerien tai tähän tarkoitukseen erityisesti määrättyjen edustajien tulee tavata "joka kerta, kun sellaiseen syntyy tarve, ja periaatteessa kahdesti vuodessa".[46]

Tärkeänä historiallisena vaiheena ei vain neuvostoliittolais-ranskalaisille suhteille, vaan koko Euroopallekin oli NKP:n keskuskomitean pääsihteerin L. I. Brežnevin Ranskan vierailu lokakuussa 1971. Tästä vierailusta lähtien neuvostoliittolais-ranskalaiset ystävälliset suhteet saivat entistä monitasoisemman ja monipuolisemman luonteen. Vierailun tuloksena Leonid Brežnev ja Georges Pompidou lokakuun 30 pnä 1971 allekirjoittivat "Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liiton

[46] Ks. "Pravda", 14 oktjabrja 1970 g.

ja Ranskan välisen yhteistoiminnan periaatteet". Tässä asiakirjassa kuvastuvat periaatteet SNTL:n ja Ranskan ystävällisistä keskinäissuhteista yhteiskuntajärjestelmiltään erilaisina valtioina; osoitetaan, että SNTL:n ja Ranskan välisen sovinnon ja yhteistyön politiikan "kutsumuksena on muodostua pysyväksi politiikaksi niiden suhteissa ja pysyväksi tekijäksi kansainvälisessä elämässä".[47]

L. I. Brežnevin Ranskan vierailu nosti neuvostoliittolais-ranskalaisen yhteistyön kaikilla aloilla, ja ennen muuta poliittisella alalla, uudelle, korkeammalle tasolle, oli tärkeä panos kansainvälisen jännityksen lievenemisen turvaamiseen, edisti yhteiskunnallisilta järjestelmiltään erilaisten valtioiden rauhanomaisen rinnakkainolon ja keskinäisesti edullisen yhteistyön periaatteen käytännössä edelleen kehittymistä.

Vuoden 1973 tammikuussa Ranskan presidentti Pompidou teki vastavierailun Neuvostoliittoon. Vierailun edellä presidentti Pompidou lausui lehdistötilaisuudessa Elysée-palatsissa: "Voin sanoa, että nyt Ranskan ja Neuvostoliiton väliset suhteet ovat erinomaiset. Ne ovat erinomaiset teknisellä ja tieteellisellä alalla, erittäinkin monilla kehittyneimmillä teknisillä aloilla. Suhteemme ovat erinomaiset myös taloudellisella tasolla. Voin sanoa, että kauppavaihtomme Neuvostoliiton kanssa yli kaksinkertaistuminen viidessä vuodessa tulee mielestäni toteutumaan ja jopa ylittymäänkin. Kaiken lisäksi me olemme käytännössä solmineet kymmenvuotisen taloudellisen yhteistyösopimuksen.

Suhteemme ovat erinomaiset myös poliittisesti. Me järjestämme jatkuvasti tapaamisia eri tasoilla."[48]

Nämä sanat olivat hyvänä esipuheena uusille neuvostoliittolais-ranskalaisille neuvotteluille.

Brežnevin ja Pompidoun tapaaminen tammikuussa 1973 järjestettiin Zaslavlissa lähellä Minskiä. Tapaamisen aikana pohdittiin tärkeimpiä yleiseurooppalaisen kokouksen valmisteluihin ja pitämiseen liittyviä kysymyksiä. Neuvottelujen tuloksena SNTL ja Ranska vakuuttivat pyrkivänsä aktiivisesti edistämään jännityksen lieventämispolitiikkaa Euroopassa ja koko maailmassa. Päästiin sopimukseen siitä, että valmistetaan ja allekirjoitetaan 10-vuotinen ohjelma taloudellisen ja tieteellisteknisen yhteistyön syventämisestä.[49]

---

[47] Ks. "Pravda", 31 oktjabrja 1971 g.

[48] "Pravda", 11 janvarja 1973 g.

[49] Nämä yhteistyösopimukset allekirjoitettiin Moskovassa vuoden 1973 heinäkuussa Ranskan silloisen valtiovarainministerin Valery Giscard d'Estaingin Neuvostoliiton vierailun aikana.

Kesäkuun 25—27 päivänä 1973 NKP:n keskuskomitean pääsihteeri L. I. Brežnev, sen jälkeen kun oli saanut päätökseen neuvottelut presidentti Nixonin kanssa USA:ssa, vieraili jälleen Ranskassa. Tapaamistilaisuuksissa presidentti Pompidoun kanssa käsiteltiin neuvostoliittolais-ranskalaisten suhteiden edessäpäin olevia kysymyksiä ja kansainvälisen politiikan solmukysymyksiä. Tällöin osapuolet ilmaisivat suuren tyytyväisyytensä SNTL:n ja Ranskan välisen rakentavan yhteistyön lujittumisesta ja vahvistivat päättävyytensä sen edelleen syventämiseksi.

Puhuessaan lounaalla Rambouilletin palatsissa kesäkuun 26 pnä 1973 L. I. Brežnev tähdensi: "Lujittuva neuvostoliittolais-ranskalainen yhteistyö mielestämme on edelleenkin hyvä esimerkki rauhanomaisesta rinnakkainolosta, hyvien ystävyys- ja naapurisuhteiden solmiutumisesta eri yhteiskuntajärjestelmiin kuuluvien suurten valtioiden kesken."[50]

L. I. Brežnevin Ranskan vierailulla on suuri merkitys neuvostoliittolais-ranskalaisten suhteiden edelleen kehittymiselle, jännityksen lieventymisprosessin vahvistumiselle Euroopassa ja koko maailmassa. Päätöksessään kesäkuussa 1973 olleen L. I. Brežnevin ja Georges Pompidoun tapaamisen tuloksista NKP:n keskuskomitean poliittinen toimikunta, SNTL:n korkeimman neuvoston puhemiehistö ja SNTL:n ministerineuvosto totesivat: "Tapahtumien kulku on vakuuttavasti todistanut niiden toimenpiteiden olleen oikeita, joihin Neuvostoliitto ja Ranska aikoinaan olivat ryhtyneet, kun nämä, rakentavan yhteistyön suhteet solmittuaan, suuntasivat ponnistelunsa kahdenkeskisten suhteiden kehittämiseen poliittisella, taloudellisella ja kulttuurialalla, sellaisen uuden kansainvälisten suhteiden järjestelmän luomiseen Euroopassa, joka pohjautuu sosiaalisilta järjestelmiltään erilaisten valtioiden rauhanomaisen rinnakkainolon periaatteiden johdonmukaiseen toteuttamiseen."[51]

Neuvostoliiton ja Ranskan antama esimerkki on havainnollisena todisteena siitä, mikä vaikutus suotuisalla poliittisella ilmapiirillä on keskinäisesti edullisten kaupallistaloudellisten suhteiden kehitykselle. Neuvostoliittolais-ranskalaisen tavaranvaihdon dynamiikkaa luonnehtivat seuraavat numero-

---

[50] Brežnev, Puheita 1973, Keuruu 1974, s. 37

[51] "Pravda", 1 ijulja 1973 g.

tiedot (miljoonissa ruplissa): vuonna 1970 — 412,8; vuonna 1971 — 476,2; vuonna 1972 — 544,3.[52]

Nämä numerolliset tiedot lisäävät luottamusta Neuvostoliiton ja Ranskan välillä voimassa olevan kaupallistaloudellisen sopimuksen perustavoitteiden realistisuuteen, kun tuo sopimus edellytti tavaranvaihdon kaksinkertaistumista vuosina 1970—1974.

Niillä tavaroilla, joita Neuvostoliitto ja Ranska vaihtavat, on vähitellen yhä merkittävämpi osuus molempien maiden taloudessa. Niinpä Neuvostoliitto on ostanut Ranskasta 12 jäähdyttämöalusta, autotehtaiden tuotantolaitteistoja, tehdaskoneistot minskiläiseen kotitalousjääkaappeja valmistavaan tehtaaseen, Tšerkasskissa olevaan ammoniakkitehtaaseen, Sterlitamakissa olevaan tekoglyseriinitehtaaseen, Dzeržinskissä olevaan polykloorivinyylitehtaaseen, Ufan ja Groznyn öljyjalostamoihin, selluloosa- ja paperitehtaisiin, elintarviketehtaisiin, tekstiilitehtaisiin jne. On tehty suuria sopimuksia kaasuarmatuurien ja kaasutehdaslaitteiston sekä kuuden konttialuksen ostamisesta Ranskasta. Vuonna 1972 tehtiin sopimus erään ranskalaisen yrityksen kanssa määrältään 100 000 tonnia olevan ranskalaisen putkierän ostamisesta Neuvostoliiton kaasuteollisuudelle. Neuvostoliitto on lisännyt myös yleisten kulutustarvikkeiden ja niiden valmistamiseen tarvittavien puolivalmisteiden ostojaan Ranskasta. Mainittakoon jalkineet, valmisasusteet, neuletuotteet, kankaat jne.

Neuvostoliitosta toimitetaan Ranskaan Ranskan taloudelle tärkeitä tavaroita — nestemäistä ja kiinteää polttoainetta, metalleja, mangaani- ja kromimalmia, asbestia, selluloosaa, sahatavaraa, puuvillaa, turkiksia jne. Jonkin verran on lisääntynyt neuvostoliittolaisten koneiden ja laitteistojen myynti Ranskaan (traktorien, leikkuupuimurien, tienrakennuskoneiden, työstökoneiden, takopuristimien jne.). On solmittu sopimus, jonka mukaan Neuvostoliitto toimittaa Ranskaan rakenteilla olevan rauta- ja terästehtaan ensimmäisen rakennusvaiheen tuotantokoneiston.

Vankan pohjan keskinäisille taloudellisille suhteille antaa osapuolten sopima pääsopimus, joka edellyttää 2,5 miljardin m^3:n suuruisen neuvostoliittolaisen maakaasumäärän myyntiä Ranskalle vuosittain 20 vuoden ajan alkaen vuodesta 1976.

Niistä yli 400 ranskalaisesta yrityksestä, jotka ovat yhteis-

---

[52] Ks. "Vnešnjaja torgovlja SSSR za 1971 god. Statistšeskij obzor", s. 12; "Vnešnjaja torgovlja SSSR za 1972 god. Statistitšeskij obzor", s. 12.

työssä Neuvostoliiton kanssa, on suurin osa Pariisin alueella. Mutta ranskalais-neuvostoliittolaisen kauppakamarin myötävaikutuksella yritysten 'geografia' vähitellen laajenee ympäri Ranskaa. Neuvostoliiton ulkomaankauppajärjestöillä on jo liikekumppaneita Marseillessa, Le Havressa, Nantesissa, Saint-Nazairessa, Cannesissa, Dunkerquessa, Lillessä.

Kaupankäynnin, talouden ja tekniikan lisäksi neuvostoliittolais-ranskalainen yhteistyö ulottuu myös eri tieteen aloille. Yhteistyö avaruusalalla kehittyy menestyksellisesti. Neuvostoliittolaisiin liikkuviin kuuasemiin, kuunkulkijoihin Lunohod-1:seen ja Lunohod-2:seen oli asennettu ranskalaisten asiantuntijoiden valmistamat kulmaheijastimet, jotka oli tarkoitettu Kuun laserluotauskokeiluja varten. Neuvostoliitossa Serpuhovin lähellä olevassa Protvinon kaupungissa toimivassa neuvostoliittolaisessa protonikiihdyttimessä on ranskalainen nestevetykammio Mirabel. Molempien maiden tiedemiehet ovat olleet hyödyllisessä yhteistyössä myös säätutkimuksen alalla, väritelevisioalalla, revontulitutkimuksissa, valtameriresurssien käytössä, makeanveden valmistuksessa merivedestä, rakennusteollisuudessa ja arkkitehtuurin alalla, autoteollisuudessa, työstökoneenrakennusteollisuudessa, rautametallurgiassa, maataloudessa, lääketieteessä jne.[53]

SNTL ja Ranska luovat poliittiset ja kaupallistaloudelliset suhteensa terveelle pohjalle, pitäen lähtökohtana pitkän tähtäyksen näköaloja. Siitä on jo tullut tärkeä tekijä, jolla on suotuisa vaikutus tilanteeseen Euroopassa ja koko maailmassa.

Tietenkin Ranskassa, niin kuin muissakin kapitalistisissa maissa, toimii myös vastavoimia ja tendenssejä, jotka vetävät milloin luonteeltaan hyökkäyksellisen 'atlantismin' perinteiden voimistamisen suuntaan, milloin pahamaineisen 'Pikku-Euroopan yhteistyön' suuntaan, jossa tuntuu vanhan, vararikkoutuneen linjan sivumaku. Tämäkin on otettava laskuissa huomioon, pyrittäessä vahvistamaan nykyisen Ranskan politiikassa vallitsevana olevaa positiivista linjaa ja neutraloimaan negatiiviset tendenssit, jotka ovat ristiriidassa myös Ranskan omien kansallisten perusetujen kanssa.

---

[53] Ks. "Pravda", 6 oktjabrja 1972 g.; "Izvestija", 23 janvarja 1973 g.; "Pravda", 31 ijulja 1973 g.

Uudessa kehitysvaiheessa ovat nykyisin Neuvostoliiton ja Saksan liittotasavallan (BRD) väliset suhteet. Neljännesvuosisadan ajan liittotasavallan hallitsevat piirit eivät halunneet ottaa huomioon sodan ja sodanjälkeisen kehityksen tuloksia, eikä sitä tosiseikkaa, että oli muodostunut menestyksellisesti kehittyvä saksalainen sosialistinen työläisten ja talonpoikien valtio — Saksan demokraattinen tasavalta. Kylmässä sodassa revanssinhaluisilla, militaristisilla ja uusfasistisilla voimilla oli etumaiset asemat. Tällainen politiikka muodostui liittotasavallalle täydelliseksi epäonnistumiseksi kaikilla linjoilla, ja jopa liittokansleri Adenauer ennen poliittisesta toiminnasta vetäytymistään puhui sen tarkistamisen välttämättömyydestä.

Suurimpia tapahtumia kääntymisessä siitä kaudesta, jolloin SNTL:n ja Saksan liittotasavallan asenteet kaikissa tärkeissä kansainvälisissä kysymyksissä olivat täysin toisilleen vastakkaiset, kohti rauhaa ja keskinäisesti edullista yhteistyötä, olivat SNTL:n ja liittotasavallan välinen sopimus elokuun 12 päivältä 1970 sekä liittokansleri Willy Brandtin ja NKP:n keskuskomitean pääsihteerin L. I. Brežnevin tapaaminen Oreandissa Krimillä vuoden 1971 syyskuussa ja Brežnevin vierailu liittotasavallassa toukokuussa 1973.

Linja neuvostoliittolais-länsisaksalaisten suhteiden normaalistamiseen muotoiltiin selvästi ja konkreettisesti NKP:n 24. edustajakokouksessa. Edustajakokoukselle esitetyssä toimintaselostuksessa sanottiin: "Mitä Neuvostoliittoon tulee, se on valmis täyttämään neuvostoliittolais-länsisaksalaisen sopimuksen solmimisen yhteydessä ottamansa sitoumukset. Olemme valmiit tulemaan vastaan oman matkaosuutemme kohti Saksan liittotasavallan ja Euroopan sosialistisen osan suhteiden normaalistamista ja parantamista, mikäli tietenkin toinen osapuoli toimii tämän sopimuksen henkeä ja kirjainta vastaavasti."[54]

Hyvän sysäyksen positiivisessa kehityksessään neuvostoliittolais-länsisaksalaiset suhteet saivat jo edellä mainitun Brežnevin ja Brandtin Krimin tapaamisen tuloksena. Tapaamisen tuloksena tuotiin julki osapuolten yhteinen käsitys siitä, että on olemassa varsin laajoja mahdollisuuksia keskinäisesti edullisen yhteistyön järjestämiselle ja jatkuvalle lisäämiselle molempien maiden välillä ja vahvistettiin oltavan valmiita

[54] NKP:n 24. edustajakokous, Helsinki 1971, s. 35

tekemään sopimuksia eräistä kahdenkeskisten suhteiden kysymyksistä, muun muassa sopimuksia kaupallistaloudellisesta, tieteellisteknisestä ja kulttuuriyhteistyöstä. Todettiin hyödylliseksi ajatustenvaihto ja konsultaatiot eri tasoilla niin kahdenkeskisistä kysymyksistä kuin myös kansainvälisistä kysymyksistä ja korostettiin niiden jatkamisen välttämättömyyttä.

Samalla kuitenkin Neuvostoliiton kanssa tehdyn sopimuksen, samoin kuin Saksan liittotasavallan ja Puolan välillä tehdyn sopimuksen ratifiointiasiasta syntyi Saksan liittotasavallassa kärkevä poliittinen taistelu. CDU/CSU:n johtama oikeisto-oppositio pyrki sinnikkäästi estämään noiden sopimusten ratifioimisen maansa liittopäivillä. Oikeistovoimien temppuilusta huolimatta Bradtin hallitus sai yliotteen tässä taistelussa. Toukokuun 17 pnä 1972 neuvostoliittolais-länsisaksalainen sopimus vahvistettiin liittopäivillä 248 äänellä (238 pidättäytyi äänestyksestä ja 10 äänesti vastaan). Samalla äänimäärällä hyväksyttiin myös puolalais-länsisaksalainen sopimus (230 pidättäytyessä äänestyksestä ja 17 äänestäessä vastaan).

Kesäkuun 3 pnä 1972 Bonnissa tapahtui SNTL:n ja Saksan liittotasavallan välisen elokuun 12 päivältä 1970 olleen sopimuksen ratifiointiasiakirjojen vaihtaminen.

Kärkevä taistelu Saksan liittotasavallan sisällä Euroopan politiikan ajankohtaisimmista kysymyksistä johti liittopäivävaalien pitämiseen marraskuussa 1972. Näissä vaaleissa hallitusliittoutumaan lukeutuneet puolueet — SPD ja FDP — saivat yhteisesti 54,3 % äänistä (20,2 miljoonaa äänestäjää) ja vahvistivat merkittävästi asemiaan maassa. Ne saivat 46 edustajapaikan enemmistön liittopäivillä. Ensimmäisen kerkan Saksan liittotasavallan historiassa sosiaalidemokraatit muodostuivat suurimmaksi ryhmäksi liittopäivillä, ja valtasivat joukon avainasemia liittopäivillä.

Vaalit merkitsivät CDU/CSU:n oppositioliittoutuman ympärille ryhmittyneiden maan taantumuksellisimpien voimien asemien tuntuvaa heikkenemistä. CDU ja CSU eivät ainoastaan epäonnistuneet päätavoitteessaan — ehdottoman enemmistön saavuttamisessa liittopäivillä — vaan jopa menettivät 23 edustajapaikkaa.

Kaikesta päätellen CDU/CSU:n liittoutuma joutui kiistattoman selvästi jäämään oppositioasemiin. Tällaisen tappion tuloksena ilmeni, että valitsijoiden usko CDU/CSU:n kykyyn yleensäkin toimia hallituspuolueena maassa alkoi horjua. CDU/CSU:n liittoutuman sisällä aktivoitui erilaisten poliit-

tisten ryhmittymien toiminta, alkoi taistelu johtopaikoista. Samalla CDU/CSU kuitenkin pysyy edelleen vaikutusvaltaisena poliittisena voimana, sillä on takanaan monopolistisen porvariston merkittävä tuki ja se toimii kaikkien Saksan liittotasavallan revanssihenkisten ja äärioikeistolaisten järjestöjen äänitorvena.

Olisi virhe aliarvioida revanssinhaluisten, militaristisen ja uusnatsilaisten voimia ja vaikutusta Saksan liittotasavallassa. Valppauden vähentäminen ja mainitunlaisille tendensseille ja voimille päättävän vastaiskun antamisvalmiuden heikentäminen merkitsisi menneen sodan raskaiden opetusten unohtamista. Neuvostoliiton julkinen sana seuraa tarkasti tilanteen kehitystä ja Saksan liittotasavallan eri piirien poliittisen linjan polveiluja. Ilmeisestikään ei ole syytä olla ottamatta lukuun laskelmissa niiden menetelmien oveluutta, moninaisuutta ja sisukkuutta, joita revanssistiset ja uusnatsilaiset ainekset Saksan liittotasavallassa käyttävät. Ja saksalaisen militarismin petturuus ja petomaisuus on seikka, jonka menneiden vuosikymmenien traagisen historian muistavat neuvostoihmiset ottavat lukuun poliittisen tilanteen arvioinnissa. Samalla on selvää, että muutoksilla Saksan liittotasavallassa, joka vielä taannoin oli Euroopan sodanvaaran pesäkkeenä, on syvällinen luonne. Revanssistisen ja militaristisen voimien eristäminen Saksan liittotasavallan väestön keskuudessa jatkuu, vaikka se tapahtuukin varsin mutkikkaassa ja ristiriitaisessa taistelussa.

Viime vuodet ovat merkinneet SNTL:n ja Saksan liittotasavallan välisten valtiollisten suhteiden merkittävää laajenemista. On saatu aikaan kahdenkeskisiä sopimuksia, jotka säätelevät SNTL:n ja Saksan liittotasavallan välisiä suhteita käytännön aloilla. Marraskuussa 1972 avattiin SNTL:n pääkonsulaatti Hampurissa ja Saksan liittotasavallan pääkonsulaatti Leningradissa. Aloitettiin säännölliset vuorolennot välilaskuttomalla lentoreitillä Moskova—Frankfurt am Main. SNTL:n ja Saksan liittotasavallan taloudellista ja tieteellistä teknistä yhteistyötä hoiteleva komissio toimii tehokkaasti.

SNTL:n ja Saksan liittotasavallan välisen tavaranvaihdon kasvua osoittavat seuraavat numerotiedot (miljoonissa ruplissa): vuonna 1968 — 394; vuonna 1969 — 497; vuonna 1970 — 544; vuonna 1971 — 666,6; vuonna 1972 — 827,3.[55]

---

[55] Ks. "Vnešnjaja torgovlja SSSR za 1971 god. Statistišeskij obzor", s. 12; "Vnešnjaja torgovlja SSSR za 1972 god. Statistitšeskij obzor", s. 12; "Pravda", 16 maja 1973 g.

SNTL:n ja Saksan liittotasavallan välisten suhteiden normaalistuminen loi edellytyksiä taloudellisten suhteiden lujittumiselle kompensaatiopohjalta. Vuoden 1972 alussa neuvostoliittolaisten Tehmašimport- ja Sojužimexport-yhtymien ja länsisaksalaisen Salzgitter-yhtymän kesken solmittiin sopimukset, joiden mukaan Neuvostoliittoon toimitetaan luottoehdoilla tehdaskoneisto tehtaita varten, jotka tulevat tuottamaan korkeapainepolyetyleeniä 120 000 tonnia vuodessa, ja toimitukset maksetaan osalla niistä tuotteista, joita näin rakennetut tehtaat tuottavat. Vuonna 1972 Hildebrandt-, Timwood- ja Bisonwerke-yritysten kanssa tehtiin suuret sopimukset huonekaluteollisuuden tehdaskalustotoimituksista. Liebherr-konepajayhtymän kanssa allekirjoitettiin sopimus tehdaskoneiston toimittamisesta Naberežyh Tšelnah -nimiselle paikkakunnalle Neuvostoliittoon rakennettavaan autotehtaaseen.

Neuvostoliittolaisten ulkomaankauppajärjestöjen ja länsisaksalaisten yritysten kesken on tehty suuria pitkäaikaissopimuksia, jotka luovat perustan keskinäisesti edulliselle asialliselle yhteistyölle molempien valtioiden välillä. Vuoden 1970 helmikuussa ja vuoden 1972 heinäkuussa solmittiin sopimukset, joiden mukaan vuodesta 1973 lähtien Saksan liittotasavaltaan toimitetaan 20 vuoden ajan maakaasua sekä ostetaan Saksan liittotasavallasta luottoehdoilla, joiden mukaan tuo luotto kuoletetaan Neuvostoliiton maakaasutoimituksilla, suurikokoisia putkia, koneita ja laitteita suurien maakaasujohtojen rakentamiseksi.[56]

SNTL:n ja Saksan liittotasavallan tieteellistekninen yhteys on lisääntynyt. Neuvostoliittolais-länsisaksalaista vaihtoa tapahtuu kemian ja petrokemian, lääketeollisuuden, metallurgian, raskaiden koneiden rakentamisen, työstökoneenrakennusteollisuuden ja autoteollisuuden, atomienergetiikan, hienomekaanisen teollisuuden, elektroniikan ja radiotekniikan aloilla sekä näiden perustieteiden alalla.[57]

Saksan liittotasavallan liikemiespiirien toivomusta puolitiehen vastaan mennen neuvostoliittolainen osapuoli suostui siihen, että eräät länsisaksalaiset yritykset saavat perustaa edustustonsa Neuvostoliittoon. Nykyisin on Moskovassa akkreditoitu seuraavien yritysten ja pankkien edustustot: Höhst,

---

[56] Sen kaasuputkijohdon, jota pitkin neuvostoliittolaista maakaasua virtaa Saksan liittotasavaltaan, avajaistilaisuus pidettiin lokakuun 1 pnä 1973 Weidhausin kaupungissa liittotasavallan ja Tšekkoslovakian rajalla.

[57] Ks. "Pravda", 31 ijulja 1973 g.

Siemens, Mannesmann, BASF, Deutsche Bank ja Dresdner Bank. On olemassa periaatteellinen suostumus joidenkin muidenkin edustustojen avaamiseen, muun muassa keskikokoisten ja pienehköjen läsnsiaksalaisten yritysten osalta. Frankfurt am Mainissa on vuorostaan avattu neuvostoliittolainen pankki (Ost-Westbank).

Historiallisesti merkittävä tapahtuma SNTL:n ja Saksan liittotasavallan välisten suhteiden kehityksessä oli NKP:n keskuskomitean pääsihteerin L. I. Brežnevin vierailu Saksan liittotasavaltaan vuoden 1973 toukokuussa.

L. I. Brežnevin ja liittokansleri Willy Brandtin neuvottelujen tuloksena allekirjoitettiin joukko sopimuksia, joilla pyritään edistämään neuvostoliittolais-länsisaksalaisten suhteiden edelleen laajenemista ja syvenemistä. Sellaisia ovat sopimus taloudellisen, teollisen ja teknisen yhteistyön kehittämisestä; sopimus kulttuuriyhteistyöstä; lisäpöytäkirja marraskuun 11 pnä 1971 solmittuun lentoliikennesopimukseen; yhteinen tiedonanto.

Petersbergissä toukokuun 21 pnä 1973 allekirjoitetussa yhteisessä tiedonannossa molemmat osapuolet toteavat, että elokuun 12 päivältä 1970 oleva sopimus on luotettava perusta raskaan menneisyyden voittamiseksi, molempien maiden välisten suhteiden uudelleenjärjestämiseksi ja parantamiseksi. Osapuolet toivat julki vakaan halunsa "antaa sopimukselle elämä ja, sitä lähtökohtana pitäen, työskennellä johdonmukaisesti suhteiden parantamiseksi ja kehittämiseksi Neuvostoliiton ja Saksan liittotasavallan välillä".

Osapuolet totesivat, että ajatustenvaihdosta ja konsultaatioista SNTL:n ja Saksan liittotasavallan välillä, jotka tapahtuvat niin hyvin johtohenkilöiden välillä kuin muillakin tasoilla, on muodostunut pysyvä aines molempien valtioiden välisessä yhteistyössä. Tätä käytäntöä tullaan jatkamaan ja laajentamaan. Konsultaatioiden kohteena tulevat olemaan niin molempia osapuolia kiinnostavat kansainväliset kysymykset kuin myös kysymykset kahdenkeskisistä suhteista.

Neuvottelujen kulussa vahvistettiin se ajatus, että taloudellisten ja teollisten suhteiden kehittäminen on molempien maiden politiikan tärkeänä päämääränä, koska sellainen kehitys tuo muassaan suurta hyötyä kansoille, luo vankan aineellisen perustan rauhalle. Osapuolet viitoittivat teitä maittensa välisten asiallisten yhteyksien edelleen laajentamiselle.

Molemmat osapuolet sopivat siitä, että kannustetaan suhteiden laajentamista parlamentaarikkojen kesken, kehitetään vaihtoa kulttuurin, koulutoimen, urheilun ja matkailun aloil-

la sekä kontakteja ammattiliittojen, nuoriso- ja muiden järjestöjen välillä. Todettiin olevan hyödyllistä, että SNTL:n ja Saksan liittotasavallan kaupunkien kesken on solmittu yhteyksiä.

Samoin katsottiin suotavaksi ryhtyä toimenpiteisiin yhteistyön aikaansaamiseksi terveydenhoidon alalla (ensisijaisesti siinä, että yhdessä kehitellään menetelmiä syöpä- sekä sydän- ja verisuonisairauksien hoitamisessa).[58]

Brežnevin ja Brandtin neuvotteluissa käsiteltiin useita kansainvälisiä kysymyksiä.

Muun muassa osapuolet toivat julki yksimielisyytensä siinä asiassa, että syyskuun 3 päivältä 1971 olevan Länsi-Berliiniä koskevan nelikantasopimuksen tiukka noudattaminen ja täydelleen toteuttaminen on olennainen edellytys kestävälle jännitystilan lieventymiselle Keski-Euroopassa ja suhteiden paranemiselle vastaavien valtioiden välillä.

Tarkasteltuaan seikkaperäisesti kysymyksiä, jotka liittyivät Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökokouksen valmisteluun ja pitämiseen, osapuolet ilmaisivat vakaan halunsa edistää sen onnistumista, jotta voitaisiin luoda kestävä pohja rauhalle, turvallisuudelle ja yhteistyölle Euroopassa.

Vaihtaessaan ajatuksia asevoimien ja aseistuksen keskinäisestä supistamisesta Keski-Euroopassa osapuolet toivat julki yksimielisyytensä siitä, että yhdessä sovitut järjestelyt, jotka ovat sen mukaisia, ettei aiheuteta vahinkoa minkään niihin osallistuvan valtion turvallisuudelle, vastaisivat Euroopan rauhan lujittamispyrkimystä.

Neuvostoliittolais-länsisaksalaisten suhteiden edelleen kehittyminen on tärkeä tekijä kansainvälisen elämän normaalistamiselle yleensä ja erittäinkin Euroopassa. Liittokansleri Willy Brandtin kunniaksi tarjotuilla päivällisillä toukokuun 21 pnä 1973 pitämässään puheessa L. I. Brežnev sanoi: "Elämä osoittaa, että rauhanomaisen rinnakkainolon ja sosialististen maiden kanssa keskinäisesti edullisen yhteistyön politiikka avaa liittotasavallalle uusia mahdollisuuksia, antaa sille mahdollisuuden esittää merkittävämpää rakentavaa osaa kansainvälisissä suhteissa kokonaisuudessaan. Se on tendenssi, johon me suhtaudumme myönteisesti, koska siitä tulee hyötymään jännityksen lieventymisen ja rauhan asia."[59]

---

[58] Ks. "Vizit Leonida Iljitša Brežneva v Federativnuju Respubliku Germanii. 18—22 maja 1973 goda. Retši i dokumenty", M., 1973, s. 44—46

[59] Sama, s. 64

Tällainen on hallitseva linja Saksan liittotasavallan politiikassa nykyisin. Kuitenkin ajoittain ilmenee myös joitakin menneisyyden uusiintumia (residiiveja). Revanssinhaluiset ja militaristiset voimat, jotka yhä luottavat sodan tulosten ja sodanjälkeisen kehityksen tavalla taikka toisella tarkistamiseen, eivät ole hellittäneet otettaan, vaan jatkavat aktiivisia toimiaan. Edessä on vielä suuri työ Saksan liittotasavallan pitämiseksi lujasti sen uuden poliittisen ja valtiollisen linjan asemissa, joka on julistettu edellä mainituissa tärkeissä kansainvälisoikeudellisissa asiakirjoissa. Kuitenkin vaa'an kallistuminen uuden politiikan puolelle Saksan liittotasavallassa on nähtävissä selvästi ja sisäinen tilanne edistää sen seikan vahvistumista.

Neuvostoliiton ja Italian suhteet

Neuvostoliiton suhteet sellaiseen suureen Länsi-Euroopan maahan kuin Italiaan kehittyvät myönteiseen suuntaan.

Italia oli yksi aktiivisimpia hitleriläisen liittoutuman osanottajia, ja sen aiemman politiikan jäljet ovat nähtävissä maan tiettyjen poliittisten ryhmien toiminnassa. Muutamia aikoja sitten sielläkin tapahtui olennainen käänne parempaan.

Tärkeä paikka tässä prosessissa oli Italian pääministerin G. Andreottin Neuvostoliiton vierailulla vuoden 1972 lokakuussa. Tärkeimpänä tuloksena pääministerin neuvotteluista Neuvostoliiton johtohenkilöiden kanssa oli neuvostoliittolais-italialainen pöytäkirja konsultaatioista, joka allekirjoitettiin lokakuun 26 pnä 1972 ja jolla pyrittiin laajentamaan ja syventämään poliittisia kontakteja molempien maiden välillä eri tasoilla. Pöytäkirjassa todetaan, että SNTL ja Italia eivät ainoastaan tule kehittämään eteenpäin kahdenkeskisiä suhteitaan ja yhteistyötään, vaan antavat vastaavanlaisen panoksensa myös yleisen rauhan lujittamiseen, kansainvälisen tilanteen parantamiseen, edistyksen aikaansaamiseen aseistariisunnassa, jännitystilan lievenemisen vakiinnuttamiseen ja turvallisuuden lujittumiseen Euroopassa. Osapuolet sopivat, että siinä tapauksessa, että syntyy poikkeuksellisia tilanteita, ne viipymättä ottavat yhteyden toisiinsa ja pyrkivät pääsemään yhteisymmärrykseen siitä, mitä olisi tehtävä tilanteen parantamiseksi. Pöytäkirjassa on määritelty niiden neuvosto-

liittolais-italialaisten konsultaatioiden pitämisjärjestys, jotka tulevat olemaan luonteeltaan säännöllisiä.[60]

Vierailun päätteeksi julkistetussa neuvostoliittolais-italialaisessa tiedonannossa osapuolet vakuuttavat, että "eroavuudet SNTL:n ja Italian yhteiskuntajärjestelmässä ja ideologiassa eivät ole esteenä niiden välisten suhteiden kehittymiselle. Nämä suhteet pohjautuvat, YK:n peruskirjan päämääriä vastaavasti, suvereniteetin, tasa-arvoisuuden, keskinäisen edun, alueellisen eheyden, rauhanomaisen rinnakkainolon periaatteille ja sille, että kunnioitetaan kansojen oikeutta päättää itse yhteiskuntajärjestelmästään ja että kieltäydytään käyttämästä voimaa tai uhkaamasta sen käyttämisellä"[61]. Tiedonannossa havainnollisesti vahvistetaan se, että Neuvostoliiton ja Italian näkökannat ovat selvästi lähentyneet useissa suurissa kansainvälisissä kysymyksissä, ja ennen muuta Eurooppaa koskevissa kysymyksissä. Tiedonannon sanamuodosta näkyy osapuolten pyrkimys löytää mahdollisuuksia molempien maiden välisen taloudellisen ja teollisen yhteistoiminnan aktivoimiseen ja laajentamiseen ottaen huomioon niiden jo saavuttama korkea teollinen kehitystaso.

SNTL:n ja Italian väliset kauppasuhteet kehittyvät vuodelta 1948 olevan kauppa- ja merenkulkusopimuksen pohjalta, jonka mukaisesti määräajoin solmitaan tavaranvaihtosopimuksia. Tämän sopimuksen edelleen kehittämisen mielessä molempien maiden hallitusten päämiehet lokakuun 26 pnä 1972 allekirjoittivat sopimuksen kauppalaivaliikenteestä merellä, joka tulee edistämään kauppamerenkulun laajenemista SNTL:n ja Italian välillä. Neuvostoliittolais-italialainen tavaranvaihto on 10 vuodessa 2,5-kertaistunut. Vuonna 1972 se oli arvoltaan 463,5 miljoonaa ruplaa.[62]

Neuvostoliiton suurimpia kauppoja kapitalististen maiden kanssa oli sopimus Fiat-yhtymän kanssa Volgan autotehtaan rakentamisesta, joka tehdas jo tuottaa 660 000 autoa vuodessa, samoin kuin sopimus ENI-yhtymän kanssa siitä, että vuodesta 1973 alkaen Neuvostoliitto toimittaa Italiaan maakaasua 20 vuoden ajan. Tuohon vuonna 1969 solmittuun sopimukseen sisältyi myös vastaavan kaasujohdon rakentaminen.

Uutena SNTL:n ja Italian välisen yhteistyön muotona voi olla palvelusten antaminen neuvostoliittolaisissa tehtaissa ta-

---

[60] Ks. "Pravda", 27 oktjabrja 1972 g.

[61] "Pravda", 30 oktjabrja 1972 g.

[62] Ks. "Vnešnjaja torgovlja SSSR za 1972 god. Statistitšeskij obzor", s. 11.

pahtuvassa italialaisen uraaniraaka-aineen rikastamisessa atomivoimaloita varten. Italian energiapulan huomioon ottaen vaikutusvaltaiset italialaiset lehdet kehottavat tutkimaan mahdollisuuksia neuvostoliittolaisen sähköenergian siirtämisestä Italiaan.

Italian liikemiespiireissä tajutaan yhä selvemmin, ettei sellaisten teollisesti kehittyneiden maiden kuin SNTL:n ja Italian keskinäisesti edullinen kaupankäynti voi kehittyä normaalisti ilman neuvostoliittolaisten koneiden ja laitteistojen ostoja. Erilaisten neuvostoliittolaisten työstökoneiden ja kojeiden lisäksi Italia on ostanut muun muassa ensimmäisiä Jak-40 -merkkisiä matkustajalentokoneita sekä kantosiipialuksia. Neuvostoliittolaisten työstökoneiden, takopuristimien ja työkalujen viennin laajentamiseksi on muodostettu ensimmäinen sekayhtiö, Stanitaliana.[63]

Neuvostoliittolais-italialainen vaihto kehittyy menestyksellisesti myös tieteen, tekniikan, kulttuurin taiteen, koulutoimen, urheilun ja matkailun aloilla.

Toisaalta on havaittavissa taantumuksellisten, uusfasististen ainesten aktivoitumista Italiassa, mikä liittyy sisäiseen luokkataisteluun. Tällä aktivoitumisella ei voi olla olematta määrätynlaista kielteistä ulkopoliittista korostuneisuutta.

Neuvostoliiton ja Suomen suhteet

Suuri osuus kansainvälisen jännitystilan lieventämisprosessissa on Neuvostoliiton ja sosialististen veljesmaiden suhteilla naapurivaltioihin. Pyrkiessään kehittämään ystävällisiä ja suvereenisuuden keskinäiseen kunnioittamiseen perustuvia suhteita Neuvostoliitto noudattaa Leninin aloittamaa ja ohjenuoraksi jättämää linjaa. Esimerkkinä siitä ovat suhteet Suomeen.

Mahdollisuudet hyvien suhteiden aikaansaamiseen Suomen ja Neuvosto-Venäjän välillä syntyivät heti lokakuun suuren sosialistisen vallankumouksen voiton jälkeen, joka antoi Suomen kansalle itsenäisyyden. Neuvostohallitus teki silloin paljon tämän hyväksi.

Sittemmin tapahtumat kuitenkin kehittyivät toiseen suuntaan. Suomen taantumukselliset hallitsevat piirit ottivat linjakseen kansan demokraattisten oikeuksien kumoamisen, liit-

[63] Ks. "Meždunarodnaja žizn", 1972, N:o 12, s. 90

toutumisen fasistihenkisten voimien kanssa. Suomesta tuli imperialististen valtojen Neuvostoliittoa vastaan suuntautuneiden vehkeilyjen temmellyskenttä. Sellaisen politiikan seurauksena Suomi tuli vedetyksi hyökkäykseen Neuvostoliittoa vastaan fasistisen Saksan puolella.

Irtauduttuaan sodasta vuoden 1944 syksyllä Suomi joutui tekemään valinnan: jatkaako jossakin muodossa aiempaa neuvostovastaista ja antikommunistista linjaa, joka, kuten kokemus osoitti, koitui seurauksiltaan Suomelle tuhoisaksi, vai siirtyäkö uusille raiteille suhteissa Neuvostoliittoon. Valtaan tulleet poliittiset voimat tekivät päättävän ja johdonmukaisen valinnan viimeksi mainitun ulkopoliittisen linjan hyväksi. Suomen silloinen pääministeri J. K. Paasikivi sanoi puheessaan joulukuun 6 pnä 1944, että tulevaisuudessa on saatava aikaan hyvät ja luottamukselliset suhteet suuren naapurimaan kanssa. "Epäluulo on poistettava, ystävyys perustettava. Kansamme perusetujen mukaista, vakaumukseni mukaan, on, että tulevaisuudessa Suomen ulkopolitiikkaa niin johdetaan, ettei se tule kulkemaan Neuvostoliittoa vastaan. Rauha ja sopu sekä luottamuksellinen naapuruussuhde suuren Neuvostoliiton kanssa on meidän valtiollisen toimintamme ensimmäinen ohje."[64]

NKP:n keskuskomitea ja neuvostohallitus tervehtivät ilolla tätä käännettä ja aktiivisesti edistivät sen toteutumista.

Suomen kansan laajasti tukema uusi ulkopoliittinen linja sai nimen Paasikiven—Kekkosen linja ja se vahvistettiin Moskovassa huhtikuun 6 pnä 1948 allekirjoitetulla sopimuksella ystävyydestä, yhteistyöstä ja keskinäisestä avunannosta Suomen ja Neuvostoliiton välillä.

Tämä sopimus oli historiallinen vaihe neuvostoliittolais-suomalaisten suhteiden kehityksessä. Se vahvisti molempien maiden välisissä suhteissa tapahtuneen käänteen kohti luottamusta ja ystävyyttä ja loi vankan perustan hyvien naapuruussuhteiden ja monipuolisen yhteistoiminnan kehittymiselle molempien maiden välillä. Sopimuksen johdanto-osassa sanotaan, että se on solmittu tarkoituksena pyrkiä jatkuvasti kehittämään ystävällisiä suhteita Suomen ja SNTL:n välillä, koska osapuolet ovat vakuuttuneita siitä, että hyvien naapuruussuhteiden ja yhteistoiminnan lujittaminen molempien maiden välillä on niiden elinetujen mukaista. SNTL ja Suomi ilmaisevat sopimuksessa järkkymättömän pyrkimyksensä yhteistoimintaan kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden yl-

[64] Paasikiven linja, I—II, s. 10

läpitämiseksi Yhdistyneet Kansakunnat -järjestön päämäärien ja periaatteiden mukaisesti. Johdannossa todetaan Suomen pyrkimys pysyä suurvaltojen välisten eturistiriitojen ulkopuolella.

Sopimuksen artikloihin sisältyy osapuolten tärkeitä keskinäisiä sitoumuksia, jotka yhdessä muodostavat luotettavan takeen Suomen alueen koskemattomuudelle ja sille, ettei sitä käytetä ponnahdusalustana hyökkäyksen tekemiselle Neuvostoliittoa vastaan. Niinpä sopimuksen 1. artiklassa sanotaan, että siinä tapauksessa, että Suomi tai Neuvostoliitto Suomen alueen kautta joutuu aseellisen hyökkäyksen kohteeksi, Suomi uskollisena velvollisuuksilleen itsenäisenä valtiona tulee taistelemaan hyökkäyksen torjumiseksi. Taistelua hyökkääjää vastaan Suomi käy tarpeen vaatiessa Neuvostoliiton avustamana tai yhdessä sen kanssa. Sopimuksen 2. artikla velvoittaa osapuolia neuvottelemaan keskenään siinä tapauksessa, että sotilaallisen hyökkäyksen uhka on todettu. 4. artiklan mukaan osapuolet sitoutuvat olemaan tekemättä mitään liittoja ja osallistumatta liittymiin, jotka ovat suunnatut toista osapuolta vastaan.

Sopimuksen 5. ja 6. artiklassa puhutaan, että osapuolet ovat päättäneet toimia yhteistyön ja ystävyyden hengessä taloudellisten ja kulttuurisuhteiden jatkuvaksi kehittämiseksi ja lujittamiseksi. Samoin niissä puhutaan, että osapuolet sitoutuvat noudattamaan suvereenisuuden ja riippumattomuuden molemminpuolisen kunnioittamisen ja toisen valtion sisäisiin asioihin puuttumattomuuden periaatteita.[65]

Sopimuksen pohjalta alkoi SNTL:n ja Suomen välisten poliittisten suhteiden laaja kehittyminen. Ilmauksena Neuvostoliiton ja Suomen rauhanomaisen yhteistyön syvenemisestä ovat järjestelmälliset molempien maiden johtohenkilöiden kontaktit. Neuvostoliiton ja Suomen valtiollisten ja poliittisten johtohenkilöiden tapaamisista on muodostunut pysyvä ja tuloksekas perinne.

SNTL:n ja Suomen vakaasta aikomuksesta kulkea edelleenkin ystävyyden ja yhteistyön tietä on osoituksena se, että molempien maiden hallitukset, pitäessään vuoden 1948 sopimusta erittäin merkittävänä, ovat kahdesti — vuosina 1955 ja 1970 — sopineet sen voimassaolon jatkamisesta 20 vuodella.

Vuoden 1973 keväällä Neuvostoliitossa ja Suomessa juhlatilaisuuksin vietettiin ystävyys-, yhteistyö- ja keskinäisen avun-

---

[65] Ks. "Izvestija", 7 aprelja 1948 g.

annon sopimuksen allekirjoittamisen 25-vuotispäivää. Tuolloin matkusti Helsinkiin SNTL:n korkeimman neuvoston puhemiehistön puheenjohtaja N. V. Podgorny ja Moskovassa vieraili pääministerin sijaisen, ulkoministeri Ahti Karjalaisen johtama suomalainen hallitusvaltuuskunta. Suomen vierailunsa aikana pitämässään puheessa Podgorny korosti sitä, että "vuoden 1948 sopimus kuuluu sellaisten kansainvälisten asiakirjojen joukkoon, jotka ajan kokeen kestettyään saavat uutta poliittista sävyä historian kehityksen myöhemmissä vaiheissa". "Olemme vakuuttuneita", Podgorny jatkoi, "että sopimus ystävyydestä, yhteistoiminnasta ja keskinäisestä avunannosta jää luotettavaksi takeeksi SNTL:n ja Suomen välisten suhteiden vakaantuneisuudesta kansojemme eduksi koko maailman rauhan nimessä."[66]

Huhtikuun 6 pnä 1973 Helsingissä hyväksytyssä neuvostoliittolais-suomalaisessa lausunnossa SNTL ja Suomi juhlallisesti ilmoittivat tulevansa vastedeskin ehdottomasti suhteissaan pitämään lähtökohtana kaikkia vuoden 1948 sopimuksen periaatteita ja määräyksiä. SNTL ja Suomi ilmoittivat päättäneensä käyttää aktiivisesti hyväksi avautuneita uusia mahdollisuuksia yhteistyölle yleisen rauhan eduksi. SNTL:n korkeimman neuvoston puhemiehistö totesi presidentti U. K. Kekkosen suuret ansiot Neuvostoliiton ja Suomen kansojen välisen ystävyyden kehittämisessä ja lujittamisessa, hänen suuren panoksensa rauhan hyväksi ja siksi neuvostoliittolais-suomalaisen sopimuksen 25-vuotispäivän merkeissä myönsi Suomen presidentille Kansojen ystävyyden kunniamerkin.

SNTL:n ja Suomen väliset taloudelliset yhteydet ja kauppa kehittyvät keskinäisesti edulliselta pohjalta. Vuonna 1946 perustettiin suomalais-neuvostoliittolainen kauppakamari neuvostoliittolais-suomalaisten taloudellisten suhteiden koordinoimiseksi ja kehittämisnäköalojen tutkimiseksi. Samassa tarkoituksessa vuonna 1967 muodostettiin neuvostoliittolais-suomalainen pysyvä hallitusten välinen taloudellisen yhteistyön komissio.

Yhteen aikaan Suomi oli ykkössijalla SNTL:n tavaranvaihdossa kapitalististen maiden kanssa. Molempien maiden välinen kauppa kasvaa edelleen. Neuvostoliiton ja Suomen välisen tavaranvaihdon dynamiikkaa luonnehtivat seuraavat numerotiedot (miljoonissa ruplissa): vuonna 1965 — 408; vuon-

[66] "Izvestija", 7 aprelja 1973 g.

na 1969 — 501; vuonna 1970 — 530,7; vuonna 1971 — 569,1; vuonna 1972 — 601,7.[67]

Suomi ostaa Neuvostoliitosta dieselpolttoainetta, masuttia, sokeria, puuvillaa, raakaöljyä, koksia, puuraaka-ainetta sekä metallintyöstökoneita, autoja, rauta- ja värillisten metallien valssituotteita, väkilannoitteita, sähkövetureita ym. tavaroita.

Neuvostoliitto saa Suomesta kartonkia, paperia, selluloosaa, huonekaluja, yleisiä kulutustavaroita sekä maataloustuotteita. Neuvostoliiton kaupan ansiosta Suomessa on kehittynyt raskas konepajateollisuus, muu konepajateollisuus, jonka vientiin menevästä tuotannosta kolmannes menee Neuvostoliittoon. Neuvostoliittoon menee myös noin 2/3 Suomen laivanrakennusteollisuuden viennistä (suuria tankkereita, uivia nostureita, jäänsärkijöitä jne.). Yksistään vuosina 1962—1972 Neuvostoliittoon vietiin 272 suomalaista alusta yhteiseltä vetoisuudeltaan yli miljoona tonnia.

Vuodesta 1960 lähtien Neuvostoliitto ja Suomi ovat käyneet 'rajakauppaa' Leningradiin perustetun yleisliittolaisen vienti- ja tuontikonttorin Lenfintorgin välityksellä. Nykyisin tämän kaupan määrä nousee vuosittain 25 miljoonaan ruplaan.

Neuvostoliittolais-suomalaisissa taloudellisissa suhteissa rinnan kauppavaihdon laajenemisen kanssa lisääntyy pitkäaikaisten tuotannollisten ja tieteellisteknisten suhteiden osuus. Vuoden 1971 huhtikuussa tehtiin sopimus taloudellisesta, teknisestä ja teollisesta yhteistyöstä — ensimmäinen sen tyyppinen sopimus, jonka Neuvostoliitto solmi kapitalistisen maan kanssa. Tässä sopimuksessa hahmoteltiin näköalat neuvostoliittolais-suomalaisen yhteistyön edelleen kehittymiselle talouden ja yhteisten tutkimusten alalla, ympäristönsuojelussa, teollisten, liikenne- ja muiden kohteiden suunnittelussa ja rakentamisessa, samoin kuin patenttien, lisenssien, teollisteknisen kokemuksen jne. vaihdossa.[68]

Viime aikoina on neuvostoliittolais-suomalaisissa taloudellisissa suhteissa rinnan kaupankäynnin kanssa saaneet yhä suuremman merkityksen muut taloudellisen yhteistyön muodot. Esimerkiksi suomalaiset yritykset rakensivat neljä vesivoimalaa Murmanskin alueelle ja hotellin Tallinnaan. Yhteistyössä suomalaisten yritysten kanssa rakennetaan Pääjärven

---

[67] Ks. "Vnešnjaja torgovlja SSSR za 1971 god. Statistitšeskij obzor", s. 12; "Vnešnjaja torgovlja SSSR za 1972 god. Statistitšeskij obzor", s. 12; "Kommunist", 1973, N:o 5, s. 94

[68] Ks. "Kommunist", 1973, N:o 5, s. 94—95

metsäteollisuuskeskusta ja uusitaan Svetogorskin selluloosa- ja paperikombinaattia. Neuvotteluja käydään suomalaisten yritysten tulemisesta mukaan vuoririkastamon rakentamiseen Kostamuksen rautamalmialueelle Karjalan ASNT:aan. Toisaalta taas Neuvostoliiton avulla uusitaan Saimaan kanava, jonka neuvostoliittolainen osa on vuokrattu Suomelle. Pohjois-Suomeen rakennettiin Raahen Rautaruukki Oy:n metallurgiset laitokset, joita varten Neuvostoliitosta hankittiin koneistot masuunilaitosta, terässulattoa ja sintraamoa varten. Loviisaan Neuvostoliiton antaessa teknistä apua rakennetaan Suomen ensimmäistä atomivoimalaa. Sen valmistuttua aletaan Neuvostoliiton avulla rakentaa Suomeen toista, 440 megawatin tehoista atomivoimalaa. SNTL:n avulla Raaheen rakennetaan toinen masuunilaitos. Vuoden 1974 tammikuussa pantiin käyntiin neuvostoliittolaisten rakentajien yhdessä suomalaisten yritysten kanssa rakentama maakaasujohto. 20-vuotisen sopimuksen mukaisesti Suomi alkoi saada maakaasua Neuvostoliitosta.[69]

Neuvostoliiton ja Suomen kansojen välisen ystävyyden ja luottamuksen suhteiden kehittymisessä on merkittävä osuutensa Neuvostoliiton ja Suomen kesken jatkuvasti laajenevilla yhteyksillä tieteen, koulutoimen, kulttuurin ja urheilun aloilla sekä erilaisten kansalaisjärjestöjen kesken. Nykyisin 46 neuvostoliittolaista kaupunkia on ystävyyssuhteissa yhtä monen suomalaisen kaupungin kanssa. Laajaksi on paisunut matkailu molempien maiden välillä: noin 100 000 suomalaista käy vuosittain Neuvostoliitossa. Suomessa ja Neuvostoliitossa järjestetään säännöllisesti neuvostoliittolaisen ja suomalaisen kulttuurin päiviä. SNTL:n ja Suomen väliset suhteet ovat määrältään ja monipuolisuudeltaan nykyisin tosiasiallisesti laajemmat kuin minkään muun ei-sosialistisen maan kanssa.

Huomiota kiinnittää asiallisten yhteyksien menestyksellinen kehittyminen paitsi Suomen ja Neuvostoliiton, myös Suomen ja kaikkien SEV-maiden kanssa. Niin kuin tiedetään, SEV ei ole mikään suljettu ryhmittymä, vaan se on avoinna kaikille niille valtioille, jotka haluavat monipuolista yhteistoimintaa täyden tasa-arvoisuuden ja keskinäisen edun pohjalta. Juuri näille periaatteille pohjautuvat monivuotiset yhteydet SEV:n ja Suomen välillä. Osoituksena noiden yhteyksien hedelmällisyydestä on se seikka, että toukokuun 16 pnä 1973 Mosko-

[69] Ks. "Meždunarodnaja žizn", 1973, N:o 5, s. 43; "Pravda", 10 janvarja 1974 g.

vassa allekirjoitettiin SEV:n ja Suomen välillä sopimus, joka edellyttää, että SEV-maat ja Suomi tulevat kehittämään monipuolista yhteistyötään talouden, tieteen ja tekniikan eri aloilla niissä kysymyksissä, joihin molemmilla on kiinnostusta.[70] Tällä sopimuksella epäilemättä on suuri tulevaisuus. On myönnettävä Suomen tässäkin raivaavan teitä, joita pitkin kulkevat ja epäilemättä tulevat kulkemaan toisetkin länsimaat kehitettäessä rauhanomaista taloudellista yhteistyötä ja lujitettaessa valtioiden rauhanomaisen rinnakkainolon politiikkaa. Se osoittaa, että pienetkin maat voivat antaa suuren panoksen kansojen rauhan ja turvallisuuden lujittamiseksi.

Ei tietenkään olisi oikein luulla, ettei vuoden 1948 neuvostoliittolais-suomalaisella sopimuksella olisi vastustajia. Taantumuksellisia voimia Suomessa ja sen ulkopuolella ei miellytä rauhan ja hyvän naapuruuden suhteet Neuvostoliiton ja Suomen valtioiden ja kansojen välillä. Niin kuin keskuskomitean toimintaselostuksessa Suomen kommunistisen puolueen 16. edustajakokouksessa maaliskuussa 1972 todettiin, "emme voi hetkeksikään ummistaa silmiämme siltä tosiasialta, että maassamme toimii oikeistovoimia tämän sopimuksen määrittelemää ystävyyspolitiikkaa vastaan vanhingoittaen maittemme ystävyyssuhteita. Tällaista toimintaa harjoitetaan erilaisin muodoin ja organisaatioin: sotilaallisin, puolisotilaallisin ja poliittisin. — — Sen vuoksi tänäänkin tarvitaan aktiivista, päättävää taistelua maittemme välisen ystävyyden politiikan puolesta"[71].

Neuvostoliiton ja Suomen kansat vaalivat valppaina niiden välille muodostunutta ystävyyttä ja luottamusta kaikilta hyökkäyksiltä.

Neuvostoliiton ja Ruotsin suhteet

Neuvostoliiton suhteet puolueettomaan Ruotsiin perustuvat kestävään traditioon. Ruotsi oli ensimmäisiä kapitalistisia maita, jotka aloittivat normaalit kauppasuhteet Neuvosto-Venäjän kanssa. Toisen maailmansodan vuosina Ruotsi merkittävässä määrin Neuvostoliiton asenteen ansiosta säilytti puolueettomuutensa.

---

[70] Ks. "Meždunarodnaja žizn", 1973, N:o 9, s. 157—160

[71] SKP:n 16. edustajakokous, s. 23—24

Sodan jälkeen, vuonna 1946, Ruotsi myönsi Neuvostoliitolle 1 miljardin kruunun suuruisen luoton 5 vuoden ajaksi erilaisten koneistojen ostamiseen, joita fasistien barbaarisesta hyökkäyksestä kärsinyt neuvostotalous tuolloin kipeästi tarvitsi. Kuitenkin silloin alkaneen kylmän sodan vuoksi tuota luottoa ei ehditty kokonaan käyttää. Vaikka Ruotsi ei antanutkaan valjastaa itseään NATO:n sotavankkureihin ja pysyttäytyi liittoutumien ulkopuolella, mikä tietenkin on positiivinen tekijä neuvostoliittolais-ruotsalaisten suhteiden kehittymiselle, niin SNTL:n ja Ruotsin välinen kaupankäynti väheni 40-luvun lopulla ja 50-luvun alussa.

Positiivisia muutoksia neuvostoliittolais-ruotsalaisissa suhteissa tapahtui 50-luvun puolivälissä, kun alkoi olla nähtävissä selviä muutoksia 'lämpenemisen' suuntaan kansainvälisissä suhteissa, joihin muutoksiin sekoittui ajoittain vakavia 'viilentymisiä' johtavien imperialististen valtojen hallitsevien piirien asennoitumisen takia. Vuonna 1956 Ruotsin pääministeri Tage Erlander vieraili Neuvostoliitossa; molempien maiden välisiä suhteita edistivät huomattavasti neuvostohallituksen päämiesten vierailut Ruotsiin vuonna 1964 ja 1968. Ruotsin pääministerin Olof Palmen Moskovan vierailun aikana vuonna 1970 SNTL:n ministerineuvoston puheenjohtaja A. N. Kosygin korosti, että Neuvostoliitto suhtautuu suurella ymmärtämyksellä Ruotsin perinteisesti noudattamaan puolueettomuuspolitiikkaan. Kosygin sanoi: "Tuossa politiikassa me näemme tärkeän tekijän, joka edistää vakaantuneisuuden säilymistä Euroopassa, erityisesti Pohjois-Euroopassa. Samoin se edistää suotuisten olojen muodostumista neuvostoliittolais-ruotsalaisten suhteiden kehittymiselle." Pääministeri Palme vuorostaan mainitsi, että "hyvät naapuruussuhteet Neuvostoliiton kanssa ovat Ruotsille elintärkeät".[72]

Huhtikuussa 1973 SNTL:n ministerineuvoston puheenjohtaja A. N. Kosygin vieraili jälleen Ruotsissa. Hallitusten päämiesten välisissä neuvotteluissa ilmeni, että molempien osapuolten asenteet useissa tärkeissä kansainvälisissä kysymyksissä käyvät yksiin tai ovat lähellä toisiaan. Osapuolet korostivat valtioiden välisen yhteistyön merkitystä, riippumatta noiden valtioiden sosiaalisten järjestelmien erilaisuudesta, kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden lujittamiselle. SNTL ja Ruotsi tervehtivät ilolla suotuisaa kehitystä Euroopan valtioiden välisissä suhteissa ja korostivat olevan välttämätöntä

[72] Ks. "Meždunarodnaja žizn", 1973, N:o 5, s. 40—41

käyttää aktiivisesti hyväksi olemassa olevia mahdollisuuksia jännityksen edelleen lieventämiseksi Euroopassa.

Osapuolet totesivat tyytyväisinä sen, että Neuvostoliiton ja Ruotsin väliset suhteet ovat luonteeltaan vakaat ja viime vuosina kehittyneet monilla aloilla. Molemmat osapuolet ilmoittivat haluavansa aktiivisesti käyttää olemassa olevia mahdollisuuksia kehittääkseen edelleen hyviä naapuruussuhteita ja yhteistyötä Neuvostoliiton ja Ruotsin välillä.

Neuvottelujen kulussa osapuolet olivat yhtä mieltä siitä, että neuvostoliittolais-ruotsalaisen taloudellisen, teollisen ja tieteellisteknisen yhteistyön edelleen kehittymistä edistäisi se, jos tuo yhteistyö olisi luonteeltaan pitkäjänteistä. Tässä yhteydessä molempien hallitusten päämiehet antoivat neuvostoliittolais-ruotsalaisen hallitusten välisen sekakomission tehtäväksi valmistella ehdotukset vakaan perustan luomiseksi sellaiselle pitkäjänteiselle yhteistyölle.

Tämän vierailun aikana allekirjoitettiin sopimus merenkulusta samoin kuin pöytäkirja yhteistyöstä Itämerellä onnettomuuteen joutuneiden ilma-alusten miehistöjen ja matkustajien etsintä- ja pelastamistoiminnassa.[73]

Taloudellisen yhteistyön alalla SNTL ja Ruotsi ovat päässeet merkittäviin tuloksiin. 60-luvun alusta 70-luvun alkuun neuvostoliittolais-ruotsalainen tavaranvaihto lähes 2,5-kertaistui. Vuoden 1970 heinäkuussa allekirjoitetun kauppasopimuksen mukaan on tavaranvaihdon vuosina 1971—1975 määrä lisääntyä, samoin kuin myös tavaranimikkeistön on määrä merkittävästi laajentua.

Ruotsi ostaa Neuvostoliitosta työstökoneita, tonnistoltaan suuria laivoja, valssauskoneita, hitsauslaitteistoja sekä öljytuotteita, hiiltä ja koksia, kromi- ja mangaanimalmia, rautametalleja ja apatiittirikastetta. Kolmattasataa ruotsalaista yritystä käyttää nykyisin laitoksissaan neuvostoliittolaista tuotantolaitteistoa. Neuvostoliittolaiset autohallilaitteistot, takopuristimet, kirjapainokoneet, sähköhitsauslaitteet, metallintyöstökoneet, mittaus- ja tarkkailukojeet ovat ruotsalaisilla markkinoilla hyvin suosittuja.

Ruotsi vie Neuvostoliittoon koneita ja laitteistoja, selluloosa- ja paperiteollisuutta, puunjalostusteollisuutta, kemian ja elintarviketeollisuutta varten, samoin kuin automaattipuhelinasemia sekä lääketehtaiden laitteistoja.

Neuvostoliittolais-ruotsalaisen kaupankäynnin laajenemista edistävät myös sellaiset elimet kuin ruotsalainen kaupan-

[73] Ks. "Pravda", 6 aprelja 1973 g.

käyntiä Neuvostoliiton kanssa edistävä komitea, johon kuuluu noin 170 suurta yritystä ja pankkia, ja Neuvostoliitossa perustettu SNTL:n ja Ruotsin välistä kaupallistaloudellista yhteistyötä edistävä komitea.

Neuvostoliittolais-ruotsalaisissa taloudellisissa suhteissa alkoi uusi vaihe, kun Moskovassa vuoden 1970 tammikuussa allekirjoitettiin sopimus taloudellisesta ja tieteellisteknisestä yhteistyöstä sekä sopimus yhteistyöstä atomivoiman käyttämisessä rauhanomaisiin tarkoituksiin. Sopimuksia vastaavasti SNTL ja Ruotsi laajentavat asiantuntijoiden, taloudellisten tietojen, kokemusten ja tieteellisteknisten saavutusten jne. vaihtoa.[74]

Neuvostoliittolais-ruotsalainen yhteistyö ei tietenkään miellytä kaikkia enempää Ruotsissa kuin sen ulkopuolellakaan. On olemassa voimia, jotka haluavat häiritä poliittisten ja taloudellisten suhteiden syvenemisprosessia Ruotsin ja Neuvostoliiton välillä. Sellaiset mielialat eivät ole uusia — ne heijastavat niiden imperialististen voimien näkökantaa, jotka haluaisivat kääntää Euroopan kohti vanhaa, hedelmätöntä kylmän sodan ja antikommunistisen hysterian aikaa.

Sellaiset katsomukset eivät saa tukea Ruotsin laajoissa demokraattisissa kansalaispiireissä, minkä vuonna 1973 pidettyjen parlamenttivaalien tulokset osoittivat. Neuvostoliittolais-ruotsalainen yhteistyö vastaa SNTL:n ja Ruotsin kansojen perusetuja, sillä tuo yhteistyö ei kohdistu mitään kolmansia maita vastaan ja se on olennaisena renkaana Euroopan valtioiden — riippumatta niiden yhteiskuntajärjestelmien erilaisuudesta — välisten rauhanomaisten suhteiden järjestelmässä.

Neuvostoliiton ja Itävallan suhteet

Neuvostoliitolla on ystävyyssuhteet puolueettoman Itävallan kanssa. Niin kuin tiedetään Itävalta osallistui sotaan Hitlerin Reichin olennaisena osana, jonka luhistuminen sodassa oli murskaava isku myös Itävallan porvariston keskuudessa olleille Anschluss-politiikan kannattajille. Kansan painostuksesta ja syntyneen tilanteen seurauksena Itävalta sodan jälkeen alkoi noudattaa puolueettomuuspolitiikkaa.

---

[74] Ks. "Meždunarodnaja žizn", 1972, N:o 2, s. 147—148; "Meždu-ranodnaja žizn", 1973, N:o 5, s. 44

Itävallan puolueettomuuden perustana on Wienissä toukokuun 15 pnä 1955 allekirjoitettu valtiosopimus riippumattoman ja demokraattisen Itävallan jälleenmuodostamisesta. Tätä asiakirjaa edelleen kehittäen Itävallan parlamentti lokakuun 26 pnä 1955 hyväksyi erityisen peruslain maan pysyvästä puolueettomuudesta. Nämä Itävallan sodanjälkeisen historian mitä tärkeimmät asiakirjat tekivät mahdolliseksi Itävallan uudenlaisen roolin Euroopan politiikassa, avasivat tietä Itävallan ystävällisten ja keskinäisesti edullisten suhteiden voimaansaattamiselle ja kehittämiselle Neuvostoliiton ja toisten sosialististen valtioiden kanssa. Eikä se ole olennaisen tärkeää vain sinänsä, vaan myös ottamalla huomioon Itävallan maantieteellisen aseman keskellä Eurooppaa kahden järjestelmän yhtymäkohdassa. Itävallan pysyvän puolueettomuuden linja ja hyvien naapuruussuhteiden kehittäminen Neuvostoliiton ja toisten sosialististen maiden kanssa teki lopun imperialistien pyrkimyksistä käyttää Itävaltaa välikappaleenaan.

Neuvostoliittolais-itävaltalaiset kontaktit ja suhteet laajenevat vuosi vuodelta: vaihdetaan ajatuksia ajankohtaisista kansainvälisistä kysymyksistä, kaupan määrä kasvaa, tieteelliset ja kulttuurisuhteet lujittuvat. Neuvostoliitto toimittaa Itävaltaan koneita ja laitteistoja, teollisuusraaka-aineita, maakaasua. Neuvostoliiton ulkomaankauppajärjestöillä on hyvät suhteet monien itävaltalaisten yritysten kanssa. Esimerkiksi Itävallan suurimpiin kuuluva teollisuuslaitos Föst-Alpine (tuottaa raakarautaa ja erikoisteräksiä) ostaa Neuvostoliitosta työstökoneita ja muuta laitteistoa. Föst vuorostaan vie Neuvostoliittoon valssilevyä, laitteistoa Lipetskin rauta- ja terästehtaaseen (muun muassa happiaseman ja dolomiittitehtaan) sekä suuria teräsputkia. Föst-yhtymä on merkittävästi laajentanut toimintaansa sen ansiosta, että se on vuosikausia ollut tiiviissä liikeyhteydessä Neuvostoliittoon. Jo monet vuodet Korneiburgissa oleva laivaveistämö on suorittanut Neuvostoliiton antamia jokilaivatilauksia. Tieteellisteknisen yhteistyön sopimusta itävaltalaisen yrityksen Reichhold AG:n kanssa on jatkettu.[75]

SNTL:n ja Itävallan välisiä kaupallistaloudellisia suhteita hoidetaan ennen muuta vuosiksi 1971—1975 solmitun tavaranvaihto- ja maksusopimuksen pohjalta, samoin kuin taloudellisen, tieteellisteknisen ja teollisen yhteistyösopimuksen

---

[75] Ks. "Pravda", 15 maja 1973 g.; "Literaturnaja gazeta", 1 avgusta 1973 g., s. 14

pohjalta, joka solmittiin vuoden 1973 helmikuussa Wienissä. Taloudellista ja tieteellisteknistä yhteistyötä hoiteleva neuvostoliittolais-itävaltalainen sekakomissio toimii tuloksellisesti.

A. N. Kosyginin vierailu Itävaltaan vuoden 1973 heinäkuussa oli uutena vahvistuksena Neuvostoliiton ja Itävallan välillä muodostuneille ystävyyssuhteille.

Yhteisessä neuvostoliittolais-itävaltaisessa tiedonannossa osapuolet totesivat: "Itävallan noudattama pysyvän puolueettomuuden politiikka on ollut tuntuva panos hyvien naapuruussuhteiden edelleen lujittamisessa Itävallan ja Neuvostoliiton välillä. Tämä politiikka on muodostunut tärkeäksi rauhan ja turvallisuuden tekijäksi Euroopassa."[76]

Pohdittuaan kahdenkeskisiä suhteita koskeneita kysymyksiä hallitusten päämiehet ilmaisivat tyytyväisyytensä taloudellisen yhteistoiminnan kehittymiseen SNTL:n ja Itävallan välillä. Todettiin molempien osapuolten jatkavan mahdollisuuksien tutkimista maakaasutoimitusten lisäämiseksi Neuvostoliitosta Itävaltaan ja laitteistojen, putkien ja tarvikkeiden toimitusten lisäämiseksi Itävallasta Neuvostoliittoon maakaasuesiintymäalueille sekä kaasuputkiston rakentamiseen. Osapuolet kannattivat sitä, että etsitään sellaisia muotoja kaupallistaloudelliselle yhteistyölle kuin itävaltalaisten laitosten ja yritysten osallistuminen tehdaslaitosten rakentamiseen Neuvostoliiton alueelle ja neuvostoliittolaisten järjestöjen osallistuminen sellaiseen rakentamiseen Itävallassa. Sovittiin siitä, että kannustetaan patenttien, lisenssien ja tuotannollisteknisten kokemusten vaihtoa, samoin kuin tieteellisteknisiä kontakteja sellaisilla tuotannonaloilla kuin kevyttä ja elintarviketeollisuutta varten koneita valmistavalla konepajateollisuuden alalla, graafisessa ja selluloosa- ja paperiteollisuudessa sekä laatuterästuotannossa.

Vierailun aikana allekirjoitettiin pitkäaikainen taloudellisen, tieteellisteknisen ja teollisen yhteistoiminnan kehittämisohjelma SNTL:n ja Itävallan välillä, sopimus kansainvälisestä autoliikenneyhteydestä samoin kuin uusi kahdenkeskisen kulttuuri- ja tieteellisen yhteistyön ohjelma vuosiksi 1973—74.[77]

Määrättynä 'painolastina' Itävallan porvarillisten piirien politiikassa on määrätön halu 'yhteistoimintaan' länsisaksa-

---

[76] "Pravda", 6 ijulja 1973 g.

[77] Ks. "Pravda", 6 ijulja 1973 g.

laisten monopolien kanssa, missä piilee taloudellisen Anschlussin vaara. Toisena kielteisenä seikkana on hallitsevan sosialistisen puolueen tiettyjen piirien pyrkimys toimia 'tukikohtana' taistelussa (taloudellisessa, poliittisessa ym.) sosialistisia naapurimaita vastaan, mikä ilmeni muun muassa vuosina 1956, 1968—69. Sen tapaisia negatiivisia ilmiöitä ei voi jättää ottamatta huomioon tarkasteltaessa järkevästi kansainvälisen elämän mutkikkaita prosesseja. Kuitenkin kansainvälisen elämän ja tällöin myös Itävallan puoluettomuuspolitiikan yleinen kehityssuunta kulkee selvästi kohti jännityksen lievenemistä.

SNTL:n ja Englannin väliset suhteet

Neuvostoliitto haluaa saada aikaan yhteistyöhön ja keskinäiseen etuun perustuvat hyvän naapuruuden suhteet kaikkiin valtioihin, joilla puolestaan on samanlaiset pyrkimykset. Tämän asenteen mukaisesti neuvostoihmiset suhtautuvat myös Neuvostoliiton ja Englannin välisten suhteiden kehittämiseen.

Ei ole SNTL:n syytä, että neuvostoliittolais-englantilaisissa suhteissa poliittisesti normaalit vilkkaan kaupankäynnin jaksot ovat toisinaan vaihtuneet seisahdustilan ja jännittyneisyyden vuosiksi.

Englannissa on yhä jäljellä vaikutusvaltaisia voimia, jotka selvästikin pyrkivät ajattelutavassaan seuraamaan vanhoja imperiumin käsityskantoja, aivan kuin ei olisi tapahtunutkaan niitä valtaisia vallankumouksellisia muutoksia, jotka ovat perin juurin muuttaneet voimasuhteen kansainvälisessä elämässä sosialismin ja edistyksen hyväksi. Noiden mielialojen perustana on se, ettei tunnusteta tapahtuneen perinpohjaisia vallankumouksellisia muutoksia kansainvälisten suhteiden poliittistaloudellisessa rakenteessa. Siitä aiheutuu niitä karkean antikommunismin ja neuvostovastaisuuden purkauksia, jotka toisinaan sameana aaltona tempaavat mukaansa viralliseen Lontoon.

Kuitenkin joka kerta neuvostovastaisuuden ilmentymät Englannissa päättyvät vararikkoon, uuteen osoitukseen kylmän sodan politiikan täydellisestä näköalattomuudesta.

Toisaalta järkevästi ajattelevat piirit Englannissa kannattavat poliittisten, taloudellisten, kaupallisten, tieteellisteknisten ja kulttuurisuhteiden kaikinpuolista kehittämistä Neuvos-

toliiton kanssa. SNTL:n ja Englannin välillä ei ole sellaisia kiistakysymyksiä, joita ei voitaisi ratkaista neuvottelupöydän ääressä.

Neuvostoihmiset antavat myönteisen arvionsa realistisista tendensseistä Englannin ulkopolitiikassa viime aikoina, Englannin johdon pyrkimyksestä kehittää suhteita Neuvostoliittoon. Tällöin Neuvostoliiton laajat kansalaispiirit ottivat tyytyväisinä vastaan Ison-Britannian ulkoministerin A. Douglas Homen vuoden 1973 lopulla Neuvostoliittoon tekemän matkan tulokset. Allekirjoitetussa neuvostoliittolais-englantilaisessa tiedonannossa sanotaan: "Molemmat osapuolet, antaessaan vakuutuksen pyrkimyksestään kehittää ja lujittaa suhteita Neuvostoliiton ja Ison-Britannian välillä keskinäisen kunnioituksen pohjalta, tuovat julki sen vakaumuksensa, että näiden suhteiden ystävällinen luonne vastaa Neuvostoliiton ja Englannin kansojen etuja ja edistää kansainvälisen tilanteen edelleen tervehtymistä, rauhan lujittumista Euroopassa ja koko maailmassa." Todettuaan, että helmikuussa 1974 tuli kuluneeksi 50 vuotta diplomaattisuhteiden solmimisesta Neuvostoliiton ja Ison-Britannian välillä osapuolet kannattivat sitä, että tuota merkkipäivää vietetään asiaan kuuluvalla tavalla molemmissa maissa.[78]

Ei ole epäilystäkään, ettei englantilais-neuvostoliittolaisten suhteiden tuloksellinen edelleen kehittyminen tasavertaisuuden pohjalta vastaisi tehtävää, joka on jännitystilan lievenemisprosessin syventäminen ja vahvistaminen, Euroopan saaminen kestävän rauhan ja yhteistyön maanosaksi.

SNTL:n suhteet Japanin kanssa

Suuri merkitys rauhan lujittamiselle kaukoidässä on neuvostoliittolais-japanilaisten suhteiden normaalistamisella ja kehittymisellä. Niin kuin tiedetään Neuvostoliiton ja Japanin välillä ei ole näihin saakka ollut rauhansopimusta, mikä on poikkeuksellista sodanjälkeisissä kansainvälisissä suhteissa.

NKP:n 24. edustajakokous asetti tehtäväksi suhteiden lujittamisen Japanin kanssa ja suhteiden täydelleen normaalistamisen aikaansaamisen sen kanssa asiaankuuluvalla sopimuspohjalla.

---

[78] Ks. "Pravda", 6 dekabrja 1973 g.

Puhuessaan ammattiliittojen 15. edustajakokouksessa maaliskuussa 1972 L. I. Brežnev sanoi: "Viime aikoina on hahmottunut huomattava käänne parempaan suhteissamme Japanin kanssa. SNTL ja Japani sopivat äskettäin rauhansopimuksen solmimiseen liittyvien neuvottelujen käymisestä. Tämän me arvostamme tärkeäksi myönteiseksi seikaksi. Olemme vakuuttuneet, että Neuvostoliiton ja Japanin suhteiden täydellinen normalisointi vastaisi täydellisesti sekä molempien kansojemme etuja että yleensä rauhan ja turvallisuuden etuja kaukoidässä ja Tyynen valtameren vesistöalueilla. Mitä meihin tulee, niin olemme valmiit järjestämään ja kehittämään laajaa keskinäisesti edullista yhteistyötä Japanin kanssa sekä taloudellisella että poliittisella alalla pitäen silmällä, että tämä yhteistyö palvelee rauhan asiaa."[79]

Tammikuussa vuonna 1972 SNTL:n ulkoministerin A. A. Gromykon vieraillessa Japanissa päästiin Japanin hallituksen kanssa sopimukseen neuvottelujen pitämisestä rauhansopimusta koskevasta kysymyksestä. Tällaiset neuvottelut alkoivat Japanin ulkoministerin Ohiran tehdessä vastavierailun Neuvostoliittoon vuoden 1972 lokakuussa. Rauhansopimuksen solmiminen edistäisi tilanteen normaalistumista Aasiassa ja Tyynen valtameren alueella.

Vuoden 1973 maaliskuussa tapahtui viestien vaihto Japanin pääministerin Tanakan ja NKP:n keskuskomitean pääsihteerin Brežnevin välillä. Se oli tärkeä vaihe japanilais-neuvostoliittolaisten suhteiden kehittymisessä hyvän naapuruuden ja keskinäisen edun pohjalta.

Neuvostoliitto ja Japani ovat suhteissa keskenään poliittisella, kaupallistaloudellisella, tieteellisellä ja kulttuurialalla. Suotuisana seikkana näiden suhteiden kehittymiselle on muun muassa molempien maiden maantieteellinen läheisyys ja niiden objektiivinen taloudellinen kiinnostuneisuus rauhanomaisesta yhteistyöstä. SNTL ja Japani järjestävät keskenään säännöllisesti ulkoministerien neuvotteluja ja samoin parlamenttiyhteydet kehittyvät aktiivisesti.

Olennainen osuutensa kaupallistaloudellisten suhteiden järjestämisessä SNTL:n ja Japanin välillä on niillä neuvotteluilla, joita pidetään neuvostoliittolais-japanilaisen liiketoiminnallisen yhteistyökomitean puitteissa. Tämä elin tutkii sellaisia suuria taloudellisen yhteistyön projekteja kuten Jakutian maakaasuesiintymän hyödyntäminen ja sittemmin tapah-

[79] Brežnev, Puheita, Keuruu 1973, s. 166

tuva maakaasun toimittaminen Japaniin, Tjumenin alueen raakaöljyn toimittaminen putkijohtoa pitkin Japaniin jne.

Neuvostoliittolais-japanilaiset asialliset yhteydet tapahtuvat melko vankalta asiaankuuluvien kahdenkeskisten sopimusten pohjalta. Nämä sopimukset ja niiden sääntelemät suhteet ovat luonteeltaan keskinäisesti edullisia ja ehdottoman tasavertaisia.

Jo usean vuoden ajan on menestyksellisesti toteutettu käytännössä sopimusta, jonka mukaan Japani toimittaa laitteistoja, koneita ja materiaaleja Neuvostoliiton itäosien metsävarojen hyödyntämiseksi, ja jonka mukaan Neuvostoliitto toimittaa Japaniin puutavaraa. Sopimus tehtiin vuonna 1968. Tämän sopimuksen mukaan Japani myönsi Neuvostoliitolle 160 miljoonan dollarin luoton puutavaranajovaunujen, sahalaitteistojen jne. ostamiseksi. Maksuksi noista tavaroista Neuvostoliitto toimittaa Japaniin noin 8 miljoonaa kuutiometriä puutavaraa.

Vuoden 1970 pääsopimuksen mukaan Japani toimittaa Neuvostoliittoon koneiston merisataman rakentamiseksi Wrangelin vuonoon lähelle Nahodkaa.

Vuonna 1971 solmittiin jälleen eräs neuvostoliittolais-japanilainen sopimus yhteistoiminnasta. Luottoehdoilla (noin 50 miljoona dollaria) Japani toimittaa Neuvostoliittoon koneistot ja tarvikkeet puunhakkuujätteiden jalostuslaitoksen rakentamiseksi maan itäosaan.

Suurta kiinnostusta Japanin liikemiespiirit osoittavat yhteistoimintaan neuvostoliittolaisten järjestöjen kanssa öljyjohdon rakentamisessa Tjumenista Nahodkaan, jota putkea myöten Japani saisi öljyä Neuvostoliitosta. Japanilaiset yritykset ovat halukkaita yhteistyöhön Jakutian ASNT:n maakaasuesiintymien hyödyntämisessä.[80]

Toukokuun 8 pnä 1973 sanomalehti Pravda kirjoitti: "Me kehitämme menestyksellisesti SNTL:n itäisten alueiden luonnonvarojamme omin voimin, suunnitelmiemme mukaisesti. Kuitenkin keskinäisesti edullisilla ehdoilla tapahtuva Japanin voimavarojen ja teknisen kokemuksen mukaansaaminen voi edistää erään tärkeimmän kansantaloudellisen tehtävän — SNTL:n kaukoidän taloudellisen potentiaalin nopeamman kehittämisen — toteuttamista."

Myös tieteellistekninen yhteistyö SNTL:n ja Japanin välillä laajenee. SNTL:n ministerineuvoston alainen tieteen ja tekniikan valtionkomitea allekirjoitti kesäkuussa 1972 tieteellis-

[80] Ks. "Pravda", 8 maja 1973 g.

teknisen yhteistyöpöytäkirjan japanilaisten yhtiöiden yhteenliittymän Nissö Ivain kanssa ja syyskuussa sopimuksen Sumitomo-yhtiön kanssa.

Syyskuussa 1971 allekirjoitettiin uusi SNTL:n ja Japanin välinen kauppasopimus vuosiksi 1971—75, joka edellytti keskinäisen kaupankäynnin merkittävää laajentumista. Sopimusta toteutetaan menestyksellisesti: vuonna 1972 neuvostoliittolais-japanilainen kauppavaihto oli arvoltaan 815,6 miljoonaa ruplaa.[81]

Vuoden 1973 lokakuussa Japanin pääministeri Tanaka vieraili Neuvostoliitossa. Lokakuun 10 pnä Kremlissä allekirjoitettiin yhteinen neuvostoliittolais-japanilainen lausunto, SNTL:n ja Japanin hallitusten välinen sopimus tieteellisteknisestä yhteistyöstä, kirjeet tiedemiesten ja tieteenharjoittajien vaihdosta, informaatioaineiston levittämisestä, virallisten julkaisujen vaihdosta, SNTL:n ja Japanin hallitusten välinen sopimus muuttolintujen ja muiden sukupuuttoon häviämässä olevien lintujen ja niiden pesimispaikkojen suojelemisesta.

SNTL ja Japani ilmaisivat päättäneensä ponnistella maiden välisten suhteiden edelleen kehittämiseksi. Ne sopivat, että neuvotteluja molempien maiden välisen rauhansopimuksen solmimisesta jatketaan vastaavana kautena 1974.[82]

SNTL:n kamppailu aseistariisunnan puolesta

YK:n pääsihteerin selostukseen lokakuun 22 päivältä 1971 sisältyi asiatietoja, jotka rauhantahtoisissa voimissa herättävät luonnollista huolestuneisuutta. Siinä sanottiin, että vuoteen 1970 mennessä vuotuiset sotilasmenot maailmassa nousivat yli 200 miljardin dollarin. Asiantuntijat ovat laskeneet että jos sotilasmenot tulevat edelleenkin käsittämään nykyisen suuruisen osan maailman tuotannosta, niin vuonna 1980 ne tulevat olemaan 300—350 miljardia dollaria ja kokonaismenot nykyisellä kymmenvuotiskaudella ovat suunnilleen

[81] Ks. "Vnešnjaja torgovlja SSSR za 1972 god. Statistitšeskij obzor", s. 13

[82] Ks. "Pravda", 11 oktjabrja 1973 g.

2 650 miljardia dollaria, mikä 750-kertaisesti ylittää vuosien 1961—70 summan.[83]

Perustellakseen kilpavarustelun edelleen lisäämistä monopolistinen pääoma kokoaa länsimaissa kaikki militaristisen politiikan ja sanomalehtiprostituution keinot. Sotateollisuudenharjoittajat ja heihin liittyneet kahmivat monimiljoonavoittoja asetuotannolla ja sotilaallisilla valmisteluilla. Samaan aikaan lännen maissa käy yhä laajemmaksi kansanliike militarismin ja sotaisuuden lietsontaa vastaan, niihin liittyvää inflaatiota, valuuttaepävarmuutta, hintojen ja elinkustannusten nousua vastaan, rauhanomaisten rakentamissuunnitelmien toteuttamiseksi, terveydenhuollon, kansanvalistuksen parantamiseksi, asuntojen rakentamiseksi työtätekeville jne.

Imperialistista kilpavarustelupolitiikkaa vastassa on rauhantahtoinen politiikka, jota Neuvostoliitto ja sosialistiset veljesmaat tarmokkaasti ja johdonmukaisesti ajavat.

Jo vuonna 1962 Neuvostoliitto esitti Geneven aseistariisuntakomitean käsiteltäväksi luotettavassa kansainvälisessä valvonnassa tapahtuvan yleisen ja täydellisen aseistariisunnan laajan ohjelman. SNTL:n ehdotus edellyttää asteittaista aseistariisuntaa ja siirtymistä demilitarisoituun maailmaan, jossa sota olisi ikiajoiksi poistettu ihmiskunnan elämästä.

Imperialistisista valtioiden — ennen muuta USA:n, Englannin, Saksan liittotasavallan ja muiden NATO-maiden — edustajat ovat nähneet paljon vaivaa tyrmätäkseen tuon ehdotuksen, piilottaakseen sen ikiajoiksi Geneven komitean arkistohyllyille. Mutta Neuvostoliiton ehdotus yleisestä ja täydellisestä aseistariisunnasta on saanut osakseen YK:n jäsenvaltioiden valtaenemmistön kannatuksen. Se pysyy päiväjärjestyksessä kansainvälisessä poliittisessa elämässä satojen miljoonien ihmisten, kaikkien rauhantahtoisten kansojen ja valtioiden kohottamana taistelulippuna.

Länsivaltojen edustajat ovat sanoneet Neuvostoliiton ehdotusta yleisestä ja täydellisestä aseistariisunnasta, samoin kuin Neuvostoliiton myöhemmin esittämää aseistariisunnan taloudellista ohjelmaa (ts. kilpavarusteluun käytettävien varojen käyttämistä rauhanomaiseen rakentamiseen) 'punaiseksi haaveeksi'. Mutta miksi sitten tuo 'punainen haave' siirtyy Yhdistyneiden Kansakuntien päätöslauselmasta toiseen, sa-

---

[83] Ks. "Kilpavarustelun taloudelliset ja sosiaaliset seuraamukset ja sen erittäin tuhoisa vaikutus kansainväliseen rauhaan ja turvallisuuteen". YK:n yleiskokouksen pääsihteerin selostus, A/8469, 22 pnä lokakuuta 1971

moin kuin muihin kansainvälisiin asiakirjoihin? Kamppailu aseistariisunnan puolesta on kansojen vaikea ja pitkällinen taistelu. Mutta me muistamme Leninin mainiot sanat: "Rajaton uskollisuus vallankumoukselle ja kääntyminen kansan puoleen vallankumouksellisin kehotuksin ei mene hukkaan silloinkaan, kun kokonaiset vuosikymmenet erottavat kylvön leikkuusta..."[84]

Tämä innostaa kestävän rauhan ja aseistariisunnan puolesta taistelevia. Ottaen huomioon yleisen ja täydellisen aseistariisunnan kysymyksen ratkaisemisen vaikeuden imperialistien lujan vastarinnan vuoksi Neuvostoliitto on ehdottanut myös osittaistoimenpiteitä aseistariisunnan ja kilpavarustelun hillitsemisen alalla. Onhan kilpavarustelu, jopa konservatiivisten porvarillisten ideologienkin tunnustuksen mukaan, muuttunut vaaralliseksi kansainvälisen jännityksen lietsomisen poliittiseksi vipusimeksi.

Tuodessaan etualalle aseistariisuntaohjelman taistelussa rauhan puolesta SNTL ja sosialistiset veljesmaat jatkavat ihmiskunnan parhaita humanistisia perinteitä. Ajatus aseistariisunnasta syntyi jo vuosisatoja sitten vastalauseena sodille ja ilmauksena pyrkimyksestä vapauttaa ihmiset niistä ja niiden aiheuttamista onnettomuuksista. Ajatus sotien estämisestä hävittämällä sotien käynnin aineelliset välineet, ts. asevarastot, sisältyy lukuisiin muinaisen itämaisen, kreikkalaisen, roomalaisen, ja varhaiskristillisen kirjallisuuden muistomerkkeihin. Muinaiskreikkalainen filosofi Platon jopa kuvaili yhteiskunnan, joka muka oli ollut olemassa Atlantin valtamereen uponneella Atlantisin saarella, missä oli vallinnut ikuinen rauha, missä sota oli kielletty. Aseistariisunta-ajatusta kehiteltiin edelleen renessanssin kaudella, muun muassa suuren humanistin Erasmus Rotterdamilaisen kirjoituksissa. Myöhemmin tätä ajatusta kehittelivät syvällisesti sellaiset huomattavat pedagogit, filosofit ja juristit kuin Johann Amos Comenius, Charles Montesquieu, Immanuel Kant, V. F. Malinowski ym.

Feodaalisen ja porvarillisen militarismin paheita arvostellessaan tuon suunnan ajattelijat toivat julki kansanjoukkojen ikivanhan pyrkimyksen tehdä loppu sodista, jotka ovat edullisia riistäjäluokille, ja pyrkimyksen juurruttaa valtioiden välisiin suhteisiin demokratia ja syntyvien ristiriitojen rauhanomainen selvittäminen.

---

[84] Lenin, Teokset, 18. osa, s. 16

Kuitenkin koko esimarxilainen sosiologia asetti aseistariisuntakysymyksen puhtaasti järkeisperäisesti, vailla yhteyttä työtätekevien joukkojen vallankumouksellisen vapautusliikkeen kehitykseen. Tätä esimarxilaisen sosiologian peruspuutteellisuutta porvarilliset pasifistit käyttävät nyt laajasti hyväkseen, kun he pyrkivät saattamaan valtioiden politiikan luokkaluonteen epäilyksenalaiseksi ja heikentävät kansojen valppautta imperialismin sotilaallisten valmistelujen suhteen.

Marxilaisen opin perustajat paljastivat, että kapitalismin vallitessa kilpavarustelu riippuu porvarillisten hallitusten ulkopolitiikan yleisestä aggressiivisuudesta ja osoittivat nimenomaan työtätekevien joukkojen, jotka militarismin ahdistuksesta kärsivät, olevan tavattoman kiinnostuneita aseistariisumisesta.

Kirjoitussarjassa, jonka nimenä oli 'Voiko Eurooppa aseistariisuutua?' (v. 1893) Friedrich Engels osoitti, että aseistariisumisvaatimus on toteutettavissa ja vastaa kaikkien työtätekevien elinetuja. "Kaikissa maissa laajat väestökerrokset, joille lähes yksinomaan lankeaa velvollisuus toimittaa joukoittain sotilaita ja maksaa pääosa veroista, kutsuvat aseistariisuntaan."[85] Engels esitti konkreettisen suunnitelman armeijoiden ja sodankäyntivälineiden hävittämiseksi. Tämän suunnitelman ydinajatuksena oli, että kaikki valtiot vähin erin samassa määrin (kansainvälisten sopimusten avulla) supistavat asevelvollisuusaikaa, ja että viime kädessä vakinaiset armeijat muutetaan miliisijoukoiksi.[86]

Marxilaisuuden klassikkojen ohjeita seuraten työväenluokan puolueet kehittivät silloin joukkomittaisen sodanvastaisen kampanjan koko Euroopassa. Kuitenkin imperialistiset valtiot, toimien täysin salassa kansoilta, valmistelivat ensimmäistä maailmansotaa ja aloittivat sen rikollisesti. Proletariaatin tunnuslauseina silloin oli porvariston ja tilanherrojen hallitusten kukistaminen ja imperialistisen sodan muuttaminen kansalaissodaksi.

Työväenluokan vallan voitettua SNTL:ssa ja kansalaissodan päätyttyä aseistariisunta ja rauha tulivat sosialistisen neuvostovaltion ulkopolitiikan lipuksi.

Historian kokemus on selvästi osoittanut, että vain sosialismi asetti ajatuksen aseistariisunnasta ja rauhasta reaaliselle sosiaalistaloudelliselle perustalle. Sillä sosialismin val-

---

[85] Marx—Engels, Teokset, venäjänkiel. laitos, 22. osa, s. 387

[86] Sama, s. 389

litessa ei ole sellaisia sosiaalistaloudellisia voimia, joita sota ja kilpavarustelu aineellisesti kiinnostaisi.

"Aseistariisuminen on sosialismin ihanne. Sosialistisessa yhteiskunnassa ei tule olemaan sotia, siis toteutetaan aseistariisuminen."[87]

Kun on puhe 'vasemmistolaisten' revisionistien järkeilyistä, joiden mukaan aseistariisunnan puolesta taistelemisen politiikka ei muka ole leninismin mukaista, kannattaa muistaa tosiasioita neuvostovallan ensi vuosien historiasta.

Genovan konferenssin ensimmäisessä täysistunnossa keväällä 1922 neuvostovaltuuskunta Leninin ohjeiden mukaisesti ilmoitti aikovansa "ehdottaa yleistä aseistuksen supistamista ja tukea kaikkia ehdotuksia, joilla pyritään keventämään militarismin taakkaa, ehdolla, että supistetaan kaikkien valtioiden armeijoita ja täydennetään sodan sääntöjä kieltämällä täysin sen barbaarisimmat muodot, kuten myrkylliset kaasut, ilmasota ym. ja erikoisesti siviiliväestöön kohdistuva tuhovälineiden käyttö"[88].

Tämän lausunnon lukemisen jälkeen Ranskan valtuuskunnan johtaja Louis Barthou hypähti seisaalleen ja kiihkeydestä katkeilevalla äänellä huusi, että kysymystä aseistariisunnasta ei ole liitetty Genovan konferenssin työjärjestykseen ja sillä hetkellä kun "venäläinen valtuuskunta ensimmäisessä komissiossa ehdottaa tämän kysymyksen käsittelemistä, se tulee kohtaamaan Ranskan valtuuskunnan taholta ei vain pidättyvyyttä, ei vain vastalausetta, vaan selvän ja ehdottoman, lopullisen ja päättävän kiellon"[89]. Samanlainen oli toistenkin kapitalististen maiden edustajien reaktio. Konferenssin keskeytymisen välttämiseksi neuvostovaltuuskunta ei ruvennut vaatimaan aseistariisuntakysymyksen viipymätöntä käsittelemistä Genovassa.

Mutta jo vuoden 1922 lopulla pidettiin Moskovassa ensimmäinen koko aseistariisuntakysymykselle omistettu kansainvälinen konferenssi. Siinä käsiteltiin ensi sijassa Neuvosto-Venäjän ehdotuksia osittaisesta aseistariisunnasta muutamien maiden osalta: Neuvosto-Venäjän ja sen lähimpien läntisten naapurimaiden.

Konferenssiin osallistuivat Neuvosto-Venäjän, Puolan, Suomen, Latvian, Liettuan ja Eestin edustajat. Neuvostohallitus esitti konferenssille keskinäisperiaatteeseen perustuneen

---

87 Lenin, Teokset, 23.osa, s. 89

88 "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t.V. M., 1961, s. 193

89 "Materialy Genuezskoj konferentsii", M., 1922, s. 83

suunnitelman aineellisesta aseistariisunnasta, joka edellytti sopimuspuolten tasasuhtaista (proportionaalista) aseistuksen supistamista. Neuvosto-Venäjän esityksessä ehdotettiin, että konferenssiin osallistuneet maat puolentoista, kahden vuoden kuluessa supistaisivat armeijoidensa miesvahvuutta 75 %:lla, minkä seurauksena puna-armeijan miesvahvuus supistuisi 800 000:sta 200 000:een mieheen; kaikki epäsäännölliset (irregulaariset) sotilaalliset muodostelmat hajotettaisiin; supistettaisiin sotilasbudjetteja ja määrättäisiin puolueettomat rajavyöhykkeet, joissa ei saisi olla sotilasyksikköjä.[90]

Tarkoituksellisesti neuvostohallitus ei halunnut rasittaa Moskovan konferenssia muiden ongelmien käsittelyllä, joilla ei ollut välitöntä yhteyttä aseistariisuntakysymykseen.

Kuitenkin mainittujen maiden porvarillisten hallitusten edustajat imperialististen suurvaltojen painostuksesta aiheuttivat Moskovan neuvottelujen katkeamisen. Neuvostojen 10. yleisvenäläisen edustajakokouksen vetoomuksessa maailman kaikille kansoille joulukuun 27 pnä 1922 sanottiin:

"Genovassa Neuvosto-Venäjä ja sen liittolaiset esittivät yleistä aseistariisuntaa. Kun se oli torjuttu, yritti proletariaatin hallitus ajaa aseistariisumispolitiikkaa vaikkapa edes Neuvosto-Venäjää lähinnä olevien valtioiden rajoitetussa piirissä, voidakseen vähitellen laajentaa aseistariisuutuvien piiriä. Mutta tämäkin aloite epäonnistui Venäjän naapurien haluttomuuden johdosta suostua armeijoidensa todelliseen supistamiseen.

Kaikesta huolimatta Neuvosto-Venäjä itse ryhtyi aseistariisuutumaan ja lyhyessä ajassa supisti armeijaansa 5 miljoonasta 800 000:een mieheen ja edelleen jatkaa nyt supistamista armeijaansa 600 000:een mieheen. Se on käytännössä todistanut uskollisuutensa rauhalle. Eikä sanoilla, päätöslauselmilla, ei lupauksilla, vaan teoilla."[91]

Neuvostoliitto jatkoi kamppailua aseistariisunnan puolesta myös Kansainliitossa ja toisen maailmansodan jälkeen YK:ssa, Geneven aseistariisuntakonferenssissa jne. Aseistariisuntalinja, jota Neuvostoliitto muttumattomasti noudattaa, ulottaa juurensa sen ulkopolitiikan luokkaluonteeseen ja on loogista jatkoa sosiaalisilta järjestelmiltään erilaisten valtioiden rauhanomaisen rinnakkainolon leniniläiselle periaatteelle, leppymättömälle taistelulle imperialismin hyökkäysvoimia vastaan.

---

[90] Ks. "Dokumenty vnešnej politiki SSSR", t.VI. M., 1962, s. 24—27

[91] Sama, s. 115

19. vuosisadalla sellaiset militarismin apostolit kuin taantumuksellinen saksalainen filosofi Friedrich Nietzsche, amerikkalainen merisodan teoreetikko amiraali Alfred Mahan ja eräät muut laskivat pilaa aseistariisunta-ajatuksesta, kirjoittivat luulotellusta kansojen välisen aseellisen yhteenoton 'hyödyllisyydestä', nimittivät aseita kansakunnan 'lihaksiksi', 'luustoksi', joista muka riippuu valtion lujuus ja 'henkinen terveys'. Nykyisin porvarilliset ideologit selvästi varovat niin avointa sellaisten ihmisvihaa uhkuvien teesien julistamista. Heidän kirjoittelunsa kilpavarustelun puolesta ovat saaneet taidokkaamman, farisealaisen muodon. Niinpä amerikkalaisen militarismin aseenkantajat R. Strauss-Hype, W. Kyntner ja S. Possony väittävät kilpavarustelun muka olevan Amerikan Yhdysvalloille välttämätön 'yliotteen' säilyttämiseksi Neuvostoliittoon nähden.

USA:ssa on liikkeellä sellaisia katsantokantoja, että nykyoloissa ohjus- ja ydinaseiden suuri määrä molemmin puolin muka edistää strategisen vakaantuneisuuden lisääntymistä.

Aseistariisunnan vastustajat lännessä, sotiessaan Neuvostoliiton rauhanehdotuksia vastaan, esittävät sellaisenkin väitteen, että aseistariisunta on muka mahdotonta niin kauan kuin ei ole selvitetty niitä kansainvälispoliittisia kysymyksiä, jotka ovat alkusyynä ohjus- ja ydinasekilpailuun. Sääntönä on, että nuo henkilöt samalla vastustavat kansainvälisten kiistakysymysten selvittämistä, toimien imperialismin hyökkäyshaluisimpien piirien asianajajina. Imperialismin hyökkäyshaluisten piirien ideologit yhä edelleen toivovat, että tiettyjen imperialististen valtioiden, erityisesti USA:n, taloudellinen voima antaisi niille mahdollisuuden loppujen lopuksi turvata itselleen sotilaallinen ylivoima sosialistiseen yhteisöön nähden, voidakseen sitten, joko neuvottelupöydässä tai joissakin kärkevissä konfliktitilanteissa saada aikaan imperialistiselle lännelle edullisen kansainvälisten kysymysten 'ratkaisun' sanelun pohjalta. Se on mitä puhtain hourekuva, mutta juuri sellainen on taka-ajatuksena siinä kilpavarustelun kiihdyttämispolitiikassa, jota imperialismin hyökkäyshaluisimmat piirit ajavat, ja siinä piilee vakava uhka ihmiskunnalle.

Koko historian kulku on osoittanut sellaisten laskelmointien näköalattomuuden. Jos kestävän rauhan ja sosialismin kannattajien ja imperialistisen hyökkäyksen ja sotien kannattajien välillä nykyisin reaalisesti vallitsevan voimasuhteen vallitessa uskotaan mahdollisuuteen ratkaista maailman kiistakysymykset voimapolitiikalla, niin siten voivat menetellä vain atomimaanikot tai pähkähullut.

Meidän aikanamme vallitsevien realiteettien tunnustamiseen juuri perustuvat ne näkökannat, jotka sisältyvät sellaisiin mitä tärkeimpiin kansainvälispoliittisiin asiakirjoihin kuin "SNTL:n ja USA:n keskinäissuhteiden perusteet" ja "SNTL:n ja USA:n välinen sopimus ydinsodan estämisestä". Kuten jo mainittiin nuo näkökannat lähtevät "yhteisestä vakaasta käsityksestä sen suhteen, että ydinaseaikana ei ole olemassa muuta perustaa niiden välisten suhteiden ylläpitämiselle kuin rauhanomainen rinnakkainolo". Ilmeistä on, että hyväksyessään tällaiset asettamukset politiikkansa perustaksi molemmat valtiot, niin myös Yhdysvallat, nojautuvat objektiivisen asiaintilan järkevään huomioon ottamiseen, vaikka se ei ehkä olekaan imperialistisen kilpavarustelun trubaduurien maun mukaista. Tämän valossa saa maailman kaikille kansoille ja valtioille yhä suuremman merkityksen toimenpiteiden toteuttaminen kilpavarustelun hillitsemiseksi ja vähentämiseksi, aseistariisumiseksi ja rauhan lujittamiseksi.

NKP:n ohjelmassa sanotaan:

"Tiukan kansainvälisen valvonnan alaisena tapahtuva yleinen ja täydellinen aseistariisunta on radikaalinen keino pysyvän rauhan turvaamiseksi. Imperialismi on sälyttänyt kansojen harteille ennennäkemättömän aseistautumistaakan. Sosialismi pitää velvollisuutenaan ihmiskuntaa kohtaan sen pelastamisen tältä järjettömältä kansallisrikkauksien haaskaukselta. Tämän tehtävän ratkaisemisella olisi historiallinen merkitys ihmiskunnalle. Taistelemalla aktiivisesti ja päättävästi kansat voivat ja niiden täytyy pakottaa imperialistit aseistariisuntaan."[92]

Neuvostoliiton, sosialististen veljesvaltioiden, kaikkien rauhanvoimien pitkän ja sinnikkään taistelun tuloksena on jo pystytty saavuttamaan merkittäviä tuloksia sellaisten kansainvälisten sopimusten solmimisessa, jotka vaikuttavat hillitsevästi ohjus- ja ydinasekilpavarusteluun.

Elokuun 5 pnä 1963 Moskovassa, Washingtonissa ja Lontoossa esitettiin allekirjoitettavaksi sopimus ydinasekokeilujen kieltämisestä ilmakehässä, kosmisessa avaruudessa ja veden alla. Tähän mennessä Moskovan sopimuksen[93] on ratifioinut jo 106 valtiota, mikä jo sellaisenaan puhuu sen tavatto-

---

[92] Tie kommunismiin, Moskova 1961, s. 516

[93] Ydinasekokeilut ilmakehässä, kosmisessa avaruudessa ja veden alla kieltävän sopimuksen sanamuoto muokattiin SNTL:n, USA:n ja Englannin edustajien neuvotteluissa Moskovassa, missä se parafoitiin heinäkuun 25 pnä 1963.

man suuresta merkityksestä ja hyväksytyksi tulemisesta.[94] Moskovan sopimuksen solmiminen edisti Maan ilmakehän puhdistumista radioaktiivisista saasteista. Vuodesta 1963 lähtien on ollut havaittavissa radioaktiivisuuden jatkuvaa pienentymistä ilmakehässä.

Tammikuun 27 pnä 1967 tapahtui samanaikaisesti Moskovassa, Washingtonissa ja Lontoossa sen sopimuksen allekirjoittaminen, joka koskee valtioiden toiminnan periaatteita tutkittaessa ja käytettäessä kosmista avaruutta, Kuu ja muut taivaankappaleet mukaan luettuina. Tämän historian ensimmäisen avaruutta koskevan kansainvälisen sopimuksen solmiminen on tulosta Neuvostoliiton, kaikkien rauhanvoimien sitkeästä taistelusta kosmisen avaruuden saamiseksi rauhan ja kansainvälisen yhteistyön vyöhykkeeksi. Sopimus oli perustavanlaatuinen kansainvälinen sopimus avaruusoikeuden alalla: sen pohjalta on solmittu tai valmistellaan muita sopimuksia tällä inhimillisen toiminnan uudella alalla.

Heinäkuun 1 pnä 1968 Moskovassa, Washingtonissa ja Lontoossa esitettiin allekirjoitettavaksi sopimus ydinaseiden leviämisen estämisestä. SNTL:n ministerineuvoston puheenjohtajan A. N. Kosyginin sopimuksen allekirjoittamistilaisuudessa pitämässä puheessa sanottiin: "Ydinsulkusopimuksen solmiminen on suuri saavutus rauhan hyväksi. Ydinaseen ilmaantumisesta lähtien Neuvostoliitto on lujasti ja johdonmukaisesti toiminut sen puolesta, että ihmiskunta vapautettaisiin ydinaseuhasta. Sopimus on tärkeä askel kohti tätä päämäärää, koska se asettaa esteen ydinaseiden edelleen leviämiselle, ja siten vähentää ydinasesodan puhkeamisen vaaraa."[95] Ydinsulkusopimukseen on yhtynyt lähes 100 valtiota. Sopimus tuli voimaan maaliskuun 5 pnä 1970. Valitettavasti kaikki valtiot eivät vielä ole liittyneet sopimukseen. Sopimuksen ulkopuolella ovat Kiina ja Ranska. Ja sellaiset maat kuin Japani, Italia ym., vaikka ovatkin sopimuksen allekirjoittaneet, eivät ole sitä ratifioineet.

Helmikuun 11 pnä 1971 tallettajavaltioiden pääkaupungeissa — Moskovassa, Washingtonissa ja Lontoossa — allekirjoitettiin samanaikaisesti sopimus, jolla kielletään ydinaseiden sijoittaminen meren ja valtameren pohjaan ja sen uumeniin. Sopimusehtoja vastaavasti siihen osallistuvat sitoutuvat olemaan sijoittamatta meren ja valtameren pohjaan ja sen uume-

[94] Ks. "Meždunarodnaja žizn", 1973, N:o 8, s. 43

[95] "Pravda", 2 ijulja 1968 g.

niin 12 meripeninkulmaa olevan merenpohjavyöhykkeen ulkopuolelle mitään ydinaseita tai mitään muita joukkotuhoaseita, samoin kuin laukaisulaitteita tai muita laitteistoja, jotka on tarkoitettu nimenomaan sellaisten aseiden varastointiin, kokeiluun tai käyttämiseen. Sopimusmääräysten toteuttamisen tarkistamista varten on kehitelty valvontajärjestelmä. Mainittu sopimus tuli voimaan toukokuussa 1972.

NKP:n 24. edustajakokouksen hyväksymässä rauhanohjelmassa on varattu huomattava sija aseistariisumiskysymykselle, kilpavarustelun lopettamiselle. Neuvostoulkopolitiikan tärkeimmiksi tehtäviksi siinä mainitaan seuraavat: ydin-, kemialliset- ja bakteeriaseet kieltävät sopimukset; kaikkien on ja kaikkialla lopetettava ydinasekokeilut, myös maanalaiset; ydinaseettomien vyöhykkeiden perustaminen eri puolille maailmaa; kaikkien ydinaseita omistavien valtioiden ydinaseistariisuuntuminen ja siinä tarkoituksessa viiden ydinasevallan — SNTL:n, USA:n, Kiinan kansantasavallan, Ranskan ja Englannin — konferenssin kolleekutsuminen; taistelu kaikentyyppisten aseiden varustelukilvan lopettamiseksi ja maailmankonferenssin koollekutsuminen käsittelemään aseistariisuntakysymyksiä kaikessa laajuudessaan; vierasmaalaisten sotatukikohtien purkaminen ja asevoimien ja aseistuksen supistaminen alueilla, missä sotilaallinen vastatustenolo on erityisen vaarallista, erityisesti Keski-Euroopassa; toimenpiteiden suunnittelu, jotka vähentävät sotilaallisten selkkausten satunnaisen syntymisen tahi tahallisen aikaansaamisen ja niiden kansainvälisiksi kriiseiksi, sodaksi kehittymisen todennäköisyyttä. Rauhansopimuksessa sanotaan edelleen, että Neuvostoliitto on valmis sopimaan sotilasmenojen supistamisesta, ensi sijassa suurvaltojen kohdalla.

Kuten jo tuli mainituksi, SNTL:n leniniläisen rauhantahtoisen ulkopolitiikan huomattavimpana saavutuksena oli Moskovassa allekirjoitettu ja vuonna 1972 voimaan tullut SNTL:n ja USA:n välinen sopimus ohjustentorjuntajärjestelmän rajoittamisesta ja väliaikainen sopimus joistakin toimenpiteistä strategisten hyökkäysaseiden rajoittamisessa. Sopimukseenpääsy näistä kysymyksistä Moskovassa auttaa epäilemättä välttämään uuden kierroksen strategisten aseiden vaarallisessa ja kalliiksi tulevassa varustautumiskilvassa. Tästä asiasta L. I. Brežnev sanoi: "Ohjustentorjuntavälineitä ja strategisia hyökkäysvälineitä koskevat neuvostoliittolais-amerikkalaiset sopimukset rajoittavat itse asiassa ensi kertaa historiassa aineellisesti nykyaikaisia ja mahtavimpia aseita. Emme aio kuitenkaan rajoittua tähän. Se mistä on sovittu Moskovassa,

pitää vahvistaa ja kehittää edelleen. Näiden kysymysten johdosta jatkettavien neuvottelujen yhtenä tavoitteena on löytää tiet väliaikaisen sopimuksen muuttamiseen pysyväksi. Olisi nähtävästi hyvä ajatella myös sitä miten aseistusten rajoittamisesta voitaisiin siirtyä niiden asteittaiseen supistamiseen samoin kuin jonkinlaisten rajojen määräämiseen niiden laadulliselle täydellistämiselle."[96]

Pyrkiessään kaikkien ydinaseita omistavien valtioiden ydinaseistariisuuntumiseen Neuvostoliitto siinä tarkoituksessa haluaa viiden ydinasevallan konferenssin koollekutsumista.

Ydinasekilpavarusteluun kätkeytyy mitä suurin uhka rauhalle. Tämän kilpavarustautumisen jatkuminen vaatii mitä sinnikkäimpiä ponnisteluja, jotta päästäisiin tehokkaisiin toimenpiteisiin ydinaseistariisunnassa. Tämän tehtävän täyttäminen on ydinaseita omistavien valtioiden velvollisuus. Eräässä SNTL:n hallituksen lausunnossa sanotaan: "Tätä tehtävää ei tietenkään voida täyttää, jos sen ratkaisemiseksi ponnistelee vain yksi tai muutama ydinasevalta. Tarvitaan kaikkien ydinaseita omistavien valtojen yhteisiä toimintoja, että saataisiin aikaan ydinaseiden kieltäminen ja hävittäminen."[97]

Neuvostohallituksen toimeksiannosta SNTL:n Washingtonissa, Pekingissä, Pariisissa ja Lontoossa olevat suurlähettiläät jättivät viiden ydinvallan konferenssin kollekutsumisasiaa koskevan lausunnon sanamuodon USA:n, Kiinan, Ranskan ja Englannin hallituksille. Neuvostohallitus ehdotti sellaisen konferenssin koollekutsumista lähiaikoina ja että siinä käsiteltäisiin ydinaseistariisuntakysymystä kokonaisuudessaan. Neuvottelujen tuloksena mahdollisesti oleva sopimus voisi käsittää niin kaikki ydinaseistariisuntakysymykset kuin myös erilliset toimenpiteet, jotka asteittain veisivät tähän päämäärään. SNTL:n hallitus ehdotti, että diplomaattikanavia pitkin aloitettaisiin ajatustenvaihto kysymyksistä, jotka liittyvät viiden vallan konferenssin koollekutsumisen ajankohtaan, sen pitopaikkaan, työjärjestykseen ja kokouksenpitämisjärjestykseen. Mitä neuvostohallitukseen tulee, niin "konferenssin pitopaikkaan nähden sen asenne on auki. Sille sopii mikä paikka tahansa, joka sopii kaikille osanottajille"[98].

Ranska kannatti alusta lähtien tätä Neuvostoliiton aloitetta. Peking torjui tekaistulla väitteellä SNTL:n ehdotuksen.

---

[96] Brežnev, Puheita, Keuruu 1973, s. 208

[97] "Pravda", 23 ijunja 1971 g.

[98] Sama

Kiinan kielteistä asennetta hyväkseen käyttäen USA ja Englanti ilmoittivat, että muodostuneissa oloissa kysymys viiden ydinvallan konferenssin koollekutsumisesta muodostuu 'akateemiseksi'.

Nämä eivät heikentäneet neuvostohallituksen ponnisteluja sen kehitellessä uusia ehdotuksia ja toimenpiteitä, jotka johtaisivat aseistariisumiskysymyksen ratkaisemiseen. NKP:n keskuskomitean toimintaselostuksessa puolueen 24. edustajakokoukselle korostettiin: "Ponnistelu sekä ydin- että tavallisen aseistuksen alalla tapahtuvan kilpavarustelun lopettamiseksi samoin kuin aseistariisunnan puolesta aina yleiseen ja täydelliseen aseistariisuntaan saakka tulee vastedeskin olemaan NKP:n, neuvostovaltion ulkopoliittisen toiminnan tärkeimpiä suuntia."[99]

Merkittävässä määrin Neuvostoliiton ja sosialististen veljesvaltioiden aloitteellisuuden ansiosta aseistariisuntakysymykset saivat tärkeän sijan YK:n 27. yleiskokouksessa vuoden 1972 lopulla.

Pyrkiessään saamaan aikaan edistymistä aseistariisuntakysymyksen ratkaisemisessa Neuvostoliitto tuossa kokouksessa ehdotti hyväksyttäväksi päätöslauselman, jonka mukaan kansainvälisissä suhteissa ei käytettäisi voimaa ja kiellettäisiin ikiajoiksi ydinaseiden käyttö. Tämän ehdotuksen pääsisältönä on, että se edellyttää valtioita kieltäytymään kaikenlaisesta voimankäytöstä kansainvälisten kiistojen ratkaisemisessa, mukaan luettuna niin ydinaseiden käyttö kuin myös sellaisten asetyyppien käyttö, joita tavataan sanoa tavallisiksi aseiksi. Tämä kieltäytyminen ehdotetaan hyväksyttäväksi luonteeltaan sellaiseksi, ettei kukaan voisi väistää sen tiukkaa noudattamista. Uutta neuvostoehdotuksessa on se, että siinä on erottamaton, elimellinen yhteys voimankäytöstä kieltäytymisen periaatteen ja ydinaseen käytön kiellon välillä. Monien vuosien ajan näitä molempia kysymyksi käsiteltiin YK:ssa kuten muillakin foorumeilla toisistaan erillään ja tuloksettomasti. Tällöin jotkin valtiot pyrkivät puolustelemaan haluttomuuttaan sopia toisesta kysymyksestä sillä, ettei toista ole ratkaistu.

Neuvostoliiton aloite sai osakseen laajaa kansainvälistä tunnustusta. Marraskuun 29 pnä 1972 YK:n yleiskokous suurel-

[99] NKP:n 24. edustajakokous, Helsinki 1971, s. 37

la äänestenemmistöllä hyväksyi Neuvostoliiton ehdotuksen.[100] Kaikkien YK:n jäsenvaltioiden nimissä yleiskokous juhlallisesti ilmoitti luopumisesta voiman käytöstä kaikissa muodoissaan ja ilmauksissaan kansainvälisissä suhteissa ja ydinaseen kieltämisestä ikiajoiksi. Samoin yleiskokous kehotti turvallisuusneuvostoa ryhtymään mahdollisimman pian vastaaviin toimenpiteisiin tämän juhlallisen lausunnon täydelleen toteuttamiseksi. Samalla päätöslauselma vahvistaa periaatteen, ettei sallita alueiden hankkimista voiman avulla ja että valtioilla on ehdoton oikeus palauttaa takaisin sellaiset alueet kaikin niiden käytettävissä olevin keinoin. Samoin se vahvistaa siirtomaakansojen laillisen oikeuden taisteluun vapautensa puolesta.

Nyt on tehtävänä tuon päätöksen johdonmukainen toteuttaminen käytännössä. Tämän kysymyksen ratkaisemisen positiivisesta merkityksestä on sanottu hyvin SNTL:n ulkoministerin A. A. Gromykon syyskuun 15 pnä 1972 YK:n pääsihteerille Kurt Waldheimille lähettämässä kirjeessä: "Luopuminen voiman käytöstä kansainvälisissä suhteissa ja ydinaseen käytön kieltäminen ikiajoiksi olisivat tärkeitä valtioiden moraalispoliittisia velvoitteita, joiden käytännössä toteuttaminen johtaisi vakaviin myönteisiin muutoksiin kansainvälisessä tilanteessa. Se olisi omiaan edistämään kansainvälisen turvallisuuden lujittumista ja loisi suotuisampia edellytyksiä kilpavarustelun lopettamiselle ja aseistariisunnan toteuttamiselle. Valtiot saisivat mahdollisuuden ohjata paljon enemmän varoja maittensa taloudelliseen ja sosiaaliseen kehitykseen, kansojen elintason kohottamiseen."[101]

Neuvostoliitto osoitti tässä suhteessa mahdollisimman paljon hyvää tahtoa. "Tämän YK:n päätöksen edelleen kehittämiseksi ilmoitamme Neuvostoliiton olevan valmis sopimaan ja vahvistamaan asianmukaisella tavalla minkä tahansa ydinvallan kanssa keskinäiset velvoitteet voimankäytöstä luopumiseksi mukaan luettuna ydinaseen käytön kieltäminen toisiaan vastaan."[102] Puheenvuoro on nyt toisilla ydinvalloilla.

Johdonmukaista rauhanpolitiikkaa ajaessaan Neuvostoliitto ja muut sosialistiset veljesmaat eivät koskaan ole vaatineet mitään monopoliasemaa tässä tärkeässä ja vastuulli-

---

[100] Vastaan äänestivät ainoastaan Kiinan kansantasavallan, Albanian, Portugalin ja Etelä-Afrikan tasavallan rasistihallituksen valtuuskunnat.

[101] "Pravda", 17 sentjabrja 1972 g.

[102] Brežnev, Puheita, Keuruu 1973, s. 210

sessa asiassa. Aseistariisunta koskee kaikkia. Juuri siksi Neuvostoliitto ensimmäisenä ehdotti aseistariisunnan maailmankonferenssin koollekutsumista, jossa mukana olisivat poikkeuksetta kaikki valtiot. Perustellessaan SNTL:n ehdotusta YK:n 27. yleiskokouksessa A. A. Gromyko lausui:

"Olemme sitä mieltä, että tästä konferenssista täytyisi tulla sellainen foorumi, jolla poikkeuksetta kaikki maat tasavertaiselta pohjalta voisivat esittää ja rinnastaa käsityksiään aseistariisunnasta kaikessa laajuudessaan ja päästä sopimukseen kilpavarustelun hillitsemiseen, aseistariisuntaan tähtäävistä käytännön toimenpiteistä. Tämä koskee niin joukkotuhoaseita kuin tavanomaisiakin aseita.

Neuvostohallitus on sitä mieltä, että aseistariisunnan maailmankonferenssin koollekutsumista varten muodostuvat mahdollisuudet tulee käyttää hyväksi mahdollisimman täydellisesti. Omasta puolestamme me tulemme vastedeskin tekemään kaiken voitavamme sen pitämiseksi ja onnistumiseksi."[103]

Ajatus aseistariisunnan maailmankonferenssin pitämisestä on saanut laajaa kannatusta. Vuoden 1972 lopulla YK:n yleiskokous nimesi 35 valtion edustajista erityiskomitean käsittelemään kaikkia mielipiteitä, jotka koskevat konferenssin koollekutsumista. Nykyisin on tehtävänä voittaa niiden voimien vastustus, jotka haluaisivat estää tuon mitä tärkeimmän kansainvälisen foorumin pitämisen, ja aloittaa huolellinen valmistautuminen siihen.

YK:n 28. yleiskokouksessa Neuvostoliitto teki uuden tärkeän esityksen — ehdotuksen, että YK:n turvallisuusneuvoston pysyvät jäsenvaltiot supistaisivat sotilasmenojaan 10 %:lla ja käyttäisivät osan näin säästyneitä varoja avun antamiseen kehitysmaille. Joulukuun alussa 1973 YK:n yleiskokous hyväksyi tämän ehdotuksen ja teki vastaavanlaisen päätöslauselman. SNTL:n ehdotuksen puolesta äänesti 83 maan edustajat, vastaan ainoastaan kaksi — Kiinan ja Albanian valtuuskunnat. Pravdan kirjeenvaihtajan kysymyksiin vastatessaan SNTL:n ulkoministeri A. A. Gromyko sanoi: "Ehdotuksemme perusajatus on yksinkertainen ja läheinen kaikille kansoille. Se vastaa niin suurten valtioiden etua, joiden sotilasmenot ovat suurimmat kuin myös kehitysmaiden etua, joiden talouskehitys saisi näin lisätukea. Ei tarvitse sanoakaan, että se vastaa myös kansainvälisen jännitystilan edelleen lieventämistä."[104] Nyt kysymys on tämän YK:n yleiskokouksen pää-

[103] "Pravda", 27 sentjabrja 1972 g.

[104] "Pravda", 14 dekabrja 1973 g.

töksen toteuttamisesta käytännössä. Neuvostoliitto on tässäkin kysymyksessä — kuten aina — valmis käyttämään kaiken voimansa ja vaikutuksensa rauhan ja kansojen edistyksen edun hyväksi.

Neuvostoliiton ja toisten sosialististen maiden aloitteesta 60-luvun jälkipuoliskolla alkoi kansainvälisellä kentällä laaja aktiivinen kamppailu kemiallisen ja bakteeriaseen kieltämiseksi.

Tehokkaimpana kemiallisen ja bakteeriaseen käyttöä hillitsevänä tekijänä on Geneven pöytäkirja vuoden 1925 kesäkuun 17 päivältä, jossa kielletään tukahduttavien, myrkyllisten tai muiden sen kaltaisten kaasujen ja bakteeriaseiden käyttö sodassa. Kuitenkin Geneven pöytäkirjaan sisältyvät kiellot koskevat vain kemiallisten ja bakteriologisten sodankäyntivälineiden käytön kieltämistä. Kuitenkin monet maat voimaperäisesti kehittelevät, valmistavat ja varastoivat kemiallisia ja bakteeriaseita. Kaiken lisäksi eivät kaikki maat — ja ennen muuta USA — ole ratifioineet Geneven pöytäkirjaa.

Neuvostoliitto ja muut sosialistiset maat toimivat sen puolesta, että Geneven pöytäkirjassa säädettyä kemiallisen ja bakteeriaseen käytön kieltoa vahvistettaisiin sopimuksella, jonka mukaan tuon aseen valmistus kiellettäisiin ja tuo ase hävitettäisiin. Kemiallisen ja bakteriologisen (biologisen) aseen kieltämiskysymyksen käsittelyn kulku on kuitenkin osoittanut, etteivät länsimaat halua suostua samanaikaiseen kemiallisen ja bakteeriaseen kieltämiseen. Samalla kuitenkin on pantavissa merkille, että on löydettävissä keinoja osittaiseen sopimukseen pääsemiseksi tässä kysymyksessä.

Ottaen huomioon kaikkien joukkotuhoaseiden pikaisen kieltämisen tärkeyden sosialistiset maat päättivät esittää luonnoksen sopimukseksi, jolla kiellettäisiin bakteriologisen (biologisen) aseen valmistus ja varastoiminen, sitomatta sitä kemialliseen aseeseen.

Maaliskuun 30 pnä 1971 sosialistiset maat yhdessä jättivät aseistariisuntakomitean käsiteltäväksi sopimusluonnoksen, jolla kiellettäisiin bakteriologisen (biogolisen) aseen ja myrkkyaseen kehittely, valmistus ja varastointi ja hävitettäisiin ne. Täydennetty ja tarkistettu — toisten valtioiden ehdotukset huomioon ottava — sopimusluonnos, jonka valmisteluun yhtyi toisiakin valtioita, jätettiin aseistariisuntakomitean toimesta YK:n yleiskokouksen käsiteltäväksi. Joulukuun 16 pnä 1971 26. yleiskokous käytännöllisesti katsoen yksimielisesti hyväksyi sopimustekstin bakteriologisen (biologisen) ja myrkkyaseen kehittelyn, valmistuksen ja varastoinnin kieltämises-

tä ja niiden hävittämisestä. Yhteisestä sopimuksesta sopimuksen tallettajavaltiot esittivät sopimuksen allekirjoitettavaksi huhtikuun 10 pnä 1972 samanaikaisesti Moskovassa, Washingtonissa ja Lontoossa. Jo ensimmäisenä päivänä sen allekirjoitti lähes 50 valtiota.

Puhuessaan tuon sopimuksen allekirjoitustilaisuudessa Moskovassa SNTL:n korkeimman neuvoston puhemiehistön puheenjohtaja N. V. Podgorny ilmaisi toiveen, että "mahdollisimman monet valtiot allekirjoittavat ja ratifioivat sopimuksen bakteeriaseen kieltämisestä ja hävittämisestä, että se jo lähiaikoina tulisi voimaan ja ottaisi arvolleen kuuluvan paikkansa niiden tärkeiden kilpavarustelun hillitsemistä ja aseriisuntaa koskevien kansainvälisten sopimusten joukossa, joita viime vuosina on saatu aikaan"[105].

Tähän mennessä bakteeriaseen kieltävän sopimuksen on allekirjoittanut jo noin 100 valtiota. Se antaa mahdollisuuden keskittyä toiseen, ainakin yhtä vaaralliseen 'äänettömään' joukkotuhoaseeseen — kemiallisiin sodankäyntivälineisiin. Maaliskuun 28 pnä 1972 Neuvostoliitto Geneven aseistariisuntakomiteaan osallistuvien sosialistisen maiden nimissä jätti komitean jäsenten käsiteltäväksi sopimusluonnoksen kemiallisen aseen kehittelyn, valmistuksen ja varastonnin kieltämisestä ja sen hävittämisestä. Tämä sosialistisen maiden uusi aloite sai osakseen laajaa kansainvälistä kannatusta.

Kamppailu aseistariisunnan puolesta ei ole helppoa. Mutta ensimmäiset askeleet tämän merkitykseltään tavattoman suuren ja mutkallisen kysymyksen ratkaisemiseksi on jo otettu.

Puhuessaan syyskuun 24 päivänä 1973 tilaisuudessa, jossa Uzbekistanin SNT:lle luovutettiin Kansojen ystävyyden kunniamerkki, L. I. Brežnev paljasti niiden väitteiden kestämättömyyden, että jo solmitut sopimukset eivät muka ole tyydyttäviä, kun ne eivät ratkaise yleisen ja täydellisen aseistariisunnan kysymystä, eivät ratkaise olennaisia ongelmia loppuun asti ja kertakaikkisesti. Brežnev sanoi:

"Ei voida muuta kuin ihmetellä tällaisen asennoitumisen naiiviutta. Tietysti olisi hyvä aikaansaada yleinen ja täydellinen aseriisunta mukaan luettuna ydinaseongelman ja sotaliittoihin liittyvien ongelmien ratkaiseminen. Neuvostoliitto on pitkään ja johdonmukaisesti kamppaillut näiden päämäärien saavuttamiseksi. Länsimaiset kumppanimme eivät ole valitettavasti vieläkään valmiit tällaiseen ratkaisuun. Mutta pitäisikö sen vuoksi sitten pysyä toimettomana ja odottaa kunnes

[105] "Izvestija", 11 aprelja 1972 g.

taivaan manna putoaa itsestään suihimme? Ei, kaikki-tai-ei-mitään -periaate ei kelpaa alkuunkaan kansainvälisessä politiikassa. Tällä alalla on pyrittävä etenemään jatkuvasti käyttäen hyväkseen jokaista käsillä olevaa mahdollisuutta.

Se, joka on toimeton, päästää käsistään tilaisuuden ottaa vaikkapa pienikin, mutta reaalinen askel eteenpäin, aiheuttaa vahinkoa rauhan asialle. Meidän puolueemme ja meidän maamme nojautuu Leninin periaatteeseen: '... mahdollisimman vähän yleisiä julistuksia, juhlallisia lupauksia, mahtipontista kaavailua ja mahdollisimman paljon mitä yksinkertaisimpia ja selvimpiä ratkaisuja ja toimenpiteitä, jotka todella johtavat rauhaan...' (Lenin, Teokset, 33. osa, s. 375)."[106]

Toimintaselostuksessaan Ranskan kommunistisen puolueen 20. edustajakokouksessa Georges Marchais sanoi:

"Imperialismi voidaan pakottaa perääntymään, se voidaan pakottaa kunnioittamaan kansojen riippumattomuutta ja niiden oikeutta määrätä vapaasti kohtalostaan; uuden maailmansodan aave, ydinkatastrofin uhka voidaan eliminoida. Siksi kansat yhä enemmän pitävät pyrkimyksenään sitä, että ryhdyttäisiin toimenpiteisiin aseistariisumiseksi, jotka toimenpiteet tähtäytyisivät sodankäyntivälineitä vastaan ja samalla keventäisivät sitä raskasta taakkaa, jollaisena sotilasmenot nykyisin ovat joukoille.

Tällainen on aikamme henki."[107]

Nykyoloissa Neuvostoliiton kamppailu aseistariisunnan puolesta, sen puolesta, että poliittisen jännityksen lievenemistä täydentäisi sotilaallisen jännityksen lieveneminen, saa erityistä sisältöä. Sillä edellä mainituista monista kilpavarustelua rajoittavista tärkeistä toimenpiteistä huolimatta imperialististen valtioiden militaristiset piirit lisäävät sotilasmäärärahoja, kehittelevät sotilaallisia ohjelmia. Tämä prosessi merkitsee maailmansodan aineellista valmistelua ja on suurena vaarana yleiselle rauhalle.

Rauhantahtoisten voimien maailmankongressissa 26. 10. 1973 L. I. Brežnev sanoi: "Imperialismin aggressiivisten piirien lietsoman kilpavarustelun edelleen laajentaminen ja alkuun päässyt kansainvälisen jännityksen lieventyminen ovat tietysti kaksi vastakkaista prosessia. Ne eivät voi kehittyä loputtomasti niin sanoaksemme rinnakkaisilla suunnilla. Jos haluamme

---

[106] Brežnev, Puheita 1973, Keuruu 1974, s. 115

[107] "XX sjezd Frantsuzskij kommunistitšeskoj partii". M., 1973, s. 40

tehdä jännityksen lieventymisen ja rauhan pysyviksi, on välttämätöntä pysäyttää kilpavarustelu."[108]

NKP, neuvostohallitus ja koko neuvostokansa ovat lujasti päättäneet tehdä vastedeskin kaiken mahdollisen, jotta ylevä aseistariisunnan ajatus muuttuisi ihmiskunnan haaveesta todellisuudeksi. L. I. Brežnev korosti: "Olemassaolonsa ensi vuosista alkaen Neuvostoliitto on käynyt taistelua aseidenriisunnan puolesta. Maamme on osallistunut mitä aktiivisimmin toimintaan, jonka ansiosta viime vuosikymmenen aikana on saatu solmituksi useita tärkeitä sopimuksia kuten ydinkoekielto- ja ydinsulkusopimus, bakteriologisten aseiden kieltosopimus ym. Kaikki tämä on tietysti vasta alkua aseidenriisunnan aikakakirjassa. Kehotamme kaikkia hallituksia ja maailman kansoja täyttämään yhdessä tämän aikakirjan tulevat sivut aina viimeistä sivua — yleistä ja täydellistä aseistariisuntaa — myöten."[109]

Neuvostoliitto ja Yhdistyneet Kansakunnat

Yli neljännesvuosisataisen olemassaolonsa aikana Yhdistyneet Kansakunnat -järjestö on antanut voimakkaan panoksensa rauhan ylläpitämiseen. Se on myötävaikuttanut useiden vaarallisten kansainvälisten kriisien voittamiseen, vaikeiden ja rauhaa uhanneiden konfliktitilanteiden selvittämiseen, erittäinkin Aasiassa, Afrikassa ja latinalaisessa Amerikassa. YK on tehnyt monia päätöksiä yleisistä rauhan kysymyksistä, aseistariisunnasta, kolonialismin hävittämisestä, ajankohtaisista sosiaalistaloudellisen kehityksen ja ihmisoikeuksien kysymyksistä.

YK:n työskentelyn kulussa muotoutuvat ja kiteytyvät uudet kansainvälisten suhteiden säädökset, sen kansainvälisen oikeuden perusteet, joka paremmin vastaa kansainvälistä nykytilannetta ja merkitsee käytännössä sen kansainvälisen oikeuden tarkistamista, joka muodostui ja vaikutti ennen imperialismin siirtomaajärjestelmän luhistumista, ennen sosialistisen maailmanjärjestelmän muodostumista. Se on merkittävä panos aikamme kansainvälisten suhteiden rakentamiseen, suhteiden, joissa valtioiden välisten keskinäissuhtei-

---

[108] Brežnev, Puheita 1973, Keuruu 1974, s. 164

[109] Brežnev, Puheita, Keuruu 1973, s. 209—210

den demokraattiset periaatteet ilmenevät laajemmin kuin ehkä aiemmin.

Rauhan lujittamiseen ja jännityksen lieventämiseen suuntautuneissa YK:n asiakirjoissa Neuvostoliitolla ja muilla sosialistisilla mailla on ollut mitä aktiivisin osansa. Juuri SNTL:n aloitteesta, sosialististen valtioiden sisukkaiden ponnistelujen ansiosta YK on suurissa kansainvälisissä kysymyksissä hyväksynyt monia tärkeitä päätöksiä, jotka ovat muodostuneet kansainvälisen oikeuden ja valtioiden yhteiselämän nykyaikaisittain käsitetyiksi normeiksi.

Tunnettua on, että heti Yhdistyneiden Kansakuntien perustamisesta lähtien Neuvostoliitto on pitänyt sitä tärkeänä rauhan ja kansainvälisen yhteistyön välineenä. SNTL haluaa, että YK on tehokas ja arvovaltainen elin, joka suuntaa ponnistelunsa sen peruspäämäärän toteuttamiseen, jota varten se on muodostettu. YK:n edessä olevien taloudellisten, sosiaalisten ja muiden tehtävien menestyksellinen ratkaiseminen riippuu suoranaisesti ja ennen muuta siitä, miten tulee ratkaistuksi YK:n keskeisin tehtävä — rauhan ja turvallisuuden ylläpitäminen, rauhaan kohdistuvan uhan torjuminen ja eliminoiminen, hyökkäystekojen tukahduttaminen.

Jo vuonna 1970 L. I. Brežnev sanoi: "Me katsomme YK:n tulevaisuutta optimisesti, sillä, ensiksikin, tiedämme, että sosialististen ja muiden vapautta rakastavien ja rauhantahtoisten maiden rooli ja poliittinen ominaispaino maailmassa jatkuvasti kasvaa ja tulee kasvamaan. Toiseksi, me olemme lujasti vakuuttuneet siitä, että se rauhanpolitiikka, jota Neuvostoliitto Leninin ohjeita noudattaen uupumatta ajaa, vastaa viime kädessä kaikkien kansojen, kaikkien maiden — niin suurten kuin pientenkin — etuja."[110]

Neuvostoliiton järkähtämättä ja johdonmukaisesti noudattamana linja on Yhdistyneiden Kansakuntien lujittaminen, sen osuuden lisääminen rauhan vahvistamisessa, reaalisten edellytysten luominen jännityksen lievenemiselle. Juuri näitä yleviä päämääriä palvelevat kaikki ne toimenpiteet, joihin maamme yhdessä toisten rauhantahtoisten valtioiden kanssa tuossa järjestössä on ryhtynyt ja ryhtyy. Neuvostoliitto yhdessä toisten sosialististen maiden kanssa on ollut kaikkien niiden rauhan ja kansainvälisen turvallisuuden säilyttämistä ja lujittamista koskeneiden kysymysten aloitteentekijänä, joita YK:ssa ja sen elimissä on käsitelty tai käsitellään. Niitä ovat esimerkiksi aseistariisunta ja muun muassa kansainvä-

[110] L. I. Brežnev. Leninskim kursom. Retši i statji, t. 3, s. 149

lisen konferenssin koollekutsuminen siinä tarkoituksessa, kemiallisten aseiden valmistuksen lopettaminen, kolonialismin hävittäminen kaikissa muodoissa, valtioiden avaruudessa tapahtuvan toiminnan periaatteet, Kuuta koskevan sopimuksen solmiminen, kansainvälisen sopimuksen valmisteleminen niistä periaatteista, joiden mukaisesti valtiot käyttävät tekokuita suoriin televisiolähetyksiin jne.

YK:n viimeisimmät yleiskokoukset ja niissä käydyt poliittiset keskustelut heijastelivat valtioiden välisten suhteiden uusia tendenssejä, jotka vastaavat kansojen voimistuvaa pyrkimystä turvata kestävä rauha maailmassa. Nyt on perustetta sanoa, että nuo tendenssit voimistuvat, vaikkakaan maailmassa vallitsevan jännityksen lieventymistä vastustavat voimat eivät lopeta toimintaansa.

Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden politiikan tunnusomaisena erikoisuutena on se, että ne jokaisessa historian vaiheessa ovat aloitteellisia niissä kysymyksissä, joiden ratkaisemisesta paljolti riippuu paitsi maailmantilanteen paraneminen, myös näköalojen turvaaminen positiiviselle kehitykselle kansainvälisissä suhteissa kokonaisuudessaan.

Hyvänä esimerkkinä siitä oli Neuvostoliiton aloite, kun se jätti YK:n 27. yleiskokouksen käsiteltäväksi erään aikamme kansainvälisen elämän keskeisen kysymyksen — kysymyksen siitä, ettei käytetä voimaa kansainvälisissä suhteissa ja että kielletään ydinaseen käyttö ikiajoiksi. Tämä Neuvostoliiton ehdotus vastaa niitä kestävän rauhan ylläpitämisen ja kansainvälisen turvallisuuden lujittamisen ajankohtaisia tehtäviä, jotka Yhdistyneillä Kansakunnilla, kaikkein maiden kansoilla ovat edessään.

Tästä samasta on todisteena myös Neuvostoliiton uusin ehdotus, jonka se teki 28. yleiskokouksessa siitä, että turvallisuusneuvoston pysyvät jäsenvaltiot supistaisivat sotilasmäärärahojaan ja käyttäisivät osan säästyneistä varoista kehitysmaiden auttamiseen.

Näihin suuriin poliittisiin toimenpiteisiin on ryhdytty silmälläpitäen rauhanohjelman toteuttamista käytännössä.

Tällaisia tärkeitä aloitteita tehdessään Neuvostoliitto ja muut sosialistiset maat samalla pyrkivät korostamaan Yhdistyneiden Kansakuntien merkitystä. YK:n tulee saada todella yleismaailmallinen luonne, sillä sen universaalius pystyy antamaan järjestölle uutta voimaa, antaa mahdollisuuden tarkastella ja käsitellä ongelmia näkyvämmin tuloksin. Kahden suvereenisen saksalaisen valtion — Saksan demokraattisen tasa-

vallan ja Saksan liittotasavallan — hyväksyminen YK:hon on juuri siihen suuntaan vievä askel.

Neuvostoliitto on sitä mieltä, että Yhdistyneiden Kansakuntien tulee mahdollisimman nopeasti päästä eroon menneisyyden painolastista, joka jarruttaa sen työskentelyä ja yhä vielä tuntuu sen toiminnassa. Sen mielestä poikkeuksetta kaikkien valtioiden etu vaatii huomion keskittämistä ei YK:n peruskirjan revidointiin, vaan sen tiukkaan noudattamiseen, niiden mahdollisuuksien täydellisemmin hyväksikäyttämiseen, jotka niihin sisältyvät.

Nykytilanteen kehitys pakottavasti vaatii YK:ta keskittymään päätehtävänsä ratkaisemiseen — toimimiseen luotettavana välikappaleena hyökkääjän hillitsemiseksi ja rauhan turvaamiseksi maailmassa. "On torjuttava viipymättä ja päättävästi kaikenlaiset hyökkäysteot ja kaikenlainen kansainvälinen mielivalta. Tässä tarkoituksessa on käytettävä täysin määrin myös Yhdistyneiden Kansakuntien mahdollisuuksia", sanottiin NKP:n keskuskomitean toimintaselostuksessa puolueen 24. edustajakokoukselle vuonna 1971.

Yhdistyneet Kansakunnat perustettiin ylläpitämään kansainvälistä rauhaa. Tämä tehtävä on muuttumattomasti ajankohtainen. On otettava huomioon, että YK:n peruskirjaan sisältyy tarpeellisia tehokkaita keinoja sen vaativan tehtävän täyttämiseksi, joka tälle suurimmalle kansainväliselle järjestölle on asetettu.

Puhuessaan YK:n 28. yleiskokouksessa ulkoministeri A. A. Gromyko korosti: "Kansat odottavat YK:lta toimenpiteitä, jotka edistävät kansainvälisen tilanteen edelleen tervehtymistä. Suotuisten muutosten vallitessa maailmassa laajenevat YK:n mahdollisuudet antaa suuri panoksensa jännityksen lievenemisen voimistamiseksi ja saamiseksi luonteeltaan vakaaksi ja peruuntumattomaksi.

Omasta puolestaan Neuvostoliitto ei säästä voimiaan rauhan voittamiseksi koko maailmassa. Se on ydinajatuksena sen rauhanpolitiikassa, sen NKP:n 24. edustajakokouksen hyväksymässä rauhanohjelmassa. Jokainen valtio, jokainen poliitikko voi olla varma siitä, että Neuvostoliitosta se saa vastedeskin luotettavan kumppanin aina ja kaikkialla, missä toimitaan sodan vaaraa vastaan ja rauhan hyväksi."[111]

[111] "Pravda", 26 sentjabrja 1973 g.

Loppukatsaus

Tässä kirjassa on esitetty suppea, tiivistetty, joskus yleisten asettamusten teräskuoreen ahdettu, joskus konkreettisten tosiseikkojen ja ilmiöiden ketjulta näyttävä nykyisen kansainvälisen elämän todellisuus. Jokaisen asettamuksen tai kappaleen taakse kätkeytyy monisäikeinen, rikas ja joskus vaikeana kehittyvä elämä. Tässä on vain yleispiirteittäin esitetty osa niiden kansainvälisen elämän ilmiöiden valtaisaa määrää, jotka on otettava huomioon tarkasteltaessa Neuvostoliiton ulkopolitiikan leniniläisiä perusteita. Mutta suppeastakin ja jäsentelymäisestä, kauttaaltaan katkelmamaisesta esityksestä nähdään kommunistisen puolueen ja neuvostovaltion jättimäisen ulkopoliittisen toiminnan monitahoisuus.

Yksikään tähänastinen aikakausi ei ole ollut niin tapahtumarikas, tiivis ajassa ja paikassa. Yhteenkään aikakauteen ei ole ollut tällä tavoin yhdistyneenä erilaisia ja monesti konkreettisuudessa vaikeasti tarkasteltavia ristiriitoja, joista jokainen monesti muistuttaa korkeamman matematiikan mitä mutkallisimpia kaavoja. Lukija tietää nykyajan kansainvälisen elämän monien piirteiden ja ehtojen olevan nyt toisenlaisia kuin ennen. Puolueen 24. edustajakokouksen määrittelemää leniniläistä ulkopoliittista linjaa toteuttaessaan NKP:n keskuskomitea, sen poliittinen toimikunta ja NKP:n keskuskomitean pääsihteeri L. I. Brežnev henkilökohtaisesti antavat paljon luovasti uutta ulkopoliittiseen toimintaan sen eri suunnilla ja aloilla.

Neuvostoliiton ulkopolitiikka on leniniläistä luokkapohjaista taistelun politiikkaa. Tällä alalla on jatkuvasti käynnissä hetkeksikään laantumaton kärkevä ja kova luokkataistelu. Sitä ei pidä käsittää koulumaisen yksinkertaisena: toiselle puolelle taistelutannerta on rivistäytyneenä sotajoukko ja toisella puolella toinen sotajoukko, jotka menneiden aikojen armeijoiden tapaan seisovat taisteluvalmiina tai käyvät tais-

telua neliörivistöittäin tai legioonajärjestyksessä. Taistelua käydään kauttaaltaan myös itse luokkien sisällä, erittäinkin kun määritellään ja toteutetaan ulkopoliittista linjaa. Mistä muusta sitten muodostuisi perusta niin kiivaalle taistelulle ulkopoliittisista kysymyksistä sotapuolueiden ja maltillisempien ja järkevämpien porvarillisten puolueiden ja suuntausten välillä, jota taistelua on havaittavissa päivittäisesti ja joka toisinaan päättyy jopa laukauksiin nurkan takaa tai yllättäviin vallankeikauksiin? Kapitalististen maiden sisällä on käynnissä ankara taistelu vaikutuksesta niiden väestöön, sen eri ryhmiin. Kaikki tämä on avointa ja peitettyä, puolueiden välistä ja ideologista, suoranaista ja välillistä taistelua. Kamppailu rauhan ja valtioiden rauhanomaisen rinnakkainolon puolesta ei jätä sijaa huolettomalle levollisuudelle ja toimettomuudelle; kysymys on elineduista ja valtioiden ja kansojen välisten suhteiden kehityssuunnista.

Yleisesti tunnettua on, että sosialistinen internationalismi ja leniniläinen luokkalinja ulkopolitiikassa jo vanhastaan ovat olleet liittyneinä uupumattomaan taisteluun rauhan ja kansojen välisen ystävyyden puolesta. Todellista ratkaisua tässä ei anna reaalisen elämän ristiriitojen himmentäminen, vaan se, ettei historiallisen vaihtoehdon, kahden järjestelmän kilpailun ja taistelun ongelmien ratkaisemista viedä maailmansodan tantereelle, koska objektiivisesti siellä noita ongelmia ei ylipäätään voida ratkaista.

V. I. Lenin osoitti useasti, että ulkopolitiikka on vain johdannainen, sekundaarinen hallitsevien luokkien politiikasta ja sisäisestä tilanteesta. Säännönmukaisesti luokat, puolueet määrittelevät linjansa maailmanlaajuiseti ja pitkällä aikavälillä. Neuvostovaltion ulkopolitiikan toteuttamista varten tarvitaan puolueen ja koko maan kaikkien osastojen työntekijöiden sujuvaa, luovaa, aloitteellista työtä kaikilla suunnilla.

Rauhanomainen sisäinen rakentamistyö Neuvostoliitossa ja muissa sosialistisen järjestelmän maissa vaikuttaa kansainväliseen tilanteeseen. Juuri sisäinen sosialistinen rakentamistyö vaikutti määräävästi neuvostokansan suuriin saavutuksiin ankarassa suuressa isänmaallisessa sodassa, samoin kuin kaikkiin sosialistisen yhteisön ulkopoliittisiin toimiin sodanjälkeisinä vuosikymmeninä. Määrätty panoksensa tässä oli myös Neuvostoliiton ulkopolitiikalla, diplomatialla. Meidän jättiläisvaltiomme ja sosialistisen yhteisön valtioiden sisäisten ja ulkoisten seikkojen keskinäisyhteys ja vuorovaikutus elämässä ja toiminnassa on elimellistä ja kiistatonta.

Marxilais-leniniläisen opin pohjalta NKP:n 24. edustajakokous viitoitti puolueemme päälinjan nykyisessä kehittyneen sosialistisen talouden vaiheessa, viitoitti kansan aineellisen ja sivistyksellisen elämän tason edelleen kohottamisen, työtätekevien kommunistisen kasvattamisen. Tämän valtaisan ohjelman toteuttaminen, sen luova kehittäminen vaatii puolueen ja kansan kaikkien voimien suurta järjestyneisyyttä ja kokoamista.

Nykyisin puolueemme kohdistaa päähuomion sosialistisen talouden edelleen kohottamiseen, kommunismin aineellisteknisen perustan luomiseen. Suunta joukkojen luovan aloitteellisuuden voimaperäistämiseen ja kehittämiseen aineellisen tuotannon ja talouselämän sekä valtion johtamisessa — siinä on sen talouspolitiikan käänteen ydinsisältö, jonka NKP:n 24. edustajakokous julisti. Tuota linjaa täsmennetään, konkretisoidaan, rikastetaan, mikä näkyy esimerkiksi NKP:n keskuskomitean vuoden 1973 huhtikuun ja joulukuun täysistuntojen aineistosta.

Neuvostoliiton kommunistinen puolue on asettanut myös historiallisesti tärkeän tehtävän — tieteellisteknisen vallankumouksen saavutusten elimellisen yhdistämisen sosialistisen talousjärjestelmän paremmuuksien kanssa. Tätä tehtävää suorittaessaan puolue ja kansa ovat saavuttaneet kiistatonta menestystä tieteen ja tekniikan kehityksessä. Yhdeksännen viisivuotissuunnitelman ensimmäisten vuosien tulokset osoittavat, että neuvostotalous kehittyy menestyksellisesti, NKP:n 24. edustajakokouksen päätöksiä vastaavasti.

Meidän päivinämme me olemme silminnäkijöitä ja joissain määrin mukanaolijoitakin kansainvälisessä elämässä tapahtuvissa mitä suurimmissa positiivisissa muutoksissa rauhan ja kaikkien valtioiden välisen yhteistoiminnan suuntaan. Nämä muutokset vastaavat kokonaisuudessaan sosialismin ihanteita, niitä kommunistien ihanteita, joita nämä ehdottomasti puolustavat kansainvälisissä suhteissa ja joista Marx, Engels ja Lenin aikoinaan kirjoittivat. Itse nuo muutokset ovat olleet mahdollisia sosialismin maiden, kaikkien vallankumouksellisten voimien enennenäkemättömän mahdin kasvun ansiosta.

Tietenkin olisi väärin ajatella, että nyt kuin taikasauvan iskusta kaikki ongelmat ratkeaisivat itsestään, automaattisesti. NKP:n keskuskomitean pääsihteeri L. I. Brežnev sanoi: "Kaikki tämä, toverit, ei tietenkään merkitse sitä, että kahden yhteiskuntajärjestelmän — sosialismin ja kapitalismin — välinen vastakohtaisuus olisi hävinnyt. Porvarilliset valtiot pysyvät porvarillisina, ja sosialistiset sosialistisina. Emme saata

unohtaa sitä, että on olemassa valtioita, joissa vaikutusvaltaiset piirit pitävät pyrkimyksenään sitä, että maailmaa edelleenkin puistattaisi jännitystila, että sotilasmäärärahat lisääntyisivät, kilpavarustelu jatkuisi. Me olemme olleet ja pysymme imperialismin periaatteellisina vastustajina. Me kannatamme päättävästi kilpavarustelun lopettamista, haluamme, että poliittisen jännitystilan laukeaminen voimistaisi sotilaallista laukeamista.

Kahden järjestelmän kilpailu, taistelu maailman areenalla jatkuu. Koko kysymys on vain siitä, ettei tuo prosessi kasvaisi aseelliseksi yhteenotoksi ja sodiksi maiden välillä, ei voiman käyttämiseksi tai voimalla uhkaamiseksi niiden välisissä suhteissa, eikä estäisi yhteiskuntajärjestelmiltään erilaisten valtioiden keskinäisesti edullisen yhteistyön kehittymistä."[112]

Nämä kaikki ovat äärettömän tärkeitä ja mielenkiintoisia, mutta eivät suinkaan helppoja tehtäviä.

Jokaisella sukupolvella on omat vaikeutensa, erityisesti historian myrskyisinä kausina, sellaisina kuin nykyinen on. Yhteiskuntakehityksessä ja tieteen kehityksessä on aikoja, jolloin ihmisille aivan kuin yllättäen paljastuu uusia, ennentuntemattomia mahdollisuuksia ja ongelmia. Silloin koittavat jyrkät käänteet ja murrostapahtumat ovat juhlia yhteiskunnalle ja tieteelle — mutta kylläkin erikoisia juhlia. Edessä kulkevien asema on silloin samantapainen kuin sellaisen ihmisen asema, joka etenee kohti kauan tavoiteltua vuoriharjanteen huippua. Hänen eteensä avautuu kaukaisia, outoja aukeita, joita hän ei ole ehkä koskaan osannut aavistaakaan: udun ja sumupilvien takaa häämöttää horisontti, ja minne tahansa katsookin, niin kaikkialla katse kohtaa uutta, kaunista ja arvoituksellista. Ja jos edellä kulkeva jatkaa taivaltaan, hän joutuu valitsemaan teitä, joita kukaan ei ennen ole kulkenut. Mitä pitemmälle edetään, sitä kauemmaksi horisontti etääntyy, avautuu etäisyyksiä etäisyyksien jälkeen.

Tällainen on historian tie tänään — vaikea mutta kaunis ja ehkä merkittävin kaikesta siitä, mitä ihminen on näihin saakka koskaan kokenut.

---

[112] Brežnev, Puheita 1973, Keuruu 1974, s. 70—71

SISÄLTÖ

Alkusanat 5

I luku

V. I. LENIN — NEUVOSTOLIITON ULKOPOLITIIKAN PERUSTAN LUOJA 9

Neuvostojen maan ulkopolitiikan alkulähteillä 11

V. I. Lenin taistelu ulkopolitiikan kysymyksissä trotskilaisia ja 'vasemmistokommunisteja' vastaan 25

Vielä teoriasta ja käytännöstä 35

Leniniläisen diplomatian varma ote 40

Leniniläinen kansankomissaari 61

Leniniläistä tietä 69

Neuvostodiplomatia ja yleisiä nykyajan kansainvälisen kehityksen tendenssejä 88

II luku

NEUVOSTOLIITON JA TOISTEN SOSIALISTISTEN MAIDEN KESKINÄISET SUHTEET 97

Sosialistisen maailmanjärjestelmän luominen 99

Kehitysongelmia. Teorian kysymyksiä 106

Tärkein yhteistoiminnassa 126

Poliittinen yhteistyö. Veljesvaltioiden ulkopoliittisen ja puolustustoiminnan koordinointi 130

Sosialististen maiden taloudellinen yhteistyö 146

Sosialistinen taloudellinen yhdentyminen — uusi yhteistoimintavaihe 148

Yhteistyö kansainvälisessä suunnittelutoiminnassa 152

Kansainvälinen tuotannon erikoistaminen ja yhteistoiminta 157

Yhdentyneet sosialistiset markkinat 165

III luku

NEUVOSTOLIITON SUHTEET AASIAN, AFRIKAN JA LATINALAISEN AMERIKAN KEHITYSMAIHIN 173

Valtioiden välinen yhteistyö 182

Taloudellinen yhteistyö 205

IV luku

NEUVOSTOLIITON SUHTEET KEHITTYNEISIIN KAPITALISTISIIN MAIHIN 225

Neuvostoliittolais-amerikkalaisten suhteiden kehityksestä 235

SNTL:n kamppailu Euroopan turvallisuuden puolesta .. 251

SNTL:n suhteet Länsi-Euroopan kehittyneiden kapitalististen valtioiden kanssa 266

Neuvostoliittolais-ranskalaiset suhteet 266

SNTL:n ja Saksan liittotasavallan väliset suhteet 272

Neuvostoliiton ja Italian suhteet 278

Neuvostoliiton ja Suomen suhteet 280

Neuvostoliiton ja Ruotsin suhteet 286

Neuvostoliiton ja Itävallan suhteet 289

SNTL:n ja Englannin väliset suhteet 292

SNTL:n suhteet Japanin kanssa 293

SNTL:n kamppailu aseistariisunnan puolesta 296

Neuvostoliitto ja Yhdistyneet Kansakunnat 313

Loppukatsaus 317

V.S. Petrov
V.I. Belov
A.A. Karenin

Neuvostoliiton ulkopolitiikka

Neuvostoliitto on joutunut yli puolivuosisataisen olemassaolonsa aikana käymään mutkikasta ja kärkevää taistelua myös ulkopolitiikan alalla. Kansainvälinen tilanne ja Neuvostoliiton ulkopoliittinen asema ovat tänä kautena muuttuneet jyrkästikin. Tämä kirja pyrkii antamaan kuvan Neuvostoliiton tähänastisesta ulkopolitiikasta sekä nykyisistä valtioiden välisistä suhteista. Neuvostovaltion strategiset perusohjeet ovat tulosta jo hankitun kokemuksen yleistämisestä ja tämänhetkisen tilanteen tieteellisestä analyysistä, lisäksi ne ovat tulevan toiminnan teoreettista ennakointia. Leninin perusajatukset ja johto-ohjeet ovat olleet koko ajan tienviittana sosialistisen diplomatian toimintakentällä ja näyttävät suuntaa kauas eteenpäin. Samalla Neuvostoliiton kokemus on tuonut verrattoman panoksen marxilaiseen politiikkaan ja teoriaan valtioiden välisten suhteiden alalla ja etenkin sosialististen maiden keskinäisten suhteiden piirissä. Neuvostoliiton johdonmukainen rauhantahtoinen, maapallomme työtätekevien elinetuja vastaava ulkopolitiikka nauttii arvonantoa kaikkien kansojen keskuudessa.

32.5 ISBN 951-615-097-7